

NEDL TRANSFER

HN 67M6

www.libtool.com.cn

KC 17930 (2)

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.klassika.se
Berättelser

ur

Swenska Historien

af

C. Georg Starbäck.

Andra delen.

Inledning till Medeltiden.

Norrköping.
Föreningens Boktryckeri.
1860.

KC 17930 [(2)]

www.libtool.com.cn

PEABODY

Innehåll.

1.	Christendomens strider med och seger öfver heden-		
	domen	sid.	3
	S:t Sigfrid	"	9
	S:t Estil	"	16
	S:t Bothwid	"	17
	S:t David	"	19
	S:t Stefan	"	22
	Konung Stenkil och Håkan Röde	"	26
	Inge och Halstan	"	36
	Filip och Inge den yngre	"	46
	Den fortsatta striden mellan Swear och Göter	"	54
	<hr style="width: 20%; margin: 10px auto;"/>		
	Österleds	"	59
	Warägerna i Rykland	"	62
	Waringarna i Miklagård	"	68
	Minnesmärken efter män som farit i österled	"	82
2.	Swerkersta och Eriksta ätternas thronskifte...		
	Swerker den äldre	"	89
	Erik den helige	"	90
	Carl Swerkeröfson	"	109
	Carl Swerkeröfson	"	125
	Knut Eriköfson	"	132
	Swerker 2 Carlöfson	"	170
	Erik 10 Knutöfson	"	185
	Johan 1 Swerkeröfson	"	190
	Erik 11. Eriköfson	"	219
3.	Öfversigt af tiden från 1161 till 1250		
	Landet	"	271
	Landet	"	272
	Vestergötland, Stara	"	273
	Lödöse	"	274

Stofde	sid. 275
Lidköping, Fahlköping	” 276
Östergötland	” 276
Vinköping, Söderköping, Norrköping	” 277
Skeninge	” 278
Småland, Vexjö, Kalmar, Söndköping	” 278
Södermanland, Strengnäs	” 278
Thorshälla, Eskilstuna, Telge	” 279
Upland, Upsala	” 279
Sigtuna, Enköping, Stockholm	” 280
Västmanland, Västerås	” 282
Arboga, Köping	” 283
Dalarna, Ropparberget	” 283
Hernösand, Gessle	” 284
Gelsingland, Semtland och Herjedalen	” 284
Gottland	” 284
Folket	” 288
Folklynnat	” 288
Bondens hemlif	” 290
Husfolk, trälarna, äktenskapet	” 292
Lyshing, vigsel, barnauppföstran	” 293
Boningshusen	” 294
Födoämnen	” 294
Klädedrägten	” 296
Kröningsceremonier	” 297
Konungens närmaste omgifning	” 299
Handeln och Gyllena	” 301
Hansförbundet	” 303
Mynt	” 304
Solfången	” 305
Samhällsförfattningen	” 325
Folkklasserna	” 325
Trälarna	” 325
Odalbönderna	” 326
Adeln	” 327

Röpstadsmännen	sid. 329
Presteståndet	” 329
Förbundsörfattningen	” 331
Ronungamakten	” 332
Ronungawal	” 333
Crifögata	” 333
Röningen	” 334
Ronungens pligter	” 335
Ronungens rättigheter	” 335
Skatter	” 335

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

Berättelser ur Sveriges Medeltid.

www.libtool.com.cn

Christendomens strider med och seger öfwer hedendomen.

346. I hjertat af Sverige, alldeles invid bränn-punkten för hela den fornnordiska gudaläran, predikades första gången i Sverige fridens och försonlighetens lära, läran om Jesus Kristus. Det var wid Mälarens strand, i stötet af de gamla folkländerna, i sjelfwa det äldsta af dem, Tiundaland (66), som wi sågo Anstarius förtunna denna lära för våra fäder (206—216).

Det var emellertid icke derifrån, som denna lära strålade ut öfwer vårt land. Ensamt den ofwan antyddä omständigheten, närheten till det gamla, praktfulla, ansedda afgudatemplet, förklarar tillräckligt, huru omöjligt det skulle vara för en handfull christna att derifrån werka med någon framgång, ishunnerhet då de christna missionärerna tillita woro allt för långt skiljda från sin utgångspunkt (Bremen), för att de derifrån skulle kunna med kraft understödjas. Därför lefde den christna församling, som Anstarius stiftade, ett swagt och thnande lif. Den blomman höll på att dö bort i den kyliga skuggan wid Upsala gamla afgudatempel, och uppswearna woro hedningar ännu ett århundrade efter Olof Skötkonungs dagar. Den christne Olof Tryggwassons ord kort före slaget wid Swoldern, då han såg uppswearskeppen med konung Olof Swenskes märke lägga fram till strid, wittna om, huru stark hedendomen då ännu war i landet nordanstogs. "Wist finna Swearna" — sade han — "det behagligare, att sitta hemma och slika fina offerstålar,

än att i dag möta oss på Ormen länge; knoppast tror jag att vi behöfva frukta för de hästättarne" (248).

347. Men när Danmark och Norrige woro christnade och kyrkan der stod på en säkrare grund, kunde de christna lärarne börja ett förhoppningsfullare arbete i Sverige, och det var södra Sverige, Westergöthland och Småland, som först blef föremålet för deras verksamhet. Såsom gränslandstaper var det ganska naturligt, att de öfwer Norrige och Danmark kommande engelska och tyska missionärerna först skulle börja sitt arbete i dessa landstaper. Andra omständigheter bidrogo och härtill. Westgötherna bodde längre bort från odins-läraens medelpunkt, Upsala-templet, och deras främsta man, jarlen Ragwald Ulfsson, Sigrid Storrådas brorson och Eborgas kungmans fosterson, öfvergick tidigt till kristendomen, följde af de förnämste i landet.

348. Dermed förhöll sig så. Olof Tryggvasson fatt år 999 om vintern, som jagan säger, "med stor prakt och omgifwen af en talrik församling" i Nidaros (Tromsø). Bland de många förnämna och ansedda männen, som den vintern gästade konungens hof, var äfven Hålfred Baudrådashald, som nyss war återkommen från en långre handelsresa, hvarunder han äfven besökt Olof Svenske i Upsala och Ragwald jarl i Skara. Konung Olof Tryggvasson fann innerligen behag i att spörja om nabofurstarnes leder, och Hålfred måste förtälja honom mycket om den svenske konungens hof och om jarlen i Skara. Den sednare prisades högeligen af Hålfred, hvilken sade, "att jarlen till och med yttrat den önskan, att iugå wänstapsförbindelse med Olof Tryggvasson och fria till hans syster Ingeborg." — Hålfreds ord bekräftades samma vinter; ty bud kommo från den svenske jarlen, som anhöllo om konungasysteris hand. Konungen blef glad deröfver, men hänstöt saken till Ingeborg sjelf, hvilken icke hade annat att invända deremot, än att jarlen war hednisk. Sändebuden singo

derför återvända med den helsning, "att om jarlen wille möta konungen, när han följande sommar kom söderut i landet, skulle de mundtligen afgöra ärendet."

Sommaren kom, det war år 1000, och konungen war på sitt tåg söderut kommen till sin swäger, Erling Stjalgsfons (244) gård, **Sols**, och det war för hans emottagande tillrustadt ett präktigt gästabud. Vid detta gästabud insann sig enligt aftal Ragwald jarl och framställde personligen sitt frieri. Konungen fordrade då af jarlen, att han skulle låta döpa sig och äfwen arbeta för Westergöthlands christnande. Jarlen lofwade det och så blef genast bröllopet hållet, hwarpå konungen tog ett kärligt affked af honom och sin systers, gifwande tillika jarlen med sig de för omvändelseverket nödwändiga prästerna.

Desse trenne omständigheter — aflägsenheten från Upsala, sjelfwa det naturliga läget och jarlens omvändelse — bidrogo till christendomens tidigare utbredande inom Westergöthland och i allmänhet inom Götaland.

349. Orsakerna till den främmande lärans framgång hos våra hebnista fäder ligga dock icke alla uti yttre och tillfälliga förhållanden. De båda lärorna hade i sitt innersta wäsende många beröringspunkter, som jemnade vägen för den nya och lättade öfvergången från den gamla. Swad de christna missionärerne sade om werldens och människans skapelse, om ett lif efter detta med belöning för det goda och straff för det onda, höbd ingalunda främmande för nordbon. Hans egen religion lärde honom, att grändämnet till hela hans werld och alla hans gudar war utgången och frambragdt af ett enda, mäktigt wäsende, hwarst namn han ej wägade nämna, men som skulle komma en gång i tidernas fullbordan och sitta till doms öfwer det onda och det goda (33 och 34). Den nya lärans **Adam och Ewa** woro **Asalärans** **Ast** och **Embla** (27), och det underbara i den nya läran, **Guds** människoblifwande och hans wandring och lif bland

menniskorna på jorden föreföll våra fäder alldeles icke underbart. Så hade Odin uppenbarat sig många gånger, och Thor likaså. Härtill kommo ytterligare att nordbons gudalära — liksom all religion som dyrkar flere gudar — ingalunda war så slutet, att den ej öppnade himlen för en ny guds och hvaras makt man i wiß mån war förwißad, och slutligen arten i fädrens skaplygne, att ej wilja sträcka sitt wälde öfwer det omöjliga — menniskotanken. Derutinnan stodo de långt framom sin tid, och en dansk historiestrifware berömmar med skäl den fördragsamhet, som wid många tillfällen uttalade sig hos hedningarna, en fördragsamhet och ett erkännande af andras öfwerthygelse, hwarutaf ingalunda christendomens målsmän denna tid kunde berömma sig. Wi behöfwa blott påminna om Olof Tryggwason och Sigrid Storråda i Konghäll (238). Hvad Sigrid der yttrade kan anses för uttryck af nordbons tänkesätt i allmänhet i afseende på den nya läran.

350. A en annan sida war det naturligt att äfwen många swårigheter skulle möta christendomens antagande och i främsta rummet de hennes läror, hwilka anföllo nordbons i religionen grundade begrepp om ära och heder. Enwiget, sjelfhämnden och sjelfmordet — också en af wägarna till Balhall — woro derfor i hedendomen det, som gaf de christna presterna det swåraste arbetet. Detsamma war förhållandet med allt, som i någon mån ställde i skuggan de seder, hwilka hade sin grund i fädrens lifsåfskådning. Och det är ganska naturligt, att trädetes utvida, des bark och grenar, äro lättare åtkomliga, än des inre och ädlare delar, des kärna. Kärnan i våra hedna fädrens lefnadsåfsigt war ett mod, som icke blott trotsade faran, utan som med förkärlet uppsökte henne, och dertill ett frihetsbegär, som gjorde hwarje annat band olideligt, utom det han sjelf på tinget i männernas krets antagit och erkänt för lag.

Att då fördömma hans Balhall och göra hans

gudar till mörkrets och ondskans makter, att tala om en enda Gud, som fordrade och befallde sin uteslutande dyrkan, att till denna Guds tjänst borttaga ur hans arbetsfordrande lif hvar sjunde dag, på hvilken intet arbete fick förrättas; vidare att neka honom äta hästkött, ofta, såsom på Island, nödvändigt, der knappast annat kött stod att få, slutligen att beröfva fadren hans wisserligen sällan utöfwade, men erkända rätt att afgöra om hans nysfödda barns tillvaro (325), allt detta war sådant, som skulle förswära christendomens antagande och göra den för nordbons kraftiga sinne "alltför blödig och wet". Vika swårt hade våra fäder att fatta den läran, som förbjöd dem att lita på sig sjelfwa, och wanda, som de woro, att tänka sig lifwet i "det andra ljuset" — såsom en herrligare fortsättning af lifwet på jorden, det will säga att tänka sig det som ett lif af strider och kroppsliga njutningar, kunde christendomens himmel med sina dunkla, okända fröjder ej för dem ega något lockande. Upplifvande är en händelse, som ehuru den ej tilldragit sig i vårt land, dock hos ett folk beslägtadt med oss — hos Friserna, hvilka bodde wid nordsjökusten mellan jutländska halfön och Frankrike. En af deras konungar hade anammat christendomen. Han stod redan, såsom bruket war, aflädd inwid källan, i hvilken han skulle döpas, och biskopen stod färdig att förrätta den heliga akten. Just som konungen då skulle stiga ned i watten, såg han plötsligt upp på biskopen och frågade: "mina fränder, biskop, skall jag råka dem i den himmel, der jag winner inträde genom dopet?" — Biskopen svarade dertill hastigt, "att de alla woro i helwetet". Konungen steg då tillbaka från källan. "Wapengoda och tappra män, hafwa mina fäder varit" — sade han, — "jag will hellre wara med dem, än i eder himmel, I eländige christne och fege munkar." — Något dop blef der ej af. — Detta swar kan göra oss ett begrepp, huru swårt deras arbete war, som åtagit sig christendo-

mens förkunande, och på samma gång wisa of, huru långsamt det skulle gå. Därför offrade man på fädrens wis i den heliga landen wid Upsala ännu 250 år efter den tid, då Anstarius första gången här predikade om Kristus.

351. Det kunde ~~en~~ ~~finnas~~ ~~män~~, som utan att vilja till fullo underkasta sig och antaga de främmande religionskröerna, dock funno sin fördel wid att wara tillfammans med christna. Sådant war fallet med köpmän t. ex. och sådana, som wid de christna konungarnas hof sökte tjenst. Ett medel fanns att underhålla gemenskapen med dessa, — det war primsigningen. Namnet war ursprungligen latinskt och hade uppkommit genom sammandragning af de latinska orden primum signum, som betyda det första tecknet.

Det gick nämligen så till, när någon wille öfvergå till christendomen, att presten uppläste en ewangeliskt text, wätte derunder singret på tungan och tecknade så ett kors på pannan och bröstet af den, som wille blifwa delaktig af dopet. Det egentliga dopet war nämligen en handling som följde först sedan den sålunda tecknade eller primsignade undergått en nödig beredelse.

Den primsignade kunde nu, om han wille, uppfjuta dopet huru länge som helst, t. o. m. ända till sin dödstund. Dopet war ingalunda en nödvändig följd af primsigningen. Men den primsignade kunde umgås med de christna, han såldes af dem i deras samkväm och fick bimissta christen gudstjenst. Härunder betraktades han ännu alltid af hedningarna som hedning, och det blit derutaf klart, huru gerna hwarje hedning, som måste umgås med christna, walde den lätta utvägen att låta primsigna sig.

352. I berättelserna från denna tid blir ofta taladt om hwhita Christ och om hwhita wadum. Det förra uttrycket har sin grund deruti, att genast efter dopet, som wanligen förfiggick under öppen himmel, i en fälla

eller rinnande watten, den döpte af faddrarne i kläddes nya hwita kläder, hwilka skulle betedna hans rening från synderna genom döpelsens bad. Hedningarna, som stäp-
 digt sågo den nya Gudens bekännare någon tid efter döpelsen gå klädda i hwita drägter, kallade därför de-
 ras Gud "hwita Christ". ibtool.com.cn

Den nydöptes hwita kläder kallades "hwita wa-
 dum" (ett ord i fädrens språk, som wi ännu hafwa
 kvar, förändradt till wåd, klädnings-wåd). Af den
 omständigheten, att man ofta på runstenarna finner ut-
 trycket: "han dog i hwita wadum", synes dessa ny-
 christna hafwa ansett det som en förmån att få dö i
 sina dopkläder.

353. Efter denna korta öfwerfigt af christendomens
 första uppträdande i nordnen, öfwergå wi till berättelserna
 om de särskilda christendomsprelikanter eller — såsom
 de nu kallas — missionärer, hwilka i dessa tider lefde
 och werlade inom vårt fädernesland. De flesta kommo
 från England. Twenne wägar förde dem derifrån till
 vårt land; den ena gick öfwer Norrige, den andra öfwer
 Danmark. På båda har christendomen kommit till och,
 dock mest på den förra.

De mest framstående af dessa missionärer skola
 här anföras.

Sanct Sigfrid.
 (Suidlands apostel.)

354. Slaget wid Swolbern år 1000 bildar i af-
 seende på christendomen en wändpunkt i nordens historia.
 De förnämsta af Olof Tryggwassons fiender öfwergingo
 efter den segern till christendomen, och om Erik jarl, den
 tappraste af dem alla, säges det särskildt, att han under

sjelfwa striden gjort det löftet att blifwa kristen, om han wunne seger. Eriks broder Swen följde hans föredöme, och äfwen Olof Sweakungen, den mäktigaste drottén i hela nordén, antog någon tid efter det nämnda slaget offentligen och högtidligen kristna läran.

Konung Olof Tryggvassons hofbiskop Sigurd, en engelsk man, densamme som under Swolderslaget tog wård om drottning Tyri (247), skall enligt några under rättelser hafwa varit den, som döpt Olof Skötkonung.¹⁾ Dopet skall hafwa skett i Husaby källa i Westergötland wid foten af Kinnekulle.²⁾ Om de orsaker, som bestämde konung Olof att antaga kristendomen är wanskligt att tala, ty wi känna föga eller intet derom, ej heller när han börjat wända sitt sinne åt det hållet. Kanhända hade de kristna lärare, som följde med fadren från Danmark, kunnat utöfwa något inflytande på det mottagliga ynglingasinnét. Men fadrens snara återfall i hedendom (192) synes dock wisa att detta inflytande snart måtte hafwa upphört. Emellertid skall Olof Skötkonung sjelf efter slaget wid Swoldern hafwa anhållit hos den nämnde Sigurd, att han måtte komma till Sverige, hwilken begäran biskopen esterkom. Han bär i sagorna namnet den rike, hwilket bewisar det stora anseende han åtnjöt, och samma sagor framställa honom som en man med ett mildt och kristligt sinnelag, fullt wougen sitt swåra fall, att werka för Christi läras ut-

¹⁾ Underrättelserna från dessa tider hafwa gifwit anledning till mycket twifkande om den man, som döpte konung Olof. Här är dock ej stället att genomgå de olika författarnes olika meningar. Wi införa här, som på de flesta omtwistade ställen, den sannolikhet, hwilken framgått ur de anställda forskningarna.

²⁾ Källan bär efter denna händelse ännu i dag namn af **St Sigfrids källa**, emedan enligt legenden den Sigfrid, om hwilken wi här skola tala, skall hafwa döpt konungen. Namnförwexlingen af Sigurd och Sigfrid faller genast i ögonen och förklarar lätt, om man wet sagans art, huru gerna hon öfwerflyttat på den af folket mera kända den mindre ländes handling.

bredande bland nordens vilde och hårda folk. För öfrigt weta wi om Sigurd intet. —

355. Konung Olof i Sverige säges hafwa varit ifrigt tillgifwen christendomen; Adam af Bremen kallar honom till och med "den allra christligaste konung". Legenderna vittnar om att Olof Skötkonung sjelf hos en engelst konung anhållit om en kristen lärare. Då hölls stämna och öfwerläggning i England om ärendet, men ingen fanns, som wille åtaga sig det swåra wårkwet, utom en man i staden York wid namn Sigfrid. Han blef dertföre utsedd och inwigd till hedningabiskop och begaf sig på resan.

Öfwer Danmark kom denna Sigfrid till Sverige, der han först landsteg i Småland.¹⁾ Ifrån kusten wandrade han inåt landet, men wägen war högst bestwärlig och nödosam, branta berg mötte och ogenomträngliga skogar.²⁾ Slutligen framkom han till ett ställe, omgifwet af gräsrika ängar och fiskrika watten. Det landet kallades Wärend. För att så wäl han sjelf som hans följeslagare, bland hwilka woro hans fränder Unaman, Sunaman och Winaman, skulle få njuta någon wedergwidelse och hwila, lät Sigfrid på det nämnda angenäma stället uppreja ett tält.

Om natten wisade sig för Sigfrid i drömmen en engel, som förde honom till den nära inwid liggande sjön, der engelen på en wacker plats utstatade rummet för en kyrka, som Sigfrid skulle bygga. När solen rann upp och Sigfrid wakenade gick han att söka det af engelen utwisade stället. Han fann det snart. Det kallades då Östrabo, nu ligger der en stad, som bär namnet Werjö och kyrkan, hwars rum engelen utwisade, är

¹⁾ Ännu i dag bär en hamn i Hagby socken och Södra Röre häråd af Kalmar län namnet **S:t Sigfrids hamn**.

²⁾ Måhända gick hans wäg från Hagby förbi **Mortorp** till **Sjangby** skogsbygd, der han skall hafwa uppbyggt ett litet kapell af trä, och härifrån rakt till Wärend.

dess domförfä. Sigfrid säges hafwa lagt grunden till denna kyrka.

356. Så snart det blef bekant i bygderna om de främmande männen, samlade sig från alla håll folk till Östrabo. Främlingarne visade sig för dem såsom sagtnodiga och fridsamma män; men Sigfrid sjelf med sin höga wördnadsbjudande gestalt gjorde på dem det första intrycket. "De hade en förman" — berättar i legenden för konungen en hans utfästade — "som hade stort anseende och mhyrdighet med sig, klädd i en hwit, sid fjortel allt ned till fots, för hwilken de andra uppstodo och bugade sig allt ned till hans fötter. Jag såg och ett bord, täckt med jndhwitaste duk, på hwilket lades ett bröd, som war ganska hwiitt och tunnt, samt ett druckeskärl, der en af dem gjöt något dricka i. Då han sålunda ställt allt uti stället, hwistade han under tiden sagta, under tiden ropade han öfwerljudd. Emellertid tog mannen med den underliga drägten det tunna brödet, och sedan han mumlat någonting deröfwer, upphöjde han det, och det syntes mig icke annorlunda, än om han med det samma upplyfte en liten pilt, som log emot den gamle mannen." — Sådant war på hedningarna det första intrycket af missionärernas uppträdande. Vi finna att Sigfrid visade sig för dem i full biskoplig strud.

Det owanliga skådespelet jemte Sigfrids flöddande wältalighet wäckte hedningarnas beundran. De lyfnade uppmärksam till hans ord och på allmänt ting beslöts, att tolf män, en för hwarje af de tolf slägterna, som då funnos der i landet, skulle utses, för att å allmogens wägnar ipörja den främmande mannen om hans lära. Dessa kommo till Sigfrid, som enkelt och ofonstfadt framställde för dem den christna trons grundsauningar, och de tolf läto döpa sig. Sedan de derpå lagt råd med de sitta, återkommo de efter tolf dagar och förklarade att de wille blifwa ståndaktiga i den tro de an-

tagit. Vid "Östergårdsskeden", på biskopsgården nära Beris, skall S:t Sigfrid hafva döpt dem som, wunnit af hans ord, anamnade kristendomen. Källan som ligger der kallas ännu i dag "S:t Sigfrids källa".

357. Emellertid kom bud från konung Olof, som skulle föra biskopen uppåt **Westergöthland**, der konungen då befann sig. Sigfrid hörsammade konungens kallelse, lemnade wården om den nya församlingen åt sina ofwännaunda fränder, och begaf sig å väg. Allt derunder predikade han Evangelium för hedningarna och många låto sig döpas. I Westergöthland war kristendomen mera hemmastadd, allt sedan Ragwald Ulfsons dop. Vid Utmängs-torp¹⁾, i en källa, som äfwen der bär hans namn, skall han först inom Westergötland för rättat dopet.

Vid Husaby träffade han konungen.²⁾ Konungens barn och många af hans män låto då döpa sig, och konungen gaf hela konungsgården Husaby till biskopsäte och medelpunkt för en prästerlig förvaltning. Konungen "ikötte allan byn tillå stafs och stols" heter det. Derjemte utmärkte Sigfrid tre kyrkogårdar, näml. Friggjæron (nu Friggessåker i Gudbens härad nära Falköping), Grem (nu Gernum i Hartofta eller Stånings härad) och Angistad (nu Angestad, också i granstapet af Falköping).

Christendomen wann härigenom betydligt. Den fick en beständig utgångspunkt, och inrättandet af kyrkogårdarna antyder redan ett betydligt antal christna. Därför skall Olof Skötkonung företrädeswis hafwa uppehållit sig här, sedan han ej mera såsom kristen wille eller

¹⁾ Utmängs-torp d. ä. de otwagnas torp eller bygd. Der wifas ännu S:t Sigfrids wandringstaf, som förwars i kyrkan bakom altaret.

²⁾ Enligt legenden är det denna Sigfrid, som nu skulle hafwa döpt Olof Skötkonung.

kunde hafwa sin hofhållning i det gamla Upsala.³⁾ Biskopsstolen i Husaby war den första i Sverige, och Stara stift (ty biskopsätet flyttades, sedan domkyrkan i Stara blifwit uppbyggd, dit) är således utan all fråga det äldsta i det egentliga Sverige.

358. Sorgliga tidender kommo funnanifrån, medan Sigfrid war i Westergötland. Hans trenne fränder hade med omsorg och kärlek wårdat församlingen i Östrabo. Men deras präktiga kyrkotyg, deras fat, bågare och stedar af silfwer och guld retade några rofgriga mäns vinningslystnad. De öfwerfölo hemligen en natt de tre missionärerna och dödade dem.⁴⁾ Deras hufvuden afhöggos och kastades i ett stort ämbar, som fylldes med stenar och nedsänktes i en sjö derbredwid. De döda kropparna drogos in i skogen, hwarest man upplästade en stenhög öfwer dem. På det stället skedde emellertid sådana järtecken, att om dagarna hopar af korpar samlade sig dit, men om nätterna stod en hög ljuspelare deröfwer, och då detta wäckte folkets uppmärksamhet, flyttade mördarne sina offers kroppar till ett annat ställe, som aldrig blef bekant.

Djupt bedröfwad stilsdes Sigfrid, sedan han fått dessa tidender, från konungen, som deltog i hans sorg. Wägen åter till Wärend war tung, tyngre arbetet, som mötte; men S:t Sigfrid "hade sig sjelf ospardan till Guds tjänst", om dagen i predikande och om natten i böner. När han så en natt förjande wandrade utmed Helgasjöns strand, såg han trenne ljus lifsom trenne klara stjernor stråla på wattenet, och som han stod och såg på dem, kommo de allt närmare den östra stranden, der han stod. Sigfrid afdrog då sina skor och gick ut i wattenet de trenne ljusen till mötes. Då förswunno

³⁾ Att han dog afwen som christen wistades i Upsala wisar hans historia (271, 287, 291 m. fl.)

⁴⁾ Det skall hafwa stett på Seloberg öfver om Wegö.

ljuset på en gång, och han såg dem icke mera. Men wid han lutade sig ned träffade hans hand ett ämbar, som han förde i land. I ämbaret lågo hans fränders afhuggna hufvuden. Den gamle mannen greps djupt af sorg, beta tårar runno utför hans kinder och i nattens tystnad utropade han: "hämne Gud detta!" — Då svarade röster från de tre hufvudena: "på barn och barnabarn skall det warda hämnadt." — Det har blifwit upptecknadt, att mördarnes afkomlingar många leder igenom finga ungväls brott.

359. Kort derefter skall konung Olof hafwa kommit ned till Wärend och pålagt landet stora böter, hvilka han erbjöd Sigfrid. Denne wille dock, att konungen skulle behålla penningarna och anhöll i stället om liggande gods till underhåll åt kyrkan. Konungen gaf då sina gårdar Hof och Tjurby till ewerdelig ego åt Östrabo kyrka. Sälunda bildade sig här ett nytt stift, det småländska wid sidan af Westgötastiftet.

Sedan skall Sigfrid hafwa genomfarit hela Sverige, döppande, byggande kyrkor och inwigande prester. Höga känna wi för öfrigt af hans lefnad; icke ens hans dödsår är fullkomligt bekant. Han gif en gång, — det war på en Långfredag — i bad, för att wedertwida sig; men deröfwer, att på sådant sätt hafwa begått Christi korsfästelses högtid, kände han en sådan sorg i själen, att han få dagar derefter föll i en smärtefull sjukdom, i hwilken "han saligen öfwergif från det timliga lifwet till den allsmäktige Guden".

Sigfrids minne blef heligt för folket. Sigfridsmessan i Bezio, en af de förnämsta marknaderna i Småland, är ännu en qwarleftwa af Sigfrids högtidsdag d. 15 Februari, och Bezio domkapitel för i sitt sigil ämbaret med de trenne afhuggna hufvudena.

Sanct Estil.

(Södermanlands Apostel.)

360. Mot slutet af detsamma århundrade, hvori S:t Sigfrid verkade, lefde och dog för Christi lära den helige Estil i Södermanland. Legendan säger att han tillsammans med Sigfrid hade kommit till Sverige, men det ligger för lång tid emellan bådas verksamhet, för att uppgiften skulle vara fullt tillförlitlig.

Han "hade uppvuxit som en oliv och en cypress, och föraktande världens lockelser öfverlemnadt sig åt kärleken till Gud", säger hans legend. Denna sin kärlek till Gud visade han i sitt nit, sitt oförtrutna arbete för utbredandet af Christi lära. I Forså, ej långt från bedningarnas gamla tingsställe, som var vid Strenga,¹⁾ bodde Estil.

361. Händte sig då en gång, att mycket folk samlades vid Strenga. Konungen var kommen dit, och det skulle hållas ting. Konungen hette då Blot-Sven, och var han sjelf en väldig blotman, d. v. s. offerman, och förföljde alla, som icke voro det. — Den fromme missionären i Forså blef häröfver mycket sorgsen, — ty på tinget skulle der äfven offer anställas efter gammal sedwänja. Han trodde hedendomen redan vara öfvervunnen, desja tidender upplyste honom om, huru mycket han derutinnan bedragit sig.

I helig isver begaf sig därför Estil till Strenga och uppträdde modigt på tinget midt i kretsen af den bewäpnade allmogen, bestraffande deras återgång till hedendomen. Der blef wid hans tal ett väldigt wapenbråk. Man wille enligt gammal landsed sålunda tvinga honom till tystnad. Men Estil fortsatte ohejdadt sin straffpredikan, och liksom hade himlen welat gifwa sitt

¹⁾ Sedermera Strengianäs, nu Strengnäs.

bifall tillkänna, blef der ett tordön med hagel, som förhindrade offerandet.

Detta tjänade dock endast att yttermera uppreta hedningarna. En wid namn **Spabod** tog upp en sten, hwilken han kastade mot störaren af tingets och offrets heliga frid. Stenen träffade **Estil** i hufvudet, så att han föll omkull, hwarpå han fransfördes till konungen. Blot-Stven dömde honom till döden. En hedning krossade hans hufvud med ett yghugg och sedan kastade man stenar på den döda kroppen.

362. Många år efter den helige mannens död, wår christendomen äfwen war antagen i Uppswearnas länder, blef han en af swenska kyrkans heliga, och kyrkor och kloster uppfördes till hans ära. Staden **Estilstuna** i grannskapet af **Fors** bär ännu hans namn. Brott som begingos i **Estilstuna** eller under **Estilsmessan**, en fest till **Estils** minne, som firades d. 12 Juni, belades af den gamla **Södermanlandslagen**²⁾ med högre straff, än hwarmed samma brott, begånget, på annan tid och på annat ställe bestraffades.

Sanct Bothwid.

363. Ungefär samtida med **Estil**, åtminstone medan striden mellan hedendom och christendom ännu som häftigast brann, lefde den helige **Bothwid**. Sedan som yngling kom han från **Södermanland**, der han war född, till **England**; dit han begaf sig i handelsärender. Af en prest, hos hwilken han njöt gästfrihet under ett halft år,

²⁾ Vi lämna att hwarje landskap egde sin serskilda lag (343). De utgjordes i äldsta tider af korta kärnspråk som kunde bewaras i minnet, och först sednare öfvergingo de i offentlig skrift.

lärde han känna kristendomen. Sedan han lärt sig Herrans bön och den apostoliska tron, blef han döpt, och återwände derpå till fäderneslandet.

Det war i östra delen af Södermanland, i Södertörn, som han lefde och verkade. Han började genast efter sin återkomst predika, och lydades genom sin fromma wandel, sitt nit och många underwert, som hans legend förmåler, winna många för den nya läran.

364. Sålunda fick han sin död: Han hade friköpt en slawisk¹⁾ fånge och wille öfwer Gotland sända honom åter till sitt land. Men för att den friköpte säkrare skulle kunna lemna landet, följde Bothwid och en wid namn Esbern, som stötte Bothwids gård, med ett stycke på wägen. De lade med båten till wid Rogö, en holme i Mälaren,²⁾ der de hoppades finna fartyget, som skulle bortföra den friköpte fången. Fartyget fanns emellertid icke. Man sötte både länge och wäl, men något fartyg stod ej att upptäcka. Trötta af resan och sökandet, neblade de sig då under ett lumligt träd, för att i des stugga söka hwila. Knappt hade de litwäl här insomnat, förr än fången smög sig upp och dödade så wäl Bothwid som Esbern. På båten, som fört dem dit, skulle fången sedan hafwa undkommit till sitt fädernesland. Detta skall hafwa stett år 1120.

Då Bothwid emellertid icke hördes af i sitt hem, anställde hans broder Björn och en prest wid namn Henrik den noggrannaste undersökning, finnande slutligen till sin sorg brodrens och hans följeslagares lik på den nämnda holmen.

365. Efter 9 års förlopp byggde Björn på brö-

¹⁾ Slawer kallas den stora samling af folk, som då litfom ännu i dag bebor det östra Europa ända fram omkring Öbern, och ned till Adriatiska hafwet. Bland dem bo äfwen folk af annan rot, som Mongoler och Turkomaner, men Slawerna äga nu wäldet.

²⁾ Eller i Södermanlandsfläten.

dernas ärfda jord en kyrka; dit han i närvaro af biskop Henrik i Upsala och biskop Serder i Strengnäs flyttade sin broders lik, och lät inwiga kyrkan till Guds och St. Bothwids ära. Denna kyrka fick namn af Bothkyrka efter Bothwid, och war ursprungligen af trä, men sedermera, då ryktet tilltog om Bothwids helighet och om undervirken, som stredde wid hans graf, och då till följe derutaf kyrkan riktades genom många och stora gåfwor af de troende, blef kyrkan ombyggd af sten. — Det berättas, att dagen efter den först byggda kyrkans inwiggande anställdes en högtidlig procession med crucifixer,³⁾ brinnande waxljus och rökelse till Bothwids graf, och då man öppnade den, och funno i hans kista den dyrbara skatten af hans ben, strömmade emot dem ur grafwen en så angenäm luft, att alla som woro närwarande föllo i förundran öfwer dess ljufhet, och de ibland dem som woro sjuka återställdes till sin fordna helsa.

St Bothwids helgdag war den 6 Oktober, och Södermanlandslagen innehåller samma straffbestämmelser i afseende på brott begångna under Bothwidsmessan som under Eskilsmessan.

Sanct David.

(Westmanlands apostel.)

366. Sanct David war liksom St Sigfrid en Engelsman och dertill af hög börd. Af kärlek till Gud och den Han sändt hafwer ingick han i Cluniacenser-munkarnes orden. Det war den tidens tro, att man bäst wisade sitt förakt för werlden genom att helt och

³⁾ Kors med påfästad Christusbild.

hållit stilla sig från werlden; och så gief man i kloster, der man oförd af werldens frestelser kunde egna sig åt betraktelser af Gud och hans under. — Snart greps emellertid David af begär att mera kraftigt tjena Herren Gud. Tidender, som kommo öftan öfwer nordsjön från det gamla landet, hvarifrån de otaliga wikingarna kommit, och hwilka tidender mälte om huru den helige Sigfrids fränder blifwit dödade på Selboberg, tände hos honom begäret att dö en martyrs död. Martyrernas ära war från christendomens första tider stor; en hwar som led förföljelse och död för Christi skuld war en martyr, och många tusende hade eftersträfwat och wunnit denna ära. — Sitt uppsåt verkställde David, men martyröden wann han ej.

Han kom till Sverige och wandrade der omkring i de jödra orterna, predikande med så mycken ståndaktighet, kraft och ifwer, som om han af Christus sjelf fått tunga och wisdom, och liksom han i sitt hemland "lyste i Herrans tempel, som morgonstjernan lyser i dimmorna", så äfwen här, der de höga furor woro tempelwäggar och den blåa himlen htwalf.

Men då den ort, som släkt Sigfrids fränder martyrernas ära, då trakterna kring Selboberg ej mera kunde bjuda samma faror och död, begaf han sig norrut och kom så till Westmanland. I Snestwinge härad och Munktorps socken på Dävön, hvars namn, som ursprungligen war Davidsön, ännu påminner om S:t David, hade han sin hufwudsakliga verksamhetsort.

Sjelfwa socknens namn Munktorp skall hafwa uppkommit deraf att S:t David lät uppbyggga en kyrka och derintwid ett kloster med en klosterstola, der munkar underwisade dem, som ansågos wärdiga att beträda det heliga lärarekallet. Kyrkan finnes ännu qwar på sin gamla plats, men der klostret stod, ligger nu prestgårdsboställets ladugård.

367. Det berättas om S:t David, att hans ögon,

af mycket förjande öfver hedningarnas hårdhet mot de
 kristna, blifwit på ålderdomen förswagade. När han
 så en dag efter en vandring steg in i sin kammare, der
 en solstråle lyfte genom den lilla fönsteröppningen, wille
 han, som han brukade, hänga sina handskar på en spid
 på wäggen. Det wänliga stället fann han nu icke, men
 der bredwid såg han något, som han tyckte wara för
 ändamålet tjenligt, och begagnade sig deraf. Och hwar
 gång han kom in i kammaren och solen stek genom
 fönstret, hängde han nu sina handskar på samma ställe.
 Händte sig så en gång, när han war ute på marken,
 att han sände en sin lärjunge in efter handskarna, som
 han glömt. Lärjungen gjorde, som hans mästare sagt,
 men när han kom in i den heliga mannens kammare,
 såg han till sin förwåning handskarna upphängda på —
 en solstråle. Han skyndade ut och berättade undret för
 den åldrige läraren. David tackade i en brinnande bön
 Herran, ty undret, som skett, war wisserligen ett tecken,
 att hans synder woro honom förlåtna.

Alltjemt hängde nu S:t David sina handskar på
 solstrålen, och alltjemt fylldes hans hjerta af onämbar
 fröjd öfver detta tecken på Herrans nåd. Men en af-
 ton, när han wille hänga sina handskar på solstrålen,
 föllo de till golfwet. Den gamle mannen blef djupt
 sorgfen häröfver och i den största själsångest genomgick
 han, som han brukade, hwad han under dagens lopp
 tänkt och gjort, som kunnat så beröfwa honom Herrans
 nåd. Då påminte han sig, att han gått förbi en sädes-
 åker och der nedtrampat några ar. Synden war ringa
 för den, som eger ett mått för olika synder, men icke för
 den, som, utan afseende på brottets storlek, wet att hwarje
 öfwerträdelse af Guds wilja är synd. S:t David till-
 bringade natten under böner, och hans synd wardt ho-
 nom förlåten.

I Munktorps kyrka förwaras en kalf, på hwilken
 S:t Davids handskar äro inristade under bokstafwen M.

Han dog i hög ålder och blef begrafven i den af honom uppbyggda kyrkan. Den 25 Juni ¹⁾ var S:t Davids högtid, då hans messa sjöngs. Martyrböden, som han sökt, wann han icke; åtminstone finnes derom intet berättadt.

www.libtool.com.cn

Sanct Stefan.

(Helsinglands apostel.)

368. Erkebiskop Adalbert af Bremen sticade en wid namn **Stemsi**, som han kallade **Simon**, till Sverige till Helsingarna att blifva deras biskop. **Stemsi** eller **Stefanus**, hvaraf **Staffan**, begaf sig också till Sverige och predikade först i Sigtuna. Derefter uppträdde han i sjelfwa Upsala och predikade om hwhita Christ wid fōten af Wallhalla-gudarnas blodfōlade helgedom. — Det war en djerf och oförsträckt man, ännu ung till åren, stark och kraftig, och hans predikan wäckte många bland hedningarna.

Han blef litwål kastad i fängelse, och kom med knapp nöd undan på flykten. Han styrde då kosan norr ut och kom till Helsingland. Här fortsatte han utan att af någon fara eller någon nöd låta affträcka sig omwändelseverket, och "wann" — säger Adam af Bremen — "många af dessa folkslag till Christum." Om hans rashet och outtröttlighet i sitt wärf går ännu i Helsingland den sâggen, att han en gång i wedan red omkring och hade tillsyn öfwer församlingarna, som han i Helsingland upprättat. Detta gick så till, att han red från **Norråla** om morgonen till **Arbro**, dit han anlände om aftonen och hwilade öfwer natten; följande

¹⁾ På wisfa ställen d. 15 Juli.

dagen fortsatte han derefter färden till Järfösö, vidare till Ljusdal, så till Sundheden, Nordanstigen och slutligen tillbaka till Norrala. Det säges vidare att han skall hafva varit en stor vän af hästar, af hvilka Helsingland äfven på hans tid skall hafva haft ett godt slag. Han förde fem med sig på sina resor, för att, så fort en tröttnade, kunna byta om.

Sanct Stefans allt för driftiga framfart, då han, utan afseende på att de frön han utfäkt behöfde längre tid till mognad, nedbröt de gamla gudars altaren och heliga lundar, framkallade mot honom en förföljelse, som kostade honom lifwet. Han sökte nu åter sin räddning i flykten, men förgäfwes. Han hade hunnit nära södra gränsen; der mötte honom på den stora gränstogen Odemorden nära Lönebro (eller Tynnebro) hans förföljare, hvilka togo honom fast och stenade honom till döds. Den döda kroppen fastbundo de på en otamd säle, som icke stannade förrän i Norrala. — Der blef S:t Stefan af sina wänner begrafwen, och en kyrka byggdes wid hans graf. — Ännu i dag kan den resande se grafwen, som folket i orten kallar "hille¹⁾-bror Staffans graf", och ännu sjunges wisan om den raste Staffan och hans sälar fem.

Staffan war en stallebräng,
Håll dig wäl sälan min! —
Han wattnade sina sälar fem. —
Ingen dager synes än
Men stjernorna på himmelen,
De blänka.²⁾

Det wackra omqwädet är gansta betecknande för wisans hjelte den helige Staffan och kristendomen, som

1) d. ä. den helige.

2) Detta omqwäde lyder äfwen så:
Ingen dager synes ändå
Men den ljusa stjernan, som för dagen månde gå.

på hans tid midt i hebedomen war såsom tjernorna i mörka natten, förbådande dagen med sin sol.¹⁾

369. Men den christendom våra fäder mottogs war ingalunda sådan som den af Kristus och hans apostlar förkunnades. Den lära, som af S:t Sigfrid, S:t Estil, S:t David och de första missionärerna förkunnades war redan uppbländad med en mängd menisfosunder, som icke egde sin grund i Guds ord. Denna lära kallades den katholicke, ett namn som är härledt från grekiska språket och skulle kunna öfversättas med: den allmänt gällande. Påfwen i Rom war enligt denna lära Christi ståtthållare på jorden och under honom lydde en hel rad af underordnade prester med olika titlar och embeten, alla sträfande efter werldslig makt och ära, få eller ingen med christlig ödmjukhet i hjertat, fast de på tungan förde orden: "wi äro tjarnes tjarnare".²⁾ Wi få mera än en gång se, huru de i vårt land wille spela herrrar och herrskare, huru de till och med wille rycka spiran ur konungens hand, i stället att, såsom Kristus bjöd, föregå folket i ödmjukhet med en slärdlös och from wandel. Redan i dessa christendomens första tider finna wi missionärer, som genom prakt och ståt wille inwerka på menigheten,³⁾ och Adamus klagor sjelf på ett ställe

¹⁾ Med denne S:t Staffan, Helsingarnas apostel, får man ej förblanda en annan S:t Staffan, som lefde betydligt sednare och war abbot i Husby kloster i södra Dalarna. Om honom gå likaledes många sägner; bland annat wisas der i trakten S:t Stefans stol, ett af naturen bildadt säte i berget.

²⁾ Servus servorum, det är trälarnas träl, kallade sig påfwen sjelf.

³⁾ En sådan synes Amund hafwa varit. Han predikade efter S:t David i Westmanland; men drog fram med en sådan ståt, att han öfwer allt lät bära ett guldförs framför sig, och skall dertill hafwa varit af ett folk och hägmödigt Anne. På en sjä-

höret de "dåliga lärare, som söla sitt eget i stället för det som hörer Jesus Kristus till och derigenom förargar dem, som kunde frälsas."

370. Vi hafwa redan några gånger talat om munkar och kloster, utan att närmare förklara hwad dermed menas. Den första missionären i vårt land, Anstarius, war munk, och klostren blefwo ganska tidigt talrika hos oss, ehuru wi icke med wisshet wet något om dem att berätta förrän i århundradet efter Olof Skötkonung, eller på 1100-talet.

Klosterwäsendet hade sin grund i christendomens bud om werldens försakande. En och annan kände sig så gripen af detta bud, att han, för att fullkomligt afstära sig gemenskap med werlden, drog sig tillbaka till en enslig klipphåla, eller till ödemarken och der med den törstigaste spis framlesde sitt återstående lif under bön och betraktelser af de gudomliga tingen. En sådan enstättare eller eremit wann det första anseende, och snart följdes hans förebild af flera. Då dessa funno fördelen af att sluta sig tillsammans till ett samfund uppstod derutaf ett kloster. Detta klosterlif är så gammalt, att redan 300 år efter Christi födelse det första kloster-samfundet skall hafwa stiftats i Egypten af en wid namn Antonius. Det kom omkring 200 år derefter till Europa. En wid namn Benedictus af Nursia stiftade i Italien år 529 klostret Monte Cassino. Det fick sin egen "regel" eller ordning, hwarefter munkarna skulle lefwa, och alla de äldsta kloster i det westra Europa woro Benedictinerkloster. Dessa munkar kallades nämligen så efter sin stiftare. Sedermera uppstodo flera sådana munkordnar, som Bernhardiner, Dominikaner, Franciskaner, Cistercienser, Cluniacenser.

resa från Strengnäs till Wexerås förgicks han med hela sitt följe nära siffrämnda stad wid en holme, som efter honom kallas Amundgrund.

371. Alla dessa klosterföreningar fingo efterhand gods och grund i Sverige och ökade sin egendom betydligt. Det låg, som vi hafva sett, en wacker tanke till grund för dessa stiftelser, men de blefwo slutligen något helt annat, än hwad de woro ämnade till. Men derom, som om mycket annat, lemna oss den följande historien rikliga underrättelser.

Konung Stenkil och Håkan Röde.

Förhållandet mellan Swear och Göther.

372. När den gamla konungaätten med Emund Sammal utfloknade (302), war christendomen i det närmaste antagen i Götaland, åtminstone dröjer det icke så serdeles länge förrän namnet christna sammanfaller med namnet Göter, liksom hedningar med Uppswear. De christnas begär att med wäld utrota hedendomen framkallade långwariga strider, hwilka dock skulle upphöra, när deras orsak upphörde, d. w. s. då Uppswearna blefwo christna. Detta inträffade under den första konungen af den följande ätten (1133—1155). Då försvinner benämningen hedningar ur vår historia, men striden mellan Swear och Göter fortfor lika häftig och upphörde icke ännu på hundrade år.

Denna fortsatta strid måste då hafwa andra orsaker, och vi finna dem i stamstilnaden och de båda stammarnas, Göternas och Swearnas, fortsatta täflan om högsta wäldet inom landet, om rättigheten att tillsätta konung för hela riket. — Den rättigheten hade af ålder tillhört Swearna. Hos dem låg nordens största och mest ansedda tempel och deras konungar ledde sina anor från gudarna i detta tempel. På dessa omständigheter grundade Swearna

sin företrädesrätt. — Nu woro andra tider komna. Göterna började finna, att äfwen de borde tillsätta konungar för hela riket. Lagman Emund gjorde ett försök att affätta Olof Skötkonung (290—295) och wid det nya konungawalet flytta rättigheten att tillsätta konung från Svearna till Göterna. Försöket misslyckades den gången genom klotheten hos konung Olofs rådgifware, men nu war den gudabörna konungaätten död, nu war tiden inne, då den skulle gå i fullbordan den spådom, Lagman Emund säges hafwa uttalat wid han stiljdes från Ulleråfers ting. "I Uppswear" — skall han hafwa sagt — "hafwen wåld att denna gången råda; men det säger jag eder, som framdeles äfwen månde gå i fullbordan, att somliga af dem, hwilla nu ej annat wilja höra, än att konungadömet i Swithiod må förblifwa inom gamla ätten, torde lefwa den dag, då de sjelfwa jaha dertill att konungadömet går till annan ätt; och månde det bättre lyckas." — Denna spådom gick i fullbordan, då Stenkil, sonen af Ragwald Ulfsson jarl, blef efter Emund Sammals död (1061) wald till konung.

373. Wi finna således, wid utträddandet ur he-dendomen, wårt fäderneslands båda hufwudstammar i strid med hwarandra, först om religionen, sedan om rättigheten att wälja konung. Striderna om religionen utkämpades först. Förhållandet mellan hedningarna och de christna utgör dertfore hufwudsaf under de första 100 åren af denna period, medan det följande århundradet fylles hufwudsfalligen af striderna mellan stammarna om företrädesrätten. Först när dessa strider sluta, börjar med Folkungaätten Sveriges medeltid. Allt — från Emund Sammals död till herremötet i Gröneborg, d. w. s. en tidrymd af nära 200 år — är att betrakta som en inledning till vår medeltid.

Konung Stenkil.

374. Konung Stenkil skall hafwa varit af en jättelik värt, skulderbred och stark och öfswad i alla brotter, men isynnerhet en skicklig bågskytt. Till sitt ämnelag war han fridsam och vänfäll, dock mest mot sina Westgötar. Mest skall han hafwa uppehållet sig på Lewene gård i Wista härad i Westergötland, företrädeswis för den rita jagten i den trakten. Många jägner hafwa blifwit bewarade ända till våra dagar om konungahofwet i Lewene, huru enhwar, hedning eller christen, war lika wälkommen i konungens sal, samt huru den wann hans ynnest, som skickligast förstod att föra sina wapen.

375. I konung Stenkils dagar rådde frid mellan hedningarna och de christna. Det war en följd af konungens klofhet. En man wid namn Adalward¹⁾ stiftades till vårt land, medan Stenkil war konung, af Erkebiskopen i Bremen och tog på konungens inrådan sitt säte i Sigtuna. Samtida med honom war Eginio biskop i Lund, och war han liksom Adalward en utiist man och oförsträckt förkunnare af Christi lära. Båda hade de stor framgång till en början, så länge de gingo fridsammeligen fram. Men snart uppgjorde de det råd tillsammans, att de skulle draga till Upsala och förstöra sjelfwa det förnämsta äsgudatemplet, menande sig så afhugga hedendomen i roten. Med uppenbart wäld kunde de icke gå tillwäga. De måste iakttaga hemlighet och afbida ögonblicket. Emellertid började obestämda rykten gå bland folket och ett doft mummel höras från allmoggen. Konung Stenkil föreställde då biskoparna, "huru som den ofelbara föliden af deras dåd skulle blifwa den, att de skulle blifwa dödade, han sjelf fördrifwen, och den

¹⁾ Han kallas wanligen Adalward den yngre, till stiland från en äldre Adalward, som war biskop i Skara och utmärkte sig för sin fromma, rent christliga wandel.

spåda kristendomen fullbästad och utrotad, så att hedendomen åter skulle blifwa rådande öfver hela landet." Biskoparna funno det oflöta och förkastade i deras förbehållande, och Upsala tempel fick så qwar.

Kort derefter finna wi Adalward och Egiuo wandrande omkring i Westergötland. De hade för sitt målsäanna uppförande måst fly från Swearna. I Westergötland nedslago de Frejs och andra hedniska gudars bildstoder.

Hålan Jarl.

376. Efter konung Knut den stores död (år 1036), — han blef nämligen efter Olof Haraldsöns död wid Stiklarstad (300) Norrrikes konung, — och sedan Norrmännen börjat förändra sin hug, så att de ansågo den fallne konung Olof för ett helgon, och kallade honom "den helige Olof", togo de hans son Magnus till konung. Han war mild till sinnes och styrde sitt rike wäl, så att han fick tillnamnet den gode. Sedan Knut den stores son Hårda Knut plötsligen aflidit i England wid en bröllophögtid (1042), tog Magnus, enligt en äldre öfwerentommelse mellan honom och den aflidne, Danmarks rike i besittning. Hans regering war dock en ledja af beständiga krig om detta rike med Swen Estridsön,²⁾ en systersön till Knut den store.

377. När Magnus dog (1047) efterträddes han af sin fars styfbror, Sigurd Surs yngste son, Harald Hårdråde. Denne war samtida med Stenkil i Sverige. I hans

²⁾ Hans fader war Ulf Sprakaläggr, som utmärkte sig genom sin tapperhet i slaget wid Helgaa (298). Dennes fader war Thorgils Sprakaläggr, Styrbjörn starkes och Surs son (191). Swen kallas i st. f. Ulfson wanligen Estridsön, emedan han på sin moder grundade sina anspråk på Danmarks rike.

dagar lefde ännu, 80 år gammal, den från Smølder-
slaget så ryktbara Einar Lambastelfer. Han war Norri-
ges rikaste och myndigaste man; men dessa egenstaper
ädrogo honom förföljelse från konungens sida, och han
föll för lönmördarehand, men med konung Haralds wet-
skap, i Nidaros (Throndhjem).

Den mäktigaste af Einars slägt war Håkan jarl i
Oplandene, och honom fruktade därför Harald mest.
Emellertid sötte konungen ingå förlikning med jarlen; men
då Harald ej wille uppfylla förlikningstilkoren, lemnade
Håkan Norrige och begaf sig till konung Swen i Dan-
mark. Här blef Håkan wäl emottagen, och war en tid
konung Swen Estridssons jarl. Ett mord på en af
konung Swens systerföner tvingade honom att åter
lemna Danmark.

När Magnus den gode dog blef Swen Estridsson
konung i Danmark, men Harald Hårdråde gjorde i sin
ordning anspråk på Danmark, och så fortfor striderna.

378. Under dessa beständiga strider möttes de båda
konungarna en gång med sina flottor wid Nissa-åns
mynning. Det war en dag på hösten i Augusti månad
1062 fram emot aftonen, som Swen med hela sin flotta
(300 segel stark) gjorde ett häftigt anfall på Harald, hwil-
ken hemförlofwat nära hälften af sitt folk, och därför war
Swen betydligt underlägsen. Harald fick dock en oför-
modad undsättning af Håkan jarl, hwilken, sedan han
måst lemna Danmark, legat ute i wiking, och nu med
10 stora och wäl rustade skepp lade till wid Haralds
flotta. Striden warade med häftighet hela natten. När
morgonen kom, hade Harald vunnit den herrligaste se-
ger; 71 fartyg woro tagna utom konung Swens eget
och dertill ett stort byte.

Emot dagningen, när segern redan war afgjord,
och allt war förloradt för konung Swen, kom, obemärkt
under den allmänna förvirringen wid den besegrade
flottans förföljande, en båt roende intill Håkan jarls

stepp. I båten satt en man med hatten neddragen öfver ögonen. Jarlen, som märkte båten, försökte att se, hvem mannen var, och det var honom ej swårt att i den förklädda mannen igenkänna den flyktande Danafungen. Han lät sig dock ej märka, utan frågade, "hvem mannen var." — "Sag heter Wandråde" — fick han till swar — "och är det nu så wida kommet, att jag begär skydd af dig." Jarlen betänkte sig en stund och såg skarpt på den talande, men gaf så befallning åt två pålitliga karlar, att föra Wandråde till stranden och till Karl Bonde, som bodde der nära invid.¹⁾ "Sägen Karl Bonde" — sade han åt männen — "att han gifwer Wandråde den hästen, som jag gaf honom för ett par dagar sedan och derjemte sin son till följeslagare." Männen gjorde som jarlen befallt, och Wandråde blef af Karl Bonde wäl emottagen. Karls hustru war dock mindre wänlig mot främlingen. Stridsbullret, som warat hela natten, hade gjort henne misshynt. När hon nu fick weta, att de danske förlorat, sade hon: "Wi äro olyckliga med wår konung, han är både halt och rädd." — Wandråde log åt gummans förtrytelse och gemmalte: "Höt dina egna saker, hustru; icke är tungen rädd, fast han ej är segersäll!" När Wandråde sedan twättat sig, torkade han händerna midt på handklädet. Unnu mera förtretad då, ryckte gumman handklädet från honom och sade: "litet wett har du, som wäter hela duften på en gång." Men åter log Wandråde och sade: "än en gång kan Gud unna mig den lyckan, att jag får torka mig midt på handduken." — Sedan steg Wandråde till häst och Karls son följde honom, som jarlen begärt, på wägen. Genom Skåne kom han till Danmark, och derifrån sticade han bud till Karl och lät honom weta, att Wandråde, som han hjälpt att fly, war konung Swen Estridsson, bedjande derjemte Karl

¹⁾ Råhända i Endstorp söder om Riså-ån.

komma till Danmark. Karl gjorde som konungen bad och fick af konungen en stor gård på Seland och mycken annan herrlighet.

379. Ett annat öde fick den ädelmodige Håkan jarl. Efter slaget följde han Harald hem till Norrige och fick, för den stora tapperhet han visat i slaget, igen alla sina gårdar i Oplandene. En gång — det var året efter slaget i Nissa-ån — sutto der några män, som också varit med i det nämnda slaget, tillsammans i ett gästabad, och såsom sedwanligt war, kom talet på det förflutna årets händelser och man talade äfwen om Nissa-slaget och om Håkan jarls tapperhet, warande alla beröm ense, att konung Harald hade jarlen att tacka för segern den gången.

Då öppnades helt sagta dörren, och konung Harald steg derinom. Alla sågo förwånade upp, men konungen sade blott: "härinne skulle wißt enswar önska att heta Håkan!" — Derpå stängde han åter dörren och förswann.

Kort derefter blef wid konungens eget hof i hans fränwaro talet wäckt på samma sak, och många af hirdmännen prisade högt jarl Håkans tapperhet. När talet så hade gått en stund, sade en, som länge hade setat helt tyft: "många fäktade der lita tappert som Håkan, fast ingen som han wann den lydan att skänka konung Swen listwet." Alla i salen studsade wid dessa ord och frågade, "hwaraf han kunde weta sådant." Mannen sade sig "haftwa hört det af en af dem, som förde konungen i land".

Det war naturligt, att ifrån en så stor samling af män detta tal snart skulle komma för den stränge konungens öron. Harald ryckte genast upp till Oplandene med 200 man, för att straffa jarlen. Men denne hade i så god tid af en sin vän wid namn Sammal blifwit underrättad om kungens antågande, att han lyckades wälbehållen komma öfwer till Sverige.

380. I Sverige regerade då Stenkil, och flyktingen blef af honom wäl emottagen, samt skall hafwa blifwit jarl i Wermland och Westergötland. Detta Wermland, äfwen som för öfrigt hela gränslandet söderut derifrån, Dalsland eller Markerna och landet från Göta elf till hafwet, det nuwarande Bohuslän, hade från långliga tider varit ett twiſtkänne mellan Sverige och Norrige. Wermland blef efter striderna mellan Erik Wäderhatt och Harald Hårager den sednares tillhörighet (184), men synes kort efter den nämnde Haralds död hafwa återkommit under Sverige. Dalsland hade fått sina första bebyggare från Westergötland och räknades därför, liksom Wermland, dit (314). Markmännen (d. w. s. Dalslands eller Markernas innebyggare) wille därför enligt gammal sed hellre betala sin skatt till Sweakungen, och gjorde det allt frängent. Bohuslän eller Wiken (318) war det enda af dessa omtwistade landskaper, som förblef Norriges egendom.

381. Äfwen Harald Hårdråde gjorde ett tåg upp för Götaelfwen, hwarwid fartigen drog os öfwer land, der mötande forssar stängde sjöleden. Harald ämnade sig mot Håkan i Wermland. Detta företag beskrifwes dock mera såsom ett hämnidetag mot jarlen personligen, än som ett eröfringståg. Konungen lade i land wid Lidköpings-ſidan och der kom jarlen honom till mötes norr ifrån. Båda härarna intogo fördelaktiga platser, och ett karr stälde dem från hwarandra, men ingen wille först angripa. Många Westgötar hade samlat sig till Håkan, och äfwen Westgotalagmannen Thorwid war med. Denne höll ett tal för den uppställda hären. "Gud skall weta" — sade han bland annat — "att wi här hafwa mycket folk tillsammans och mesta delen raska män. Månde konung Stenkil nu få spörja, huru tappert bistånd wi gjort den gode jarlen. Skulle så blifwa, att någon af ungdomskapet blir rädd och ej förs möta i striden, så fly wi ej längre än till den der bäcken; skulle flera rä-

dad, så skola wi ej twifa längre bort än till den der högen." Så långt hade lagmannen humnit i sitt uppmaningstal, då den norska hären uppgaf ett wäldigt härstri, hwilket följdes af ett från jarlens här. Lagmannens häst blef härwid så skräm'd, att han ryckte upp pålen; wid hwilken han stod bunden, och det så häftigt att pålen slog lagmannen i hufvudet. Tharwid trodde, att det war ett stott från fienden, förbannade skjutandet och red sin wäg långt på andra sidan både bäcken och högen. Göterna, som i hast brutit upp från sina hem, woro illa klädda, och ledo derföre af kölden och regnet, ty det war på senhösten, som denna konung Haralds härnad inträffade. De blefwo till följe deraf ståtige och rusade ned för höjden öfwer dalen mot normännen. Dessa slogo dem emellertid snart tillbaka och togo jarlens märke,¹⁾ men wågade icke för det inbrytande mörkret förfölja de flyende långt.

Jarlens märke blef dock snart återtaget. När Normännen återwände till steppen, kom en man fram ur skogen, nedstötte banerföraren och förswann med baneret i den täta skogen. Det berättades genast för Harald, som just med sina hirdmän talade om, hurwid jarlen fallit i striden eller ej. När konungen nu fick höra, att jarlens märke war återtaget, tog han för gifwet, att mannen, som kommit fram ur skogen, warit jarlen sjelf, och sade: "än lefwer Håkan jarl!" Desså fick han tillfyllest erfara det, innan han kom ur Wenern och utför elfwen till sitt land igen. Ty hwarhelt några stildesig från hufvudhären blefwo de straxt nedgjorda af jarlens folk. Wenern började äfwen lägga sig och ett rykte gick att konung Stenkil åttade sig utför med mycket folk från Swealand jarlen till hjelp. Detta allt bidrog att påskynda Haralds återtag.

Efter den hämuden lemnade Harald Göterna i fred.

¹⁾ Baner; banerföraren kallades märkisman (108).

Han stupade kort derefter i ett slag mot konung Harald Godwinsson i England, 1066, samma år som konung Stenkil dog i Sverige.

www.libtool.com.cn

382. Mycken oro och många strider blefvo i vårt land efter konung Stenkils död. Somliga säga att den närande Håkan blifvit konung, andra att Stenkils söner blifvit valda till konungar, och att Svearna då walt Håkan. Det enda wissa är, att efter konung Stenkil funnits en konung Håkan, om hwilken blifwit anteckadt,²⁾ att "han war född i Lewene i Wiste härad, fatt konung i 13 wäntrar och ligger begrafwen i Lewene, der han äftwen boren war".

383. Det war wid denna tid, som biskop Udo af Bremen uppehöll sig hos konung Swen Estridsson i Danmark, hwilken konung han på det högsta lofordar, och af hwilken han fick alla de underrättelser om vårt land, som han i sina efterlemnade skrifter lemnat oss. Dessa äro, biskopens egna ord: "I Sverige dog wid denna tid den allra christligaste konung Stenkil, efter hwilkens död, under en strid om kronan mellan twenne Erikar, alla de förnämligaste bland Swenskarne fallit tillsammans med begge konungarna." Hwilka dessa Erikar varit, wet man icke. Det är troligt att de woro ättlingar af det gamla konungahuset och på grund derutaf gjorde anspråk på kronan. En sägen, som gått från far till son och om hwars ålder intet med wijschet kan dömas, utwisar Kimstad i Östergötland såsom stället, der dessa Erikar stupat i enwig mot hwarandra.³⁾

²⁾ I en konungalängd som åtföljer Westgötalagen.

³⁾ Lewene ryttare af jernbleck, som ännu sitta på kyrkans tak, stola bibehålla minnet af denna händelse.

Inge och Halstan.

Konung Inge ¹⁾ och Blot-Swen.

384. Inge, **Stentils[son]**, nämnes såsom konung af några omedelbart efter fadren och således med utslutande af Håkan, af andra först efter denne. Samtidigt med honom skall hans broder Halstan också varit konung.²⁾ "Han war hoffsam och godlynt, skaffade hjelp i hwarje ärende som underlades honom" och, när han dog, "förjde hela Sverige hans bortgång", säger en gammal urkund om konung Halstan.

385. Halstan försvinner likväl snart, och Inge är den, som utslutande tager uppmärksamheten i anspråk. Han skall hafwa blifwit uppfostrad i Gardarike, der han hade fränder och wänner både på fädernet och mödernet. Hvarfadren Ragwald jarl hade lefwat sina sista år der i landet och hans moder, en dotter af Anund Jakob, war brorsdotter till Ingegerd, hon som en gång måste lemna sin hjertans kär och med den främmande konungen draga öfter ut till samma land. Om han af fadren enligt gammal sed blifwit skickad till Gardarike att der uppfostras, eller om han tagit sin tillflykt dit undan oroligheterna efter fadrens död, derom weta wi intet.

Inge, "den mäktige och rike kungen", som han kallas,³⁾ war liksom fadren stor och stark till wäkten och

¹⁾ Se slägtaflan på nästföljande sida.

²⁾ Underrättelserna om dessa tider äro dock så obestämda och motfägannde hwarandra, att swäriligen någon fullkomlig ordning i dem kan winnas.

³⁾ Af Snorre Sturlesson, den förnämste historiestrifwaren för dessa tider. Det är densamme, som låtit sammanskrifwa den yngre Eddan (27). Hans historiska arbete kallas: **nordiska konungasagor** eller **Heimstringla**, det sedwanliga namnet af första ordet i inledningen.

Stenfissa Konungadottens slættasta.

Stoglar Sofie

Erif Egerfall — Eigrif Storraða — Alf Carl

Olaf Stöfningur

Magvald Lifsefön — 1 Singsborg, Olaf Tryggvason's syst. — 2 Eirif, Aln Gimsefön Eshald's datter.

Gunnr Gammal, Gunnr Sotob

Magvald Sotob enfa Eirif — En datter — Stenfil

Sunge 1 Helena — 2 Eir — Gullstan

Gilip + 1118 — Sunge d. yngre + 1129

Magvald — Margaretha — Eirifina — Satarina — Sjarðen Semfisa.

1 Magn. Barfot — 2 S. Eirif i Dan. — (Singsgerðs sonson) — Eirifina — Sjarð — Sjarð Semfisa son, en dattf. prins

sonson)

Singsgerða — Sunge Magnuð — Singsborg — Eirifina — Eirif d. helige.

1 Eirif, dattf. prins. — 2 S. Sjarð — Sjarð — Sotfala. farare.

1 Sotfala. farare. — 2 S. Sjarð — Sjarð — Sotfala. farare.

Obf. Sether — betber giff meb.

1 giff första gången meb.

2 giff andra gången meb.

af ett manhaftigt utseende. Hans gemål hette Mär. Hon var syster till en rik och mynnig man wid namn Swen, som på det högsta älskades och gynnades af konung Inge, så att han derigenom betydligt ökade sin makt och sin rikedom. Inge blef dock sviken af denne sin svåger. www.libtool.com.cn

386. Christendomen hade ännu gjort föga framsteg hos Swearna. Vi hafwa sett det i berättelserna om de helige männen Estil, David och Stefan, hvilka alla voro samtida med denne konung. Inge, med sitt kraftiga lynne, dertill med rikedomens ovarsamhet, wille med wåld utrota de hedniska offren och införa christendomen. Hans sätta att gå till wäga wäckte dock hedningarnas harm. Deras begrepp om friheten tillät icke något andligt twång. "Konungen bröt gammal landslag" — sade de — "då han wille öfwerändakasta hwad hans fader Stenkil och de andra konungar före honom låtit äga bestånd." På ett ting förelade de dertill konungen, att antingen widblifwa gammal ordning eller afstå från konungadömet. "Icke wände jag förkasta det som jag i mitt samwete anser vara rättast" — svarade Inge öppet och utan fruktan. Ett wäldigt rop uppstod wid dessa konungens ord på tinget, och man dref konungen derifrån med stenkastning.

Då steg den nämnde Swen, konungens swåger, fram på tinget och erbjöd sig att offra efter gammal sed. Alla ropade dertill ja och en häst framleddes och slagades, samt tillredes till offermåltid, sedan gudabilderna blifwit beströkna med offerblodet. Christendomen fick en swår stöt genom denna tilldragelse och konung Inges olämpliga omwändelseföretag, och hedendomen fick i den nywalde konungen och hans son en sammanhållningspunkt. Af de nu åter upplifwade offren fick Swen namnet Blot-Swen (d. ä. Offerswen, af blota, som betydter offra).

387. Inge flydde till Westergötland och fann der

kydd och värmes. Han wistades der ett par år. På tredje året drog han genom Småland in i Östergötland och kom helt oförmodadt till den gård, der Swen bodde. Det war tidigt på morgonen, då Inge med sitt folk kringrände Blot-Swens gård, och satte eld i husen, innan ännu någon anade www.livsiendes.com närwaro. När huset, hwari konung Swen sjelf låg, började brinna, trängde han sig genom elden, men stupade för Ingens folk.

Efter konung Swens död kom Inge åter till wäldet, och behöll det sedan till sin död. Snellertid synes man kunna antaga som wißt, att riket efter denna tid fortfor att wara deladt mellan Blot-Swens ätt och den Stenkilsta, så att Upp-Swearna och Östgöterna hyllade Blot-Swens ättlingar, Westgöterna deremot de Stenkilsta konungarna. Några strider mellan Swear och Götter finnas dock icke vidare under denna konungaätt i häfderna nämnda. Måhända woro så wäl Inge som de följande konungarna, till följe af sitt mera fridsamma och fromma jämnelag, mindre böjda att med wäld göra sin rätt gällande, eller insågo de wädan af en strid med Swearna.

Blot-Swens son Kol, som af de fruktbara åren under hans regering fick namnet Erik Arfäll, war sålunda konung öfwer Uppswearna och Östgöterna, och efter honom waldes en Ragwald Knapphöfde, om hwilken wi nedanförl komma att tala, och slutligen Erik Arfälls son Swerter, som Östgötarne walde omkring år 1030.

Gränskrig med Norrige.

388. Ragus Barfot, Harald Hårdrådes sonson, war denna tid konung i Norrige. Sitt tillnamn fick han troligen deraf, att han efter återkomsten från ett

lyckosamt härnadståg till Skottland enligt seden der gädd barbent med en kort hjortel om listvet. Mellan denne konung och Inge i Sverige uppkom ett krig till följe af den gamla anledningen, nämligen hwem Markerna skulle tillhöra. Magnus påstod att landet wester om Benern upp till Wernland tillhörde honom.

Med en wäl utrustad krigshär begaf sig till den ändan Magnus från Wiken uppför mot Markerna, tvingande öfwerallt, der han for fram, genom mord och brand, bönderna att hylla sig till konung. Derefter lade han med flottan in i Benern och byggde på Qualdins ö (nu Rållands ö) en skans med wallar af torf och groft timmer samt en graf deromkring. Fin Skofsteson och Sigurd Ullsträng förordnades till höfwidsmän öfwer den 300 man starka besättningen, och sedan kost och alla förnödenheter blifwit anskaffade, begaf sig Magnus med den öfriga hären åter till Norrige. — Konung Inge syntes allt härunder intet till. Wäl hörde man lösa rykten om att han samlade en här, och Norrmännen gjorde öfwer hans långsamhet en nidwisa, hwari följande rader förekommo:

Allt för länge dröjer Inge
med sin stora nederresa; —

men långt in på senhösten likade det sig ännu icke till,
som ryktena skulle blifwa verklighet.

389. Men när wintern kom och isen lagt en brygga öfwer Benern, då singo de på fästningen en dag se, hwar konung Inge och hans här tågade fram mot fästningen. Inge sticade genast och uppfordrade fästningen, lofwande besättningen fritt aftåg med allt sitt byte. "Annat läter konungen få att beställa" — swarade Sigurd Ullsträng konung Inges bud — "än att wisa oss bort som hjord ur hage." Inge började nu belägringen, men sticade snart ett annat bud till besättningen, lofwande fritt aftåg med wapen, kläder och hästar, dock att de skulle qwarlemnna hela bytet. Anbudet afflogs,

och då grep Inge werket an på fullt allvar. Grafwen fylldes med stenar och träd under häftigt stjutande från fästningen; brädsful eller så kallade flakar uppfördes, hwarunder de belägrande kunde ngorlunda i skygd för de fientliga pilarna och stenarna arbeta på wallens undergräfwande, och stenar och eldbränder slungades wasbrutet mot fästningen. Nu ändtligen begärde Norrmännen frist aftåg. De erhöilo det, men med qwarlemaande af allt bytet, utan wapen och i underkläderna. När de så tågade ut ur fästningen fick en hwar af dem ett slag med ett spö öfwer länden, något som ansågs för en stor wanheder. Markmännen underkastade sig åter koming Inge.

390. Magnus wredgades högeligen, när dessa tider hurno honom. Wären året derpå i första islofnningen gick han dertför med en stor flotta genom östra armen af Göta elf upp i Flundre härad till Fagerna. Der steg han i land och plundrade bygden widt omkring. Snart kom dock koning Inge till mötes, angripande Norrmännen med mycken tapperhet. Dessa stridde i början manligen, men blefwo snart öfwermannade och spridde sig omkring under flykten. Wid Fors blef en stor hop nedhuggen. Konning Magnus sjelf war nära att blifwa fången. Han bar en röd kappa utanpå harnestet och war så wäl derigenom som af sin stora och ansenliga wärt lätt igenkänlig för de förföljande Swenskarne, hwilka uppbjödo alla krafter för att hinna honom. Wid hans sida red en man lika stor och högwärt som han sjelf. Hans namn war Ögmund Skofteson, broder till höfwidsmannen på Qualdinsö. Han såg faran, hwari konningen swäfwade, och huru den beständigt förstorades. Då bad han konungen, wid de redo fram i sträckande fart, att gifwa sig den röda kappan. Konungen kastade den till honom, Ögmund drog den öfwer axlarna och så togo de hwar sin väg. Konungen kom lyckligt till sinna skepp. Men Ögmund,

hvilken de förföljande nu toga för konungen, kunde med största svårighet slippa undan Swebstarna och framkomma till skeppen.

391. Inge återwände den gången nöjd från striden. Konung Magnus brann af begär att hämnas. Han ryckte snart västerlilnool: Västergötland, men vågade sig icke intränga allt för djupt i landet, utan slog läger nära elfven. Genom utsända spejare fick han der weta, hwar konung Inge kom någandes, äfwen som för öfrigt allt som förhades hos Swebstarna. Inge slog läger wid Fögerna, samma ställe, der han wunnit segern öfwer Magnus och Norrmännen. I tyfhet bröt nu Magnus upp, tågade med största hastighet mot Fögerna och öfverrumplade konung Inges läger midt i djupa uatten. Mörkret och det plötsliga anfallet hindrade Swebstarna att ordna sig till förswar; de ledo en stor förlust och måste med konung Inge sjelf gripa till flykten. — Magnus ansåg sig genom detta öfverfall hafwa upprättat sin krigsära och war nöjd dermed. Han wille ej widare inlåta sig i strid med konung Inge och Göterna, utan wände åter till Norrige. —

392. Då blef det fråga om fred. Sommaren det följande året, 1101, sammankommo de båda konungarna Inge och Magnus och dertill Danmarks konung Eric Ejegod till ett möte, som hölls i Ronghäll. När alla der woro samlade, gingo de tre konungarna ett stycke affides ut på slätten, och der uppgjorde de sina saker så, "att de från de största omänner på en kort stund blefwo de bästa wänner". Gränserna — så beslöto de — skulle blifwa desamma som de af ålder warit och hwar af konungarna behålla det rike, deras fäder haft före dem.¹⁾

¹⁾ Utan twifwel är detta det fredsfut som, under namn af Danaholmsmötes beslut, tillskrifwits än en medregent till Eric Segerfall wid namn Emund, än Emund gammal, hvilka båda derutaf skulle hafwa fått namnet den Flemme. Enligt desamma har den lilla ön Danaholm, som ligger i stären wid Göt-elfvens

Allmänt gick det talet bland folket, att ståtligare konungar icke varit sedt. Konung Inge var till troppsbyggnaden den starkaste och rektigaste, Magnus den hurtigaste och Erik den sagrafste bland män. Till stadsfästelse på freden blef Inges dotter Margareta gifwen till äkta åt Magnus, hvaraf hon fick tillnamnet Fridtulla.

Om konung Inges fifta regeringsår känna wi inset, icke heller hans dödsår kunna wi med wisshet bestämma. Man antager att han lefwat ännu i 10 år.

Folkungarnas begynnelse.

393. Det är tid att tala om en släkt, som under långa år skulle leda vårt fäderneslands öden, — det är den rika, mäktiga och widt utgrenade folkungasläkten. Många hafwa gifningarna varit om denna släkts ursprung. Den ättfader, som den säkrare haf-

nklopp i hafwet, blifwit skiftad i lika lotter mellan nordens riken, och derifrån gick gränslinien så, att 6 gränstenar sattes mellan Svea och Dana wälde, den första i Sunderwas, den andra i Danabäck, den tredje wid Rinnasten, den fjerde i Suraksnäs, den femte hwita sten, den sjetta Brimsa eller Brömse sten mellan Södra Møre i Småland och Blekinge. Ståne, Halland och Blekinge kommo sålunda att tillhöra Danmark. Det låter då nästan, som dessa landskap före detta möte skulle hafwa tillhört Sverige och här till Danmark afträdts, hwilket dock ingalunda war fallet. Ståne och Halland tillhörde af gammalt Danmark. För dem blef således den gamla gränsen gällande. Blekinge deremot ansågs åtminstone af utlänningar på 800-talet tillhöra Sverige. Men underrättelserna om detta land äro få. Troligen woro Blekingeboarna i sjelfwa werket oberoende, lefde ett ständigt wikingalif, utan att erkänna hwarken Sveriges eller Danmarks öfwerwælde, och med kristendomen drogos de till Lunds stift och så till Danmarks rike.

den känner, lefde på konung Inges och hans brörsöners tid. Hans namn war **Folke den tjocke.**¹⁾ I Östergötland hade släkten sina största och flesta gods och sitt stamhåll. Folke sjelf war gift med en konungadotter, **Inggrid eller Ingerta**, dotter af konung **Rnut den helige** i Danmark.²⁾ Med denna Inggrid hade han sönerna **Bengt och Rnut**, båda jarlar liksom fadren i Östergötland och vinnande förökadt anseende genom förnäma giften.

394. Med Folkungarnas namn förknippas sig en väsendtlig förändring i vårt lands samhällsstad. Det är Herrarnas tid som begynner och i spetsen för dem går Folkungasläkten.

Men skulle då — kan man med skäl fråga — den tid, som betecknas med namnet Herrarnas tid, innebära en sådan förändring, att den kunnat på ett genomgripande sätt inverka på de bestående förhållandena? — Ordet herrar har under den föregående tiden sällan begagnats. Det förekommer wäl i sagorna, då någon tilltalar konungen, men aldrig såsom ett namn på en särskildt folkklass. En sådan folkklass hade nu, eller rättare höll nu som bäst på att bilda sig. Under de mer än tvåhundraåriga striderna efter den gamla konungättens utslöcknande, bidrogo många omständigheter att frambringa denna herreklass. Allmogen utarmades nämligen och med detsamma förminskades deß urgamla anseende och inflytande, medan de af gammalt mäktiga släkterna begagnade sig af de ghusamma förhållandena att ytterligare utwidga sin makt och sitt anseende. Den makt folket egt blef herrarnas tillhörighet, och der kommer snart en tid, då man ej mera får höra talas om folket. Deß ting, Allshärjartingen, der folket uttalade sitt

¹⁾ Dennes farfader **Folke Filbyter** skall hafwa lefwat på Anund Jakobs tid. Se vidare släkttaflan å följande sida.

²⁾ En son af Swen Estridsfon, som hade 8 söner; af hwilka denne Rnut war den andra i ordningen.

Släktaffa öfver **Götlungarne** före deras uppfigande på thronen.

Kolte **Gilbyter**

Sjungenald el, Grell

Kolte d. fjode

Sjngrib, Snut d. heliges dotter

Bragt Enghels

1 Sertia, Radmans dotter

2 Alfshild, Sjörns dotter

Snut

— en søfcer till brotning **Ragnhild**

Birger Profia, Kolte, Karl d. höfwe, Magnus Mänestöld

— **Birgitta, fönnung** **—** **Sjngrib, Sjfa**

— **Sjrald, Gille's dotter**

Sohn,
slagen på Sjfanäs

Gilip, Kolte, Snut, Sjngrib, Alf Gaff

— **Sjnerker**

— **Magnus Prof d. p. Sjunter Carl**

Birger Sjarl och ber-
till 4 barn

— **Snut d. Länge**
Selena, Eric X:s dotter

+ Söhngeir
+ Sjöföfcer **+ mid Serre-**
madbro.

— **Sjngrib, Snut d.**
länges dotter

Snut

+ mid Serremadbro.

— **Magnus Prof**

ord inför konungen och gaf sin wifja tillkänna om hwad det ansåg godt och nyttigt eller icke, upphörde. Men i och med desamma folkets makt upphör, förminskas också konungens. All makt stadnar i herrarnas hand och förblifwer der tills med nya förhållanden, med folkets återwaknande till kraft och handling en ny tid börjar. Då är medeltiden slut, konung och folk hafwa åter funnit och lärt känna hwarandra och framträda till gemensam handling.

Beståndsdelarna i denna herreflås funnos sedan gammalt (338) och woro desamma. I spetsen för desamma stod jarlen, ett embete som snart blef Folkungasläktens uteslutande tillhörighet.

Filip och Inge den yngre.

395. Efter Inges död trädde hans broder Halstans söner till konungadömet. De hette Filip och Inge. De skildras i de gamles skrifter såsom milda, goda och rätttrådiga konungar, wandrande i fromhet och Guds fruktan samna vägar, som fader och farbroder före dem, så att alla Swenske män unte dem wäl och hade dem föra.

Det gör ett eget, wemodigt intryck att läsa de korta, kärnfulla uttryck, som wi finna i de gamles skrifter från dessa tider, minnen äfwen de om en tid full af kärna och kraft. Så heter det i en förteckning öfwer christna konungar — den skrefs i förva hälften af 13:de århundradet, således omkring 100 år efter dessa bröders tid — om Filip och Inge, "att de foro wäl med Sverige", och om Filip, "att ingen måtte anklaga honom för fränkning af lagen". Det är ett enkelt

minne från en enkel tid; men på samma gång, huru innehållsrikt och betydelsefullt! —

396. Filip dog förrt af dessa bröder, redan 1118. Inge regerade sedan i 11 år. Under denna tid inträffade tvänne tilldragelser; som här förtjena att omnämnas, nämligen: Semtarnes affall till konung Osten i Norrige och ett förståg till Småland.

Semtarnes affall.

397. Vi påminna oss, huru redan Olof den helige sökt förnä Semtänningarna att gifwa sig under Norrige, samt huru detta försök mislyckades (317). Före Olof den heliges tid hade Semtarne en gång gifwit skatt till Norriges konung. Det var under konung Håkan Adalstens fostre (199), den yngste af Harald Hårfagers söner. När de sedan åter gifwo sig under Sweakonungen, om det var under de inre oroligheterna i Norrige efter Håkan Adalstens fostres fall eller om det var efter Olof Tryggvassons fall wid Swoldern — derom weta wi intet. — Nu under konung Inge den yngres tid lydde de till Sverige.

398. Mellan Semtland och Norrige hade ända sedan det förras bebyggande en ständig gemenskap underhållits förmedelst köpfärderna till Thronnhem. Håraf begagnade sig konung Osten. Han bjöd de förnämsta Semtarne till sig, undfagnade dem rikeligen och wann genom sitt kloka tal och hela sitt uppförande så deras wänskap, att han innan kort uppnådde sitt syfte. Konung Osten war också stapad att winna män för sig. Han war af ett skönt utseende, med stora blå ögon och ett tjockt, ljusgult hår, som i stora buclor föll ned på hans skuldror. Dertill war han i allt wäl förfaren, klok i råd och tal samt wänfäll och mycket glad i sitt umgänge.

I Norrige. var han derföre högéligen älskad, och blef det snart äfwen i Jemtland.

Sedan de mäktigaste och anseddaste i Jemtland wunnits af konungens tal och skänker, lode de råd med den öfriga allmogen, och alla sworo, att de wille lyda under konung Östen. Då reste de till Norrige till Östen och tillsworo honom landet.

Detta skall hafwa timat wid påß år 1111, således medan ännu Filip lefde.

Sigurd Jorsalafars forståg till Småland.

(Kalmare-leding.)

399. Den skandinawiska Norden har för dessa tider att uppvisa tvenne konungar, hwilka i kärlek till äfwenlyck och bragder i ridderlighet och konungsligt sinne hade få fina likar. Den ene var konung Eric Ejegod i Danmark. Han war Swen Estridsjons son och wi sågo honom med Inge d. ä. och Magnus Barfot i Konghäll. Den andre war denne Magnus Barfots och Margareta Fridkullas son, Sigurd Jorsalafar. Det är om denne wi här hafwa att tala.¹⁾

Sitt tillnamn "Jorsalafar" fick Sigurd af en färd till det heliga landet och Jerusalem, som af våra

¹⁾ För att reda Norriges konungalängd uppställa wi här en släkttafla från Harald Hårdråde.

Harald Grenske ¹ Afta ² Sigurd Eyr Ingegerd — Jaroslaw i Gardarike.

(255)

1. Olof d. helige ⁺ 1030 3. Harald Hårdråde ⁺ 1066 Elifif

2. Magnus d. gode ⁺ 1047 4. Olof Kyrre el. Bonde ⁺ 1093 5. Magnus ⁺ 1069 Ingegerd Filip yng i Sverige.

6. Magnus Barfot ⁺ 1103

7. Håkan ⁺ 1095

8. Östen ⁺ 1122 9. Sigurd Jorsalafar. ⁺ 1130 10. Olof d. unge ⁺ 1016

fäder kallades Forsjala. Det var på denna tid sed inom det westerländsta Europa att göra stora frigtåg till det heliga landet. Dessa tåg kallades *krigtåg* och deras ändamål war att återeröfra de heliga orterna, der war *Frälsare* lefwat och werkat, från de otrognas wälde.

Med "de otrogna" förstod man alla som hylade *Mohameds* lära. Mohamed war född i Arabien och efter hans död tågade hans folk utom sin halfö, lade under sig alla kringboende folk och omwände dem till *Islam*, som deras lära kallades. I början af 700-talet (således wid påß när wikingatiden begynner hos oss [120]) hade Araberna underlagt sig i det närmaste hela det så kallade främre *Asien*, hela nordkusten af *Afrika* samt i *Europa* hela den spanska halfön. *Christi* lära, som dessförinnan war rådande i alla dessa länder, måste wita för eller utrotades helt och hållet af *Islam*. De qwarlefwande christna hade dock en dräglig ställning så länge Araberna egde wäldet och förde *Islams* sak. Men snart förwäckades de werldseröfrande Araberna, och andra folk af den turkomaniska racen²⁾ trädde i deras ställe. Dessa woro råare och wildare än Araberna varit, och nu blef de christnas belägenhet olidelig. Till de christna, som ledo af detta förtryck, hörde äfwen alla, hwilka walfärdade till den heliga grafwen. De kallades *pilgrimer* och genom dessa fördes berättelserna om lidandet och förtrycket förstora till *Westerlandet*, der en allmän hämindwrede upplågade och massor af krigare strömmade till det heliga landet, för att, som wi nyss nämnde, återtaga det.

Det war egentligen från *Franrike*, *Tyskland*, *England* och det *Norrmandiska Italien* (305), som dessa *korsfarare* utgingo; mindre från de andra länderna, ehuru äfwen derifrån en och annan lät intwiga sig till

²⁾ Se not. ¹⁾ sid. 18.

korsets stridsman. Sigurd deltog dock ej i något af de stora korstågen; — hans färd war ett enskildt företag, framkalladt mera af den i det nordiska lynchet inweboende lusten för äfventyr och att genom härnaden vinna gods och ära, ett begär ytterligare eggadt genom berättelserna af landsmän, **hsoni**, hemkommit från medelhafsländerna. Vi påminna oss, att många från Norden drogo till Miklagård (306) — så kallade nordbon hufvudstaden i det öst-romerska eller grekiska kejsarriket — och der såsom **Waringar** togo tjänst hos kejsaren.¹⁾ Dit begåfwo sig många män, som följt de här oftan omnämnda Fin och Ogmund Skofstes söner då de, tillsammans med deras fader, efter en uppkommen twist med Magnus Barfot, måste draga ut landet. Skofte och hans söner dogo alla på färden, men af deras män kommo många både till Konstantinopel och Jerusalem, och det war deras tal om den winning nordiske krigare hade hos den grekiske kejsaren, som spredde begäret att vinna slikt ära och berömmelse, som i så rikt mått kommit Skofte och hans söner till del af deras färd. Så företog Sigurd det tåg som stänkte honom tillnamnet.

400. Men nu kan man gifwa namnet korståg åt hvarje företag för korsets d. w. s. kristendomens skull, och då kan så wäl detta Sigurds tåg till det heliga landet, som hans sednare tåg till Småland, få detta namn.

I Småland hade sedan St Sigfrids dagar kristendomen gått mycket tillbaka. Der funnos — säger Snorre Sturlesson — på denna tid många hedningar i Sweawälde och många dåliga kristna, d. w. s. sådana som wäl widtagit kristna läran, men icke höllo dess bud. Därföre beslöto konungen i Danmark, **Rik Swensson**,

¹⁾ Om Waringarna — se längre fram, sid. 59.

den yngste af Sven Estridsöns söner,¹⁾ och Sigurd Jorsalafar i Norrige, att gemensamt företaga ett tåg till Småland för att tvinga deß innebyggare att antaga eller återtaga christendomen. Smäländningarnas wildhet, isynnerhet farlig för det angränsande Skåne, förmodde konung Rik till tåget, och på hans anmodan war Sigurd icke sen att deltaga i ett företag, som lofwade så mycken ära. År 1122 om våren lade Sigurd ut från Norrige med 300 skepp och kom snart till Öresund, der han enligt aftal skulle möta konung Rik. Denne war dock ej der. Han hade redan varit der och seglat derifrån, sedan han länge förgäfwes wäntat på konung Sigurd. Detta tyckte Sigurd illa wara, hvarföre han styrde österut till Sumarö (eller Swinurö²⁾) och höll der ting, klagande öfwer att konung Rik icke hållit ord. Han ryckte widare fram mot Lunnatorp,³⁾ som plundrades, hvarpå han seglade till Kalmar. Här författes härjningarna och Smäländningarna tvingades att låta döpa sig och pålades en skatt af 1500 nötkreatur. Derester återwände konung Sigurd till Norrige med stort byte. Hans tåg har i konungasagorna fått namn af Kalmare-leding.

Sanct Ragnhild.

401. Intet finnes i häfderna antecknat om konung Inge, att han tagit något steg för att wärna sitt land hwarken mot Östers arbete att bringa Szentland undan Sweawälde eller mot Sigurd i Småland. Han dog år 1129 af ond dym i Breka i Östergötland, hvar-est han skall hafwa grundlagt ett nunnekloster af Cisterciensernas orden.

¹⁾ Se slägtaflan.

²⁾ Eroligen det numrande Cimbrishamn.

³⁾ Thomarp i Bärestads (Barlestatås) härad.

Sven Gfridsöns ättstam.

Stoglar Tofte

Eric Egerfall 1 Sigrid Storråda 2 Sven Tveffåga

Ulf Carl Sprotalågger 1 Gfrid 2 Robert af Normandie

Sven Gfridsöns

+ 1074 el. 1076

Sarald Stein, Anut b. helige, Nlof Sunner, Eric Giegob, Benschiet, Sven, Ubbe, Pelle, Sngrid, Sigrid,
 + 1086 + 1086 + 1095 + 1103

Margareta
 Gfridulla
 + 1134
 Magnus Gfridsöns
 + 1184

Anut Komard

+ 1131

Eric Emun
 Gfratrid, Sigurd
 Gorfalafrs Enka

Sven Gfratfe Baldeemar b. fr. Eric Kam

+ 1157 + 1182 + 1147

Anut 5 Baldeemar 2 Eric Michiäsa Sngeborg

+ 1202 + 1241 Eric 10 Sngrip 2

fig i Sverrige Magust, fig i

Gronfrife.

Se längre fram.

Den orimmade krönikan säger, att öfver konung Inges död förjde alla Swenskar, och om biskop Nils Mlfsson i Upland berättas, det han varit så nära och innerligt i wänskap med konung Inge förenad, att han fört sig till döds öfver konungens död. Den mindre rimkrönikan, som låter konungarna sjelfwa omtala det mest framstående i deras lefnad, lägger i konung Inges mun dessa ord:

I Breta kloster lät mig förgifwa
den mig ej unte längre att lifwa.
I Zelge Ragnhild min hustru ligger;
jag tror hon mig nåd af Gudi tigger.

402. Om denna Ragnhild, konung Inges drottning, finnes följande legend. Hon war till börden en Folkunge och hade wärt upp i fromhet och andaktsöfningar. Vid Rogens strand i det wackra och bördiga landet förflöt hennes barndom, och der såg henne först konung Inge. Hon war då en skön jungfru, sedesam och ljuf, som en ros utan törnen, och snart brann den warmaste kärlek till henne i konungens barn. Konungens kärlek blef äfwen beswarad, men äktenskapet blef barnlöst och man säger att drottningen förblifwit en ren och obefläckad jungfru.

Sedan konungen, hennes herr, blifwit förgifwen på Breta, skall hon hafwa företagit en pilgrimsfärd till det heliga landet och Christi graf, och war en bland de första, som från Sverige företogo en sådan färd. Wi hafwa nämnt att sådana walfärder till de heliga orterna woro mycket wanliga under dessa tider. Man ansåg det lända underbarligen till själens frälsning och till bot för en syndig lefnad att beträda den jord, som Kristus trampat, och bedja på de ställen der han led för våra synder, och dertfore strömmade skaror af fromma troende till Jerusalem. — Drottning Ragnhild företog färdens till sin och sin aflidne herres själalifa. Många faror och bestwärligheter mötte henne på den långa wä-

gen. Så blef hon en gång på en stog öfverfallen af röfware, hwilka alldeles utplundrade och lennade henne naken i stogen. Men si! — då kommo der Guds englar från himmelen och klädde henne en stön och kostelig kjortel. —

Ragnhild skall hafwa besökt både Rom och Jerusalem. Wid sin återkomst blef hon abedisja, d. w. f. föreståndarinna öfwer nunnorna i Wreta kloster. Der lefde hon sedan i ro och uppuädde en hög ålder, egnande hela sin tid åt andaktsöfningar och barmhertighetswerk, besökte sjuka och hjälpte och lindrade nöden, hwar hon kunde. Af uppgiften i rimtrönikan finna wi, att hon ligger begrafwen i Delge. Et Ragnhilds källa i Söderköping skall hafwa fått sitt namn af henne.

Den fortsatta striden mellan Swear och Göter.

403. Med Inge den yngre utflodnade den Stenkilfska konungaätten, och nu utbröto striderna mellan de båda hufvudstammarna i full låga. Wi hafwa förut (386) nämnt, att, ända från Blot-Svens wal till konung, Stenkilfska ätten icke mera war ensamt herrskande öfwer hela Swerige, ehuru inga strider finnas i häfderna från dessa tider nämnda. Efter Inge d. yngres död hafwa wi bestämde underrättelser om twenne konungar, den ene öfwer Swearna och Östgöterna, den andre öfwer Westgöterna, nämligen hos de förre Ragnwald Knaphöfde och hos de sednare Magnus Nilsson.

Ragnwald Knaphöfde.

404. Ragnwald war son af Olof Åskonung och hörde utan twifwel till Blot-Svens ätt. Han war en

kåld och hugstor man — säga frönikorna — af jättelit värt och ett wördnadsbjudande yttre. Efter Inges död wille han göra Uppstearnes gamla rätt att bestämma om riket gällande och red dertföre in öfwer Westgöta-gränjen. Det war sed då, att en konung, när han red omkring sitt rike, skulle föreinträdet i hwarje landskap lemna och emottaga giflan eller, som det hette, grud. Ragwald underlät att göra detta, och Westgöterna blefwo dertfwer högeligen uppretade, anseende det för den största wanheder, som kunde drabba dem. De stämde dertför tillsamman, och öfwerfölo och dödade den djerfwe och stolte konungen wid Karleby. ¹⁾ "Styrde då goder lagmader (lagman) Westergötland" — säger ofwan anförda förteckning om Swenska konungar. Det skall hafwa warit en wid namn Carl af Edswära.

Ragnus Nilsson.

405. Drottning Margareta, med det wackra namnet Fridkulla, blef ej någon frid sjungfru för nordens riken. Wäl synes hon sjelf hafwa warit af det fromma och fridsamma lynne, som utmärkte Stenkilka ätten i allmänhet, men omständigheterna blefwo ej sådana, att den handling, som gaf henne tillnamnet, fick blifwa ett fridsfrö i Norden. — I sitt andra gifte med konung Nils i Danmark hade hon tvenne söner, Inge och Ragnus. Inge dog helt ung wådadöd. Hans lär-mästare, som skulle lära honom att rida, släppte för tidigt tygeln i konungasonens hand; hästen stegrade sig

¹⁾ I grannskapet af Alleberg ligger byn Karleby Långa i Bartofta härad och Karleby socken, och derinwid ligger den af folket så kallade Kaware-hög, d. ä. Ragwalds hög. Enligt beskrifning på denna hög måste den vara en gånggrift (4). Suru Ragwalds namn kommit att fastas wid densamma, är troligen omöjligt att utreda.

och slog af Inge, som fastnade i stigbögeln och fläpades till döds.

Magnus war till wärten stor och stark. Högwärdtare man fauns ej i Danmarks rike i hans dagar. Der till war han wäl öfswad i alla idrotter, tapper i strid, men mycket herflöiten. I morfadrens land, der han efter Inge den yngres död war arfwinge till stora gods, hade han många anhängare, och desja genomdreswo hans wal till konung efter Inge. Men sådana fläckar widläda hans namn, att han wäl må fallas Magnus hin onde. Om han haft sin hand med i tillblandningen af den onda dröck, som kostade konung Inge lifwet, är obewisadt, men bewisadt är, huru han handlade mot sitt systonbarn, hertig Knut Laward. ¹⁾

406. Denne Knut war lifsom Magnus en sonson af Swen Estridsjon och hade lika stora anspråk på riket efter Nils Swensjons död. Han stod dertill i kraft och duglighet och ädelt sinne långt framom alla Swen Estridsgons ättlingar. Ensamt detta war tillräckligt att föda öfswänskap och agg hos Magnus. Nu underblåstes dertill lågan beständigt af konungens andra gemål Alfild. Margareta war nämligen död. Hon hade, så länge hon lefde, sökt mana godt mellan Swen Estridsjons ättlingar. Afwen konungen sjelf hatade Knut, hwars goda egenskaper gjort honom af alla älskad. Wid julen 1130 bjöd Magnus hertigen till sig. Han hade i sinnet — lät han förstå — att göra en pilgrimsfärd och wille derunder anförtro gemål och barn i sin ädle frändes beskydd. Knuts gemål rådde honom till försigtighet, men Knut wille ej tro på swet af den, som högtidligen swurit honom broderskap. Han höll hertiginnans råd för en otidig och ogrundad fruktan, och begaf sig till Roskild. ²⁾ Till en början sputes det, som

¹⁾ d. ä. herren.

²⁾ En stad wid sydöstra hörnet af Issefjorden i norra delen af Seland.

om Knut skulle hafwa haft rätt. Gästabudet räckte i fyra dagar, och intet timade derunder, som kunde ge anledning till någon fruktan. Man bröt till och med upp från gästabudet och for sina färde, utan att något inträffat. Men knappt hade hertigen ridit bort en dagsled från Roskild, så kom ett bud från Magnus. Det var en tyf skångare, som bad i sin herres namn om ett enskildt samtal med hertigen i Haraldstedskog. Hertigen var genast färdig dertill och litade så trofast på sin frändes vänskapsförsäkringar, att han wille stiga till häst utan swärd, och det var med knapp nöd som en af hans trogne tjenare kunde förnå honom att späanna det om sig. Medan de så redo vägen fram, hertigen och fyra af hans män samt den tyfste skångaren, betedde den sednare sig flera gånger som om han welat säga någonting, men alltid så twärtyfnade han. Slutligen började han sjunga om en fru Grimmild, som iwek sina bröder, och allt medan han sjöng såg han så innerligt på hertigen, som om der legat någon serfildt betydelse i wisans ord. Hertigen lade dock ej märke dertill, utan de fortsatte sin ridt tills de kommo till utsatt ställe, der de mötte Magnus. Han skyndade wänligt emot hertigen, tog honom i famn och kyfste honom. Då märkte Knut, att Magnus hade harnesk under kläderna. Han studsade derwid, och med ens stod hans gemåls warning för honom. Han frågade Magnus, hwarför han kom så bewäpnad till ett wänligt samtal. Magnus swarade att han wille straffa en bonde. Knut bad för bonden, men Magnus var obeweklig, lade sin hand på hertigens arm, och bad honom sitta ned. Derpå frågade han, "hwem Knut ansåg riket tillhöra?" — "Det tillhör konungen", swarade Knut. "Låt oss kasta lott" — fortfor då Magnus — "hwem af oss skall ärfwa riket efter min faders död." Knut genmålte, "att han önsade, det kungen måtte få länge lefwa". — Men då sprang Magnus upp, grep honom i håret och klöf hans hufwud med sitt swärd, utropande:

"nu skola wi se, hwem af oss skall wåra konung i Danmark." — Sångaren hade wetat rädda hertigen, men han hade swurit Magnus en helig ed att ej förråda anslaget mot Knut, och eden band hans tunga. — Detta timade år 1131.

407. Sådån war den man, som Westgöterna walde till konung efter Inges död 1129. I Danmark upplågade efter Knuts mord ett inbördes krig, som slutade med slaget wid Fotewig.³⁾ Annandag Pingst den 4 Juni 1134 stod detta slag. Knuts broder Erik anförde hären emot konungarne Nils och Magnus. Den sednare war omgifwen af en mängd de förnämste i Danmark och dertill en hop prester, till och med biskopar. Magnus stupade i slaget och Nils undkom med nöd till sitt skepp. Fem biskopar och sextio prester lågo bland de slagna på walplatsen. Nils undkom till Sleswig. Då man warnade honom att rida in i staden, sade han: "skola wi också frukta för skinnare och skomakare?" slytande dermed på Knutsgillet. Men gillesbröderna kommo wäl ihåg sin broder, den mördade Knut Laward. De gjorde ett upplopp och derunder blef konung Nils bödad.

Erik, som stått i spetsen för hämruarne af hans broders Knut Lawards död, blef konung och erhöll tillnamnet **Eun**, d. ä. den minneswärde.

408. Wi hafwa nämnt att Swear och Ostgöter efter Ragwald Anaphöfde togo Erik Arfälls son Swerter till konung. Sedan Magnus stupat wid Fotewig, för-enade sig äfwen Westgöterna om denne konung, så att han efter Stenkil war den förste, som åter war konung öfwer hela Sverige.

³⁾ En fjödbugt wid byn Stora Hammar, nära Skånör.

www.östertals.com.cn
Österleds.

409. En sten sitter inmurad i kyrkowägg. Några bestränsliga tecken äro ristade derpå. Stenen är en runsten och tecknen på densamma äro runor. Hvar den fordom stod, innan den flyttades till kyrkomuren, wet man icke; men runskriften kan läsas och den lyder så:

1. **Thorfer uppreste denna sten efter Asur son, sin morbroder, som dog öster i Grekland.**

Det är i Sakristi-muren på Högbys kyrka, $\frac{1}{4}$ mil från Steninge, som denna sten finnes inmurad.

En annan ligger wid Grönhöggs Vad¹⁾ i Låby socken. På den finnas ristade dessa runor:

2. **Sifsten lät uppresta denna sten efter sin son Igwar. Han blef död i Österland.**

Dessa båda tillhöra Östergötland. Vi anföra ännu ett runornas ord. Det är från Upland, från det gamla Tiundaland.²⁾ Sådana runor stå på den stenen:

3. **Geirwi och Kula reste denna sten efter sin fader Anund, som dog öster med Ingwar; Gud hjelpe hans själ.**

Vi hafwa talat om runorna, huru de först höllos hemliga och woro presternas tillhörighet, men huru sedan den tid kom, då de öfvergingo till folket och blefwo des egendom, d. w. s. förstodos af hvar man (37). — Vi stå nu wid denna tid. Mängden af runstenar, resta

¹⁾ På gränsen mellan Björketinds och Löfings härader, stragt norr om Söderköping.

²⁾ Råby i Håtuna socken.

till minne af bortgångna eller af andra orsaker, wisar, att deras språk kunde läsas och förstås af många. Runstenarna tillhöra just denna öfvergångstid mellan hedendomen och kristendomen, och sjelfra den omständigheten, att runorna ej mera woro heliga, hemlighetsfulla tecken, utan ett af alla kända skriftspråk, talar om hedendomens aftagande wälde. Den tredje af de här anförda wisar tydligen, att den war en kristen mans minnesmärke.

Hällden skall mana till minne, medan män lefwa — står det på en sådan sten.³⁾ Det är meningen med dem alla. Men meningen, minnet är utplånadt af tiden; — det dog måhända förr än den fiste wandraren dog, som förstod att läsa minneskriften. Wi säga den fiste wandraren, — ty enhwar wet, huru få de äro, som i våra dagar känna eller wårda sig om minnesmärket, mycket mindre des skrift.

410. Swad säga oss nu de runor, som wi här ofwan antecknat? — En man rejer en sten och rister runor på den till sin morbroders minne, en fader åt sin son, och twenne söner åt sin fader. Detta och dödsorten, det är hela deras innehåll.

Men det är denna dödsort, som föranledt oss att egnat några sidor åt dessa minnen. De föllo på färder i österled, och många flera än dessa tre, Asur, Igwar och Anund! Om dem weta wi emellertid intet mera, än hwad runorna säga, men deras österfärd känna wi af lärda mäns skrifter och om den skola wi här tala. Det blir derwid nödwändigt att gå något tillbaka i tiden, men wi hafwa med flit gömt hwad som hör hit, för att få det sammansfördt allt på ett ställe, hellre än att sprida det på flera.

³⁾ Vid Runby i Upland och Eds socken.

411. Det war en tid, då germaniska folk — således af samma stam som Asarne, våra fäder — bodde i det nuvarande Ryssland från Östersjön allt intill Swarta hafvet. När våra fäder begifwit sig derifrån och tagit det land i besittning, som deras ättlingar ännu ega, är det naturligt att gemenskapen med landet, hvarifrån de kommo, icke genast upphörde, så mycket mer som det är troligt att stamsförwandter stadnade qwar i det gamla landet. Våra äldsta jagor onnämna äfwen en sådan beröring, och färderna österut äro till och med de enda, som nämnas (120). Men denna beröring war icke fredlig, dessa färder woro härfärder. Förhållandet förklaras af gamla upptecknade underrättelser från detta land.¹⁾ Dessa antyda en beständigt fortsatt kamp mellan de qwarboende germanerna och andra från öster påträngande slawiska och finska²⁾ folk. Det war då mot dessa, som våra konungar (Anglingarna) anställde sina härfärder, och således till sina stamsförwandters hjälp och skydd, ehuru de äfwen derjente förskaffade sig besittningar i dessa länder (Finland, Ingermanland, Estland, Lifland, Curland).

Erik Wäderhattis tåg till dessa länder (186, 280) äfwen som andra konungars woro således egentligen riktade mot de östan ifrån framträngande folkstammar, hwilka ständigt tryckte på Swearnas stamsförwandter. Före honom war i den ledja af händelser, som slutar med Bråwallaslaget (133—141), segerwinnaren der, sjelfwa Swea-kungen, född i Gardarike.

¹⁾ De äro upptecknade af en munk från ett kloster nära staden Kiew i Ryssland wid namn Nestor. Han war född 1056 och anses hafwa blifwit död efter 1116. Han war således samtida med de konungar, hwilkas tid wi här ofwan sökt stildra.

²⁾ De finska folken höra till den mongoliska racen, eller en afdelning af den, som kallas den tschudiska, och som af några anses utgöra en serstildt mennistorace.

Ryska rikets begynnelse.

412. Ungefär vid den tiden, då Bråvallaslaget drog kämpar från alla nordiska folk till Sverige, tinade i öster den förändring, att slawiska och mongoliska (tshudiska) folk, Finnar, Ester, Liver trängde fram mot Östersjön och togo der land i besittning. De der boende folket af germanisk stam (Rogolaner, hvaraf Rodser, Rosser, Rysar) således de egentliga Rysarna, måste derwid taga sin tillflykt till stamförvandterna västerut, och derifrån, d. w. s. från Sverige, kommo då — heter det — mäktiga härkonungar, som gjorde de fiendtliga folken af annan stam skattskyldiga. Deras wälde war dock hårdt och tryckande, hvarföre de underlagda folken gjorde uppror och fördrefwo dem. Der upprättades så kallade ~~Ge~~ rodh, d. ä. gårdar eller besättningar, men de frigjorda folken kommo i en sådan oenighet, att de beslöto sända bud till dem, som bodde westan öfwer hafvet, och hwilka de kort förut fördrifwit, att de skulle sticka dem konungar.

413. Detta folk på westra sidan om Östersjön kallas Waräger el. Warjager, d. ä. Wäringar, ett namn som Rysarna ej kunde uttala. Wi böra ställa mellan dessa båda folknamn Rysar och Wäringar. Ursprungligen woro, som wi hafwa sett, Rysarna (Rogolanerna) samma folk som Swearna. Finnen kallar ännu i dag Swensken Ruotsalainen, d. w. s. Rys, medan han kallar Rysen Wänäläinen, d. w. s. en Wäner eller Wender, hwilket folk åter war ett slawiskt folk. Dessa ursprungliga (germaniska) Rysar antogo snart det slawiska folkets seder och språk, efter som arten är hos det germaniska folklynnnet att lätt låta påtrycka sig en främmande prägel och sedan helt och hållet öfwergå uti och sammasinälta med det folket, som denna prägel tillhör. På den tiden, då jagoteknaren (Restor) lefde, war detta redan en afgjord sak, så att

det folket *Ros*, *Rustfarna* eller *Rysfarna*, redan hade blifwit *Slaver*.

Namnet *Waringar*, som egentligen betecknar folken mestan österjön, upptom först *seduare*. Men till upp-teckningen!

"*Wårt land är stort och godt*" — sade sändebuden till våra fäder — "och med allt wälsignadt, men der är ingen ordning; kommen, waren våra furstar och regeren öfwer oss." — *Trenne* bröder, säger sagan, foro på denna uppmaning österut. De hette *Rurik*, *Sineus* och *Trunor*. Dessa bröder och deras följen upprättade trenne riket, hwilka sedermera sammansmälte till ett. Detta rike kallades *Gardarike*, helt wist af de ofwännämnde *gorody* eller *gårdar*, som de slawiska eller till och med turkomaniska folken uppfört, men hwilka nu de tre bröderna bemäktigade sig. Sedermera infallade dessa furstar till sitt skydd och till sina inbördes strider — ty sådana uteblefwo icke heller der — krigare från andra sidan hafwet. Sådana kommo också, och till slut blef det sed att hålla en stående här af sådana krigare. Dessa kallades *Waringar* af ordet *war*, som betydher edligt löfte eller förbund, och *waringar* är således det samma som *edsförbundna*. Detta skedde i slutet af 900-talet.

414. Efter *Rurik* nämnes en *Helge*, som *Rysfarna* kallade *Oleg*. Han underlade sig *Riwo* (*Riwnugard*) och gjorde sedan utför *Dniepern* ett tåg ända till *Konstantinopel*, der han af den grekiska kejsaren utpresfode stora penningesummor och andra fördelar för de *Rysfar*, som i handelsärenden besökte den stora staden. *Oleg* efterträddes af *Ruriks* son *Ingwar*, som *Rysfarna* kallade *Igor*. Afwen han gjorde år 941 ett tåg till *Konstantinopel*, hwilket dock aflopp olycklikt. Hans skepp

förstördes nämligen af den så kallade grekiska elden¹⁾ — Hemkommen rustade sig Igor till ett nytt tåg, sände till och med bud öfver hafvet till Swithiod om hjälp. Kejsaren i Konstantinopel hette då Romanns, och han vågade icke afbida detta andra anfall, utan bjöd fred på samma villkor som dem Oleg erhöll. Det var år 945. Mycket berömdt i nordnen var detta Ingvars eller Igors tåg, och mången runsten står ännu i vårt land, manande till minne af de män som deltog deruti. En hafwa wi redan anført häröfwan.

I en wacker trakt af den på fornminnen så rika Selaön finnes en sådan sten, som wi ännu wilja anföra. Den är märkwärdig så wäl derigenom att instriften är affattad på wers, som genom den sorgfällighet, hwarmed runorna och ormslingorna blifwit inhuggna. Den restes, äfwen den, öfwer en som föll på färden i österled.²⁾

4. **Sirid lät resa
sten denna
åt Swen
sin bonde.³⁾
Han ofta seglat
till Semgallen⁴⁾
med dyrbart skepp.
om Dumsnäs.**

¹⁾ Den s. t. grekiska elden, om hwars förfärliga verkningar de gamles skrifter innehålla så mycket, har aldrig blifwit till sina beståndsdelar känd. Så mycket wet man, att den bestod af ett ämne, som tände äfwen under watten. Den uppfanns af en grek **Callinicus** redan år 668 est. Chr.

²⁾ Wi anföra stenen efter wår förtjenstfulla förnforstare D. Dybeck, och det är med den största tillfredsställelse man läser hos honom, att "twenne af allmogen på ön läst för oss så mycket af densamma (instriften), som kunde läsas." Instriften är näml. numera till en del oläslig.

³⁾ bonde d. ä. husbonde, man.

⁴⁾ Semgallen kallas landet söder om Dyna-floden och war således en del af det Gardarite, hwars furstar hade sitt förnämsta stöd i sina waringar, till hwilka helt wist denna Swen en gång hört.

415. Denne Sgor's sönsöner Jaropolk, Oleg och Bladimir (Waldemar) lågo i strid med hwarandra. Jaropolk öfverföll och dödade Oleg, hwarpå Bladimir, sedan han fått tidender derom, lemnade sin hufvudstad Nowgorod, en stad som våra fäder kallade Solmgård, och flyktade till Sveriges. Här samlade han en här, med hwilken han åter begaf sig öfver till sitt lemnade rike, öfverföll och dödade sin broder, samt blef så ensam herrskare öfver Gardarike. Han war den förste som invättade en stående här af nordiska frigare, som han fördelade i de ferskilda qvarteren af sin hufvudstad Kiew. Wi känna wäl Sigurd, Eric Bjodeskalles son, huru ansedd han war i Bladimirs rike, och huru han der fick se och lära känna sin systers Astrids son (231, 232), Olof Tryggwason, hwilken derefter uppwärte hos morbrodern och wid hofwet hos Bladimirs drottning.

Sedan Bladimir besegrat sin broder hade han i Kiew sin förnämsta hufvudstad, och der woro hans waringar, en utwald trupp af de yppersta kämpar. Men der uppkom oenighet mellan Bladimir och waringarne. De sade en gång — berättar Nestor — till Bladimir: "dena stad tillhör oss; wi hafwa eröfrat den och wi wilja hafwa 2 grivner i lösepenningar för hwarje innewånare." — "Wänta en månad" — svarade Bladimir — "tills mårdskinnen komma." Och waringarna wäntade, men mårdskinnen kommo icke. Då sade waringarne: "du har narrat oss Waldemar, men wi känna wägen till Grekland!" — "Nå wäl," — gentog Bladimir — "så dragen dit!" — De utwaldaste och tapprafte förmåddes emellertid att stadna; men de öfriga drogo åstad till den gamla kejsarstaden, wäl bekant för dem, och der de hoppades att siden och guld skulle blifwa lönen för deras tjenst, i stället för elorrskin och mårdskin. Bladimir sände dem i förwäg ett bud till kejsaren. "En hop waringar komma till dig" — lät han

helfa och säga — "utfäkt dig ej för faran att låta dem wara tillfammanas i din stad, ty då lära de begå oordningar der lifsom här. Fördela dem, låt dem omkomma, men framför allt låt ingen komma tillbaka."

Bladimir, som fått tillnamnet den store, regerade mellan åren 980 och 1015. Han gifte sig med en kejsardotter från Konstantinopel och låt wid samma tillfälle döpa sig jemte många bojarer eller ädlingar. Hans farmoder Helga eller Olga war den första i Ryssland, som antog christendomen. Hon gjorde efter Igor's död en resa till Konstantinopel och blef der af kejsaren på det praktfullaste sätt emottagen, och låt under sitt wilstande der döpa sig, erhållande i dopet namnet Helena. Hennes son war en obändig krigare, men sonsonen blef, som nämnt är, kristen, och låt utgå en befallning, att "eho som ej låt döpa sig, skulle behandlas som sin furstes fiende". — Strömmarna fylldes af ödmjuka Ryssjar till tusendetal; alla omfattade med isfwer en lära, som deras herre och hans bojarer antagit. Så christnades Ryssland.

416. Det war denne Bladimirs son, som hemförde till brud den Swenske Olof Stöttonungs dotter Ingegerd. Hos honom tjenade som waringar en Emund Ringsson med sitt följe af 720 krigare. Han war broder till den Dag Ringsson, som med sitt folk stötte till Olof den helige, då han tågade öfwer norra Sverige till sitt hemland, miljande återtaga det (300). Med tillhjelp af denne Emund, som anlände till Gardarike just då Jaroslaw som bäst behöfde hjelp, besegrade Jaroslaw en sin släkting och blef så ensam herre öfwer hela riket. Men kort derefter uppstod der missämja mellan waringarna och Jaroslaw. Han wägrade dem nämligen den utlofswade solden, och i harnen deröfwer gaf sig Emund med sitt folk under en brorson till Jaroslaw och blef hans man. Denne började krig med Jaroslaw 1021, och under detta krig lyfades det Emund

att taga Ingegerd, Jaroslaws drottning, till fånga. Han kunde då förestämma fredsvilkoren, enl. hvilka Jaroslav för sin drottning gaf Kiev åt brorsonen, och åt Emund staden Polotsk, med förpligtelse att förswara gränsen mot främmande angrepp. Der blef så åter fred i Gardarike, och den warade medan Emund lefde, ty ingen vågade anfälla honom.

På Aldeigjaborg satt då ännu jarlen Ragwald Ulfson (289), Ingegerds och Olof den heliges wän, och när honom woro många män från vårt land. Han hade utom sonen Stenkil, Sweakungen, ännu twenne söner Ulf och Gilif, hvilka året efter Olof Skötkonungs död kommo till Sverige och wistades der någon tid hos deras adle frände Anund Jakob. Efter jarl Ragwalds död, som skall hafwa inträffat wid tiden för Stiklarstads-slaget, blef Gilif hans efterträdare i Aldeigjaborgs jarldöme.

Efter slaget wid Stiklarstad kom ästwen Olof den heliges styfbroder, den unge, tappre och ståtliche Harald, till sina fränder i Gardarike, och skall der af Jaroslav blifwit satt till den andra höfdingen öfwer hans krigare. Jaroslaws och Ingegerds dotter Elisif war då redan en wuxen jungfru, och snart tändes hos fränderna böjelse för hwarandra, en böjelse, som wäl sig rotas under de två år Harald war i Jaroslaws tjenst. När dessa år woro förflidne friade Harald till den unga prinsessan. "När du blifwit något äldre" — swarade Jaroslav — "och förwärfwat mera erfarenhet, makt och gods. Ännu skulle det wara öfweriladt, att bortgifta henne till en utländsk man, som hwarken har rike att råda öfwer eller eger någon rikedom." Sedan Harald erhållit detta besked tog han orlof och begaf sig till den stora staden, till Konstantinopel.

417. Det ligger i sakens natur, att waringarnas trupp i Gardarike till största delen — åtminstone i de första tiderna efter det furstarna der började hålla en

sådan stående skara af krigare — utgjordes af Svear. De stodo Gardarike närmast och hade med det stått i den närmaste beröring. Sedan kommo dit, som wi hafwa sett, män äfwen från de andra skandinawiska rikena och Island. Det är också Isländarne wi hafwa att tacka för hwad wi weta om dessa tåg i österled.

Men wi öfwergå till Miklagård och till waringarna der; de woro wida mera ryktbara och wi känna wida mer om dem, ehuru likwäl mindre om någon af våra landsmän. Wi upprepa hwad wi sade wid anförandet af runeinskrifterna (410); wi kunna wäl skildra färden i österled, skildra lifwet i Konstantinopel, huru waringarna hade det, men någon framstående händelse ur Svensk mans lefnad känna wi icke. — För att dock gifwa läsaren ett begrepp om waringarnas ställning och lif i det gamla kejsarriket, att han må kunna döma något om fädrens öden äfwen der — enär tapperheten, farorna, striderna och segrarna öfwer hufwud woro desamma — wilja wi följa Olof den heliges broder Harald Sigurdson på hans färd till Miklagård. Han är öf redan bekant af det föregående, ty han blef sedermera Norriges konung och fick då tillnamnet Hårdråde. —

Waringarna i Miklagård.

418. De grekiska kejsarne i Europa hade af sina grannar, konungarna i Gardarike, lärt känna de waringiska krigarnes stora värde och öfwerlägsenhet öfwer andra folk. De waringar, som ifrån Kiew och Bladimir drogo till deras stad, blefwo därför på det högsta wälkomna, och någon nyhet war det alldeles icke der att taga främlingar i tjenst. Redan före Christi födelse, på Romrarnes lysande dagar, finna wi Germaner i tjenst hos dem. Sedan deras rike blifwit beladt i tvenne,

det öst-romerska och det west-romerska, bildade hos båda rikens kejsare germanfolk stående härar, hvilka utgjorde förnämsta stödet för deras throner. Det west-romerska riket blef dock snart ett rof för dessa germaner (165). Det öst-romerska lefde länge qwar, och äfwen sedan den stora folkvandringens ström fatt sig — den började 375 och kan anses hafwa fortvarat ända till wid pås år 800, således till kejsar Carl den stores tid (123) — rådde seden att wärfwa det dugligaste folket bland barbarerna, med hwilket ord greken och romaren betecknade en hwar, som icke talade deras språk eller kände deras bildning.

Från slutet af 10:de århundradet, eller på 990-talet, finna wi waringar i Konstantinopel, och dessa Miklagårds-waringar hafwa wunnit sådan ryktbarhet för sin tapperhet, sitt mod och sin onutliga trohet, att från denna tid det icke blir fråga om andra än dessa. — Wi wilja först framställa deras förhållande i allmänhet, och sedan skildra några eufata händelser ur deras på äfwentyr och faror så rita lif. —

419. Waringarna togo tjenst mot en wis sold eller som det hette på deras språk: á mala, men woro underkastade de strängaste lagar så wäl i afseende på deras förhållande till kejsaren som till hwarandra, hwilket sistnämnda war nödwändigt, då det ofta kunde hända att twenne dödsfiender här träffades för att lefwa tillsammans och dela striderna och äran som kamrater. Den enstildta hämmen måste här wisa. En strid eller ett slagsmål straffades enligt waringarnas lag ögonblickligen med döden. Dessa waringarnas lagar hafwa mycket likhet med Somswikingarnas (196), och osannolikt är det icke, att de sednarens hafwa legat till grund för de förras.

Men de förmåner waringarna egde motsvarade också deras stränga förpligtelser. De omgäfwos och bemakade närmast kejsarens person. I staden och på resor

eller på frigedag, öfwerallt följde de kejsaren, och när kejsaren lemnade sin hufvudstad, anförtrodde han stadsnycklarna åt de waringar, som dröjde qwar i staden. I hufvudstaden bestod deras förnämsta göromål i att hålla wakt så wäl utanför det kejsarliga palatset, som i palatsets inre utanför kejsarens innersta rum. Deras kasern låg i palatsets sydwestra flygel och de kallade den sjelfwa skift, jammaudroget af excubita, som det hette på romarnes språk. Deras wapen utgjordes af långstaktade nordiska yxor, en aslang rund sköld och swärd wid sidan. Wid alla högtidliga tillfällen, der kejsaren wisade sig i hela glansen af sitt praktfulla hof, woro waringarna med, och deras anförare, Akaluthos, ett grekiskt ord, som på wårt språk betyder följeslagaren, ansågs för en af rikets förnämsta embetsmän, hade stort inflytande wid hofwet och war ostiljattig från kejsarens person, hwarutaf hans grekiska benämning. En sed, som anses hafwa warit en af waringarnas förnämsta förträdesrättigheter, war den s. t. *Poluta-Swarf* (egentl. palats-sejningen¹⁾). Den bestod deruti, att wid en kejsares död waringarna egde rättighet att genomwandra hans stadtammare och derunder taga, och behålla allt hwad han kunde nå. —

420. *Gest och Thorsten.* Gest war en rast ungersken från Island. Hans fader hade blifwit dräpt af en öfwermodig men mächtig man wid namn *Wiga-Styr*. I stället att wilja erlægga böter för den dödade, tilbjud han hånande den unge Gest ett grått och skabbigt lam i ersättning. Gest sade intet till hans hån, men kort derefter gaf han *Wiga-Styr* sitt banesår med de orden: "der har du för det grå lammet." Förföljd af den dödades mäktiga slägt måste Gest lemna sin fädernes och begaf sig till Norrige. Så snart detta blef kun-

¹⁾ Af *poluta*, en förwidring af ordet *palatium*, som betyder palats, och *swarf*, som egentligen betyder sejning, affsturning.

nigt, begaf sig genast Styrs son Thorsten dit, för att dräpa honom. Ankommen till Rorrige fick han weta, hwar Gest upphöll sig i fjordarna, och skyndade att träffa honom; men hans fartihg kantrade mot ett skär, och han skulle hafwa omkommit, om icke Gest sjelf räddat honom och ädelmodigt skänkt honom lifwet. Thorstens begär efter hämnd war dock dermed icke släckt. Annu en gång försökte han öfwerfalla och döda Gest hos bonden der Gest uppehöll sig. Bonden wille döda Thorsten, men Gest räddade honom äfwen den gången, i det han bad bonden för hans lif. — Gest begaf sig då till Konstantinopel, hwarest han lät wärfwa sig bland wäringarna. Men knappt hade han warit der någon tid, förr än äfwen Thorsten infann sig der och likaledes lät instrifwa sig bland Wäringarna. Det war wäringarnas sed, att dagligen, då de ej woro stadda i tjenstgöring, öfwa sig med allehanda kroppshärdaude lekar. En dag, under det wäringarna jålunda som bäst lekte gaf sig Thorsten i färd med Gest och wille dräpa honom med ett sagswärd (108), som han hade gömt under kappan. Sugget träffade dock endast skuldran på Gest. Der blef en allmän uppståndelse bland wäringarna, Thorsten greps, och enligt deras lagar skulle han ögonblickligen dräpas. Men äfwen den gången, den tredje, bad Gest om nåd för Thorsten, erbjudande hälften af all sin egendom såsom löfpenning. Denna löfesumma antogs och Thorsten fick nåd. Då bad Gest honom upphöra med att längre stå efter hans lif, och Thorsten lofwade det på willof att Gest aldrig wille komma till nordnen tillbaka. Därliges gaf den ädle och högfinte Gest sin fiende respengar till hemfärden, enär Thorstens egodelar woro åtgångna under hans wistande i Mistlagård.

421. Harald Sigurdsson. Sent på högsommaren 1032 drog Harald Sigurdsson, Dlof den heliges bröder, från sina fränder och sin hjertans kär i Garða-

te till Konstantinopel. Hans söke, som icke var obetydligt, bestod af Swärl och Norrmän samt af Ryssar.

I Konstantinopel regerade då en kejsare, som het Romanus och hans kejsarinna het Zoë. Hon var då dän 50 år, men blef dock förelärd i en allig man från Paphlagonien vid namn Michael. Denne blef genast upphöjd till en af de förnämsta platserna vid hovet. Efter någon tid lät Zoë afdagataga kejsaren med förgift, hvarpå hon gifte sig med sin älskare och upphöjde honom på thronen. — Sådana tilldragelser woro alldeles icke owanliga i detta rike. De hystorier fylles af lömska mord och det djupaste föbliga förderf.

När Harald kom till Konstantinopel och i kejsarens tjenst, drog han genast ut att wärna riket mot fienden, och först efter flera års förlopp återwände han till hufstuden. Han hörde då ännu icke till waringarna, ehuru de under kriget beständigt hyllat sig till honom. Han war i sin ålders blomma, blott 22 år gammal, owanligt hög och redlig till wårten, och hade ett manligt stönt anfigte, omgifwet af ett wackerst kufft hår.

Ingen wiste då ännu i kejsarens stad, hwem den reslige ynglingen med herrskareblicken egentligen war, och Harald hade allt sedan sin ankomst till Konstantinopel gått till waga med den störste försigtighet. För ingen hade han uppenbarat sitt rätta namn, icke en gång för waringarna, utan kallade sig Nordbritt. Orsakerna till denna försigtighet woro dels den mistänksamhet, hwar med man i allmänhet i Konstantinopel betraktade ryssarna, dels den omständigheten att utländska konungaföner ej tältes der, än mindre kunde få någon beställning.

Emellertid wäkte hans person och den hemlighetsfullhet, hwari han insvepte sig, mycken uppmärksamhet till och med bland waringarna. Alla misbrade, hwem han kunde wara, ynglingen med den besakande blicken, som af sina följeflagare behandlades som höfding, och dock icke war höfding. När Hundrödsön, en Islän-

Datt och Swithöfding, d. w. s. anförare för en af
 delning af waringarna; en man som härstammade från
 en af de förnämsta släkter i Norrige, sökte utforska af
 Haralds män, hwem deene Nordbrikt war, och gaf sig
 derför i tal med Hallbor Snorresson. Han och Ulf
 Njafsson woro de förnämsta af Haralds följe. Hall-
 bor, som war en tyst och såordig man, swarade undwi-
 kande på waringens spörsmål och lät icke aflofa sig
 hemligheten. Kort derefter lemnade Wår waringarna
 för att resa hem, och det säges att han då skall hafwa
 fått uröfälla sig följande yttrande: "stora planer lära
 frändes komma till utförande", liksom om han anat,
 hwem den hemlighetsfulle ynglingen war, och hwad
 märkligt allt han skulle utföra, när han en gång kom
 tillbaka till norden.

422. Hände sig så en gång någon tid derefter,
 att waringarna som wanligt en dag woro sjsfelfatta
 med sina kämpalekar, hwarwid några sutto tillfamman
 och sågo på, fördelade i tre kretsar. Då kom kejsarin-
 nan gående der förbi. Hon stannade en stund och såg
 med beundran på waringarnas lek och deras rasla rörel-
 ser, wittnande alla om den högsta styrka och wighet.
 Som hon så hade stått en stund, fick hon ögonen på
 en af de tre kretsarna, hwilka liksom hon åstådade kam-
 raternas lek. I den kretsen besann sig Nordbrikt. Hans
 manliga skönhet, den höga kämpagestalten och den stolta,
 konungsliga blicken gjorde ett starkt intryck på kejsarin-
 nan. Hon gick straxt fram till honom och sade: "hör
 du, norman, gif mig en lock af ditt hår!" — Harald
 såg nästan föraktligt på den gamla kejsarinnan, och hans
 svar på hennes begäran framkallade alla närvarandes
 löje, på samma gång som de förundrade sig öfwer hans
 djershet. Kejsarinnan fästade sig mindre wid det grofwa
 i skämtet än wid selska skämtet, och gick derifrån; utan
 att i tankarna kunna ställa sig från hans skönhet. —

Denne kejsariinnans hustru skall emellertid hafwa förskaffat Harald gansta tidigt anförarskapet för waringarna.

423. Harald wistades sedan i många år i kejsarens tjenst och sagorna äro uppslidda af berättelser om alla hans många utförda bedrifter i Italien, Sicilien, Afrika och Asien. — Men år 1043 uppgaf Harald sin tjenst hos kejsaren. Ett krig, som började det året med Ryssland, der Jaroslaw, Elisifs fader, ännu herrstade, dertill tidender som kommo från hemmet och hwilka förmälde, att Magnus, hans brorsson, war blifwen konung i Danmark, dessa omständigheter synas hafwa bestämt Harald. Wi må här omtala hans första äfwenlyr i Konstantinopel.

Under ett af de många krigstågen hade Harald rådat i oenighet med den grekiske öfwerbefälhafwaren. Denne, som i våra sagor kallas Gyrg, baktalade Harald wid hofwet och lät förstå, att om Harald fick så fara fram, som han hittills gjort, skulle han snart wilja göra ett försök att störta kejsaren sjelf från thronen. Utom denne afundsman hade Harald fått en ännu farligare fiende i kejsarinnan Zoë sjelf. Kejsarinnan hade nämligen fattats af kärlek till den stolte waringen och låtit honom förstå denna sin känsla på ett mera tydligt sätt, än då hon, af beundran för hans yttre, blott begärde en lock af hans hår. Men Harald kunde aldrig beswara denna låga, och kejsarinnan såg i sin systerdotter, den sköna Maria, den som beröfwat henne hwad hon ansåg som sitt — Haralds hjerta. Som det plägar ske i de södra länderna, förbyttes hennes försuadde kärlek i hat, och äfwen hon förtalade Harald hos kejsaren, sägande att han sökte förföra Maria. Nu war saken den, att Harald verkligen hade friat till Maria, men icke fått henne — och orsaken war den gamla kejsariinnans egen kärlek. Emellertid hade de båda älskande ofta sammankomster i en kammare, som war utbyggd öfwer sjön, så att denna gick fram derunder. En gång, just som

de wore der tillsammans, berättades det för kejsaren af Haralds fiender, hwilka hade utspanat och kände hwarje hans steg. Kejsaren, som då war Konstantin Monomachos eller, som han i våra sagor kallas, Munaf, begaf sig genast till den anwifade kammaren för att öfverraska Harald. Maria märkte dock faran i tid, så att hon hann släppa ned Harald genom en lucka på golfwet, innan kejsaren inträdde. Denne, som fann ingen utom Maria i kammaren, trodde att man sagt honom en osanning.

Men hatet hwilade icke. Kort derefter lät Gyrges kejsaren förstå, att Nordbrift wore opålitlig i sin wakt-hållning och bad kejsaren utsända en skara bewäpnade män mot wakten för att pröfwa honom. Harald war dock på sin wakt och lät dräpa hela skaran, så att kejsaren ihntes endast få skam och skada af att följa Gyrges råd.

Slutligen lyckades det dock Zoë att få Harald fastad i fängelse och tillika med honom hans båda stallbröder Halldor Snorresson och Ulf Uspafsson. Det skedde iijmerhet emedan Harald icke till kejsaren lemnat den andel i frigsbytte, som tillkom honom. — På wägen till fängelset uppenbarade sig Olof den helige för sin styfbröder, och på det stället uppfördes sedan ett kapell åt S:t Olof.

424. Fängelset war en rund håla, belägen djupt under jorden och med endast en iugång öfwerst i taket. Genom hålan flöt en liten bäck, och wid den låg en giftig etterorm och sof. Ormen lefde af döda kroppar och af dem, som på kejsarens befallning lefwande kastades ned i hålan. Här och der på hålans botten lågo skeletter och lemningar af ännu ej förtärda menniskokroppar. De tre männen satte sig på lifen och Halldor beklagade deras fara, som skulle blifwa ännu större, när ormen wakenade. Harald bad dem dock wara wid godt mod. "De skulle alla" — sade han — "bedja till hans broder S:t Olof om hjelp

och göra högtidliga löften till honom." De gjorde så: "Nu vilja vi angripa ormen" — sade: derefter Harald och bestämde, huru de derwid skulle gå till wäga. Halldor sprang fram och satte sig på ormens hufvud, och Ulf, som war starkast, på hans stjert, och med detsamma angrep honom. Harald med en knif, det enda wapnet man låtit honom behålla. Med den wenstra armen, frång hwilken han wedlat kappan, förde han en käpp i ormens gap, medan han med den högra, som höll knifwen, gaf honom ett wäldigt hugg, der han trodde sig träffa hjertat. Ormen wändades swåriligen i dödslampen, och när Harald sjelf satte sig på honom, lyftades han högt i wädrat af ormens bugtande rörelser. Genom S:t Olofs hjälp och Haralds och hans mäns rashet lyckades de dock till slut gifwa ormen banesår. Så futto de dygnet öfwer till följande natt.

Då, när allt war tyst och stilla, hördes ett swagt ljud lifsom af steg, som närnade sig hålan's mynning. Det war så äfwen, och en röst frågade genom öppningen af hålan, "om der fanns någon lefwande människa." De tre männen swarade, "att de woro ofstadda", och då röstens federatera tillbjöd dem frälsning, kan man döma om deras glädje. Ett tåg nedkastades till dem, och först uppdrogs Halldor och Ulf, sist Harald. Rösten, som tilltalat dem, war en qwinns. Hon och twenne tjnare hade räddat dem. Hon omtalade, hurusom konung Olof uppenbarat sig för henne i drömmen och lofwat henne befrielse från en sjukdom, som plågade henne, om hon wille frälsa hans broder, som Olof icke wille skulle lida wedermöda i de södra länderna, äfwen om han icke alltid kunde gilla hans färd. Harald tackade mycket den frälsande qwinnan, men mest tackade han och hans stallbröder den helige Olof.

Så fort Harald sålunda blifwit befriad från fängisset, styndade han till wäringarna, hwilka blefwo glada öfwer att se honom. Han befallde dem genast stå upp och wapna sig och följa honom, hwilket skedde. Derpå

gick hon, åtföljd af waringarna, till kejsarens sofgemak. Der bröto de upp dörren, grepo den försträckte kejsaren och utstucko begge hans ögon. Derifrån ilade de till det rum, der Maria låg, och bortförde henne. Så skyddade de till stranden, togo två fartyg och rodde ut i Sæwidar-sundet.¹⁾ Detta funno de stängdt med tjocka jernkedjor. Harald gaf då befallning, att alla, som icke rodde, skulle med deras packning och andra tunga saker gå återut, så att fartygens förstammar skulle komma så högt i wädret som möjligt; derpå skulle de med all kraft ro upp på jernkedjan, och när de så icke kunde komma längre, skulle de på samma sätt springa förut. De gjorde, som Harald befallde, och det gick bra på det fartyg, der han sjelf war; det kom werkligen öfwer jernkedjan. Men när det andra fartygget kom midt öfwer kedjan och männen skulle springa förut, brast den bräckliga farkosten och många af männen drunknade; de öfriga blefwo räddade på Haralds fartyg.

Nu hade Harald gjort sig fri från kejsarinnan och sluppit ut ur Miklagård. Han och hans män styrde kurs mot det Swarta hafwet, och snart öppnade sig sundet och hafwet låg framför dem. Då satte Harald Maria i land och gaf henne säkert följe till staden, bedjande henne wid affiedet helsa Boë, att Harald war borta, och spörja, hwem af dem som nu fått öfwerhanden, han eller hon, då nu intet hade hindrat honom att få Maria, om han hade welat.

Så kom han till Gardarike och till Elisif åter, och der blef bröllop, och derefter begaf sig Harald öfwer till Sverige. Huru han sedan blef konung i Norrige och

¹⁾ Sæwidar-sundet war Konstantinopels hamn, som Grekerna kallade: Chrysoleras. Gelt wißt sig den sitt nordista namn af de trädstammar, på hwilka den långa, grofwa jernkedjan flöt, då hon spändes öfwer sundet från Akropolis till Galata. Dessa sjöträd kallades på vårt fornspråk sæ-widir, och deraf namnet på sundet.

stupade på en härfärd till England, derom hafwa wi redan talat (377—381).

425. **Kejsar Kyrialag och slaget på Petzina-wallen.** ¹⁾ Det hände sig en gång, då Kyrialag ²⁾ war kejsare i Grekland, att der kommo tidender till honom om en stor här af **hedningar**, som **insallit** i hans rike. Kyrialag tågade genast med hären emot hedningarne, och waringarna woro med. När de kommo till Petzina-wallen mötte de fienden, som der slagit läger och omgifwit det med stora wagnar, på hwilka woro torn med stridsgluggar. Omkring denna wagnborg war uppdragen en djup och bred graf. Men hedningarna uppställde sig i slagordning framför wagnborgen och när striden begynte blefwo Grekerna slagne och ledo stor förlust. Men Kyrialag bildade en ny slagordning af Franker och Flamingar, men äfwen de blefwo af fienden tillbakaslagne. Kejsaren blef då ond, och förebrädde sina stridsmän deras ofärd. De swarade, "att han kunde nu försöka sina winbälgar, waringarna." — Kyrialag wille dock icke så förspilla sina yppersta män, så få som de woro emot ett så öfwerlägset antal. Men en **Thor**er **Helsing** war då waringarnas höfding, och han tog till ordet och sade: "om äw brinnande eld wore i wägen, skall dock jag och mina följeslagare med mig springa deruti, allenast wi wiste, att du, Kyrialag, finge fred härefter." — Kejsaren rådde dem att göra ett löfte till deras konung, den helige Olof, för att erhålla hans

¹⁾ D. w. s. flätten kring Petzina-floden. Den flyter i södra delen af det nuwarande Bulgarien i östlig riktning till Smarta hafwet och heter nu Kamtschyt.

²⁾ Namnet Kyrialag är egentligen en förwridning af de grekiska orden: Kyrie Alexios och betecknar Alexius Comnenus. Men det synes blifwit begagnadt som ett ständigt namn på de grekiska kejsarne, liksom Burislew och Jaroslaw på de wendiska och gardariska konungarna; och detta slag anses hafwa varit det som inträffade under kejsar Kalo-Johannes, en son till den nämnda Alexius.

hjelp och bistånd. Wäringarna gjorde då det löfte att på egen bekostnad och med andra goda mäns tillhjälp uppbygga en kyrka i Nittlagård till den helige Olofs pris och ära. D derpå slöto de sig tillsammans — de woro blott 540 till antalet och på hvarje wäring räknade man af fienden 60 — betäckte sig med sina sköldar och gingo med hurtiga steg mot fiendens slagordning. Striden wände sig snart till deras fördel, och de bestego wagnborgen.

Hedningarna hade en konung som war blind, och då de nu förundrade sig öfwer huru en så liten hop wågade rycka an till anfall mot dem, sade den blinde konungen: "hwem är den majestätiske mannen, som rider före dem på den hwhita hästen?" Hans män kunde dock icke se hwarken någon hwhit häst eller den majestätiske mannen, men der kom en sådan försträckelse öfwer dem, att de hals öfwer hufwund togo till flykten. — När Frankerna och Grekerna då sågo, hwilken framgång wäringarna hade, ryckte de efter dem och inträngde i hedningarnas läger, görande bland dem ett stort nederlag.

426. S:t Olofs swärd hweiter. Det hände sig i slaget wid Stiklarstad (300), att då konung Olof föll i striden, kastade han sitt swärd ifrån sig. Det war ett kostbart swärd och kallades hweiter. En Swenskt, som war med i striden, och som då stod konungen närmast, upptog hweiter, emedan hans eget hade i striden blifwit afbrutet, och stridde sedan med den döde konungens swärd så manligen, att han war blond dem, som undkommo ostadba ur slagtingen. När bonden kom hem till Swithiod och sin gård, hängde han swärdet på wäggen och behöll det så länge han lefde. Son ärfde det sedan efter fader och med detsamma sagan om åtkomsten af detsamma och dess namn, så att hweiter länge egdes i den bondens ätt.

Hände sig så, medan Kyrialag war kejsare i Kon-

stantinspel, att en man af denna ätt tog tjänst bland waringarna. En gång om en sommar hade denne kejsare stor frigsrustning före, och låg med sin trigskår ute i läger. Waringarna höllo, som wauligt, wakt om kejsaren och hade ställt sig på wallen rundt omkring hans fältläger. De fördelade alltid nattwachten sinsemellan så, att en en del wakade, medan de andra sofwö. Det war sed bland dem, när de lade sig att sofwä, att en hwar hade hjelmen på hufswudet och betäckte lifwet med skölden, men swärdet måste ligga under hufswudet, så att högra handen höll i swärdfästet. En morgon, sedan den waringen, som hade Sneiter, wakat sitt stifte fjästa delen af natten, inslurade han för att hämta någon hwila. Han hade dock icke sofwit länge, förr än han uppwaknade och fann att hans swärd war borta. Han såg sig förwånad omkring, men fick då se, hwar det låg och blänkte i morgonsolen ett stycke ifrån honom på wallen. Han tog swärdet till sig och höll före, att någon af hans kamrater på skämt tagit swärdet lönligen ifrån honom. Alla, som han tillsporde derom, nekade dock, och då detsamma hände honom tre nätter å rad, började han finna saken underlig och med honom alla som det sågo eller hörde det omtalas. Man sparde honom då, hwarutaf detta kunde ske, och han berättade om swärdet, hwem som egt det, att det varit den helige Olofs, samt huru det sedan genom arf kommit till honom. Man kunde då granneligen se, att det war den helige Olof sjelf, som sålunda tagit swärdet från honom. — Händelsen blef sedan berättad för kejsaren, som lät kalla till sig mannen och betalade honom för swärdet tre gånger dess wigt i guld. Sneiter blef derefter uppsatt öfwer altaret i den St Olofs kyrka i Millagård, som waringarna der hade uppbbyggt.

427. Dessa waringar fortforo att finnas i Millagård så länge ännu detta rike fanns, eller till år 1453. Men från och med 12:te århundradet utgjordes de till

det mesta af engländare. Sedan Wilhelm Eröfraren (305) underlagt sig England, drogo många, isynnerhet der bosatta Danstar och Norrmän, för hvilka det norrmandiska öket war mest tryckande, derifrån och en stor del af dem begåfwo sig till Konstantinopel och togo tjänst hos kejsaren, hvarföre man äfwen ofta får höra waringarna och engelsmännen förblandas med hwarandra. I medlet af 13:de århundradet upphörde utvandringarna från så wäl de Skandinawiska länderna som från England, och de waringar som sedan funnos i Konstantinopel, woro utan twifwel ättlingar af de engelsmän, som under Wilhelm Eröfraren lemnade sitt land. Men ännu, när Miklagårds sista dag randades, när dess siste kejsare begrofs under sin ramlaude hufwudstad, stodo waringarna wid hans sida lika tappra, lika orubbliga i sin trohet.

428. Att de icke woro så, som från vårt fädernesland drogo i österled till Miklagård och der till och med qwarstagnade och satte sig ned för lifwet, synes, utom af de många runstens-inskrifterna, äfwen af det stadgande i Westgötalagens ärfdabalk, "att ingen tage arf som i Grefland sitter." —

Wi anse lämpligt att liksom wi började, så äfweu sluta detta kapitel med anförandet af några män, till hwilkas minne runristningar finnas. Må wi likwäl ännu en gång påminna våra läsare om en willfarelse, som man så lätt är färdig att begå, då man stadnar framför dessa ålderdomsminnen, — den willfarelsen nämligen att tro dem äldre än de werkligen äro. Wi hafwa sagt att de flesta tillhöra den tid med hwilken wi spösfätta oss, således 11:te, 12:te och 13:de århundradena. Man har ännu icke funnit någon runsten, som med beständhet kan hänföras till hedendomen. En sådan med inskriften: "Thor wige ¹⁾ dessa runor", har

¹⁾ *Wige*, d. ä. *inwige*, *helge*.

man förklarar såsom tillhörande hedendomen; men denna inskrift bör enligt andra ¹⁾ läsas: "Thor högg dessa runor", och då försvinner från namnet Thor begreppet af en intwigaude, helgaude Gud, och det innefattar endast namnet på runristaren. — Man felar således alldeles icke om man wid åsynen af dessa wårdar låter tanken fästa sig wid christendomens första tider i vårt land.

Bantastenarna (25) höra till den rena hedendomen och böra noga stiljas från runstenar, hwilket äfwen lätt låter sig göra, då man wet, att de förra helt och hållet sakna inristning af runor, och att det just är denna omständighet, som gifwit de sednare sitt namn.

Wi hafwa ordnat dem, som här anföras, landskapswis och utfatt orten, hwareft runstenarna finnas eller hwarifrån de män woro, efter hwilka de blifwit resta. Wi uppställa dem i nummersföljd efter de redan anförda, samt inom parenteserna för hwar och en den samling, hwarur wi hämtat våra udderrättelser.

Upland.

5. **Ragnwald** från Ed "war i Grekland häfding för frigsfolket".

Inskriften på stenen i wersform lyder så:

Ragnwald lät
rista runor
efter Fastwi
moder sin,
Dnims dotter,
dog i Ed.
Gud hjelpe
hennes ande!

(Fortsättningen på stenens andra sida.)

Runor ristade
lät Ragnwald.

¹⁾ Professor Sjögberg.

**Han var i Grefland
var folkansförare.** (Bautil 166.)

6. **Ewen** och hans son **Thore**, lifaledes från **Ed**.
(Liljegren²) 396.)
7. **Ingemund** och **Thord** fr. **Alleråkers** härad och
www.libtool.com (Bautil 414.)
8. **Inke** fr. **Angarn** (j. st. 94.)
om hvilka alla säges "att de i Grefland slutat sina
dagar".
9. **Murse** från **Tillinge** (stenen finnes wid **Ur-
lunda** bro) "förvärfwade i Grefland mycket gods
åt sina arfwingar". (Liljegren 729.)
10. **Widbjörn** från **Danmarks** socken "Greflands-
farare". (Bautil 404.)
11. **Retillat** från **Frestad** "Greflands-farare".
(j. st. 91.)
12. **Gardar** och **Gutrit** fr. **Bälinge** socken (**Löfsta**d),
af hvilka "den ene dog i Grefland".
(Liljegren 141.)
13. **Holme** från **Läby** for i österled och slutade sina
dagar i **Langbardaland**. (Bautil 133.)
14. **Aster** från **Wekholm** gjorde sig frejdad i **Lif-
land**. (j. st. 611.)
15. **Ingemund** **Jarlsson** från **Alleråkers** härad³
blef dräpen i österled. (j. st. 432.)
16. **En** son af **Gismunder** från **Wallentuna** härad
dog på färd i österled. (j. st. 99.)

¹) **Bautil** är namnet på den första hos oss utgifna större samling af runstenar. Denna samling är utgifven af **Prosten S. Göransson** i **Bermland**, † 1769 och innehåller icke mindre än 1173 st. runstenar.

²) En nyare samling af runstenar äro de s. f. **Runurkunderna** af **Riksarkivarien Liljegren**, † 1837.

³) **Inket** finnes nämndt, som antyder någon släktkap med ofwännämnde **Thord** N:o 7, ehuru fadersnamnet och hemorten tyckas utwisa att de varit bröder.

17. Åke och Jafur från Fjnkby i Årtuna socken

Toler styrman
 ritade denna sten
 efter sina söner;
 han het Åke
 som förgicks ute;
 (men) Jafur styrde härfloden
 framkom till Greflands hamnar
 (och) dog hemma.
 Ingwar högg (runorna) (Bautil 498.)

Det finnes något öfver hundra stenar med inskrift i versform. Vi hafwa anført några. Det har stett, emedan wi welat wisa verkliga intyg på åldern af swenskt skaldskap, och att det sålunda icke är de isländska skrifterna ensamt, som till våra dagar hafwa bewarat minnet af forunnordisk verskonst.

18. Håkan (?) från Husby socken "dog i Grefland".
(Bautil 248.)

* * *

Efter dem som drogo med Igor (414) finnas 14 el. 15 runstenar. Utom den på sid. 59 N:o 3 anføra wi här ytterligare:

19. I Swingarns kyrka i Fjådrundaland finnes en sten, som äfwenledes är rest efter en man "som förde eget skepp"; men skriften är numera till hälften oläslig. (Viljegren 731.)
20. Gunnwid från Tierp. (Bautil 565.)
21. Anund från Håtuna. (s. st. 305.)
- 22 o. 23. Gunnlif från Gran. Efter honom finnas tvenne runstenar, båda resta af hans 5 söner, den ena i Öfwer-Gran, den andra i Ytter-Gran, hvilka socknar ligga i Tiundaland och Håtuna härad. (s. st. 334 Ekala bro o. 343 Warpsunds udde.)

24. I en brygga wid Steninge i Dnsala socken
synes en sten med följande inskrift:

Harlaif och Lurkarde läto resa denna sten
efter Sabi sin fader. Han styrde skepp öster
ut med Intwar i Skland. (Liljegren 551.)

www.libtool.com.cn

Södermanland.

25. Hedin fr. Spillewit (Spelwit) wid stensättning
i Grinda hage. (Bautil 809.)
26. Ulrif från Råby, hvilka båda dogo i Grekland.
(s. st. 821.)
27. Olof fr. Djulefors i St. Malms socken dog
i Langbardaland, sedan han pröfwat många skif-
ten i Österlanden. (s. st. 787.)
28. Sigwid från Säterstad styrde ett långskepp i
österled och föll i Holmgård. (s. st. 816.)
29. Thorkil och Styrbjörn, bröder och goda frigare fr.
Wagnshärads socken.
Afwen på denna sten är inskriften i wersform; den
lyder så:

Styrlog och Hj (al) mar
reste stenen
åt bröder sina
wid wägen nära.
De ändades
i österlanden
Thorkil och Styrbjörn
de kämpar goda. (Liljegren 851.)

30. Eskil från Rogstad socken.
Stenen står i skogen på Hamra egor på ett
berg. Inskriften lyder så:

Holmfrid Itin . . . de läto resa sten efter Eskil
fader sin.

Han drog i örlig
i österled
innan folkshöfdingen
färd befallt. (Liljegren 864.)

31. **Some** fr. Fönåkers härad. (Liljegren 888.)
32. **Ingefast** och hans bröder, **Holmfasts** söner från Södertelje-trakten. (Bautil 828.)
 Alla dessa (29—32) föllo på sina färder i österled eller i "austrifi", som det heter.
33. På **Turinge kyrkogård** ligger en sten, på hvilken följande finnes qwar:
 han föll i strid öster i Garða (rike) folkhöf-
 ding, landman (?) den bästa. (Liljegren 803.)

* * *

Med Igor woro från detta landskap:

34. **Ulf** fr. Esfilstunatrakten. Stenen finnes wid norra kyrkodörren på Esfilstuna kyrka. (Bautil 751.)
35. **Skarf** från Balsta i Klosters socken. (Liljegren 973.)
36. **Holmwid**(s son?) från Högstena i Kjula socken. (Liljegren 980.)
37. **Burstein** från Stäringe i Årdala. (s. st. 913.)
38. **Huke** från Hundhammars borg i Botkyrka socken. (s. st. 817.)
39. **Holmstein** från Tystberga. (s. st. 860.)
40. En runhäll har blifwit funnen i ett af tornen i Gripsholms flott. Den ligger som tröskel i en dörröppning i östra tornet. Dess innehåll är följande:

Lula lät resa sten denna åt sin son Sawalt
 (Sawar), Inkwars broder.

En af fornskrifningens främsta män¹⁾ i våra dagar har ådagalagt werksformen äfwen i denna instrift, sålunda:

**De foru drängliga²⁾
 fjerran åt Kul³⁾**

1) Prof. E. Sæve.
 2) Drängliga, d. ä. manligen.
 3) D. ä. troligen Sicilien.

och än öfeligare;
i Kafa (?) dogo de
uti Serkland¹⁾
sunnerliga.

(Liljegren 927.)²⁾

Östergötland.

www.libtool.com.cn

Utom de ofwan anförda under N:o 1 och 2 sid. 59:

41. **Öste** eller **Ötte**, som dog i Ingvars följ. Str-
stad socken. (Bautil 857.)

Västergötland.

42. **Olof** fr. Åsarv, en mycket känd man, dog i Est-
land. (Bautil 956.)
43. **Ebbjörn** och **Jula**, stridhårda kämpar dogo i austrikt.
Stenen är förd till Dagsnäs från Smula
kyrkport, der den förut fanns. (Liljegren 1401.)

Småland.

44. **Swen** dog ung hos Brekerna. Stenen restes af
hans fader (Erikstads gårde i Hvitaryds
socken af Sunnerbo härad) till minne af sonens död.
(Liljegren 1254.)

429. Se der några namn på män, som sökte fa-
vor och äfventyr, gods och ära, som stridde och föllo i
östersfärd. Se der några spridda drag, som samlade
kunna gifwa, om icke en fullständig, dock en sann bild
ur vår forntid!

¹⁾ Serkland var Saracenernas land. Med Saracener menas åter i allmänhet de folk som bekände sig till Islan.

²⁾ N. Dybeck har sednast läst denna sten och det är honom vi hafwa följt.

Har du känt någon gång, när du betraktat en sådan sten med dess ristning, — har du känt huru minnena från ett långt för detta slutadt lif tränga sig på dig och hvijska om fordom, om en tid, då allt skulle wara stort, och endast storverk skänkte ära?

Ställom oss framför Sjulby-stenen!

”Hvilken stolt syn måtte det icke hafwa varit, när ett slikt skepp kom åter till det gamla Swithiod från sin långa och ärorika färd; med hwilken hast spriddes icke nyheten från gård till gård, från bol till bol, hela hundaret omkring, för att snart warda folklands-kunnigt. Alla skyudade fram för att skåda draken sakta strida upp efter det lugna wattendrag, som nu bildar Fyrisåns nedra lopp; först syntes endast det purpurrandade seglet, och snart glimmade den högresta stäfwens guld- och silfwerboddade drakhufvud i solen och slutligen syntes de utom relingen rundt om skeppet hängande blanka sköldarna stråla öfwer de frejdade Fyriswallarna. Skeppet — om det war det, som fördes af den på vår runsten omtalade Sasur — fortsatte sin tosa allt längre upp, drifwet af vinden eller kraftiga årtag, stadnade icke wid de fordom så wördade, men nu kanske blott af hemska hedna minnen omswäfwade Upsalarna, men lade dock till något längre upp, kanske der den från Stuttunge kommande Björklingeån faller ut i Fyris, en knapp timmas wäg från fädernehemmet.”¹⁾

Om du wet, att stenen med sitt stumma språk är det enda återstående minnet af en faders kärlek till sin son, ende sonen, som for långt bort i fjerran land och aldrig kom tillbaka — har du hjerta att höja din hand mot stenen?

Förstörelsen af menniskohand är ofunnighetens verk.

¹⁾ Vi hafwa tagit dessa ord ur Prof. C. Säwes beskrifning öfwer Sjulby-stenen, anförd här ofwan under N:o 17.

Swerkeriska och Erikiska ätternas thronskifte.

(1134—1250.)

430. Ännu under en tidrymd af hundrade år är vår historia fylld af inre strider, hufvudsakligen en fortsättning af den gamla nationalstriden mellan Swearna och Göterna, om hvars början och orsaker wi tillförne talat. Wi så nu twenne med hwarandra om thronen stridande ätter, den ena härstammande från Swerker och derföre kallad den Swerkeriska, den andra från en Erik och derföre kallad den Erikiska. Det är redan omtaladt, huru efter den götiska — och så kan man med skäl kalla den Stenkilska — ätten — huru efter denna ätts utflödnande, sedan christendomen i det närmaste besegrat hedendomen äfwen hos Swearna, de båda hufvudstammarna walde jerskildta konungar, samt huru dessa, Ragwald Knaphöfde och Magnus Nilsson, snart försvinna från vår historiska skådeplats (403—407).

Då war Swerker redan wald till konung af Östgöterna. Det skall hafwa skett redan 1030 (387). Konungarna af hans ätt äro öfwerhufvud att betrakta som götiska konungar. I Götaland lefde de för det mesta, hade der sitt Hof och ligga begrafna i **Alvastra** kloster, som byggdes af den förste Swerker. Konungarna af Erikiska ätten äro Svea konungar. Stamsfadren för konungaätten war Swearnas konung, och wi finna numera Westgöterna på Swearnas sida. De Erikiska ko-

nungarna ligga, med undantag af den förste, alla begrafna i **Barnhems kloster**, det liksom **Alvastra** ett **Eistercienserkloster**, och måhända anlagdt af munkar derifrån.

Swerker och **Eric** skola hafwa varit beslägtade. De skola hafwa varit hystonbarn, men släktkapen är icke historiskt bewisad.¹⁾

Swerker den äldre.

Christendomen segrar.

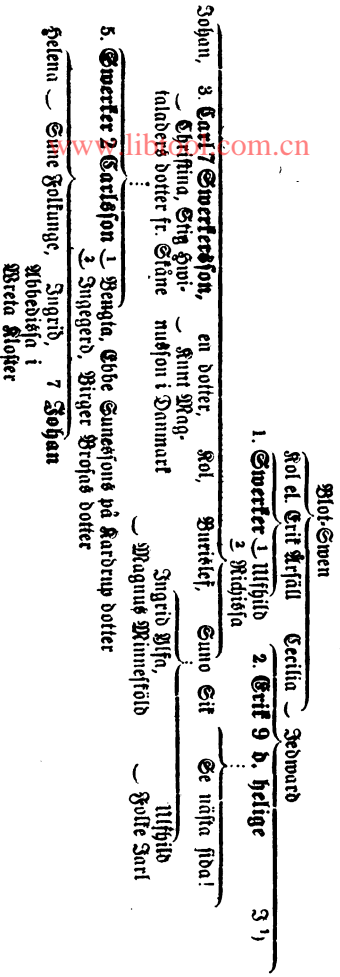
431. Christendomen segrar; — det är det viktigaste datum i konung **Swerker**s historia. **Swearna** anses nämligen under hans regering hafwa så auaminat christendomen, att efter hans tid ej mera kan blifwa fråga om att skilja mellan **Swear** och **Göter** så, som skalle de förra vara hedningar och de sednare christna. Christna kyrkan war nu erkänd öfwer hela **Swea** och **Göta** landom: hedningar förekomma wäl, men enstaka, undångömda. Suru djupt den gamla gudaläran dock war rotad i folktron så wi se, då ännu 50 år efter **Swerker**s dagar **Uppswearna** trodde sig i ett fältslag hafwa sett "den gamle enögde mannen" (190), huru han på **Sleipner** red före dem i striden och beredde dem seger.

Höga känna wi emellertid om denne konung **Swerker**. Blott två händelser framgå i sådan dager att man kan anså dem fullt tillförlitliga. Den ena kunde kallas **Vinköpings kyrkomöte**. Det är detta möte wi nu wilja beskrifwa. Den andra tilldragelsen tillhör **Sweriges** förhållande till grannriket **Danmark**.

Kyrkomötet i **Vinköping** är det första swenska kyrkomöte, som historien omtalar. Det hölls af den påf-

¹⁾ Se släkttaflan på nästföljande sida.

Øwetterfka ättens släkttafla.

1) Man kanner ej af dennes navn at mer än hofskafven G.

Griffa ättens släktlista.

<p>4. Snut Griffson, en folksunge</p> <p>6. Grif 10 Snutson, Michsela fr. Danmark</p>	<p>2. Grif 9 b, helige — Ghrifina (se släktlistan Bd. 37)</p> <p>Helena, Snut Sohanston Långe</p> <p>Solmger, Gullip, Eighrid Mragunná prof.</p>
<p>— en folksunge</p> <p>— Solmger Snutson</p>	<p>Margaretha, Eiuverre, fugg i Norrige</p> <p>— Ghrifina (se släktlistan Bd. 37)</p>
<p>— Helena, Snut Snutson</p> <p>— Mragunná prof.</p>	<p>— Solmger Snutson</p> <p>— Snut Birgersson</p>
<p>— Solmger, Gullip, Eighrid Mragunná prof.</p>	<p>— Snut Birgersson</p> <p>— Snut Birgersson</p>
<p>— Solmger, Gullip, Eighrid Mragunná prof.</p>	<p>— Snut Birgersson</p> <p>— Snut Birgersson</p>

Obs! Sifferorna framför fonungarnas namn på båda släktlistorna utmärka deras ordningsnummer i fonungslängden.

liga kardinalen **Nicolaus** af **Alba**. Förnämsta syftemålet med hans sändning war tillsättandet af erkebiskopar i norden, så wäl i **Sverige** som **Norrige**.

Påfwen i **Rom** war **Christi** ståtthållare på jorden och **Christenhetens** andliga öfwerhufwud (369). Under honom fördes styrelsen i de serskildta hufwuddelarne af **Europa** af erkebiskopar, — en eller flera för hwarje land, eller, såsom i norden, en för flera länder, allt efter som förökandet och utwidgningen af de kyrkliga angelägenheterna så fordrade. Under erkebiskoparna stodo flera **lydbiskopar**. För hela norden war från början endast ett erkestift inrättadt, det i **Samburg**, hvars första erkebiskop **Anstarius** war (210); men efter denna stads förstörande af wikingar flyttades erkebiskopsätet till **Bremen**, der äfwen **Anstarius** dog som det widsträckt stiftets högsta styresman (216). En sådan andelig styrelseform gick för sig, så länge **Christendomen** ännu icke wunnit stadga i de nyomwända länderna, ehuru äfwen på missionärernas tid aflägsenheten af det andliga öfwerhufwudet, medelpunkten för de andliga rörelserna inom norden, verkade menligt och hindrande på utbredandet af **Christi lära** (346). Behofwet af en nationel styrelse äfwen i andligt affeende gjorde sig sedan snart gällande, och först i **Danmark**. Det fick sin egen erkebiskop redan 1104. **Lund** blef erkebiskopsäte och **Adser** war den förste som beklädde erkebiskopsstolen der. Då lades det öfriga norden under den erkebiskopsstolen. Men redan under denne **Adser**s efterträdare, erkebiskop **Estil**, fick så wäl **Norrige** som **Sverige** sina erkebiskopar, af hwilka den förre icke kom att stå i något underdanighetsförhållande till **Lund**, men wäl, såsom wi få se, den sednare. — Men på samma gång som det war ett behof inom de serskildta länderna att få sin egen erkebiskop, för att ej lyda under det främmande landets, likaså war det äfwen för påfwen ett behof, att närmare med sig sammanknypa de nychristnade länderna, hwilket stredde

derigenom att deras högsta andliga styresmän stodo omedelbart under honom. — Den tid war ännu icke kommen, då man började tänka på oforinligheten af att i andeliga ting lyda under påfwen sjelf. Långa år måste gå, innan den saken blef klar, och den omstörtning af det gamla som deraf följde, förknippas sig med återföreningen mellan konungen och folket. Den ligger wid sjelfwa ingången till den tid, som wi kalla den uga. —

432. Det war en engelsman, som påfwen utiåg till sitt sändebud eller, som det med ett romerskt ord heter, legat i nordnen. Det war Nicolaus Breakspeare, och såsom född i England, ett land som stått i så mycken både fiendtlig och fredlig beröring med nordnen, borde han till den bestickningen wara mest tjenlig. Hans far war en fattig prest kanste till och med blott klosterdräng, och efter hans död lefde hans moder af almosor wid kyrkan i (Canterbury.)¹⁾ Den unge Nicolaus måste kämpa med den största nöd och lida umberändan af alla slag. Som tiggargosse kom han öfwer till Frankrike, och der började hans utgifter så småningom att ljusna. Han blef först munk, och sedermera abbot i ett kloster nära staden A wig non i sydöstra Frankrike. Han hade ett skönt och intagande utseende, war klok och werksam, samt dertill wänlig och wälgörande mot alla, ihågkommande sin egen barndom. Sitt kloster styrde han med stränghet. Han anklagades till och med hos påfwen för sin öfwerdrifna noggrannhet, och måste begifwa sig till Rom att stå till swars inför påfwen. Denna Rom-resa blef dock hans lycka. Påfwen lärde känna den stränge mannens duglighet, hans kraftfullhet och nit för kyrkans bästa och upphöjde ho-

¹⁾ En af Englands äldsta städer, sate ännu för des första erkebistop. Staden ligger sydost från London.

nom till den högsta andliga wärdigheten näst den af påfwe, nämligen till kardinal.

I Juli månad år 1152 kom denne Nicolaus från England, dit han först från Rom begifwit sig, till Norrige, "och aldrig" — heter det — "har en främling kommit till Norrige; hwilken allmogen så mycket wördat och åttlydt som denne." Norrige war då deladt mellan trenne bröder, Sigurd, Inge och Østen, alla söner af Harald Gille, en föregifwen son af Magnus Barfot. "Kardinalen war mycket illa tillfreds med bröderna Sigurd och Østen, men med Inge war han öfvermåttan wäl nöjd och kallade honom sin son. Dock förlikte sig äfwen de förra med honom, och sedan detta skett, gjorde han alla konungarna således till wiljes, att han wigde Jon Birgerdson till erkebiskop i Thronhjem, och gaf honom ett kläde, som kallas pallium, samt förordnade, att erkebiskopsstolen skulle alltid wara wid Christkyrkan i Nidaros, hwarest konung Olof den helige hwilar." Pallium war det utmärkande tecknet för den erkebiskopliga wärdigheten. Det war tillverkad af hwit lanun-ull och utgjordes af en blott fyra finger bred frage, som gick rundt omkring skulbran, och från hwilken nedhängde till höger framtill, till wenster både fram- och baktill tvenne lifadana band, genomwiktade af fyra kors, tvenne purpurfärgade och två swarta.¹⁾ Så snart en erkebiskop blifwit utnämnd, skulle han inom 3 månader hos påfwen anhålla om pallium. Detsförinnan fick han hwarken bära titeln erkebiskop eller utöfwa någon det erkebiskopliga embetet tillhörande handling.

433. Från Norrige begaf sig kardinalen till Sverige till det beramade mötet i Bisköping. Hwilkas som woro församlade till detta möte, känna wi icke, och föga om

¹⁾ I äldre tider (på 600-talet) utgjordes pallium af en frage utan söm och tillverkad af finaste hwita linne- eller bomullswäf, liknande i det närmaste öfwerste-prestens mahil eller mail, sådan den bestrifwes i 2 Mos. Bok, cap. 28.

sjelfwa mötet. I afseende på de beslut som der fattades, war det wigtigast, att **Swerige stättlades under utländskt man.** Denne man war ingen annan än påfwen, ehuru det hette att statten skulle utgå till tecken af swenska kyrkans förbindelse med den romerska, och som ett vittnesbörd om swenska kyrkans wördnad för hela Christenhetens högsta skyddshelgon, apostelen Petrus. Apostelen skulle nämligen hos Gud i himmelen göra förböner för land och folk och derföre skulle han hafwa årligen en penning från hwarje gård. Denna skatt kallades derför **S:t Peters penning.**

Widare förbjöds det **allmänna bruket att gå wäpnad.** Man wille derigenom förja för den allmänna friden och säkerheten, så ofta störd af ett stridsljstet och hårdt folk. Det är motsatsen till hedendomens bud, som Sawamal har det:

”från wapen sina
ej gånge mannen
ett fjät på fältet;
ty owist är
på wägar ute,
när spjut behöfwes.”

Och den hade hunnit långt, och wunnit mycket fridens och kärlekens religion, när det budet kunde offentligent stadgas, att Guds fruktan war bästa wapnet. De finnas, som klaga öfwer det bud, hwarigenom swärdet och spjutet togos ur bondens hand. Kommande tider med sina många segrar, wunna af swenska bonden med hans swärd och wäldiga påhyra, tala dock mer än tillräckligt för grundlösheten af den tro, enligt hwilken bondens frihet, hans sjelfständighetskänsla och hans kraft ledo något intrång deraf, att hans wapen skulle hänga på stuguwägg till behöfwets, det verkliga behöfwets stund. — Men konungens män lade icke bort wapnen, och hwad som är säkert är, att herrarna, de store i landet, icke heller gjorde det. Förbudet mot att allmänneligen bära wapen blir då ännu ett tädelse öfwer

bonden och hans werld, ett täckelse, som, jemte många andra, undanömnina honom, tills stunden är inne, då hans kraft behöfs. — Den som bar wåldsam hand på en klerk¹⁾ skulle wara under kyrkans bann, tills han i Rom erhållit aflösning. Detta stadgande förändrades dock af påfwen med afseende på vårt lands aflägsenhet från Rom så, att endast den, som tillfogade en andlig man skada till lif eller lem, skulle färdas till Rom; de mindre brottsliga skulle af biskopen kunna påläggas bot och aflösas.

Hufvudslyftet med mötet och kardinalens ankomst till Sverige misshäskades dock. Sverige fick den gången ingen erkebiskop. Orsaken war den stora oenigheten mellan Swear och Göter. "Då Swear och Göter" — heter det — "hvarken kunde försonas om staden eller personen, wille Nicolaus icke bewilja de twistande den tillämnade hedern eller betwärdiga dens råhet, som ännu icke låtit förmildra sig af den rätta tron, med den största andliga ära." Alla försökt af kardinalen att bringa de om hvarje företrädesrätt med hvarandra täflande folkstammarna till endragt woro fruktlösa.

Kardinalen lemnade då Sverige och begaf sig söderut, för att genom Danmark återwända till Rom. På Lunds erkebiskopsstol satt den tiden Eskil, en ärelysten och kraftfull man, som i all sin tid nitiskt kämpade för kyrkans bästa, det will säga för utwidgandet af dess rikedomar och presterskapets inslytande på staten. Han war på samma gång inwecklad i alla sitt fäderneslands iure strider, men wijade i afseende på dessa mera ostadighet, i det han än war på den ena, än på den andra konungens sida, kämpande mer än en gång med swärd och sköld framför sin här af Skåningar. Till och med Waldemar den store hotades framdeles af denna erkebiskop med trüg och, då Eskil ej stod att blidka af biskopen i

¹⁾ d. ä. prest.

Roeskild, Absalon, till hwilken han öppet sade, "att han war wan att leda konungar, ej att lyda dem", yttrade konungen om honom till samme biskop Absalon, "att erkebiskopen wäl hade lust att dricka Waldemars blod; han hade fått wanan att släcka sin törst med konungablod", — för hwilket yttrande dock prelatens mod welnade. — Sådän war den man, med hwilken Nicolaus af Alba nu i Lund sammanträffade. Men, som wi nämnde, i kyrkliga angelägenheter böjde gerna erkebiskop Eskil sitt stolta hufvud för den makt, hwarifrån hans egen utstrålade. Hans erkestift hade blifwit förminskadt med det nu af Nicolaus inrättade norfka. Men hwarfen dermed eller med det försök, som blifwit gjordt i Lintöping att wilja draga Sverige undan hans erkebiskopsdöme, wisade sig Eskil på något sätt misnöjd, och genom denna klofhet wann han hwad han ähsystade. Kardinalen öfwerlemnade nämligen till honom tecknet på den erkebiskopliga wärdigheten, pallium, att i sin wärd förwara det samma till en kommande tid, då Swear och Göter kunde blifwa eniga i denna fråga. Men såsom belöning för den gjorda förlusten och som erkänsla för erkebiskopens benägenhet att uppoffra sina enskilda fördelar för kyrkans allmänna, fick han och efter honom alla hans efterträdare på Lunds erkebiskopsstol rättighet att wiga Sveriges erkebiskopar samt bekläda dem med pallium. Annu mera förötades den lundeniska erkebiskopens företräde genom uppdraget att wara påfwens ständiga legat i nordén. — Sedan den tiden war Swenska kyrkan underordnad den danska, och erkebiskopen i Lund kallade sig: "Wi med Guds nåde erkebiskop, Sveriges primas ¹⁾ och den påsliga stolens legat." — Något underdånighetsförhållande i werldsligt asseende blef dock härutaf ingalunda följden.

¹⁾ d. ä. furste.

Blända.

("Wärens rätt.")

434. Det gamla Wärend, en bygd från hedenhögs¹⁾ och bekant för oss sedan St Sigfrids dagar, innefattade fordom Konga, libby, mödinge, Norrwidinge, Rinnewalds och Albo härader af Kronobergs län. I dessa bygder lefwer ännu på folkets läppar en sägen från urminnes tider, och i deras seder bekräftelsen derpå.²⁾ I afsjende på de sednare egde — enligt en gammal beskrifning²⁾ öfwer Smålands forlemningar — i Wärendshäraderna "syter rättighet att i löft och fast i alla af taga lika del med broder", och på bröllopståg till och från kyrkan fingo de till sin ewinuerliga ära bruka fältmusik, som om det gällt att tåga ut till strid. Andra intill våra tider hafwa qvinnorna till högtidsdrägt brukat en gördel af rödt kläde eller siden, utfirad med broderier och fransar, och kallat denna gördel fältteckenet, och hwarje flicka i bygden har wäl wetat, hwarföre hon fått bära sitt fälttecken och kunnat berätta om Blända och hennes bragd. För trettio år tillbaka war ännu denna drägt icke till alla delar aflagd, ehuru den begagnades endast wid wisja högtidliga tillfällen. Den gick i arf inom slägterna, så att dotterdottern på sin bröllopsdag uppträdde i mormodrens klädebonad. Kanste får man ännu i någon gård der i bygden se den till bröllopsbonaden hörande swarta och rödfordrade ridtappan, det granna blå förklädet med fina rika broderingar i sammet, silke eller silfwer, de rika bröstprydnaderna af silfwer med förghyllda kors, och ståtlichen den långa och breda purpurgördeln, som nedhängde dubbel på siden, med sitt tillhörande bälte af

¹⁾ Äfwen namnen på åttilliga orter anses härleda sig från denna sägen och beskrifva densamma. Om dem widare här nedanför.

²⁾ Af Regements-quarttermästaren Petter Rudbeck.

massivt silfver, hvars länkar förenades genom förghlida mellanstycken. Silfverbältet fastknäpptes utanpå gördeln och från spännet nedhängde på en silfverkedja en liten kula.

Den lika arfsrätten och de öfriga plägsfедerna till qvinnans ärande uti de fem Wärendshäraderna äro från urminnestider, och då den under Carl 11 år 1686 utgifna kyrkolagen förbjöd allt sådant prål wid bröllofsfärderna gjordes, på dåvarande lagmannen S. Strömfeldts anhållan, ett undantag för dessa härader, så att konungen år 1691 förnhade deras förmåner, eller den s. k. "Wärens rätt."

Blända är hjeltinnan i sägnen, och efter all sannolikhet tilldrogo sig de i densamma omtalade händelser under konung Swerkers tid. Wi öfvergå nu till dessa händelser.

435. Konung Swerker hade i sitt första gifte med Ulfhilda sönerna Johan och Carl. Ulfhilda kända wi af en föregående berättelse (406). Hon war förut gift med gamle konung Nils Svensson i Danmark och hade gjort sitt till för att egga sin styfson Magnus mot hans styfsonbarn Knut Lavard. Hon war då ung, Ulfhilda, och måhända ligger der någon sanning till grund för den berättelsen, att Swerker stulle på ett oöfligt sätt bekommit denna sin gemål medan konung Nils ännu lefde. Efter Ulfhildas död förmålde sig Swerker med Richissa, en polsk furstedotter, som medförde åt Swerker tvenne styfbarn, Knut och Sofia, hvilka hon haft i tvenne föregående giften; den förstnämnde med Magnus Nilsson, Westgöta-kungen, som stupade wid Jotewig, den sednare med en rysk furste wid namn Baladar.

436. Denne Knut Magnusson stridde med Swen, Erik Emuns son, och Baldemar, Knut Lavards son, om danska kronan. Efter slaget wid Jotewig blef, som wi nämnt (407), Erik Emun konung. Han blef efter

3 års regering, hvarunder han utöfvat många grymheter, mördad på ett ting af en wid namn Swarteplog, som wille hämnua sin af konungen mördade fader. När konungen föll, stod på tinget wid hans sida en man wid namn Erik Håkansson. Han war genom sin moder, Ragnhild, dotterson till Erik Sjögod, och systerson till Erik Emun och Knut Laward. Här på tinget sprang han till, när han såg konungen falla, och kämpade länge wid den fallne morbroderns lik. När han då war som ifrigast i striden, ropade Swarteplog till honom: "war icke så häftig Erik, stic ditt swärd i skidan. Fett fläsk föll nu i din kittel, om du eljest förstår dig på joppa." Swarteplog tyckte nämligen att, efter den mördade, ingen war mer berättigad till riket än denne Erik, ty af de ofwännämnde tre, war wid det laget ingen öfwer 10 år gammal. Erik blef också konung, men war en föga duglig regent och fick tillnamnet Lam. Det skedde år 1137 och 9 år derefter nedlade Erik Lam sin konungatrona och ingick som munk i Odense kloster på Fyen, der han dog följande år 1147.

Då utbröt mellan de tre, Swen, Knut och Waldemar ett inbördes krig, som warade i hela 10 åren. I förstone war Swen, med hwilken Waldemar förenade sig — måhända mest derför att Knut war son af hans faders mördare (406) — öfwerlägsen, och Knut måste fly. Erkebiskop Eskil i Lund war på Knuts sida, men blef tillfångatagen af Swen, som lät upphänga honom i en korg i foret i Lunds domkyrka, hvarpå erkebiskopen förlikte sig med segraren, sedan han fått Åhus och ett helt härad i Skåne samt tre fjerdedelar af Bornholm såsom tillötning på sitt erkesäte.

437. Den flyktande Knut begaf sig först till Sverige till konung Swerker, sin styffar. Han kom till Konghälla och drog derifrån uppför Göt-elfwen till Lidhus, såsom Lödöse då kallades (318). I Götaland träffade han sin styffar. Eroligen wistades då konung Swerker

med sitt hof i Westergötland,¹⁾ ehuru han annars för det mesta höll till på sina gårdar Sätuna och Alguw i i Östergötland nära Linköping.²⁾ Der bygde han äfwen i grannskapet Rasthögga (nu Raga) och Kärna kyrkor. Skämt och sång lära hafwa rådt wid Swerkers hof. Twenne isländska skaldar, Halldor Squaldri och Einar Skulason, wistades der, och säges om den sednare, att han skall hafwa warit den förste, som infört rim i den nordiska skaldekonsten. Dertill wärte i Swerkers gård en skönhet af första ordningen, hans styfdotter Sofia. "Swarten Tullii³⁾ wältalighet eller Raso⁴⁾ poetiska åder eller Birgili⁴⁾ snille skulle hafwa warit tillräckliga att beskrifwa denna jungfrus skönhet" — säger en samtida författare,⁵⁾ som personligen kände henne.

Swerker tog wäl emot sin flyktande styfson och skall till och med hafwa lofwat att åt honom eröfra det rike, som han egde i Danmark. Huru dermed förhöll sig, wet man dock icke, men Knuts wistande blef icke långwarigt hos den swenske konungen. Måhända förändrades Swerkers sinne. Hans son Johan skall äfwen hafwa gjort den danske konungen till ett mål för sina begabberier, och hånat honom för hans motgångar mot Swen. Knut måste slutligen sälja en del af sina arfwegods, som han egde i Sverige efter sin far och farmor Margareta Fridkulla, och begaf sig derpå till kej-

1) Man säger att han der i landet ofta skall hafwa hållit hof på **Arwalla** slott, som låg der den stora slätten af samma namn nu ligger, 1 mil från Skara, då omgifwen af stor skog, som kallades Wallen. Före Swerker skall konung Inge hafwa bott på Arwalla, men när det bygdes eller af hwem, wet man ej.

2) Namnen finnas ännu, ehuru icke tungsgårdarna. Alguwid och Sätuna äro nu twenne bondbhar i Raga socken.

3) **Marcus Tullius Cicero** war Roms störste wältalare.

4) **Dwibius Raso** och **Birgilius** woro berömda romerska skaldar.

5) **Swen Åkesson**, hwilken likom **Saxo Grammaticus** skrifwit en historia för dessa åder.

saren i Tyskland, som åstadkam en förlikning mellan honom och konung Swen, hwilken måste taga Danmark som län af Tyskaren.

438. Samme Johan, som genom sina midwisor förbittrat sin frändes wistande wid det swenska konungahofwet, gaf anledning till den händelse, med hwars minne Bländas är förknippadt. Johan war af ett obändigt och wåldsamt lynne och dertill lättfinnig, så att han är den förste af konungaätt i Sverige, som lemnat ett föraktadt namn efter sig.

Det berättades då wid hofwet om twenne qwinnor i Danmark, så utmärkta för sin skönhet, att de kunde täfla med sjelfwa Sofia, konungadottern. Johan upptändes af begär att ega dessa qwinnor. Den ena af dem war gift med en den danske konungens länshöfding i Halland wid namn Carl, den andra war enka och denne länshöfdings syster. Då Carl en gång war borta ur landet, red Johan ned till Halland, bortröfwade dessa qwinnor och förde dem hem till sig, der de blefwo offer för hans tygellösa lustar. Stort missnöje uppstod emellertid i Sverige öfwer denna wåldsgerning så wäl hos konungen, Johans far, som hos folket, och derutaf twangs Johan att återstida de skändade qwinnorna till Halland. Det war dock ej den bot, som häuderna wille. De öfwerföllu honom, då han en gång höll ting, och slogu honom ihjel.

Detta togs till krigsorsak af konung Swen i Danmark, som deputat nu efter den gjorda förlikningen ansåg sig mera tryggad för sina mottkonungar Knut och Baldemar. Dertill war konung Swerker gammal och någon missämja war uppkommen mellan honom och hans folk, så att allt lofwade Swen en gynsam utgång af företaget. Desså talade man wid det danska hofwet icke om någonting annat än det underkufwade Sverige. Konungen utdelade på förhand jarla- och höfdingadömen åt sina män, och då twenne twistade om hwilken skulle

ega en wiß swenskt skönhet, afgjorde konung Swen twi-
sten så, att den skulle ega den sköna swenska qwinnan,
som wisade mesta tapperheten i striden.

439. Midt under allt detta ankom kardinalen
af Alba från Lund, stadd på återresa till Rom. Det
war på hösten eller **wid winterns början** år 1152, så
att kardinalen icke wågat fara sjöwägen från Sverige,
utan begifwit sig landwägen från Linköping till Lund.
När han fick höra talas om, hwad konung Swen hade
i sinnet, sökte han på allt sätt förnä honom att afstå
från företaget. "Konungen skulle der i det fattiga lan-
det, som war uppsyldt med tjocka skogar, ödemarker och
moras, snarare få de wilda bergen till fiender än men-
niskor, och intet wore att winna af en feger." Kardi-
nalens föreställningar uträttade dock intet; icke heller de
sändebud som kommo från Swerker med erbjudande af
upprättelse för hwad sonen brutit. Så snart wintern
lagt broar öfwer wattenen bröt konung Swen in i Små-
land. Först drog han genom Finweden eller sydwestra
delen af Småland,¹⁾ härjande och plundrande widt om-
kring. Derefter drog han in i Wärend.

Här mötte Danskarna intet motstånd. Hela Wä-
rend låg som en ödemark under snötäcket. Män och
qwinnor hade flyktat undan till skogarna, och husen
stodo tomma. Men så stark war wintern, att Dan-
skarna icke kunde tillbringa nätterna i ordentliga läger,
och icke utsätta watter. Många sökte skydd för den
skarpa kölden i stugorna, andra upptände stora eldar.
Längre fram i landet kommo Danskarna till ett pass,
som bönderna hade tillsperrat genom förhuggningar. Ko-
nung Swen satt till bords, när han fick underrättel-
sen derom. Han rusade förbittrad upp från bordet
och lät genast blåsa till uppbrott. Sjelf steg han till

¹⁾ Finweden eller Finheden ntgjordes af Westbo, Östbo
och Sunerbo härader.

häft och red fram mot förhuggningen, brinnande af harm mot de djerfwa bönderna, som vågade tillsperra vägen för honom. En af hans höfdingar wid namn Nils Dotta sökte dock lugna honom, menande det vara bättre, "att först utkunstapa allt och gå warliga fram". Men detta ökade [konungens häftighet](http://www.konungens-haftighet.se). "Nygifta män äro alltid de fegaste" — svarade han, ihstade dermed på Nils, som dagen före aftåget från sitt hem hållit bröllop. "Sag skall våga det, konung, som du icke drifrar dig till!" — svarade Nils. — Då Danstarna nu kommo ridande mot passet, stego de af hästarna, för att till fot storma förhuggningen. Men bönderna, som stodo ofwanpå brottan som på en mur, mottogo de stormande med stockar och spjut. Striden blef häftig. Nils Dotta framgick dristeligen, och i djerfhet och mod kunde ingen mäta sig med honom. Slutligen fällde honom ett spjut till marken. Så aftwädde han sin konungs skymfliga tillmäle. Så gick det äftven med andra, som sökte framtränga mot bönderna. Konungens misnöje ökades med motgångarna, och när det blef mörkt, lät han blåsa till återtåg.

Följande morgon wille Danstarna förnya anfallet, men då de kommo till förhuggningen, hade bönderna öfvergiftwit den, så att de fritt kunde tåga derigenom. Det war dock icke det enda hindret som mötte dem på deras wäg. De tilltogo twärtom i mängd och swårighet, ju längre de framträngde, så att konung Swen till slut började frukta att se hela sin krigshär förstöras eller upplösa sig af sig sjelf. Då beslöt han att hastigt återtåga till sitt land igen. Han delade till den ändan hären, så att en del följde med honom genaste wägen till Skåne; medan den öfriga hären skulle under anförande af den ofwannämnda holländska höfdingen Carl och hans broder Knut verkställa sitt återtåg genom Finweden.

Det var mot dessa genom Finheden återtågande Danskar, som Blända uppträdde. Hon samlade omkring sig hela bygdens qvinnor, och tillredde med dem ett stort och präktigt gästabud för Danskarna. Dessa låts sig allt wäl smaka, och sutto långt in på natten wid gästabudsborden, tills de slutligen, rusiga af det nyckna och starka drickandet, lade sig att sofwa. Då tände Blända och hennes qvinnor eld på skogen rundt omkring. Midt i djupaste sömnen wakenade danskarna af de sprakande lågorna, och rusade upp, för att söka sin räddning, hwär och huru de kunde. Men de blefwo så i grund af höfdingarna nedgjorda, att blott några få undkommo, som kunde i Danmark berätta om nederlaget.

Enligt sägnen war det i Albo härad och Lekaryds socken, som denna händelse tilldrog sig, och många namn der i orten sägas leda sitt ursprung derifrån. Så stola Dansjö och Dansjöby hafwa fått sina namn af detta Danskarnes eller Danernas nederlag. Likaså Grebbebacken, der grebborna, d. w. s. pigorna, ty så kallas de der i trakten, ihjelslagit en dansk kämp; Kråkebacken, der danskarnas lit legat som rof för kråkorna och wilddjuren. I Skäggelösa by och Bländingans stola Blända och hennes skägglösa följeslagare hafwa sammankommit och haft sitt läger. Ströby skall hafwa kallats så, emedan danskarnas lit der legat strödda kring fältet. Bländinge eller Bländinge kyrka skall hafwa blifwit bygd af det från fienden tagna bytet, och fått sitt namn af hjeltinnan Blända sjelf.

440. När konung Swen med sitt följe kom nedridande till Skåne, blef han af Skåningarna emottagen med hån och förakt, och då kungen genom en befallande åtbörd med handen bjöd tystnad bland den skrikande hopen, kastade de till och med sten efter honom. Allu mer förbittrades då konungens sinne och, för att hämnas, lät han dräpa många och uppbränna några byar. Den enda följden häraf blef dock den, att han äfwen

förlorade Skåningarnas tillgifvenhet, de enda som hittills hållit med honom.

Swad konung Swerker i Sverige beträffar, synes han, med undantag af sitt försök att medelst underhandlingar förefomma friget, icke hafwa företagit några mått och steg till sitt rikets förvar. Småländningarnaingo förjwara sig sjelfwa; det war ett ordentligt boudekrig, och bönderna förde friget med framgång, då likfont många gånger sedan.

441. Sommaran efter detta winterkrig anhöllo Knut och Baldemar hos konung Ewen att få resa till Sverige. "De wille der" — sade de — "se om jina arfwegods." Orsaken war dock en hel anisan. Baldemar war förälskad i Knuts halfsyster och Swerkers stysdotter, den underlöna Sofia, och äfwen Knut wille begära af Swerker den andra konungadotterns hand.¹⁾ — Redan innan Ewen företog sitt Smålandståg, medan han som bäst rustade sig dertill och drömde om en lättvunnen seger, hade den tappre Baldemar närmat sig Knut och börjat wända sin hug till Sofia. När det då kom bud från Ewen, att Knut och Baldemar skulle såsom hans läntagare deltaga i ledingen, war det mindre underligt att de sökte undandraga sig denna skyldighet. Baldemar och Knut sutto hemma den wintern. På sommareu kommo de ner, såsom nämndt är, till Sverige.

De både furstarna bleswo på det wänligaste emottagna wid konung Swerkers hof. De erhöilo ej blott ja till sitt frieri, utan en samtida frönäskrifwure Sago, Baldemars wän och högsta brundrare, säger, att konung Swerker fattat ett sådant tycke för sina mågar, att han

¹⁾ Hennes namn finnes ingenstädes uppfördt.

welat med förbigående af sina egua söner göra dem till arfwingar.

När Knut och Waldemar återkommo till Danmark, blef der åter krig mellan dem och Swen, som fattat misstankar så wäl af deras inbördes förening som deras förbindelse med **Svenske konungen** och redan utgicks med planer mot deras lif. Swen måste dock fly till Tyskland, men återkom snart, hwarpå riket belades mellan de tre konungarna. De inre striderna i Danmark nalkades dock sitt slut. Knut och Swen föllo båda året efter Swerfers död, och med Waldemar utgick en ny tid för Danmark, des mest lysande tid. Så långt tillbaka ligger den! —

442. Om julenatt år 1156 stod hästen sadlad, på hwilken gamle konung Swerfer skulle rida till julottan i Westra Tollstads kyrka. Och kungen satte sig upp och red åstad, men kom aldrig längre än till Alebäcksbro. Der mördade honom hans hästefwen. Korrut från nämnda kyrka till höger om wägen stod ända till 1700-talet en sten af 1 och $\frac{1}{2}$ alns höjd, och wiste de gamle i orten berätta, att den blifwit upprest på det ställe der konung Swerfer föll.

Swerfer Kolsön eller, som han kallas i Mintrönikan till skilnad från sonsonen, "Gamble Swerfer" blef begrafwen i det af honom anlagda Alwastra kloster. Han war liksom alla våra konungar den tiden en stor wän af de andliga, och skänkte mycket egodelor till uppbyggande af kyrkor och kloster. Biskopen i Linköping het då **Gislo**, och hade setat på biskopsstolen sedan konung Inge den yugres tid. Det berättas, att samma dag, som kungen på förmiddagen lät lägga grunden till Alwastra kloster, lade på eftermiddagen biskop Gislo grunden till **Nydala kloster** i Småland. Båda dessa kloster woro Cistercienser-kloster, och det säges, att konung Swerfer och hans gemål Ulshild sjelfwa hos ordeus dåwarande högste styresman eller abbot, den helige **Bernhard**, anhållit om

myntar från **Claramallis**,¹⁾ ett kloster som blifwit grundlagdt af samme Bernhard. Cistercienser-orden war då den mest ansedda i kristenheten, och på det århundrade, då **Swerker** och hans drottning **Ulfhild** lefde, eller från 1125 till 1225, war det endast ett år, 1210, på hwilket man ej färd uppskrifwa i ordens historia iustifitandet af ett nytt Cistercienser-kloster. Ett tredje kloster af samma orden blef **Barnhem** i Westergötland (nästan midt emellan **Stara** och **Sköfde**). Alla blefwo de wäl försedda med gods och gåfwoor. Till slut egde **Alvastra** icke mindre än 438 landtbönder, som gåfwo skatt och afrad till klostret. Om konung **Swerkers** frifostighet och kärlek för detta kloster skrifwes i en gammal rimtrönika öfwer **Vinlöfings** biskoppar:

Kung Swerker gaf åt Alvastra by,
Med biskops rätt till kloster a nu.

Erik 9 den helige.

443. Då "gamle Swerker" dog hade redan **Swearna** sedan 6 år födrut haft sin egen konung. Det war **Erik Jedwardsön**, som i konungalängden fått nummern 9. Hans fader war "en goder, riker bonde" heter det, men på mödernet säges han varit af konungelig ätt. "På tre sätt" — säger legenden om honom — "fullbordade han sitt lefwerne", i det han bjöd lag och rätt hållas, kämpade mot trons och kyrkans fiender och upprättade kyrkan.

¹⁾ Klostret **Clara Vallis** eller **Clairveaux** (läs: **Clärvå**), ett namn, som på vårt språk betydter: den ljusa dalen, låg helt nära floden **Aube** (läs: **Åb**) i sydöfsligaste delen af provinzen **Champagne** (läs: **Schampanj**) i Frankrike.

Erik Saggiswäre.

444. Konung Erik war lagstiftare. Det är den första fullbordan af hans lefverne. Och han stiftade lag "i namn Jaders, Sons och den Helige Andes", heter det i omarbetningen af Uplandslagen på 1290-talet. Måhända wilja orden antyda att han genom sin lagstiftning egentligen wille — om wi få så säga — ingjuta christendom i de gamla hedniska lagarna, så att han dels undanröjt hedendomens emot christendomen allt för mycket stridande lagar, dels bringat dem i öfwerensstämmelse med dessa sednare. Så stiftade han i afseende på qwinnan den lag, som gaf hustrun lagliga rättigheter. Omarbetaren af nämnda Uplandslag¹⁾ upptog detta lagbud och skulle qwinnan gifva sig — efter som orden lyda — "till heder och till hustru och till halfwa säng, till lås och bom och till laga treding i lösören och aflingegods, och till all den rätt som Upländisk lag är (skänker) och helga Erik konung gaf". Wi påminna oss här qwinnans ställning under hedendomen (324). Den hemgift, som medföljde henne i boet från föräldrahemmet, — den kallades också hemföljd — och hennes "fästningafä" eller mundr woro då hennes enda lagliga andel af boet.

De underrättelser, wi hafwa om Erik, weta dock mest att berätta om honom såsom lagstiftare. Wi anföra derom legendens egna ord. "Han for omkring allt sitt rike" — heter det der — "och sötte sitt folk och for fram på en rättn konungslig wäg. Han dömdo rättn dom utan afseende på wänskap eller penningar, och ingen orättan dom för räddhågas eller hots skuld. Han försonade dem som woro i ofred med hwarandra, han frälsade de fattiga från deras förtryckare, han styrkte de

¹⁾ Birger Pehrson Brahe till Hinstad. Om honom se längre fram! —

rättvisa, men de vrånga ville han ej tåla i sitt rike, utan gjorde hvarjöm och enom rätt. Han var allmoggen så kär, att den willigt gaf honom tredjeparten af all sakören, som efter landslagen tillhörde konungens fatabur; men han vägrade sådant emottaga och sade sig hafwa nog af sitt eget.” www.libtool.com.cn

Erik Korsfarare.

445. Konung Erik företog ett korståg till Finland. Det är den andra fullbordan af hans lefverne. Finnarne woro ännu hedningar. Vi weta huru deras grannar i öster blefwo kristna; huru christendomen först blef bekant för Finnarne, det blir nu föremålet för vår berättelse. Swad som förmodde den svenske konungen till detta tåg war först och främst hans rena christendomsnit. Det war tidens tro att alla, som icke bekände Kristus, blefwo efter döden förtappade och fördömde, och därför skartade man som så högt och förtjenstfullt hwarje bemödande att, om och med wåld och med wapen i hand, utbreda Christi lära bland ännu hedniska folk. Konung Erik stod ingalunda framom sin tid, men han är en af denna tids skönaste uppenbarelser, i alla afseenden ”en det konungsliga majestätets blomma”, som han kallas i en af de hymner, hwilka efter hans död sjöngos till hans lof. Snarare som en gifwen följd af hans tåg till Finland, än som en orsak till det samma, wisar sig det förhållande, som efter konung Eriks tid rådde mellan detta lands inbyggare och Sverige. De, och för öfrigt alla de hedniska folken utester heta Österjö-kusten, således innerånarne i Estland, Bistland, Gurland, Pommern och Mecklenburg¹⁾ härjade på de kristna ländernas kuster wid samma haf, och Finnarne företrädeswis på Sverige.

¹⁾ Närmast Danmark bodde Bagrierna i Holstein, i Mecklenburg Dobotrierna, öster om dem till Odern Wiltzerna, de mäktigaste och farligaste af alla.

Genom christendomens utbredande bland Finnarne upphörde dessa härjningar. Men innan wi beskrifwa konung Eriks tåg till dem, höra wi berätta om Wenderna och en för dessa tider upplysande händelse, som rör en numera swenskt stad.

446. Länderna från Eiderfloden i Danmark utöfwer södra Östersjökusten allt intill Finsta wiken kallades med ett gemensamt namn Wenden. Wi känna detta namn och Wenderna af gammalt. Julin war på Styrbjörns dagar en rik wendisk handelsstad (188). De danska konungarna lågo beständigt i strid med dessa sjöröfware. Swen Estridsson, Erik Emun, Erik Lan, Swen Grathe, alla hade de mer eller mindre lyckligt bekämpat dem. De foro öfwerallt på nabokusterna fram med mord och brand och de förfärligaste härjningar, så att på många ställen kuststräckorna milslångt in i landet liknade ödemarker. Den af oss redan många gånger som källa begagnade Adam af Bremen säger om dem och deras stora mängd, "att, om man än egde den bästa wind i de danska Bälterna, kunde man icke undgå sjöröfware." Det war en wedergällning för hwad dessa kustboar under förflutna tider lidit från så wäl Danmark som Sverige.

På westra kusten af det nuwarande Sverige låg den då rika och mäktiga handelsstaden Ronghäll, bekant genom sina många konungamöten. Den hörde liksom hela Bohuslän till Norrige och war på denna tid Norriges rikaste stad. Ryktet om stadens stora rikedomar ditlockade en wendisk sjöröfwarflotta. Icke mindre än tvåhundrafemtio fartyg, hwart och ett med fyra och fyrtio män och två hästar ombord, rodde i Augusti månad 1135 uppför Götelfwen, en del genom elfwens östra arm, en annan förbi Hisingen genom den westra. När de kommo fram mot staden, lågo der 9 östersjöfarare, som tillhörde köpmännen i staden. Dessa angrepos genast af Wenderna. Striden blef dock hårdare än Wen-

derna hade väntat, och de sägas hafva förlorat mer än 100 fartyg med deras manskap, innan de lyckades öfvermannna och taga dessa 9 skepp. Nu började anfallet på sjelfwa staden. En del af Wenderna hade landstigit med hästarna och anföllo staden från landsidan. Stadsinwånarne måste taga sin tillflykt till kastellet, och staden uppgick i lågor. Kastellet eller borgen war bygd af Sigurd Jorsalafar, och deromkring låg den wigtigaste delen af staden.¹⁾ Slutligen måste stadsboarna mottaga Wendernas tillbud att frött få afståga med allt sitt gods. Detta löfte bröto dock Wenderna, så att alla mördades; hwilka ej kunde säljas som slafwar, och allt utplundrades och afbrändes, och en grushög utwisade slutligen, hwar den stora staden stått. Detta skedde den 10 Augusti 1135. Konghälla blef aldrig sedan hwar det war före den dagen. —

Men det war egentligen Danstarna, som ledo af dessa Wendernas härjuingar. Swensstarna hade hufwudsakligen att göra med Finnarne. Wi wända oss nu till dem och forning Eriks forslag.

448. Det war en betydelsefull stund för Finland, då konung Erik med sin flotta landade wid des kust. Enligt legenden skall han hafwa stigit i land wid Uraånans myning och der lagt grunden till ett fäste, hwar omkring sedan staden Åbo uppstod. Med honore på konungasändan war biskop Henrik från Upsala, en nitisk ifröre för utbredandet af Christi lära och som högeligen tillflykt konungen att företaga detta omwändelsefåg. Eriks här bestod till största delen af Seljingar, ehuru man föga känner något derom, eller hwilka som woro de förnämligaste männen i hären.

Allt en svensk här, anförd af sin konung, företager

¹⁾ Sydost om det nuwarande Kongelf ligger **Kastellgårdens** egor. Det hafwa upptäckts breda stenlagda gator, en mängd huggen sten och grundwalar efter hus. Kyligen har der påträffats twentie trappor, den ena en spiraltrappa, båda af huggen sten.

ett tåg till landet på andra sidan hafvet för christendomens skuld, är dock en handling som talar, och manar godt hos efterwerlden för en tid, ur hwilken wi äro wanda att endast höra hårda, kraftiga, wilda staplynnens omtalad.

"Swad frombeten beträffar" — säger en af våra värdefullaste historiefkrifware ¹⁾ — "så kunde den wisjerligen icke vara stor hos ett så styft och hårdnackadt folk, som det swenska i tolfte seklet wisar sig hafwa varit. Men en lefwande, kraftig tillgifwenhet för christendomen, ett inre lif i densamma kan dock icke misškännas. När ett folk i wilda partitider, då en hwar både kan frukta det wärsta och vara twungen att försöka det wärsta, öfwergifwer de inhemska fienderna och följer sin konung mot trons fiender, kan detta folk icke sakna en lefwande och allwarlig fromhet. Så gjorde Swenskarne, när Eri den helige wille föra dem mot de hedniska Finnarna. Wi weta wäl icke, huru många hans följeslagare varit, men wi kunna icke föreställa oss dem så få, då wi weta, att de hade framgång mot de ingalunda swaga Finnarna. Att de följde konungen frivilligt, att de icke woro lejda stridsmän, utan fria bönder, för hwilka stridens ändamål och utgång hade lika stor wigt, som för konungen sjelf, det inse wi af hela den art, som i norden war gällande, och som ännu icke på långt när der war utdöd."

Konungen bød först Finnarna att underkasta sig och låta döpa sig till christendomen. Finnarna woro dock "så hårda, att de ingalunda utan med hård hand låto underkasta sig", och då anföll dem konung Eri och "drap alla, som ej wille taga wid rättwisa och rätt tro". — Efter en wunnen seger öfwer hedningarna, gick konung Eri omkring på slagfältet, och då han såg de många döda tropparna efter slagna fiender, fällde han tårar. En af

¹⁾ Dr S. Reuterdahl i sin *Swenska kyrkans historia*.

hans män, som såg konungen gråta och ej kunde finna någon anledning att förja öfver en vunnen seger, sporde konungen derom. "Jag är glad och lofwar högeligen Gud" — svarade konungen — "att han gifwit oss seger; men jag förjer öfver förtappelsen af så många själar, som kunde hafwa kommit till himmelen, om de anammat den christna tron." — Hjertat war godt på konung Erik, lifjom ändamålet med hans frigståg; men medlet war ochristligt, och medlet war tidens.¹⁾

Derpå stände konung Erik Finnarna sig till mötes och gaf dem fred, om de wille antaga christendomen. Många låta då döpa sig, andra trungos dertill. Wid **Lupisala-källa** och wid **Ruppis källa** ej långt från **Ubo skola** många Finnar af den nämnde biskop Henrik blifwit döpta. Sedan konungen då sett christendomsverket taga en god beghnelse, och sedan han låtit bygga kyrkor och förordnat lärare, wände han åter hem till sitt land igen. Södra Finland och Nyland woro egentligen slådeplatsen för konung Eriks och hans biskops werksam-

1) I en af de latiniska hymnerna, som sjöngos till S:t Erik efter hans död, förekommer om detta såg följande:

"Sedan rifet blifwit ordnad
går den helige med håren
till de otrognas länder.

Öfwer de i fina synder döde
röres underligt den fromme,
gråter öfwer fienden.

Det är orda-lydelsen på swenska. För dem, som wilja lära känna, huru sången lydde för våra fäder, när de afhörde den i templet, införa wi de latiniska orden:

Regni rebus ordinatis
Sanctus adit cum armatis
Terras infidelium.

Defunctorum in peccatis
Miro motu pietatis
Deflet strages hostium.

het, och sedan den tiden war denna del af Finland swenskt område. I Nyland påminna ännu i dag många namn, såsom Helsingfors, Helsinges socken m. fl., om de Helsingar, som efter konungens hemfärd der qwarstannat och bosatt sig.¹⁾

Konung Eriks förslag till Finland infaller omkring år 1158.

Sanct Henrik.

(Finlands Apostel.)

447. När Konung Erik seglade hem, lemnades biskop Henrik qwar att förestå och fullborda omvändelseverket.

Henrik war, liksom så många andra af vårt lands kristendomspredikanter, bördig från England, och skall hafwa kommit till Sverige tillsammans med kardinalen, Nicolaus af Alba. Kardinalen skall före sin afresa hafwa wigt Henrik till biskop i Samla Upsala, hvars kyrka anses innehålla de gamla murarne till det widt berömda Upsala tempel. Detta afgudahus hade, liksom många andra sådana i främmande länder, blifwit renadt och ombyggt till christen kyrka. De äldsta wårdarne af kristendomen i de gamla folkländerna hade dock icke sitt säte i detta Upsala, utan efter all sannolikhet i Birka eller Sigtuna.

Det hedniska templet's förwandling till christen kyrka war redan gjord före konung Erik, men han fullbordade dess byggnad och insatte der prestes att förestå Hertzans tjenst. Ehuru numera denna kyrka war biskops-kyrka,

¹⁾ På hemfärden skall Erik äfwen hafwa stigit i land i Rossholms-trakten (i närheten af det nuwarande Wasa), och äfwen der undandriswit Finnarna från sjökonten, hwarest Swenskar der-efter nedsatte sig. Ett kloster i Sigtuna skall till och med hafwa fått laghste wid Remi-elf, och byn Sigtuna wid samma elf der-utaf ännu hafwa sitt namn.

hade dock Upsalas fordna glans försvunnit med des Odins-tempel, och redan under konung Erik 9 fanns begynnelsen till den stad som numera bär namnet Upsala. Då kallades den orten **Östra Aros**, till följe af sitt läge wid Fyrisåns mynning, ty ordet aros betydde ämning; och **Östra Aros** kallades den till skilnad från ett annat Aros, det **Vestra Aros**, nu **Westersås**, som låg wid Swartåns utlopp i Mälaren. I Östra Aros fanns redan på konung Eriks tid en kyrka, den heliga Trefaldighets kyrka, hwilken är densamma som den nuwarande "bondkyrkan" i Upsala, och icke så långt efter så wi der höra talas om en kungsgård wid **Förisingen**, nu **Kungsängen**, som just fått sitt namn af denna kungsgård.

448. Biskop Henric predikade wäldeligen för Finnarna, och många woro de som anammade ordet och läto döpa sig. **Näntämäki** kyrka och **Kuppis** källa äro från denna biskop Henriks tid. Källan kallas ännu i dag **S:t Henriks källa**. **Lapsala** är en annan källa, der samme man äfwen skall hafwa döpt de nyomwända, och ända till sednare tider har **S:t Henric** varit denna källas skyddshelgon. Ännu andra ställen, såsom **Konfis**, hwars kyrka skall wara den äldsta i Finland, och der biskopsätet war ända till år 1229, då det flyttades till **Näntämäki**, och **Ylistaro** förwara minnet af denna biskop. Det sednare ligger wid **Kumo** elf ofwanom **Björneborg**, 7 mil från **elweus** mynning. Der wisas ännu ett förfallett hus, som numera för att skyddas mot förförelsen är kringbyggt med sten, och i det huset skall biskopen hafwa predikat för hedningarna.

Till Finlands skyddshelgon wigdes Henric genom sin död. Om den berättas följande. Biskopen war sträng i handhafwandet af christen lag, kanske till och med för sträng, om man besinnar swårigheten för det nyomwända folket, att med ens lemna hwad som war af gammalt tillåtligt och ofta berömmwärdt, men som den

nya läran förkastade och fördömde. Så hade biskopen dömt till böter en man wid namn **Lalli**, som begått ett dråp. Lalli fattade därför hat till biskopen och sökte efter tillfälle att hämnas. Händte sig då en gång, att biskopen kom till **Sarris** gård, der Lalli bodde. Lalli war wid tillfället borta och hade mål igenläst alla dörrar, så att inga lifsmedel kunde erhållas. Biskopen och hans följe kunde dock icke begifwa sig längre på wäg i det glest befolkade landet, innan de fått stilla sin hunger. Henrik lät därför uppbräta dörrarna och taga hwad som tarfwades. Sedan han och de som med honom woro sålunda nödtorfteligen förplägat sig, betalade han det förtärda med des tredubbla wärde, hwarpå han fortsatte sin wäg. Kort derefter hembom Lalli, och då han fick weta hwad som hade tilldragit sig under hans frånvaro, upplågade han ytterligare af wrede och hämud mot biskopen. Denne fortsatte i lugn sin wäg och hade hunnit till **Pyhäjärwi** (den heliga sjön)¹⁾, då han uppbannas af Lalli, som genast, så fort han fått weta hvem som varit på hans gård, satte efter biskopen. När Lalli nu fick sigte på biskopen, sprang han fram och slog honom ihjel.

Då Lalli derpå efter fullbordadt werk ämnade wända åter hem, fick han se, huru guldringarna glimmade på den döda biskopens fingrar, der han låg på isen. Han fick då begär efter ringarna, och afhögging fingrarna för att med minsta beswär få dem lof. Ringarna satte han på sina fingrar, och biskopens mössa satte han på sitt eget hufwud. — "Nu har jag dräpitt björnen" — sade han, när han kom hem. Han skulle då aftaga mössan, men derwid följde här och swäl med från hans eget

¹⁾ Legendan säger **Kjulo-träsk**, som ligger straxt nordost om Pyhäjärwi. Men den sednare ligger närmare Roufs och det synes icke osannolikt att den fått sitt namn: den heliga sjön, just af denna händelse.

hufvud, och när han wille afdraga ringarna följde fingrarna med.

Ett starkt snöfall inträffade derpå, så att, när de förjande christne kommo, för att söka efter sin wördade lärarens lif, funno de wäl det, men de afhuggna fingrarna stodo ej att finna. De togo emellertid den helige mannens lif med sig och förde det till Roufis kyrka, der det begrofs.

Kommo så wärliga windar med sol och wärma, så att snön smälte och sjöarna började gå öppna. Då hände sig, att två män, af hwilka den ene war blind, befunno sig i sin farkost ute på Pyhäjärwi sjö och i närheten af det ställe der Lalli mördat biskopen. Deras uppmärksamhet fästades då wid en korp, hwars skri de hörde. Den som förde årorna såg tillika, hurusom korpen höll sig öfwer ett och samma ställe på sjön, der som — efter hwad han tyckte — ett isstycke låg och flöt på de sjawalpande böljorna. Han rodde ditåt, och se — på isstycket lågo biskop Henrik's afhuggna fingrar. "Se, se fingrar!" — ropade han i högsta glädje till kamraten, hwars blindhet han för ögonblicket aldeles glömd. Men det underverket skedde då, att wid den blinde såg åt det utwisade stället, öppnades hans ögon, och han kunde klarligen se, hwar de afhuggna fingrarna lågo. De båda männen lofwade innerligen Gud, togo fingrarna med sig och begåfwö sig till Roufis kyrka, der de blefwo lagda till den döda biskopens öfriga qwarleftwor. —

449. Sådana järtecken skedde många wid biskop Henrik's graf, och ryktet om hans helighet spriddes wida omkring. Om underverken inberättades till Påfwen, som skall hafwa instrifwit Henrik i helgonens gyllene bok.¹⁾

¹⁾ Uppgiften är ännu obestyrkt, och kan wäl knappast af gamla witsord bestyrkas. Men äfwen om han ej af Påfwen blef högtidligen förklarad för helgon, är det dock wist, att så wäl Finlands som Sweriges innebyggare bådo till honom, och att han under

Han blef Finlands skyddshelgon, och hans dödsdag firades den 19:de Januari, samma dag som Sindersmesan (Sentrisk-marknaden) i Örebro ännu hos oss begynner.

”Vi lofwe dig
och äre glade i ditt lof.
Vät oss i englarnas samqväm
njuta de saligas
ewiga glädje.” —

sjöngs i kyrkorna till S:t Henrik's lof.¹⁾ En bön, som folket bad till S:t Henrik, war af följande innehåll: ”Allsmäktige, ewige Gud, som din helige martyr, den i himmelen salige Henrik, en ärofull seger och herrlig martyrkrona gifwit hafwer, gif oss för hans böner och förskyllan skull, din nåd och ewiga herrlighet! Amen!” —

Ett hundra de femtio år efter hans död eller år 1300 flyttades S:t Henrik's jordiska lemningar från Rouffis kyrka till Åbo domkyrka, som då war färdig och inwigades till jungfru Marias och S:t Henrik's ära. I Upsala domkyrka fanns ett S:t Henrik's kor, i Storkyrkan i Stockholm fick han sedermera sitt eget altare, och der fanns äfwen hans bild af silfwer, wägaude 9 markter och 15 lod. Så högt wördades hans minne äfwen i Sverige.

Sanct Erik.

(Sweriges Skyddshelgon.)

450. Konung Erik upprättade kyrkan. Det är det

hela den tid, som den s. f. katolska läran war gällande i vårt land, ansågs som Finlands skyddspatron.

¹⁾ På latin lyda dessa rader så:

Te laudantem nostrum coetum
Et in tua laude lætum,
Fac in coetu angelorum
Semperiterna beatorum
Perfrui lætitia.

trede sättet, hvarpå han enligt legenden fullbordade sitt lefverne. Vi låta detta vara öfverskriften på det kapitel som behandlar hans död. Han mötte den med en riddares fromhet och mod, och beseglade derigenom sin lefswande tro på Gud och på den, Han sändt hafwer, Jesum Christum. www.sanldogoej.com den älfstade konungen, i strid för land och folk, han föll, kämpande i ojemn strid för sitt eget lif. — Och detta band så folkets kärlek wid hans minne och wid allt som rörde honom, att sent kom den konung, hvilken derutinnan kunde mäta sig med **St Erik**.

Der löper en ås fram genom Upsala stad, som fordom kallades på latin eller det af presterna och munkarna begagnade språket *mons domini*; det betydde på sweuska: Herrans berg; den kallades äfwen domberget. På slutningen af denna ås ligger **Trefaldighetskyrkan**, hwars mellersta del, uppförd af gråsten, war ett Herrans tempel redan på konung **Erik** den heliges dagar. De öfriga delarna af denna kyrka, sådan som hon nu finnes, äro tillbyggda sednare och efter utseende på olika tider.

I denna kyrka satt konung **Erik** den 18:de Maj 1160. Biskopen — han het **Ropman** och war **St Henrik**s efterträdare — stod för altaret och mässade, och konungen åhörde i djupaste andakt, som hans sed war, den heliga sången. Då kom en af hans män in och bådade honom, att fiender woro komna och ryckte fram mot templet, der konungen war. Det war **Magnus Henriksson**, en dansk prins, men beslägtad med de iweniska konungarna.

Att afbryta Gudstjensten för att gripa till wapen och strida för en werdelig sak, föll icke den fromme konungen in. "Låter mig i fred," — sade han till budbäraren — "tills heliga messan är till ända; hwad sedan månde återstå, hoppas jag till Gud, jag annorstädes skall få höra herreligare." — Och messan sjöngs till ända.

Då stod konungen upp, omgjordade sig med sitt svärd och rustade sig att gå emot fienden. Denne stod redan hardt för dörren. När konungen kom ut, fann han, att der ej var tid till samlande af något folk. Han såg sig omkring på den ringa hopen af män, som följde honom. Men icke en tanke på flykt uppstod i hans själ. Han anförtrodde sin sak i Guds hand, och störtade sig så oförsträckt mot fienden. Men striden var allt för olifa. Erik med sin handfull folk kunde ej vinna på fiendens mängd. Hans män föllo, och han sjelf, svårt sårad men ännu wid lif, framfördes till segraren. Denne lät med ett svärd afhugga hans hufvud.

451. Konung Erik blef efter döden ärad och tillbedd såsom Sveriges skyddshelgon, och det fastän han iugalunda dertill blef af påfven förklarad. Men swenska folket dömdo honom dertill, och christenheten och påfven sjelf nödgades bekräfta den domen. Wi hafwa ännu i behåll påfliga bullor — så kallades de af påfven utfärdade besluten — hwari konung Erik kallas den helige eller den salige.

Wi böra här skilja mellan ett af romerska kyrkan förklaradt helgon och en blott och bart salig. Det förra eller att någon förklarades för helgon kallades *canonisation*, det sednare *beatifikation*. För att blifwa helgon, fordrades en noggran och serdeles widlyftig samt af många ceremonier åtföljd undersötning, hwilken, sedan den war bragdt till ända, föredrogs i ett consistorium, der påfven sjelf förde ordet. Ett loftal hölls då öfwer den hädangångne, hwars gerningar i lifwet och underwert efter detsamma besunnits wärdiga att skänka honom helgonglorian, och derefter uttalade påfven sjelfwa de heliggörande orden: "wi förklare och döme dig helig."¹⁾ Derpå begaf sig påfven, åtföljd af alla sina kardinaler och prelater och en oräknelig menniskomassa, i hög-

¹⁾ Sanctum esse decernimus ac definimus.

tidig processjon till Peterskyrkan.¹⁾ Helgonets bild bars främst, och mesfor sjöngos och loffsånger, och flockorna ringde och i det stora templet brunno hundrade sinom hundrade varljus och faklor, och der uppläste påfwen offentligen för folket det nya helgonets namn och underwert. Sedan den följande dagen lika högtidligt gått till ända, utgick påfwen på tredje dagen och höll i handen en gyldene bok, hwari han inför den församlade menigheten instref det nyinwigda helgonets namn bland englarnas och de öfriga helgonens. Detta war canonisation.

Beatificationen war äfwen åtföljd af widlyftiga undersökningar och försgigick under stora och kostsamma högtidligheter. Att förklara någon "salig" kunde till en början hwarje biskop. Men ungefär wid denna tid förklarades äfwen denna handling wara af den wig, att den borde tillhöra "den heliga stolen."²⁾

Konung Erik blef hwarken canonicerad eller beatificerad, men han blef dock helgon och Sveriges skydds-helgon. Swenska folket förklarade honom för helgon; — det war det högsta och bästa bewiset på detta folks kärlek. Och så högt war hans anseende som helgon, att konungarna wid sin kröning aflade sin ed i namn Guds, Jungfru Marias och Sancte Erik konungs, och bonden bekräftade sauningen af sitt vittnesmål med orden: "så sant mig Gud hjelpe och Sanct Erik konung", liksom för öfrigt hans namn åkallades wid alla heliga förrättningar. Wid konungarnas kröning frambars äfwen S:t Eriks tapet och upphängdes i kyrkans högchor. Denna tapet framställde de wigtigaste händelserna i konungens lefnad, hwilka deruti woro intwirkade. Den förstördes wid den stora branden 1702.

¹⁾ Den förnämsta kyrkan i Rom och en af de största och herrligaste i christenheten. Den war inwigd till Apostelen Petri ära.

²⁾ d. w. s. påfwen.

Det baner den hellige konungen förde i striden mot Finnarna betraktades som en helgedom. Vid åsynen af densamma föll hvarje man på knä, och wid Eriksmessan buros fanor med S:t Eriks bild af allmogen fring åkrarna, för att erhålla en god skörd. Denna S:t Eriks bild blef äfwen staldemärke i den s. k. riksklämman eller rikets stora figuet, och hans hufvud afbildades i Stockholms stads wapen.

Konung Erik blef först begrafwen i Gamla Upsala kyrka, men nittiofju år efter hans död eller år 1257 upptogs hans ben ur grafwen och inlades i ett kostbart strin af silfwer, hwilket sedermera år 1274 bars till Nya Upsala (Östra Åros) och insattes i ett litet trädkapell, hwilket der blifwit uppfördt till S:t Eriks ära inom grundmurarna till Upsala domkyrka, som då war under byggnad. Det war wid Distingmarknaden den 24 Januari sistnämnda år, som S:t Eriks strin flyttades till detta "S:t Eriks kapell inom mur", som det kallades till skilnad från ett annat på södra sidan om domkyrkan, hwilket kallades det yttre. En ofantlig meniskomassa hade samlat sig till staden, äfwen för marknadens skull, konungen war der och erkebiskopen och alla rikets förnämligaste män, och i närvaro af alla dessa förfiggid den högtidliga handlingen, då S:t Eriks strin uppställdes till alla trognas dyrkan. — Sedan bars hvarje år på S:t Eriks dödsdag den 18:de Maj, och på den dag, då hans ben flyttades till nya Upsala, den 24:de Januari **helgonstrinet** — så kallades nämligen detta strin, som förvarade den hellige Eriks ben — mellan nya och gamla Upsala, under loffånger och böner, att han skulle bedja hos Gud för sitt folk och dess synder.

Carl Swerkersson.

Konung Eriks död hämnas.

452. Magnus Henriksson blef efter sin seger för ett år konung. Han var son af den danske prinsén Henrik Statelår, som var gift med Ingerda, konung Inge den äldres sondotter,¹⁾ och ansåg sig därför, såsom ättling af det Stenkiliska konungahuset, närmare berättigad till svenska kronan än båda de aflidna konungarna, Swerker och Erik, och deras söner. Måhända hade han på grund af denna släktkap sitt förnämsta anhang hos Westgöterna, hvilka så högeligen hållit de Stenkiliska konungarna kära. Man säger att denna Magnus Henriksson redan haft sin hand med i konung Swerkers mordande, men det är obewisadt.

Länge var han dock ej konung. De sorgliga tidenerna om Eriks död spredt sig snart i bygderna, och skyndsamligen sammankommo bönderna till rådplågning om hvad som nu var att göra. Dyster war stämningen ibland dem; alla förjde den döde, som om de förjt en fader. De grepo till wapen, och wäldigt gif genom bondehären ropet om hämnd på konungamördaren.

Det war i Helsingland, hos det folk som skickat de flesta krigare med konung Erik på hans Finlandsfärd, — det war der, som det första steget togs till Magnus Henrikssons fördrifwande. De af konung Eriks män, som hade undkommit från striden wid Uppsala, hade flyktat dit, och nu drogo de med Helsingehären utför till Upland och möt Uppsala. Med dem förenade sig då bönderna från de öfriga swealandskaperna, och sjelfwa Carl Swerkersson skall hafwa slutit sig till dem. Denne Carl war då Göta-konung. Han blef wald af Östgöterna till konung förr än St Erik waldes i Upland, — säger den

¹⁾ Se släkttaflan öfwer Stenkiliska konungahuset, sid. 37.

gamla frönikan. Om han emellertid varit konung i Östergötland under hela Eriks regering, eller om han för någon kort tid måst wika för Swea-konungen, kan swårigen med wisshet afgöras. När Erik föll nämnes Carl som Göternas konung och hade då varit det i två år, heter det, således sedan år 1158, eller från den tid, då Erik war sjsjelsjatt med sitt forståg mot Finnarna. Måhända hade han under Eriks frånvaro begagnat sig af tillfället att göra sina rättigheter gällande och blifwit af Göterna erkänd som konung. Blott två år skulle då Erik hafwa varit konung öfwer hela Sverige, från 1156 till 1158. När nu Erik war död, och hans thron stod ledig, förefaller det icke underligt, om Carl wille bereda sig wäg till denna thron genom att uppträda som S:t Eriks hämnare.

453. På gränsen mellan Lagunda och Hagunda härader flyter Örsunds-ån. Den börjar i Simtuna socken af Westerås län och flyter i östlig riktning till Låstawiken. En bro har från gamla tider gått öfwer ån och kallats Örsunds-bro. Här stod slaget mellan S:t Eriks folk och Magnus Henriksson. Magnus stupade. Carl Swertersson skall sjelf hafwa dödat honom i striden. Detta stedde året efter S:t Eriks fall 1161.

Konung Karls giftermål.

454. Carl Swertersson war nu konung öfwer Swea och Göta landom. S:t Erik hade wäl efterlemnat söner, men för dem stod ej att winna riket. Den ene af dem Knut försökte wäl med wapen i hand att taga sin faders tröna, men det lyckades icke: han blef besegrad och måste fly till Norrige. Han hade ännu medan fadren lefde trolofwat sig en jungfru af förnämlig härkomst, men hwars namn dock icke blifwit öf i häfderna bewaradt. När han nu öfwerwunnen måste lemna

fitt fädernesland och sin hjertans kär, föll det honom tungt i sinnet, mest för de oroliga tidernas skull. Den flyktande konungafonon samtalade då om det ärendet med jungfruns föräldrar, och man öfverenskom, att hon skulle "taga doket", d. w. s. ikläda sig nunnedrägt och gå i kloster, dock icke såsom nunna, utan för att inom de heliga murarnas hägn få i frid afbida för hennes kärlek lydligare dagar, om så Herren unnade henne dem. Prinsfen skildes så från sin trolofwade brud och drog till Norrige. Medan han der upplefde öden, om hwilka wi weta intet, och medan hans brud wäntande beder för hans lycka och wälgång, wilja wi se, hwad som tilldrager sig hos den nye konungen.

455. Afwen konung Carl wäntade på sin trolofwade brud. Hon hette **Christina** och war dotter af en storättad man i Skåne som het **Stig Hwitaleder**. Hennes moder **Margareta** war **Margareta Fridkullas** systerdotter och konung **Waldemar** den stores syster.

När konung Carl hade kommit i lugn besittning af riket, sände han sin jarl **Guttorm** till Danmark att hemföra sin brud. Det war år 1163, som jarlen kom till Danmark och blef der med all heder emottagen. Konung **Waldemar** hade wid det laget fått en son, hwars döpselneakt just skulle förfiggå då, när den swenske jarlen befann sig hos honom. Och war jarlen så wäl ansedd, att konungen lät bjuda honom till sin sons fadder.

Sedan drog **Guttorm** med konungabruden hem till Sverige till konung Carl, och hade han wäl utfört det wärfwet.

Sweriges förste Erkebiskop.

456. Under Carl Swerfersons regering upptogs åter den fråga, som föll på Linköpings kyrkomöte 1152, nämligen att Sverige skulle få sin egen erkebiskop. Det

var ett ögonblicks uppehåll nu i de beständiga striderna mellan Swearna och Göterna, och detta uppehåll borde wara gynnande för sakens afgörande. Något närmare om denna händelse har dock icke blifwit i häfderna uppteckadt.

Alexander 3 var påfwe år 1163, och hade för en af den tyfste kejsaren uppsatt motpåfwe måst flykta till Frankrike. Medan han befann sig der i staden Sens i Champagne, anlände dit från Sverige en andlig man, efter hwad det påstås en munk från Alvastra kloster, som het **Stephans**. Han gick upp till påfwen och förwifade honom ett bref, hwari konung Carl Swerkersson i Sverige, hans jarl Alf och samtliga biskoparna bönföllu och bådo af "den helige fadren", att den biskop de walt måtte beklädas med den erkebisköpliga wärdigheten, och att Upsala måtte blifwa bestämdt till erkebiskopsäte i Sverige. Påfwen tog med bewågenhet emot den utwalde biskopen och willför konungens, jarlens och biskoparnas begäran. Den högtidliga wigselakten blef beslutad och verkställdes i påfvens närvaro af erkebiskop Eskil i Lund, som äfwen wid det tillfället befann sig i staden Sens. Erkebiskopen i Lund skulle fortfarande och allt framgent wara swenska kyrkans primas, och alla Sveriges biskopar wara Upsala erkebiskops lydskopar. — År 1164 på somnaren återkom den nyinwigde erkebiskopen till Sverige och fitt stift. —

Om å ena sidan det sålunda verkställda erkebiskops-walet war en följd af det tillfälliga lugnet i riket, så bewisar det å den andra, att en öfvergångstid inträdt i de båda hufwudstammarnas, Swearnas och Göternas, förhållande till hwarandra. Möjligheten att förena sig om en gemensam högsta kyrklig styresman, förberedde och understödde möjligheten att förena sig under en högsta werdselig, och redan Carl Swerkersson kallades i offentliga handlingar "Swears och Göters konung". De häftigaste och de egentliga stamstriderna kunna der-

före med detta år anses slutade. Strider fortforo väl — wi hafwa godt om sådana i vår historia — men de blefwo efter denna tid mera en strid mellan konungahusen, i hwilken strid stammarna så till wida deltog, som de gynnade hwar sitt, Swearna öfwer hufwud det Eriksta, och Göterna det Sverkersta.

www.libtool.com.cn

Ännu en färd i österled.

457. Stragt öster om Finsta wiken ligger en stor sjö, som heter Ladoga, och som genom Nawa-floden afbördar sitt watten i nämnda wik. Wi känna trakten af gammalt. Der låg det gamla redan på sagornas tid bekanta Aldeigjaborg, som jarlen Bjartmar, Angantyr's swärfader rådde öfwer, och der den westgötiska jarlen Ragwald Ulfson slutade sina dagar. Under konung Carls regering föreföll ett tåg till dessa trakter, men i underrättelsernas dunkel wisar det sig mera som ett företag i den gamla wikinga-andan, än som något af konungen utfördt krig. Måhända stod det på något sätt i förbindelse med den swenska nedsättningen i södra Finland, hwilken likfom christendomen skulle skyddas och stärkas mot Nysarna och de närmast dem boende Karelerna.

Det war icke Aldeigjaborg, som detta tåg gälde, utan staden Ladoga, som också låg wid Ladogassjön på des' sydöstra kust.

En flotta af fem och femtio swenska härsteyp kom på wåren 1164 seglande uppför Nawa-strömmen och lade sig framför staden Ladoga. Innewånarne i staden blefwo försträcka, så att de uppbrände sina träbyggnader och jemte sin ståthållare inneslötö sig i borgen, sända tillika bud till Nowgorod om skyndsamt hjälp. Innan denna hann ankomma försökte dock Swensarna att storma staden. Det skedde på Lördagen den 23 Maj; men stormningen misslyckades alldeles, så att de blefwo med

förlust tillbakaslagne. Då gingo de åter till skepps och drogo längre uppåt sjön in i Woronaja-floden (en mellan Swir- och Wolchow-floderna flytande ström). På Thursdagen i weckan derpå wid femte timman på dagen stötte den nowgorodiska hjälpsändningen här på dem. En häftig strid uppstod och Svenskarna blefwo derwid fullkomligt slagna. Fyrtiotre af deras fartyg föllo i Nowgorod-boarnes händer, och de få som lyckades rädda sig på de återstående tolf, woro swårt sårade.

Carl Swerkerssons död.

458. I Wettern wid des sydöstra strand, midt emot den lilla staden Grenna, ligger en ö wid namn Wisingsö, ett namn som skall betyda "höfdingarnas ö". Många märken från forna tider finnas på ön, och deribland trenne slottsruiner. En ligger på öns nordwestra kust. Fordom stod der ett slott, som hette **Borga-slott**. Ett annat war byggt på öns södra ända nära sjöstranden, och hette det **Näsbo-slott**. Der synes ännu från landjidan tvenne stora höjder öfwerwäxta med gräs. Troligen stodo der fordom tvenne torn, som tillhörde det stora slottet. Den tredje slottsruinen tillhör en långt sednare tid. Den ligger på öns östra strand midt emot Grenna stad, och är enda återstoden af **Brahernas** ryttbara och prattfulla slott **Wisingsborg**.

På den tid, med hwilken wi nu slysselsätta oss, war Wisingsö en af konungarnas käraste boningsorter. Carl Swerkersson uppehöll sig der ofta, men på hwilkedera af de gamla slotten, weta wi icke. På wåren år 1167 — sex år efter konung Eriks fall, och två år efter sedan denne son måst fly till Norrige — befann sig konung Carl på Wisingsö. Det war i April månad, och man framlefde som wanligt dagarna, utan att någon i lo-

nungens borg anade den öfverhängande faran. Då med ens stodo fiender för dörren.

Det war Knut Eriksön, som kommit från Norrige och nu stod inför konung Carl, för att af honom kräfwa sin faders krona och på samma gång hämnad för sin faders död, hwari han påstod att Carl varit delaktig. Carl Swerfersön dödades, och det war med möda, som hans unge son Swerker kunde räddas till Danmark. Han blef förd ditöfwer "i skötet" — säger den gamla konungatrönikan — "och ömkelig war hans färd".

Konug Carl begrofs i Alvastra, der som hans fader låg. Han skall hafwa varit en god och fridsam konung och saktmodig, ehuru wi, utom hwad som redan är berättadt, föga känna om honom och hans regering. Berömmet kommer dock från en urkund, som icke innehåller annat än beröm för de konungar den upptager. Det är derföre mindre tillförlitligt.

459. Denne konung kallas i konungalängden den sjunde, liksom hans företrädare kallas den nionde. Egentligen är denna deras ordningsnummer så till wida oriktig, som den icke kan bewisås. Carl är i sjelfwa werket den förste med det namnet. Erikar hafwa wi haft flera, och dem wi känna, uppgå ungefärligen till det antalet, som Erik den heliges ordningsnummer angifwer. Orsaken till dessa för höga ordningstal är att söka hos äldre författare, hwilka satte en ära uti att låta Sverige lysa med en rad af konungar, ju längre, desto bättre, wiljande med detsamma bewisa det swenska rikets höga ålder och långwariga bestånd, omständigheter, hwaruti det kunde täfla med hwilket annat land i Europa som helst. Smellertid hafwa dessa ordningstal wunnit häfd, så att någon ändring numera ej kan komma i fråga.

Knut Eriksön.

Inre strider.

460. Sedan konung Carl blifwit lagd till sin fader i Alvastra klosterkyrka och Knut Eriksön efter honom blifwit konung, öppnades klosterportarna för den nye konungens trolofwade brud. Hade åren warit långa, som hon tillbragt i det tyfta klostret, medan Knut war i Norrige, så blef glädjen desto större, när tidederna kommo om konung Carls död och Knuts seger. Brölloppet wardt genast tillredt, och glädjen och fröjden war stor hos alla, men störst hos det lyckliga brudparet, konungen och drottningen.

Många barn, både söner och döttrar, blefwo frukten af detta äktenkap. En gång, då drottningen i en swår sjukdom låg nära döden, och den djupt bedröfwade konungen redan war öfwerlygad om, att han ej mer skulle få ega sin älskade drottning, gjorde hon i sin själsångest renlesnadslöfte. Konungen gaf sitt samtycke dertill. — Han wille ej oroa henne med några föreställningar under hennes swaghetsstillstånd. — Emellertid tillfrisknade drottningen, och lif och glädje började åter blomma i konungens gård.

Då önskade både konungen och drottningen att löftet, som drottningen gjort, warit ogjordt. Konungen skickade därför bud med skrifwelse till påfwen i Rom, hwari han omtalar sakens rätta förhållande och utbeder sig af påfwen, att han, som egde löse- och bindnyckeln i sin hand, skulle fritaga drottningen från sitt löfte. Påfwen uppdrog åt de andliga fäderna att undersöka sakens förhållande, och om allt wore så, som konungen det framställt, och konungen sjelf icke aslagt något återhållsamhetslöfte, skulle de lösa drottningen från hennes löfte. Allt gick emellertid efter konungens önskan och äktenkaps forsfättande blef tillåtet.

Det är allt hvad vi weta om konung Knut och hans drottning. Om hans syster Margaretha få wi bättre fram tillfälle att tala.

461. Knut Eriksson vann riket med swärd och hade mången strid, innan han fick Sverige med ro.

Der funnos nämligen i Sverige twenne ättlingar af det Swerkeriska konungahuset, Kol och Burislef, af hwilka efter all sannolikhet Kol varit Swerkers son och Burislef hans styffson, förmodligen med Richissa. Båda nämnas, i de gamla uppteckningarna om dessa tider, konungar, och de hade naturligtwis sitt egentliga anhang hos Östgöterna. Efter Carl Swerkerssons fall war det dessa, som upptogo och fortsatte striden med den nye konungen, och förde den flera år igenom, utan att fullkomligt besegras, ehuru Knut Eriksson — som det berättas i konungalängden wid Westgötalagen — "fick seger i alla strider".

En half mil sydväst om Skeninge ligger Bjälbo kyrka och straxt sydväst om kyrkan ligga de så kallade blodåkrarna eller rödåkrarna. Här, äfvensom wid de nära intill belägna byarna Bristtorp, Snoppetorp, Sjuntorp och Öfwertorp, skall det afgörande slaget hafwa stått mellan Knut och de Swerkeriska prinsarna, och en mängd förorostade swärdsklingor och sporrar, som blifwit uppgräfda ur jorden, synas vittna om att der en gång stått ett slag. Knut vann seger, och så wäl blodåkrarna som de fyra byarna skola hafwa fått sitt namn af slaget. Wid Bristtorp skall striden hafwa brustit lös, wid Snoppetorp fienden börjat taga till flykten, wid Sjuntorp, som dessförinnan hetat Swem eller Sem, 700 af fienden stupat, och wid Öfwertorp konung Knut wunnit en afgjord seger.

Efter denna tid weta wi föga om konung Knut personligen; mera om händelserna, som tilldrogo sig i

hans dagar. Vid skildringen af dessa få wi kasta en blick på grannrikena Danmark och Norrige, något som wi anse nödigt för att rätt få ett begrepp om tillståndet i nordnen på dessa tider.

www.libtool.com.cn
Danska flyktingar i Sverige.

462. Birger Brosa satt på denna tid jarl i Sverige. Han war Svea och Göta jarl och kallas af konung Knut sjelf "den berömde". Det war en rik och mächtig man, och hward som bättre är, häfverna hafwa intet att säga om honom, som wisar att hans makt ledt honom till någon mot konungen och sitt land förderflig handling. Sonson af en dansk konungadotter¹⁾ war han sjelf gift med den norrste konungen Harald Gille's dotter Brigitta, och kom till följe af dessa sina släktförbindelser i beröring med så wäl Danmark som Norrige. Genom sin redbarhet och fasthet blef hans anseende så stort, att efter de Swerteriska prinsarnas fall inga inre strider mera föreföllo under Knut Erikssons regering, icke heller efter denne konungs död så länge Birger jarl lefde.

Men från grannrikena kommo mer än en gång flyktande prinsar till jarlens gård, bedjande om stydd och hjelp, och ofta erhållande båda, alltid det förra.

463. När wi sist talade om Danmark (441), sågo wi detta rike deladt mellan trenne konungar, Swen, Knut och Baldemar; och wi antyhde derjemte i forthet, att efter Knuts och Swens samtidigt med Swerter den gamle timade död Baldemar blef ensam konung. Dermed gick så till:

Tre dagar efter det möte, hwarwid man kommit öfwerens om rikets delning, war ett gästabud hos konung Knut på Roestilde på Seland. Knut hade dit

¹⁾ Se slägtaflan sid. 45.

inbjudit konung Swen, och sjelf med sin wän Waldemar begifwit sig dit från Laaland, der mötet hållits. Swen kom mycket riktigt, men i spetsen för en stor skara bewäpnadt folk. Waldemar förebrådde honom, men Swen svarade att han hört, det Knut welat möta honom med sitt folk. Man stred dock till dryckesgillet, och der gick muntert till under sommarnatten; — det war nämligen i Augusti månad. Följande afton fortsattes gillet. Swen hade under dagens lopp varit hos en wän i närheten, hos hwilken hans dotter uppfostrades, och skyllde derpå sitt långa uteblifwande. I sjelfwa werket hade han hos wännen stiftat onda råd mot sina medkonungar, ehuru han tre dagar förut på det nämnda mötet swurit de heligaste eder och tillsammans med Knut och Waldemar njutit altarets sakrament på att obrottligt hålla dem.

Under måltiden satt Swen på hedersplatsen mellan sina medkonungar och war idel wänlighet och glädje. En tyf skald sjöng en wisa, hwari man gjorde spe öfwer Swens landsflykt, och då han fick befallning att tåga, wände Swen det sjelf till skämt, sägande, att man borde glädja sig wid minnet af öfwerståndna lidanden. När det sedan blifwit mörkt och det blifwit tändt ljus i salen, kom Swens förtrogne och gaf honom en wink, hwarpå han trädde affides och talade hemligen med mannen. Knut fattades härwid af en mörk aning, kastade sig med häftighet om Waldemars hals och kyfste honom. I detsamma trängde sig krigare med dragna swärd in genom dörrarna i salen. Waldemar märkte genast, att det gällde lifwet, sprang upp och slog med ens omkull alla ljusen så att det blef mörkt, hwarpå han kastade sig midt in bland krigarne och lyckades sålunda rädda sig. Konung Swen hade genast wid krigarnes inträde lemnat salen, och hans förtrogne blef, då Waldemar arbetade sig ut, af honom omkullslagen. Så fort han hunnit resa sig, lät han öppna windues-luckorna, och wid den matta belysning, som sommarnatten kunde bestå, såg

Hän hvar Knut satt, sprang fram och klf hans hufvud! Knut föll ned och mottogs i biskop Absalons armar. Denne tog honom först för sin älskade barndomsvän Baldemar, men när han märkte misstaget, begagnade han sig af ögonblicket då trigarne strömmade ut för att leta efter Baldemar, och lyckades, ehuru under de största faror, att rädda sig till honom.

Morgonen derpå förkunnade Sven för Roeskilds borgare "att Knut och Baldemar welat dräpa honom; men att deras anslag blifvit upptäckt, och att den en af dem nu låg fallen på sina gerningar." Han bad dem hjälpa sig att fånga den andra, och visade dem sina kläder, som han sjelf hade genomstungit.

Dattadt alla af Sven tagna försigtighetsmått lyckades det emellertid Baldemar att med några få trofasta män rädda sig öfver till Jutland i en liten farkost, som tycktes gå sin wisfa undergång till mötes, då den lannade Seland's strand. Det rasade nämligen den natten en förfärlig storm, som dränkte i hafvets djup en hel wendisk flotta wid kusten af Halland. Farkosten, på hwilken Baldemar befann sig, hotades af samma öde, men slutligen uppkastades den af en räddande wåg på en liten ö inwid jutländska kusten, hvarifrån, sedan stormen följande dagen lagt sig, Baldemar och hans män lyckligen kommo öfver till Jutland.

Genast sammankallade Baldemar folket till Wiborg ting, skildrade der det grymma mordanslaget i Roeskild och visade sina friska sår. Wid den älskade furstens tal upplågade alla af harm och swuro att hämnas på den nedrige Sven. Med kraft bedrestwoos rustningarna att möta mördaren, och för att ännu närmare med sig förbinda Knuts parti, frade Baldemar härunder sitt bröllop med den sköna Sophia, med hwilken han nu sedan fyra år varit förlofvad.

Ändtligen kom Sven öfver med sin här. På Gratheden, något söder om Wiborg, mötte han Baldemar.

Striden blef häftig, men kort. Baldemar segrade och Swen blef dödad på flykten. Det är efter detta slag, som han fått tillnamnet Swen Grathe, under hwilket namn han i vår historia är känd.

464. Så war Baldemar ensam konung öfver hela Danmark. **O**bestridt blef **doct** hans konungakrona, så mycket mindre, som många funnos, hwilka på grund af sin härkomst ansågo sig kunna eftersträwa densamma. Bland dem woro Eric Lams son Ragurs, Buris, en son af Henrik Skatelår, samt Knut och Carl, den myndige erkebiskop Eskils fränder, men hwilka på mödernet nedstammade från Knut den helige. Sedan Baldemar på ett möte i Ringsted år 1170 låtit utwälja och af erkebiskopen, i erkebiskop Stefans från Sverige närvaro, till konung kröna sin 7-åriga son Knut, war med ens allt hopp för dessa konungafränder afhugget, och med detsamma började deras stämplingar.

465. Buris blef 1167 fängslad, såsom den der deltagit i landesförrådiska stämplingar och hans ögon utstungna. Höga trovärdighet eger den folktwisa, som sjungits äfwen i Sverige, och hwilken låter Buris wara drottning Sofias broder, samt förgäfwes anhålla om "liten Kerstins", konungens systers eller dotters hand. Under konungens fränvaro skall dock Buris hafwa kränkt konungens wilja, i det han med wåld tagit liten Kerstin till sig. Konungen hade emellertid lofwat bort liten Kerstin åt en af sina män, och då hon wid konungens hemkomst från kriget kallades inför honom, skall drottning Sofia hafwa uppåt de ungas kärlek och derigenom wålat liten Kerstins död. Så sjöngs derom i wisan:

Konungen talte till liten smådräng:

Den lilla grön lind —

"Du hämte mig in de stålpiſtor fem!"

Den lilla grön linden hon förjer. —

Och konungen hade ej förr talt de ord, —

Den lilla grön lind —

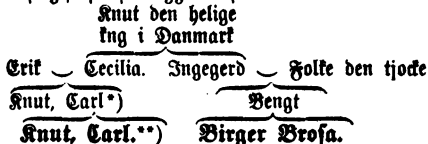
Så föll liten Kerstin döder till jord. —
Den lilla grön linden hon förjer.

Liten Kerstin skall konungen då låtit begrafwa i Westermiks kloster och der satt Buris i fängelse, stående honom wid muren med jemt så pass långa ledjor, att han kunde nå hennes graf.

Om folkwisan werkligen handlar om denne Buris, denne Waldemar och denna Sofia, wisar den, huru lätt en händelse kunde helt och hållet förwridas, när den på folkets mund hade sitt enda lif. I allmänhet är det endast hufvudtråden, som är sann i alla dessa mundtliga öfwerlemningar; omständigheterna äro blotta tillsatser, gjorda på olika tider och af olika personer, utan att någon kan uppgifwa huru. Litwist bör å en annan sida medgifwas att wi känna föga om denna händelse, öfwer hwilken ett dunkel hwilar.

466. Sedan Buris blifwit fängslad, sammansturo sig Magnus, Knut och Carl emot Waldemar, åsyftande ingenting mindre än att rödja konungen och hans barn ur wägen. Sammanstärningen blef dock genom tvenne krigares oförjigtighet upptäckt, och de förbundna måste fly. Magnus begaf sig till Tyskland, men Knut och Carl togo wägen till Sverige till Westergöthland, der de träffade den mäktige jarlen Birger Brosa, med hwilken de räknade slägtkap.¹⁾

¹⁾ Denna slägtkap åstādliggöres sålunda:

- *) Dessa bröder medföljde Sven Grathe på hans tåg till Wärend och omtommo på återtåget.
**) Dessa äro de nu i fråga warande. Man wet ej med wisshet, hwem som war deras fader, men de flesta äro ense om att anse dem för söner till Carl. Denne skall hafwa wa-

Medan de wistades hos jarlen, kom Magnus åter till Danmark från Tyskland, bekände för Waldemar sin förbrutelse och fick nåd. Men kort derefter upptäcktes det att han stod i förbindelse med Knut och Carl i Sverige, hwarför han blef insatt i fängelse på Sjöborgs slott i norra Seland. Ungefär wid den tiden kom den gamle erkebiskop Eskil från sin utomlandsresa, hwarunder han i 3 års tid uppehållit sig i Clairveaux. Underrättelsen om hans dottersöners deltagande i sammansvärjningen mot konungen gjorde på den gamle mannen ett wäldsaunt intryck, och då han förgäfwes med fina böner sökt winna nåd för dem, greps han af en så häftig rörelse, att han för någon tid mistade talförmågan. Waldemar förblef obeweklig, och lät döma de brottslige till landsflykt samt indrog deras gods. Med en ringa, men djers och modig här, samlad med jarlens wettkap och måhända med hans medverkan, drogo då Knut och Carl år 1179 från Westergöthland in i Halland. Carl stupade i striden och Knut blef tagen tillfångasamt förd till Danmark, der han blef insatt på Sjöborg, liksom Magnus före honom.

Året förut hade erkebiskop Eskil högtidligen i Lund nedlagt sin höga wärdighet och till sin efterträdare utnämnt den redan för oss bekanta biskop Absalon, Waldemars wän och Danmarks anseddaste man på sin tid.

Ståningarna.

467. Ståne, detta wårt lands bördigaste och folkrikaste landskap, lydde, såsom wi en gång nämnt, under Danmarks krona, och war en wigtig och betydande del af det danska riket.

rit gift med erkebiskop Eskils dotter. De woro sålunda på det sätt beslägtade med den swenske jarlen, att deras far och Birger woro systonbarn.

Huru Skåningarnas historia för dessa tider tillhör Danmarks historia, anse wi det dock wara på sin plats, att widröra så wigtiga och för tidsandan upplysande händelser, som dem hwilka tinnade under konung Waldemar den stores regering. Höga finnes nämligen om detta **waland** **likfom** **om** **det** **tillgränfande** **Halland** **och** **Blekinge** taladt i swenska historieböcker, förr än dessa landskaper blefwo swenska. Nu äro de det, och det är billigt att de i swenskt skrift må kunna läsa om swenskt land, äfwen för de tider då detta samma land icke war swenskt, likfom för öfrigt hwarje Swenskt bör wara lifwad af att lära känna de wigtigaste händelserna i ett land, som nu mera är så iuförlifwad med hans eget, att de båda utgöra ett.

I de tider, med hwilka wi nu sysselsätta oss, intager Skåne en gansta sjelfständig ställning i den danska rikstroppen, och under thronstriderna mellan Swen Estridsfons ättlingar bildade alltid Skåne (d. w. s. Skåne, Halland och Blekinge) ett helt för sig, alltid färdigt att emottaga och erkänna flyktande konungaföner. Icke underligt dertför om de ofwannämnde misnöjde riktade sina blickar på Skåne. Delså uppsnappades af de i Skåne på de allmänna wägarna utställda wakter ett bref till Skåningarna, skrifwet af den förutnämnda Magnus, hwari han uppmanar Skåningarna att gripa till wapen och under hans anförande återförwärfwa deras fordna frihet, medan han i ett annat bref till Knut och Carl söker wisa dem nödwändigheten af att rikta sin uppmärksamhet på Skåne.

Wi känna, huru dessa mäns strid blef af kort waraktighet. Ett swårare uppror hotade från Skåningarna sjelfwa. Förtryck från fogdarnas sida, tionsdens utpresning, samt de förnämsta läuens bortgifwande åt män, hwilka icke woro bördiga inom Skåne, woro orsakerna till Skåningarnas uppror.

Erkebiscop Abjalon war den, mot hwilken hetet och

näpnöjet hustruvsfälligen wände sig. Han hade lemnat förvaltningen af erkestiftets angelägenheter och uppbörderna af des inkomster åt förnämligast Seländare af sin egen mäktiga slägt. Ibland dem nämnas erkebiskopens twillingbroder **Ushjörn**, en djerf och tapper krigare, som för sin rashet och suarfyndighet i farans ögonblick fått tillnamnet **Snare**, och som i folkwisan förekommer under namnet **Esbern Snare**; vidare erkebiskopens hystonbarn **Sune Ebbesson** och **Sago Torbersson**. I afseende på förtrycket må nämnas, huru i östra Skåne bönderna måste på wägar, som woro otillgängliga för dragare, släpa hela stora träd fram till utwisade ställen, hwarifrån de fördes förmodligen till de erkebiskopliga slotten.

År 1180 stod upproret i full låga. Emot **Esberns** och **Sunes** råd begaf sig **Abfalon** från Seland, der han helst wistades, öfwer till Skåne, för att om möjligt stilla upproret i sin början. Erkebiskopen insåg då geuast wid sin öfwerkomst omöjligheten af alla försök i den wägen. Han begaf sig därför åter till Seland, och då han ej wille gifwa wika för Skåningarnas fordringar och då ett hotande bref deplikes ankommit ifrån konung **Waldemar**, aflyste Skåningarna högtidligen och offentligt alla skatter till konungen, fränjade sig den tunga tionden till presterna, förelade dessa att taga sig hustrur, för att icke ofreda andras hustrur och barn, och förklarade derjente att de ej vidare behöfde någon biskop, enär presternas tjenst wore dem alldeles nog.

Det war ett djerft språk Skåningarna förde. Det wittnar om en sjelfständighet och en inre kraft, ett medwetande af folkets makt, som man swärligen wäntade att finna i dessa tider. Och likwäl skulle bondens frihet dö i detta Danmark! —

Konung **Waldemar** ankom år 1180 på hösten med en flotta till Helsingborg, men derigenom stillades icke upproret. De kungliga och erkebiskopliga läntagarnes gårdar plundrades och uppbrändes, och erkebiskopen ut-

färdade befallning till presterna att stänga kyrkorna. All gudstjenst skulle upphöra, och hela landet ligga i kyrkans bann, så länge Skåningarna fortforo i sin wägran att erlægga tionden.

De wäpnade bönderna sammankommo då till tiug wid St Laurentii kyrka i Lund. Här utfågo de sändebud och låto genom dem säga de församlade presterna, "att det war allmogens som födde dem, och icke erkebiskopen; de skulle därför fortfora att förrätta hwad deras pligt tillkom, eller också såsom otacksamma rymma landet; efterkommo de icke det ena eller andra, skulle de icke blott mista allt hwad de egde, utan dertill hårdeligen straffas-ästwen till kroppen." Presterna wägrade dock att öfwerträda erkebiskopens bud, och nu kom Waldemar öfwer med en wälrustad här att i grund kufwa de motsträfwiga bönderna.

Wid Dyfsta-ån ¹⁾ möttes bondehären och konungens folk. Erkebiskopen skall hafwa bedt konungen, att endast nyttja k äppar mot bönderna, för att tvinga dem till lydnad, men Waldemar skall då hafwa swarat, "att han hade att strida med män och icke med hundar". Och så började striden, och bönderna wisade wäl derunder att de icke woro hundar utan män som kunde föra wapen. Långe war stridens utgång owis. Der gick en bro öfwer strömmen och på den stormade en del af bondehären öfwer, men då gingo en del af erkebiskopens ryttare öfwer på ett obekant wadställe och angrep den qwarwarande delen af bönderna i sidan, och denna rörelse — säger Saga — afgjorde striden. Bönderna ledo ett stort nederlag. Det har i krönikorna fått namnet Dyfsta-fall efter ån, inwid hwilken slaget stod.

I östra Skåne lade wid underrättelsen om detta nederlag bönderna frivilligt ned wapen, och det blef åter

¹⁾ Nu Sazån, på gränsen mellan Parjagers och Dnsjö härader. På den stranden som ligger inom Lunelöfs socken skall den egentliga striden utkämpats.

för en tid lugnt i Skåne, ehuru det war med möda som det lyckades konungen att förnä erkebiskopen till foglighet mot bönderna. Det war isynnerhet tionden, som äfwen efter Dyrhafall bönderna hade swårt att underkasta sig, och konungen insåg omöjligheten att den gången med wapen tvinga bönderna. Men härom wille erkebiskopen ej höra talas. Dock förnådde konungen så mycket öfwer honom att han ej genom någon öfwerdrift widare retade bönderna till uppror. Att elden emellertid lefde under askan, skall följande berättelse wisa öf.

Harald Sträng.

(Fortfättning af kapitlet om Skåningarna.)

468. Året efter nyss beskrifna uppror dog Walde-
mar, och efterträddes af sin äldste son Knut 6, som snart måste liksom fadren draga öfwer till Skåne med härsmakt. De djerfwa Skåningarna reste sig åter. Förra gången — mente de — war det bristen på en duglig anförare, som wållat den olyckliga utgången. Kunde de erhålla en sådan, skulle det gå bättre. De sågo sig därför omkring efter en, som kunde och wågade ställa sig i spetsen för dem.

I Sverige lefde då en slägting till det danska konungahuset. Han hette Harald och fick till följe af sin oduglighet tillnamnet Sträng.¹⁾ Han war sannolikt sonson af Harald Kesia, men hade utom sin höga börd intet i sitt wäsende, som gjorde honom lämplig till anförare i ett företag, riktadt mot sådana män som Absalon och Knut 6. Icke des mindre war det på denne Skåningarna ställde sitt hopp. De skickade bud till honom med anhållan att han wille komma till dem och blifwa deras höfding. Harald mottog de skånska bön-

¹⁾ d. ä. stral.

dernas anbud, började genast wärfwa folk i Sverige, utan att hwarken konung Knut eller hans jarl därför lade något hinder i vägen, och ryckte så ned i Skåne.

Der stod upproret redan i full låga, och de mäktiga herrarnas gårdar plundrades öfwerallt, nu som förra gången. Harald såg sig snart omgifwen af en wäldig bondehär, ty bönderna strömmade från alla håll till honom. Detta uppväckte till en början mycken fruktan hos de store i landet, som woro föremålet för folkets hat. Men snart samlade de sig för att möta wäld med wäld. När Harald kom ned mot Lund, wägrade staden att för honom öppna sina portar, och ej långt derifrån wid Lomme-ån möttes han af de förenade herrarna. Här blef Harald fullkomligt slagen, hvarpå han skyndsammeligen flydde tillbaka till Sverige.

Men swårt drabbades bönderna af konung Knuts hämnd, när han kort derefter kom öfwer från Seland, och Froste härade i medlersta Skåne, som lemnades till stöfving, skulle helt och hållet blifwit ödelagdt, om icke erkebiskop Ulfalon trädte emellan med sina böner. Skåningarna måste då helt och hållet underkasta sig konungen.

Harald framlesde sitt återstående lif i Sverige, utan att genom någon handling fästa minnet wid sitt namn.

Östen Östenssons äfwentyr.

469. Wi wända oss nu till Norrige, det land der konung Knut wistades, när han måste fly undan för den segrande Carl Swerfersson.

Norrige war liksom Danmark sönderflitet af beständiga strider mellan konungafönerna eller alla som på grund af arf kunde göra anspråk på konungakronan. De sifte af oss omtalade konungar woro Sigurd Jorsalafar och Harald Gille. Sigurd dog 1130. Samtida med Knut Eriksson

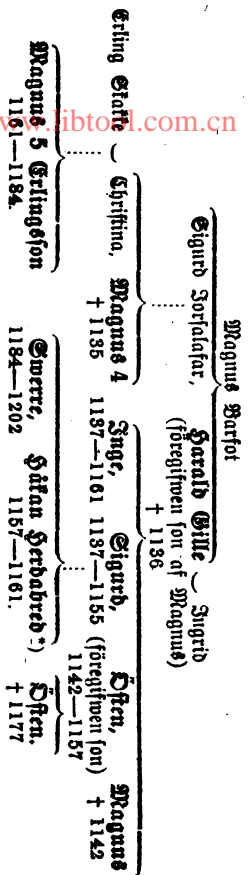
var **Magnus 5 Erlingsson** **Norriges** konung.¹⁾ Han hade sjelf, under ständig strid, som hufvudsakligen fördes af hans fader, den mäktige och storättade **Erling Staffe**, kämpat sig till kronan. Hans släktskap med **Sigurd Jorsalafar**, hvars dottersson han var, var den egentligen grunden för hans anspråk, men som denna ansågs otillräcklig, hittade Erling på det rådet att förklara **Norriges** rike för **S:t Olofs** arf och eget och att erkebiskopen i **Throndhjem** skulle jemte en sawling af de förnämsta i landet hädanefter utse konung. Det är en af de wigtigaste punkterna i **Norriges** historia.

Erling och **Magnus** fingo dock icke njuta i ro af sin makt. Twenne farliga medtäflare till thronen uppträdde efter hwarandra, först en wid namn **Östen**, sedan en **Swerre**, båda utgående wid sina företag från **Sverige**, och därför förtjenta af att ihågkommas i dessa berättelser.

470. **Östen** kom fram på sommaren år 1174 till **Sverige**. Den myndiga jarlen **Birger Brosa** var gift med hans faster **Brigitta**, och till denna sin släktinge wände sig **Östen** nu med anhållan om hjälp. Han wille bemäktiga sig **Norriges** rike, emedan han dertill war boren, och hade större rätt än som **Magnus Erlingsson** hade. Han war nämligen **Harald Gille**s sonson, och skulle såsom sådan ovedersägligen wara närmare arfwinge än **Sigurd Jorsalafars** dottersson. Jarlen och hans gemål togo wäl emot den unge konungasonen och gafswo honom godt hopp i hwad som låg honom på sinnet. Han blef så hos jarlen en tid bortåt, och fick derunder genom hans tillhjälp lägenhet att samla något manskap. Dertill fick han af **Birger** äfwen penningar, så mycket som war af nöden för hans företag, så att jarlen och hans faster löste honom i allo wäl af händer, och när

¹⁾ Se slägtaflan på nästföljande sida.

Benom følgende slagtafte uddrykkes haft konungarna efter **Þigurd Sorlafafar**:

*) **Þulberbreb.**

han lemnade dem för att draga mot Norrige igen, lofwade de honom begge fortsarande en stadig wänskap.

Sälunda rustad drog Osten nedåt Wiken. Wi weta att folket der war ett hårdt och stridbart folk, bekant derför sedan hedenhögs. En mängd af dessa Elfwagrimar slöto sig genast till den djerwe äfventyraren, och desputom många af Markmännen äfwensoin från Telemarken i Norrige. Alla woro de modiga, raske och oförtrutna män, törstade efter strider och ära. Dessa utnämnde Osten till konung.

I Wiken höll Osten till wintern öfwer. Men när penningarna började tryta och underhåll fattades, såg sig Osten och hans folk twungna att genom plundringar förskaffa sig hwad de behöfde. Derigenom uppretades åter bönderna i Wiken, så att de samlade här mot konung Osten och hans folk. Osten war böndernas här underlägsen, så att han måste draga sig undan ut på skogarna. Der uppehöll han sig länge, utan att hans folk kunde besegras i den otillgängliga ödemarken, men också utan att deras mod i ringaste måtto förswagades. När deras kläder började förslitas, togo de näfwer af träden och bundo om benen. De fingo deraf tillnamnet **Birkebenar**, ett namn som från denna ringa början snart öfvergiök till den betydelse, att det eftersträfades som något ärofult af de mest högättade och mäktigaste män i Norrige.

Men fullt ut lika manligt kämpade dekring konung Osten i sina näfwerbyxor, som om de varit klädda i bättre och dyrbarare bouad. An här, än der wisade de sig i bygderna, der man minst wäntade dem, så att det mot dem samlade frigsfolket war på annat håll. I många öppna slagtingar, som föreföllo, wunno de seger. En gång på en skog höllo de dock på att bli öfwerwunna. Bönderna kommo der till ett wida öfwerlägset antal öfwer dem. Godo råd woro dyra, men Birkebenarne woro för wäl wanda att unigås med faran,

för att de skulle förlora modet. Vid första tecken att bönderna woro i antågande och nära att falla öfwer dem, höggo de en stor bråta i stogen, så att bönderna ej kunde komma längre fram. Birkebenarne förswunno, som om de warit bortblåsta kring de angränsande fälten. — Öfwer tweidne wintar höllo sig Osten och Birkebenarne på detta sätt i Wiken.

471. Men så lyckades Birkebenarne på tredje sommarens att förskaffa sig skepp, hwar på de drogo utesfester kusten, förskaffande sig på wikingawis penningar och folk. När de då ansågo sig tillräckligt starka, styrde de norrut från Wiken, der de allt hittills hållit sig. Blötiskt en wacker dag wisade de sig framför Throndhjem, utan att någon underrättelse om deras färd hade hunnit före dem. Annu mindre kunde Erling Stakke och hans son konung Magnus, der de sutto i Bergen, ana att så farliga fiender då seglade förbi dem upp till kröningsstaden.

Det war helgdag, när Birkebenarne kommo för Throndhjem. Folket gick just från ottesången, då det berättades för Nils Sigurdsson, hwilken hade befallning öfwer staden, att några långskepp kommo seglandes öfwer fjärden. "Gelt wißt är det Birkebenarne" — tillade mannen, som war höfdingens måg. — "Och synes mig nu bäst, att wi genast låta med lurarna sammanfalla folket, och möta dem ute på öarna." — "Så springer jag åstad" — genmälte Nils — "efter fiskares sätwall. Wi skola sända spjåre ut på fjärden och emellertid hålla ting." Nils begaf sig derefter i högmessan. Hans måg gick der ännu en gång till honom och bad honom med sig rida ut och samla frigsfolk. Nils wille dock hålla messan till slut. När han derefter kom ur kyrkan, lät han sin måg ensam rida ut staden att samla folk, sjelf gick han att äta middag och derefter att hålla ting.

Just som maten sattes fram på bordet för honom, kom en man in och sade, "att Birkebenarne nu rodde in

i än." Då steg Nils upp och befallte sina män att wäpna sig, hwarpå han stängde sig in med dem i loftet, fring hwilket som wanligt lopp en täkt gång. Snart kommo Birkebenarne och fyllde gården och omgåfwo hela loftet rundt omkring. De erbjödo Nils lif och frihet. Men den stolte mannen svarade dertill tvärt nej. Då började en häftig strid. Birkebenarne nedhöggo husen. Nils hade en röd sköld, prydd med gyllene stjernor, och wärjde sig manligen. Då klang det mot skölden. Det war en pil, som genomborrade den, så att den satt tvärt igenom. "Nu ljuger skölden för mig" — sade Nils. Sedan föll han och med honom en myckenhet af hans folk.

Det war det enda motstånd Birkebenarne rönte. De gåfwo alla öfriga stadens innewånare fred, och snart blef Östen tagen till konung och allt folket gick honom till handa. Birkebenarne woro 2000 man starka, när han någon tid derefter mönstrade dem.

472. Konung Magnus hade emellertid, medan hans fader satt qwar i Bergen, dragit öster ut till Wiken, och satt om julen i Tönsberg, då bud kommo, att Birkebenarne woro på Re. Genast wäpnade sig Magnus och drog 1500 man starkt upp emot Re. Det hade fallit mycken snö och war sträng winter. Magnus tågade ett stycke ut från gården utmed gårdesgården och lät folket der upptrampa snön, så att de hade en jenn och hård mark att strida på. Så snart Birkebenarne sågo Magnus och att han war dem mycket underläggen i antal, började de genast anfallet. Men emedan de icke kunde bibehålla sin slagordning, utan männen, så snart de gingo på wägen, sjönko ned i snön, råkade de i oordning och deras märke blef nedhugget. Då började Birkebenarne fly, och förmådde icke sedan uppställa sin slagordning, och Magnus Erlingssons män nedhöggo alla, som de nådde.

Konung Östen war en bland dem, som lyckades undkomma. Han kom på flykten in ett i hus, der han

bad bonden gömma honom och låta honom behålla lifwet. Bonden hade dock icke så snart fått höra, hvem han hade framför sig, förrän han dräpte honom. Der-
 efter begaf sig bonden att finna konung Magnus. Denna
 var då på Rafsnäs. Han satt och värmdes sig fram-
 för elden i stugan, när bonden trädde in, och var der
 en stor mängd folk hos kungen. Bonden berättade hvad
 som tilldragit sig, och begäfrade sig några män åstad att
 hemta liket. De kommo efter en stund åter och buro
 liket med sig in i stugan. Då bad konungen sina män
 se, om de kände konung Östen.

Der satt då på krotbänken, okänd för alla, en Bir-
 kebenare. När han fick höra sin konungs namn nämnas,
 blef han uppmärksam, och när den döda kroppen sedan
 blef inburen i stugan, trängde han sig jemte de andra
 kring liket, för att se om det verkligen var hans ko-
 nung. När han då fick se att så var, sprang han fram
 på golfwet med lyftad hjä och högg till konung Mag-
 nus mellan halsen och skuldrorna. Sinan ännu någon
 tänkte på att hindra den djerfve mannen, swingade han
 ännu en gång sin hjä till ett wäldigt hugg. Denna
 gången gällde det konungens broder, som låg på en
 bänk der tätt invid. När denne såg hjau swingas och
 märkte, att hugaet var måttadt åt honom, kastade han
 hastigt benen tillbaka, så att hjau fastnade i bänken. Så
 snart den första försträckelsen var öfverstånden, riktades
 hundrade spjut och swärd mot kämpen, så många och så
 tätt, att han, ehuru genomborrad, ej kunde falla. När
 det så blef rum omkring honom, kunde alla se, huru
 mannen fått ett sår i striden, så att alla tarmarna woro
 utfallna, men att han, känslolös för smärtan, dragit dem
 efter sig kring golfwet, då han stod upp för att hämnas
 sin konungs död. Birkebenaren föll, men hans mod
 och hans kärlek till sin konung blefwo wida berömda,
 och länge lefde hans minne i Norden.

Swerre Sigurdsöns äfventyr.

473. Swerre kommer till Norrige. Ungefär midt emellan Norrige och Island ligga i Atlantiska hafvet några små öar, som bära det gemensamma namnet **Färöarne**. De hade af äldre utgjort ett stambåll för nordens wikingar och af dem blifwit bebyggda. Man kan ännu i dag der få höra sänger sjungas om händelser och personer, som tillhöra den nordiska sagoåldern.

Der gick wid denna tiden i skola en yngling, som ansågs vara biskopens på Färöarna brorson. Han war ännad till prest, och fann sig temmeligen i sitt öde. Men en dag, då det började stunda till jhelfwa prestwigningen, fann han sin moder bittert gråtande. Han förundrade sig deröfwer och menade "att hans moder wäl nu snarare hade all anledning att glädja sig, då så stor ära skulle honom wedersaras." — "Ringa, käre son" — swarade honom då modren — "är denna ära mot den, som rätteligen tillkommer dig. Ly du är konung Sigurds af Norrige son och icke den mans som du menar." Dessa modrens ord gjorde ett djupt intryk på ynglingen, och hela hans wäsende blef efter den dagen förändradt. Wäl war han till en början willrådig, men snart fattade han det beslut, att begifwa sig öfwer till Norrige och der försöka sin lycka.

År 1176 landsteg han i Norrige. Men han kom som en främling till sitt land och wägade icke för någon upptäcka, hwem han war. Öfwerallt, hwar han for fram, sökte han dock begagna sig af hwarje tillfälle, för att winna kännedom om landet och des förhållanden samt utforska den rådande sinnessämningen hos folket. Hos sjelfwa jarlen Erling Skakke war han ofta, äfwen som hos konung Magnus, och war till sitt wäsende glad och hurtig, så att alla trufdes wäl i hans sällskap. Ingen kunde emellertid ana, hwem han werkligen war eller hwad som war hans syfte. Utaf allt hwad Swerre erfor kunde

han wäl finna, att det icke war något lätt arbete att kämpa mot Erling jarl och konung Magnus om Norriges krona.

474. Birger jarl och Birkebeemarne. - Swerre begaf sig då till Konghäll och derifrån öfwer Löödöse till Bækerögotland till Birger jarl. Swerre räknade med jarlen lika nära slägtkap som Osten. Jarlens gemål war nämligen äfwen Swerres faster, enär så wäl Sigurd, Swerres fader, som Osten, Ostens fader, woro hennes bröder. Han blef wäl emottagen och upptäckte för Birger hwem han war, bedjande honom om goda råd. Jarlen tycktes dock ej med wälbehag lyhna till ynglingens tal. "Jag hafwer nu" — swarade han — "hufwit din farbrors son till Norrige; jag wäil ej widare göra någon hjelp dit i landet."

Flera orsaker bestående jarlens swar. Dels wäil han ej, kunde icke heller, understödja en ny konung, när han uph med råd och dåd bisprungit Osten, om hwilken äfwen de tidender kommit, att han wid det laget war af Eyronderna wald till konung; dels började det talet gå bland jarlens män, att den norrste ynglingen war färd på spe af jarl Erling, och man gaf Birger till och med det rådet att taga äfwenhraren af daga. Men jarlen war en man, som wärdade gästfrihetens rätt, han wäil på inga wilkor tillstådja en sådan handling. Dock önsflade han utforska den förment konungasonens werkliga tankar.

Dermed ställdes så till, att en gång wid gästabudsbordet lät jarlen slänka i för honom rikligen af det starkaste mjöd och win; när han så blef drucken, borde man lägga märke till hans ord, om man af dem kunde utspana, hwem han werkligen war och hwad han wäil. Men Swerre kunde den konsten att beherrska sig sjelf. Han märkte wäl, hwad som war på färde, och war så noga på sin wakt, att intet stod att af honom utleta. Detta stärkte wäl den gamle jarlen i hans goda tankar

om ynglingen, men något understöd fick han icke. När därför julen var förbi, drog Swerre sina färde och begaf sig uppåt Wermland.

475. Här war då lagman en man, som het Folkwid. Han war Swerres swäger, ty han war gift med en dotter af konung Sigurd som het Cecilia. Men beswärligheter af alla slag mötte Swerre på vägen. Så illa fore ej den, hwilken träffats af sin styfmoders onda förböner — säger hans saga. I den starpaste köld irrade han hela sju dagar omkring i de stora skogarna utan att träffa bebyggda orter, utan skydd mot det hårda wädret, utan möjlighet att stilla sin hunger. Efter utståndna beswärligheter af alla slag framkom han slutligen till sina fränder.

Här mötte honom då tidender från Norrige. När, som kommo derifrån, wiste berättat om slaget som stått mellan Osten och Magnus Erlingsson, samt huru efter den segern Magnus ännu mera beståfde sin konungathron. Då mistrostade Swerre. Han lade råd med sina fränder, och fattade med dem det beslutet att draga bort i främmande land och afbida, om Gud i framtiden wille så skicka, att bättre lägenhet yppade sig.

Sedan ännu Swerre hann sätta detta beslut i verkställighet, inträffade dock saker, som gästade en annan fart åt hwad han hade i sinnet. Der blef nämligen snart bekant, att i Wermland war en son af konung Sigurd, och hwarje dag kommo flyktande Birtebenare till trakten der Swerre wistades. Dessa Birtebenare hade icke af sitt nederlag och konung Ostens fall förlorat modet. De flesta af dem woro sårade, många hade så sönderslitna och utnötta kläder, att de nästan woro nakna och dertill woro de flesta utan wapen, men lita trotsiga woro de, lita modiga, lita törstande efter faror och äfventyr. De woro efter Ostens död utan anförare och kunde utan en sådan intet uträtta. Swerre war liksom af en högre makt utskickad att intaga Ostens plats och

leda dem åter ut till strid. De samlades därför mangrant till Swerre och bådö honom blifwa deras höfding.

Men Swerre afflog deras begäran. I deras närvarande usla belägenhet, utan penningar och med hans oerfarenhet, kunde han ej göra dem till wiljes. "Men gån till min frände jarl Birger och hans hustru Brigitta" — sade han; — "de hafwa trenne söner, alla med lika bördsrätt till Norriges rike som Maguus Erlingsson; bedjen jarlen gifwa eder en af sina söner till höfvidsman. Jag är ung och kommen från en fjerran ö, der jag icke mycket kunnat lära af andra folks skick och bruk, saknar därför just det som wi bäst behöfwa i striden mot en sådan man som Erling jarl, det är wißdom och erfarenhet. Mig känner deutom ingen. Ingen wet att jag är konung Sigurds son och till bewis därför kan jag endast anföra, att jag säger det. Kan då hända att I sägen till mig, som I saden till eder förra höfvidsman, att I icke med wißhet kände, af hwilken slägt han war, och detta skall alltid kastas eder i näsan, hwar I möten edra fiender. Birgers söner äro deremot kända af alla." —

Och Birkebenarne gjorde som konungasonen bad dem. De utsågo män bland sig, som skulle begifwa sig till jarlen i Westergötland, medan de andra skulle hålla wakt om Swerre, ty de hade hört, att han hade i sinnet att draga ur landet till Sorsala. — De utfände kommo emellertid till Birger och androgo sitt ärende. Jarlen swardade då på männens tal med dessa ord: "allt för unga till sådan färd äro mina söner; de kunna hwarken styra sig sjelfwa eller andra, och ibland eder finnas icke många, som kunna gifwa dem ett godt råd. Men här war hos oss i julen konung Sigurd Haralds-sons son, och månde han nu wara i Wermland, tagen honom till eder höfding, han syntes mig wara en förståndig man." Birkebenarne swardade att de redan hade gjort hwad jarlen rådde dem till, men att Swerre af-

wisat dem och bedt dem dråga till jarlen. Då styrkte dem Birger ännu mer att wälja Swerre till anförare. "Sägen honom dessa mina ord" — sade han — "att Birger jarl lofwar honom sitt bistånd i allt det han för-
mår; skall och han och hans följe hafwa fri och säker tillflykt till Sweamålde, då så påtränger. Föreläggen honom de wilkor, att han antingen efterkommer eder wilja, eller att I tagen honom af daga."

Sändebuden wände så åter till Wermland, sedan de äfwen fått bref med sig till Swerre så wäl från jarlen som från konung Knut. Båda lofwade att främja och styrka Swerre i allt hwad på dem ankomme. När de frambüro dessa tidender för Swerre jemte jarlens hel-
ning och hans och konungens bref, blef Swerre något eftertänksam, men swarade sedan ännu en gång nej. Då förklarade Birkebenarne att de wille dråpa honom, för att med hans död kunna köpa sig fred af konung Magnus. Nu gaf ändtligen Swerre efter och lofwade blifwa deras höfding. Birkebenarne gåfwo honom genast konunganamn och rörde enligt gammal sed wid hans swärd. Alla Swerres föreställningar woro fåfånga. "De wille ej" — menade de — "tjena den som icke war högre man än en af dem sjelfwa."

476. Dalarna år 1177. Med en handfull folk, blott 70 man, bröt då konung Swerre upp från Hammarö¹⁾ för att winna Norriges rike från Erling jarl och hans son konung Magnus. Hans första försök misslyckades dock; han måste åter dråga in i Wermland. Icke bättre gick det andra gången. Båda gångerna följdes han af den norrste jarlen ända till Wermlandsgränsen, och hade icke Wermlänningarna genom förhugningar i skogen tillsperrat wägen för Norrmännen, hade Swerre icke ens warit säker inom den swenska riksgränsen. "Om du wågar dig in i vårt land" — sade

¹⁾ Stragt söder om Carlstad.

Bernlingarna åt Erling jarl — ”så skall denna färd blifwa din olyckligaste”; — och Norrmännen måste återwända.

Men det war till Throndhjem Swerre wille lifsom Östen welat före honom. Norriges styrka låg sedan gammalt hos Thronderne, och dertill woro de inga sannerliga wänner af Erling och konung Magnus. Det war dock ingen lätt sak, att komma till Throndhjemshygden. Fartyg hade han icke och att kämpa sig fram genom hela Norrige war ej att tänka på. Utgången af hans föregående företag wisade nogsamnt det.

477. Då beslöt han att draga norrut och på en lång och farlig omwäg intränga i Norrige. För öf Swenskar är detta konung Swertes tåg af den största wigt, emedann den bewarade berättelsen om detsamma tillåter öf fasta en blick på förut alldeles okända delar af vårt land.

Det war år 1177 i islöfningen, som Swerre bröt upp med sitt folk. Genom tolfmila-stogen kom han fram till Klarefswen och Gifisherat (nu Ekeshärad), dertifrån genom tiomila-stogen till Malung (nu Malung) i Westerdalarna.

Vi kunna knappast göra öf ett begrepp om de swårigheter, som Swerre och hans Birkebenar hade att utstå på detta tåg, wi som så hastigt och beqvämt kunna förflytta öf från den ena delen af riket till den andra. Det war just när wintern började draga sin lös från fjellen och stogarna och watten, som Swerre war stadd på färden, så att otroliga hinder mötte wid hwarje sjö eller ström, medann de för att stilla sin hunger måste nöja sig med bär, som wintern öfwer legat under snön, samt saf och bark af träden.

När de från Malung, efter ett tåg genom 15 raster ödemart och stog, hwarunder de lifnärde sig af köttet af foglar och elgar, som de lyckades fälla, kommit in i det egentliga Jernbäraland (d. w. s. Österdalarna och efter

ell sannolikhet i Mora och Elfdals (odnar), funno de wisserligen bebyggda orter, men folket war rätt och hedvisst, hade ännu aldrig sett en konung resa genom sitt land, och wiste ej ens, om han war mennista eller djur.¹⁾ Smellertid mottogo inuewanarne den gången konung Swerre wäl och befordrade hans färd genom sitt land. Öfwer kär och moras, öfwer stora åar och sjöar samt slutligen genom en 18 raster²⁾ lång skog kom Swerre in uti Härjedalen. Härifrån genomvandrade de under mödor och bestwärligheter af alla slag 38 raster skog, tills de kommo till Jemtälänningarnas bygder.

Ifrån Jemtland gick äfwenthyrarnes djerftwa tåg öfwer fjellen in i Throndernas land, och efter en wunnen seger, blef Swerre på Dre thing tillerkänd konungarnamn och riket honom genom wapennakt tilldömdt. Det war dock långt ifrån, att den tappre och ihärdige ynglingens motgångar ännu woro slutade. Han måste snart för Maguus och Erling jarl draga söder ut. Han förfökte sin lycka i det westanfjeldsta Norrige, men måste äfwen härifrån draga sig tillbaka, och war detta återtåg förenadt med de största faror och swårigheter, som Swerre någonsin haft att bekämpa. Straxt i början öfwerfölls Birkebenarne af en så häftig och wäldsam fjellstorm med snöhra, att 20 man och 120 hästar med deras munderingar omkommo, och under hela 8 dagar derefter foro han och de öfriga af hans män wille på fjellet, utan att hafwa annat än snö att lifnära sig med.

Slutligen måste Swerre och hans män alldeles

¹⁾ Äfwen Olof den helige tågade genom Jernbäraland (314). Men hans tåg gick spdyligare, så att den norra delen af Dalarna icke finnes i häfderna omtalad, förr än densamma nämnes i denne konung Swerres saga.

²⁾ "Milarna" och "rasterna", som här förekomma, woro utan twifwel den gamla s. t. skogsmilen, motsvarande ungefärligen $\frac{1}{2}$ swenskt mil. Benämningen rast betecknade egentligen så långt wägfärd man wanligen gick, tills man behöfde rasta eller hwila.

rymma landet för jarlen och Magnus, men kommo åter lyckligt tillbaka till Wermland.

478. Swerres andra tåg genom norra Sverige.

Men året derpå 1178 företog Swerre samma färd å nyo. Denna gången rönste han dock icke så vänligt emottagande hvarken i Serubäraland eller i de andra landskaperna, som han genomtågade.

Dalkarlarna fällde då bråtar emot honom på skogen, och vägrade honom att tåga genom deras land. "Vi äro ej wana wid slik konungafärd" — sade de — "wilja ej heller weta deraf." Men Swerre red då fram till bönderna, och talade till dem vänligen sådana ord, att de tillstodde honom draga genom deras land och gåfwo honom dertill allt det biträde de kunde.

När han från Österdalarna kom in i Helsingland och till Alfta, war der en hel bondehär honom till mötes. Böndernas antal war stort — 3000 man säges det, och dertill 100 man i harnesk — och deras hållning war hotande och frigist. De hade samlat sig, för att hindra den främmande konungen genomtåga deras bygder, och då Swerre wille här som i Serubäraland med goda ord winna dem, läto de säga honom, att hvarken han sjelf eller någon af hans män finge insinna sig i deras krets eller der tala ett ord.

Sent omsider fick dock Swerre komma till deras ting. Swerre kom och bönderna slogo en ring om den biltoge konungen, der han stod lugn och djers och med konungslig hållning midt ibland de wäl bewäpnade bönderna. "Icke weta wi, jag och mina män" — sade han, och hans stämman war mäktig och stark, så att hvarje man kunde förnimma hans ord — "icke weta wi, hwad I kunnen hafwa, att lägga oss till last. Dock borden I betänka, att som wi alla dyrka en Gud och kalla honom Fader, borde wi hålla fred i bördes och enhwar af oss akta och anse den andra som sig sjelf. Jag och mitt

folk hafwa aldrig gjort eder något ondt, och något godt hafwen I icke att tacka Erling och konung Magnus för.”

Sedan han sagt detta, lät han framleda tvenne hästar, och när så skett, befallte han sina män att slagta dem. ”Skall det spörjas wida om länderna” — sade han derwid till **Helsingarinnat** **o. l.** **thuru** som detta lands innebyggare sparade så på sin mat, att christna män måste taga wid att äta hästkött hos dem, för att uppehålla lifwet.” — Dessa Swerres ord gjorde ett sådant intryd på bönderna, att han derefter blef öfwerallt, hwar han drog fram hos dem, med gästfrihet emottagen.

479. Tidenderna om Swerres färd genom Helsingland spridde sig snart till Jemtland, så att han afwen der blef med lika gästfrihet emottagen. Sålunda hade han dragit ända norrut i landet, då en helt oförutsedd fara hotade honom. En gång, då han i fullt förtroende till böndernas fredliga och gästvänliga sinnelag låtit sitt folk sprida sig omkring i gårdarna och blott hade hos sig 100 man, wäcktes han plötsligt midt i natten af ett owäntadt budskap. ”Jemtlänningarna” — sade budet — ”komma tågaude östanifrån i trenne starka hopar, wiljande öfwerfalla och nedergöra dig och allt ditt folk.” — Swerre sprang genast upp. Knappt hade han dock hunnit wäcka sina män och wäpna sig, förrän Jemtlänningarna kringrände gården, så att Birkebenarne woro instängda från alla sidor. En krigslist räddade dem. Swerre sade dem i så ord den enda möjligheten till räddning, och så skyndade de ut och ned emot bönderna. Konungen och hans hundra Birkebenare anföllo som wanligt med yttersta häftighet, men blefwo snart af bönderna omringade. Då upphofwo de, såsom konungen sagt dem, bondehärens lösen, och, som det war kolmörkt, trodde de närmast dem stående bönderna att de anfallande woro en flock af dem sjelfwa, hwarjore de förenade sig med dem och anföllo de andra bönderna. När sålunda den häftigaste strid upplågade mellan bön-

berna sjelfwa, begagnade sig Birkebenarne af den allmänna förvirringen och räddade sig ur stridshwimlet. Emellan bönderna fortfor emellertid striden, tills det började ljusna om morgonen. Då först märkte de sitt mistag. Knappt hade dock detta inträffat, förr än konung Swerre åter föll öfwer böndernas uttröttade och af den iubördes striden glesnade leder. Wann då Swerre seger och Jemtlänningarna flydde. Detta skall hafwa skett på Frösön.

Sedan sticade Jemtlänningarna bud och begärde fred, men måste lemna gislan och betala stora böter samt förbinda sig att blifwa Swerres undersåter.

Derefter drog Swerre in i Norrige. Följande året föll Erling jarl i striden mot honom, och fem år derefter konung Magnus sjelf.

Fången på Bisingsö.

480. Nu war Swerre ensam konung i Norrige. Det war år 1184 som Magnus Erlingsson föll. Samma år firade Swerre sin förmålning med den swenske konungens systers, Erik den heliges dotter, Margareta.

Swerre war en kraftfull man, modig och rådig i farans stund, aldrig förtwiflande, alltid färdig att uppoffra sig för sin rättwisa sak. I synnerhet war han högt älskad af sina Birkebenar, ett namn som numera öfwergifet till en benämning på Swerreska husets anhängare, och blef en äretitel, som de förnämsta i Norrige eftersträfwade. Likwäl blef Swerres regering ingalunda lugn och fredlig. Den ene upprorsstiftaren och thronfordraren uppstod efter den andra, och en hwar hade sitt parti. På sådana thronfordrande prinsar war det i allmänhet, som wi hafwa sett, ingen brist i Norrige. "De uppwärte", säger en af våra historiefkrifwars¹⁾ — "som swampar på

¹⁾ S. Lagerbring i sin Swenska Rikshistoria.

fattig mat om hösten." Hela Norrige medeltid är full af strider mellan dessa prinpar. Och så medtogos landets krafter för dessa strider, att när höfdingarna falla, faller Norrige, dess inre kraft och sjelfständighet med dem.

Af de många, som Swerre hade att strida emot, voro först och främst prästerna, hwilka allt för stora makt han sökte hålla inom tillbörliga gränser. I nära förenig med dem stod ett parti, som kallade sig Baglerna. Biskop Nicolaus af Opslo anförde dem, när de 1196 kommo från Danmark. Med Baglerna måste Swerre kämpa under hela den återstående tiden af sin regering.

481. Mot slutet af Swerres regering började man tala i Norrige om en man wid namn Erling, som sade vara den aflidne konung Magnus Erlingssons son, och talet kom äfwen för konungens öron. Swerre sände genast ut män för att gripa maunen. Erling lyckades dock undkomma ur Norrige. Han blef i tid warnad och flydde öfver till Sverige.

Då sticade Swerre bud med bref till sin swåger konung Knut Eriksön, "att i Sverige uppehöll sig en man, som gaf sig ut för att vara son af konung Magnus och hade för afsigt att stifsa ofred i Norrige." — Konung Knut sände genast ut män att spåna efter Erling och gripa honom. De utsände funno honom snart, och han blef förd till Bisingsö, der han infattes i det höga tornet.

Der satt nu Erling en tid bortåt och blef deraf kallad Erling Stenvägg. Han gjorde dock beständiga försök att undslippa sin fångenskap, hwilket också slutligen lyckades honom.

Maten bars till fången af en qwinna. Erling lyckades wärda hennes medlidande och hon förskaffade honom några klädespersedlar och lakan. Dessa skar han i remsor och band tillsammans, hwarpå han en mörk natt hisjade sig ned från tornet och lyckades und-

komma till Jernbäraland. Konung Swerre war då död, men hans son och efterträdare **Hakon** sände män att gripa och döda Erling. Männen återkommo efter någon tid och sade sig hafwa utfört uppdraget. Men sommaren derefter år 1203 uppträdde på marknaden i Stanör en man, som påstod sig vara Erling Stentvägg. Han blef också af Baglerna tagen till konung, men den äran war af kort varaktighet, och något märkligt utträtade icke Baglerna under hans anförande.

Drottning Margareta.

482. Af de många mödorna och beynnen, synnerligen under den 6-åriga striden mot Baglerna började konung Swerres starka och hårdade kropp att dula under. Sedan han efter 20 veckors belägring lyckats tvinga en del af Baglerna, som inneslutit sig i Tönsberg, att gifwa sig, insjuknade han, men lät dock föra sig till Bergen, der han dog, sedan han efter sin egen begäran att få dö som konung, blifwit uppledd i sitt konungsliga högsäte. Det war den 9:de Mars 1202.

Hans drottning Margareta, dottren af Sveriges skyddshelgon, den milde och fromme Eril 9, war af ett ränksfullt, stolt och hämndlyftet sinnelag. När hennes herre, konung Swerre, war död, wille hon ej längre stadna i Norrige, utan tog med sin dotter och systerdotter, båda med namet **Christina**, vägen till Sverige. Detta hennes beslut att lemna sin konungs land wänte dock owilja, isynnerhet hos Birkebenarne. De sände därför män efter den resande drottningen. Männen funno henne i Dpslo. Drottningen befann sig i badet, då konung Swerres systersson **Peter Steifr** sprang upp till prinsessan och sade, "att Baglerna woro öfwer dem, och att endast den skyndsammaste flykt kunde rädda dem". **Christina**, som icke anade någonting ondt, sprang glad

emot sitt systonbarn, och Peter bar henne ned i sin båt. Båten lade genast ut från stranden och roddes i raff fart utåt fjärden.

Margareta plågade aldrig lemna sin dotter ur sigte. Då hon nu saknade henne, styndade hon ut och ned till stranden, dit hon hann i tillräckligt god tid för att långt ute på sjön se sin dotter bortföras. Hon ropade då till männen och bad dem gifwa henne hennes barn tillbaka. "Hon skall först se sin broder, konungen" — svarade Peter Steifr, och allt mer aflägsnade sig båten utåt sjön. Männen hörde icke, eller låtsade icke höra den förtviflade modrens ångestrop. När då drottningen såg allt wara förgäfwes, sträckte hon sina armar mot himmelen och ropade: "Gud låt mig lefwa den dag, att jag kan göra eder så stor sorg och harm igen, som I nu gören mig."

Emellertid fördes prinsessan till sin halvbroder konung Hakon, som med stor wänlighet och broderlig kärlek mottog henne och wjade henne all heder. Följande året sände han äfwen bud till sin styfmoder enkedrottningen, som med sin systerdotter fortjatt sin resa och nu bodde i Westergötland, "att hon måtte komma åter till Norrige. Så wäl hon som hennes systerdotter skulle der" — sade sändebuden — "blifwa bemötta med all den heder dem tillkom, och rikligen blifwa försörjda". Och drottningen kom, men icke som en moder till sin son, utan som sagan plägar framställa en styfmoder. Hon kom med harmen och wreden i hjertat, afbidande första lägliga tillfälle till hämnad.

Den unge konungen war i mycket lik sin far. Han war mild och wänfäll, dertill modig i striden och segerfäll, så att han af alla war högeligen älskad, och det såg ut, som om en bättre dag randats för Norrige. Men all hans wänlighet, all hans mildhet och godhet och all den ära han wjade sin afwidne faders drottning, — intet förmådde sinälta kylan af det hat, som bodde hos

Margareta. Stolt och högmodig till sin natur, var hon till och med tväret och ovänlig mot styffonen. Hon lefde i Norrige helt och hållet för sig, hade sitt eget W, sitt eget bord, sitt eget hof, hwilket allt för den tiden war ganska owanligt. Men till julastonen — det war år 1203 — blef hon på det wänligaste inbjuden af konungen att glädja sig med honom och hans hoffolk. Hon gaf på den wänliga inbjudningen ett bitande swar, och det war endast den unga Christinas npprepade böner, som förmodde henne att willfara konungens bjödning. Vid inträdet i kungssalen gif den unge konungen henne till mötes. Men drottningen war tyft och owänlig som wänligt, och beswarade icke med ett godt ord all konungens wänlighet. I öfrigt strades den ingående helgen med allsköns gamman och glädje.

Efter den dagen blef konung Hakon sjuk. Hans kropp uppswällde, och sju dagar derefter eller sjelfwa nyårsdagen år 1204 war han död. Sela hans kropp war då blå och så uppblåst, att man knappast kunde se om liket war en menniskas. Det är alldeles gifwet, att sorgen i landet och synnerligast hos Birkebenarne blef stor. Så mycken ungdom, så många förhoppningar, och allt med ens försvunnet! Och lika naturligt war det, att man började spörja om orsaken till den älskade konungens så plötsliga död. Och hur man talade, och hur man frågade, — alltid stadnade mistanken på drottningen. Slutligen bestyldde man offentliggen henne och hennes omgifning att hafwa med förgift af dagatagit konungen.

483. För att wisa sin egen och sina tjenares ofskuld måste Margareta beqwäma sig dertill att låta en af sina tjenare undergå jernbörden. Jernbörden war enligt tidens tro ett sätt att låta Gud sjelf omedelbarligen uppträda som domare och fria eller fälla. Den anlagade skulle bära wisfa steg ett glöblande jern på bara hän-

derna. När han efter utståndet prof ostadd, hade Gud friat, i motfatt fall, hade Gud fällt honom.¹⁾

Et sådant erbjöd sig nu Margareta att genom sin tjenare undergå. Det kunde wid dessa prof många oanswep och hemliga medel begagnas, som gjorde att man kunde genomgå det utan att blifwa stadad. Men för att bli belattig af sådana medel fordrades antingen att stå wäl hos presterna, under hwilkas uppsigt prostwet aflades, eller att af den allmänna folkmeningen wera friad på förband. Nu war den allmänna tron emot Margareta, till och med presterna woro öfwerlygade på hennes brott. Se under då, om hennes tjenare mislyckades wid prostwet. Mannens hand blef bränd och han blef genast dränkt.

Härmed war dock ännu icke folket nöjdt. Drottningen borde sjelf — menade man — undergå samma straff, och säkert hade detta blifwit hennes öde, om icke den mäktige och ansedde jarlen Håkan Galin lyckats rädda henne. Han förde henne under säker betäckning österut till Wernland och derifrån till Westergötland. — Fem år derefter dog drottning Margareta i Norrige, dit hon begifwit sig att öfwerwara sin dotters bröllop.

Sigtunas förhöring.

484. Under det Norrige sålunda sönderlets af beständiga strider, och under det Waldemar i Danmark

¹⁾ Ett annat sätt war att trampa med klotta fötterna på glöddande plogbillar, eller att med naken arm upphemta från botten af ett med sjudande watten fullt kärl en ring eller något annat föremål. Dessa, med flera sätt att utröna sanningen, hwilka tillhörde medeltidens rätttegningwäsende, kallades med ett gemensamt namn *Ordhaller*. Ordet är ett germaniskt ord och förekommer i vårt gamla lagförut: *ordela* betyder göra slut på en twist, och *ordela sig* fria sig från en anlagelse.

och hans son Knut kämpade mot yttre och inre fiender, synes Sverige på det hela hafwa åtnjutit ett oförbradt lugn, och der ligger sanning i de gamla uppgifterna om Knut, att han varit en god och fridsam konung, sedan han öfverstått de första striderna för vinnandet af sin krona. Hans tid ~~wilj som hans faders~~ och de båda föregående swerkeriska konungarnas, synes till det mesta hafwa varit upptagen af kyrko- och klosterbyggnad samt deras riktande med gåfwor. Man får dock icke mistyda detta konungarnas begär att pryda sitt land med tempel och andliga byggnader. Det war tidsandans riktning. Man byggde kyrkor och kloster då med lika stor ifwer, som man nu bygger jernvägar.

Wi nämnde, att historien egentligen känner intet om konung Knut personligen under hans för tiden owanligt långa regeringstid.¹⁾ Hans regering war därför ingalunda fattig på wigtiga och äfwen för vårt land upplysande händelser. Wi hafwa sett det så wäl i afseende på Danmark som Norrige. Öf återstår att berätta Sveriges förhållande till länderna österut.

485. I afseende på det påbegynta christendomsverket i Finland, gick det långsamt och war utsatt för ständigt öfwerhängande faror från de kringboende hedniska folkens sida. Det oaktadt gick dock christendomens sak framåt.

Länderna söder om Finska wiken äro de som här draga blicken till sig. Nyfwa krönikor berätta om ett tåg, som gjordes från Nowgorod emot Femerna (Eawasterna) år 1186, då Nowgorodsboarna hemförde många fångar. Samma år landsteg en norrsk flotta på kusten af Estland. Anförare för folket war en man wid namn Erik, konung Swerres broder och höfdingen för hans

¹⁾ Han regerade — säges det — i 23 år, men då man efter allt utseende får sätta hans dödsår till 1196, måste dessa 23 år räknas från den tid han fick riket med ro, eller från segern öfwer Rol och Buriälef.

häd. Han hade, när han for från Norrige, blott fem skepp, men under vägen ökades hans flotta mycket genom dem, som hade lust att med Erik dela företagens ära och fördelar. I Estland fingo de ett rikt byte. Likaledes wid Gottland, der de mötte några sachsiska skepp, som de genast angrepp och togo. Derefter seglade Erik till Swithiod, lade der skeppen i land och drog att besöka konung Ruut. Den swenske konungen tog mycket wäl emot honom och stänkte honom som wängäfwä ett långskepp. —

486. Året derpå kom en hel flotta seglande genom skären emot Stacksund och in i Mälaren. Ingen wiste derom och ingen anade faran, förr är skeppen styrde kurs förbi Låfön och Färingsön norrut till Görweln, en af Mälarens wikar, som wid Stäket står i förbindelse med Starfwen, hwilken åter i norr får namn af Sigtunafjärden. Stäket är en liten ö, som skiljer de båda fjärdarna åt, lemnande på ömse sidor om sig en smal genöingång för skeppen, som der segla fram. Då låg på ön ett flott, som kallades S:t Eriks flott, och som innehades af erkebiskopen. Den dåwarande erkebiskopen hette Johannes; han war erkebiskop Stefans närmaste efterträdare och hade tillträdt sitt embete två år förut eller år 1185.

Flottan, som seglat fram genom skären och Mälarfjärdarna och nu skulle fram wid Stäket, war en sjöröfwarflotta österifrån, från Estland, säga urkunderna. Det war den 12:te dagen i Juli månad,¹⁾ som hon wifsade sig framför Stäket. På S:t Eriks flott befann sig då erkebiskop Johannes i egen person. Knappt hade man dock från flottet sett seglen sticka upp i fjärden, det ena efter det andra, förr än sjöröfwarne lade i land, kringrande och öfwertrumplade flottet, hwarest, till följe af det oförutsedda anfallet, inga eller otillräckliga för-

¹⁾ Enligt andra i Augusti.

svartre funnos. Stötet nedbröts i grund och erbjöf skopen fjelf dödade.

187. Derefter fortsatte flottan sin färd norrut genom Starfven och Sigtunafjärden. Här låg på fjärdens östra strand den då stora och rika handelsstaden Sigtuna. Detta Sigtuna bör skiljas från ett äldre Sigtuna, det s. k. Horn-Sigtuna, som låg inedt emot detta på andra sidan af fjärden, ungefär der nu Sigtundsberg ligger (318). Horn-Sigtuna anses hafva blifvit förstörd af Olof Haraldsson, då han som viking härjade i Mälaren (258), hvarefter det nya skall hafva blifvit anlagdt af Olof Skötkonung.

Detta nya Sigtuna vägte snart till stor betydhet. Staden, af hvars grundmurar man ännu skall kunna se lemningar, var så stor, att man knappast på sex timmar kunde gå omkring den; och om dess folkrikhet och rikedom vittna de ännu kvarstående ruiner af forna kyrkor.

Den 14 Juli anlände den fiendliga flottan framför Sigtuna, som helt och hållet blef förstörd, liksom Ronghäll ett halft sekel förut (146). I afseende på orsakerna till detta Skernas tåg och Sigtunas förstöring, voro de troligen desamma som vållade Ronghälls, nämligen ryktet om stadens rikedomar och det stora byte man der väntade att vinna. Våhända kom härtill något begär att hämnas för anfall, som förut stett västerifrån på deras eget land. Häfverna upplysa intet häröf.

Det förnämsta af bytet skall hafva varit tvorne silfverportar, som man antagit hafva varit stadportarna i Sigtuna. De finnas ännu i staden Nowgorod i Ryssland och sågos der år 1722 af H. Brenner, som beskifwit dem. De uppgåfwos wora tagna från Ezer-tun, ett namn som man anser beteckna Sigtuna. Enligt Brennens beskrifning synas dessa portar hafva varit begagnade till chordörrar.

Efter denna förstöring återwann aldrig Sigtuna sin

fordra glans. Christl vidrog äfven anläggandet af Stockholin, hvars första begynnelse tillskrifves konung Knut Eriksson.

488. Åtta eller nio år efter denna händelse dog konung Knut på sin gård Erikberg i Säsene härads i Westergötland. Erikbergs kyrka skall vara uppbyggd af honom till hans faders minne. Här i trakten vid Gathe synas lämningar af vallar och grafvar. Man säger att konung Knut här haft sin bostad, och att han der mycket uppehållit sig. För honom hade orten äfven minnen från hans första strider om svenska kronan. Ett slag född här mellan honom och konung Carl Sverkersson, innan Knut måste fly till Norge, och man visade i närheten en sten, kallad Rungsbotten, hvarunder Knut hållit sig gömd, innan han lyckades fly undan för Carl.

I afseende på konung Knuts dödsår äro meningarna olika. Enligt ett gammalt dokument synes man kunna antaga året 1196, som hans dödsår, så mycket mer, som man har ett annat bref af hans efterträdare, af år 1200, hvarest denne säger sig då hafva regerat i fyra år. Kyrkohordarne Ale och Ambjörn i Bernarps och Berga säga sig i det förre hafva tagit en tvogen afskrift af gamla bref, som de sjelfva sett, och enligt hvilka konung Knut dog den 8 April 1196.

"Att i all fred styrta det rike som blifvit honom anförtradt af konungarnas konung" — säger Knut sjelf i ett af sina till røde tid betwacade bref hafva varit hans lifs uppgift. Den mindre rimtrönikan låter honom säga:

Hallmättig jag i Sverige var
i godan timma, tre och tjuga år.
Uf fot jag i Säsene dag,
och lades jag i Wærnhem till ro.

Sverker 2 Carlsson.

Det andliga frälset.

489. Sverker Carlsson, han som wid sin faders död blef räddad från Wijnö och förd till Danmark, blef efter Knut Eriksson wald till konung. Bestämda underrättelser, om huru härmed har tillgått, hafwa wi icke. Att det icke aflupit utan strid, kunna wi gissa. Men att en ättling af det götiska konungahuset blef konung, wisar Göternas seger öfwer Swearna.

Konung Sverker skildras som en förständig och i allo måtto behaglig man med höfwiiska seder, dertill en god stridsman och mån om sitt rikes wäl. Hans beröm härflyter dock ur en källa (konungalängden wid Westgötalagen), om hvars tillförlitlighet wi redan en gång hafwa nämnt att man kan hysa twifwel. Medan han ännu wistades i Danmark, hade han ingått giftermål med Ebbe Sunessons dotter Bengta och derigenom skaffat sig ett mäktigt stöd för sina anspråk på swenska thronen. Sedan han blifwit konung i Sverige gifte han sig för andra gången med jarlen Birger Brosas dotter Ingegerd. Birger war fortfarande efter konung Knuts död äfwen Sverkers jarl, och war det till sin död 1202, hwilket år äfwen war twenne märkeliga konungars dödsår, nämligen konung Swerres i Norrige och konung Knut 6:tes i Danmark.

490. Ännu medan denne jarl Birger lefde, utfärdade konung Sverker det wigtiga konungabref, hwarigenom det första i lag erkända samhällsstånd bildades i Sverige. Det war det så kallade andliga frälset. Konungen förklarade nämligen alla gods och gårdar, som tillhörde kyrkan, fria från alla utskylder till kronan, och stadgade derjemte, såsom en för alla tider gällande lag, att ingen prest mände för något brott, hwilket

det än måtte wara, dragas inför werldslig domstol, utan skulle han stå till ansvar endast inför biskopar och prelater.

Det war stora friheter presterna sålunda wunno. Måhända hade Swerkers långwariga wistande i Danmark, der kyrkan i utweckling stod långt framom den swenska och der han på nära håll sett, hwilket stöd konungen hade i den danska kyrkans förste man, erkebiskop Absalon, werkat hos honom det beslut, att genom åfskottsmandat af en sjelfständig myndighet wid sidan af konungamakten stärka och stöbja denna. Troligt är emellertid, att dessa rättigheter i sjelfwa werket varit kyrkans ända från den tid, då hon först fick jordegendom. Swerker gjorde det häfdwunna till lag.

Men det är något otwanligt att finna konungen sålunda utfärda lag. Med tanken fästad på Dlof Skötkonungs saga, der man finner allmogen så mäktig gent emot konungen, och då man ännu under de stenkilfsta konungarna finner folkets makt större än konungens, om denne war frestad att handla emot folkwiljan, — finner man det underligt nog, hurusom konung Swerker stiftar lag alldeles på egen hand, "af gudomlig ingifwelse", som det står i hans bref. Brestwet är dertill på ett eget sätt uppställdt. Det börjar i form af ett donationsbref på några hemman och lägenheter till kyrkan i Upsala, och derefter inftyter så oförmärkt de wigtiga här öfwan anförda orden. Slutligen förbannas den regent, som skulle wilja ändra detta; hans del skulle blifwa lika med Datans och Abirams.

Saken låter dock förklara sig. Kyrkan i det öfriga Europa började på denna tid anses wara en högre makt, än den werldsliga konungamakten, och det på den grunden att kyrkan hade sin makt af Gud, och själen är för mer än kroppen. Presterna i Swerige woro af samma tanke, som presterna i det öfriga Europa. Det gick således icke gerna om att taga en sådan försäkran på fri-

heter af en makt, som war lägre och fäm till och med ansågs utgå från den andliga. Men å en annan sida kunde icke prästerna själfwa af egen maktfullkomlighet tillerkänna sig desja fri- och rättigheter. Derfor togo de dem af konungen, men icke af konungen och folket, utan af konungen genom "Guds ingifvelse", det vill ändå säga på sätt och wis af Gud själf. — Saken war defutom grundad i folkmedvetandet och desja friheter woro redan, som wi nämnt, af ålder gällande. Derför, emedan folkets wilja redan war i sak gällande, lemnade det åt konungen erkännandet i formen. Det är en egenhet, som wi ofta återfinna hos folket.

Breta kloster-ros.

401. De hjeltar de ligga slagne
 så wida kring Sveriges land,
 allt sedan herr Sune Folkesson
 borttog det liljewand.
 Der ligga de hjeltar slagne.

Det war stor hmta i Sverige
 och hjeltarna de woro wrede,
 alltfedan de herrar af falkungaslägt
 bruto Breta klostermur neder.
 Der ligga de hjeltar slagne.

Så börjar en folkvisa, som varit och är måhända ännu någorstädes sjungen i vårt land. Den har folkwisans art att utsmjda en händelse äfwen på helostnad af sanningen. Wi anföra några werfer utaf den här, emedan den på ett åslådligt sätt låter oss se lifwet i den tid, till hwilken den hör.

Konung Sverkers dotter, förmodligen med första giften, Helena war infatt i Breta kloster. Hon skulle dock icke blifwa minna, utan endast wistas der för en tid. Men konungadottern älskades af en bland de mäl-

tiga Folkungarna, vid namn Sune Folkesson, och han
beslöt att vinna henne.

Det var herr Sune Folkesson,
sade till sin broder Herr Knut:
"vi wisja rida till Wreta kloster
och taga fröken Elin derut."

Det var i allmänhet icke något godt förhållande
mellan Swerker och Folkungarna. Jarl Birger war lika
myndig under honom, som under Knut, det är sant,
men det kan lätt förklaras hvarför så mäktig man icke
förtades. Måhända kan Swerkers andra giftermått med
jarlens dotter förklaras deraf, att han insåg nödwändig-
heten att förbinda med sig denna mäktiga släkt. Emel-
lertid synes äfwen folkviskan antyda detta mindre goda
förhållande.

Fröken Elin, d. ä. Helena, som allt fortfarande
wistades i klostret, hade en natt en underlig dröm, som
hon om morgonen omtalade:

"Sag drömde om min faders fallar,
de woro inte mer än tre,
de satte sig på vårt klosterlat,
så ymiskt låto de.

Sag drömde om min faders fallar,
der de för öfkan flögo;
jag fruktat jag får en sorg i mitt bröst,
som går mig sent af hüge.

Sag drömde allt om den flygande örn,
och så om den willande gam;
de begynte sig en träta emellan,
och flögo så i min famn."

Abbedissan i klostret skulle "råda drömmen", och
hon uttydde den så, "att Herr Sune Folkesson hade
henne dagligen i sin hug, men att han skulle göra henne
såde ångest och harm".

Herr Sune låter emellertid sadla sina hästar och
fåger till sin broder, som gjort "intwändningar":

"Nu vilja vi rida till Breta kloster,
de rika jungfrur att gästa.

Draga vi oss till Breta kloster
och vinna vi oss det wif;
weta må du min broder herr Knut,
den jungfru skall wara min." —

Och så redo de till Breta. "Sju gånger redo de klostermuren omkring, och midt uppå klostermuren bruto de sig in." Då kom en af klosterjungfrurna klädd i fjortel blå och sporde, "hwem det war som bröt klostrets heliga frid?" Men herr Sune swarade:

"Hör du liten klostermö
allt hwad jag säger dig:
hwar sofwer Stolts Elm,
du dölj det icke för mig."

Klosterjungfrun swarade:

"Det huset det är af marmorsten,
och taket är täckt med bly,
och fången är med silke uppredd,
den jungfrun sofwer uti."

Waknade så äfwen af bullret abedisfan och frågade sina tärnor: "hwem som war för klostret och hwem som wille in." Och äfwen riddarne, som woro satta till konungadotterns skydd waknade. Den yppersta af dem sade till sin broder:

"Vi wilja wäga vårt unga lif
för kära jungfru wår."

Der uppstod då en häftig men kort strid, hwaruti alla prinsessans riddare stupade. När de då lågo döda "för dörr", rusade angriparne in och utförde konungadottern. De kastade en blå kappa öfwer hennes gula hår, lyftade henne upp på hästryggen, och så bar det af på wägen öfwer Breta bro. "Aldrig hördes någon konungadotter hafwa gjort så ynkelig färd" — står det i wisan.

Som de då reds vägen fram, frågade herr Knut den sköna fången:

"Hören I, stolts Elin lilla,
I lofwen min broder eder tro."

Men konungadottren svarade:

"I tigen herr Knut Folkesson,
I sägen inte så,
jag hafwer det ofta tillförene swurit,
Herr Sune skall mig aldrig få."

Snart kommo de till Sune Folkessons borg, och stolts Elin måste der blifwa hans brud.

Ättenskapet blef dock icke lyckligt. I hela 15 åren lefde de tillsammans, "men stolts Elin lefde sig till daglig sorg", och till slut blef förhållandet mellan henne och hennes man sådant, att icke ett godt ord weglades dem emellan.

Slutligen en dag — det war på femtonde året af deras ättenskap om en onsdagsafton — blef fru Elin häftigt sjuk, och hon bad innerligen till Gud att det måtte snart lida med henne. När plågorna tilltogo, sade hon till tvåanne sina tärnor:

"I bedjen Herr Sune Folkesson
i stugan inför mig gå!"

Tärnorna, klädda i röda kjortlar, gingo då inför herr Sune och framsförde sitt ärende. Sune sprang genast upp, der han satt omgifwen af sina gäster, och gick i frustugan in, klädd i skarlakansstinn. Han sporde då fru Elin:

"Hwi sänden I mig bud så brådt,
att jag skall gå från gäster min?"

Fru Elin svarade härtill:

"Jag hafwer ett sting i min sida fått,
jag hoppas att jag skall dö;
jag tackar Gud Fader i himmelrik,
som mig löser af all min nöd!"

Den stränge herr Sune blef slagen af desja den

lidandes ord. Hon klappade henne sagta på snöhvitan kind och sade:

"Förlåt mig all min skuld och brott,
Aller ärefsta min!" —

Minnet af feintou års långa lidanden grodde dock för djupt i den döende fru Elin's hjerta. Hon svarade så:

"Jag skall eder aldrig förlåta
allt för den stora harm,
att I toge min tjänstemö
och lade henne på eder arm."

Herr Sune ströf ännu en gång sin häftru på hvitblommand kind och bad henne om tillgift.

"Ät förlåt mig all min skuld och brott,
jag beder dig ärefsta min!"

Fru Elin svarade:

"Jag kan eder aldrig förlåta
allt för det stora ve.
Sju döttrar hafwer jag med eder fått,
jag måtte dem aldrig se."

Sorgsen svarade herr Sune:

"Sju döttrar hafwer jag med eder fått
allt med så mycken möda.
De tre jungfrur lefwa än,
de fyra äro döda."

På befallning af herr Sune blefwo då de tre jungfrarna införda. Sedan de helsat sin moder, sade fru Elin till den äldsta, som het Karin:

"Hörer du stolts Karin
du lyd din moders råd.
Du lofwa dig aldrig Magnus Benbittefow
han blifwer dig aldrig god."

Men stolts Karin svarade:

"Det kan Gud gifwa, I lefwen
så länge, I sen hur mig will gå."

Fru Elin igenkände sin herres sinnelag i det bestämda svaret. Hon wände sig då till den yngsta:

"Du war wälkommen stolts Adelin,
du yngsta dottren min.
Gif du dig i kloster in,
bed godt för kär moderen din!"

Stolts Adelin började derwid gråta:

"Inte gifwer jag mig i kloster,
fast hellre tager jag mig en man."

Öfwer sådana swar af sina barn förjde fru Elin svåra. Hon wred sina händer, klagande:

"Må jag icke blifwa hörd,
ett ord utaf mina egne!"

Stridare runno då tårarna på unga stolts Adelins kind, och hon sade till sin moder:

"Jag gifwer mig gerna i kloster in
efter eder wilja kär moder min."

Det war en sorgens stund. Äfwen den stränge herr Sunes kind fuktades af tårar, och ännu en gång bad han:

"Förlåt mig all min skuld och brott
hjärtans allra käresta min!"

"Förlåt mig all min skuld och brott
och allt det jag gjort eder emot,
så will jag mig till Rom att gå,
uppå min bara fot." —

Med mera wexhet i rösten swarade då fru Elin:

"Gå I eder till Rom,
och så till Jerusalem,
förgåter ed icke mina tolf riddare,
förgåter jag aldrig dem."

De tre döttrarna förenade sina böner och tårar med fadrens. Fru Elin såg dem an. Hon räckte sin hand åt mannen, — och så drog hon sin sista suck.

"Det war herr Sune Holtesson,
han lät henne ärlig begrafwa,

så låter hon hennes tiska boslå
med förghlda bokstäfwer.
Der ligga de hjeltar slagna.

Kriget wid Elgarås.

www.libtool.com.cn

492. Wid pass $\frac{1}{2}$ mil från Elgarås kyrka, på en med buskar och småskog bewugen höjd, sjuas lemningar efter ett gammalt slott. Swem slottet tillhört wet man icke, ej heller fäster sig minnet af någon händelse derwid. Men i trakten mellan Liveden och Jägremo stogar skall hafwa stått ett slag, och i det hafwa alla konung Knuts söner fallit med undantag af en.

Så lyder i sin enkelhet berättelsen om kriget wid Elgarås. Orsakerna och blomständigheterna äro på olika sätt framställda af olika författare. Wi följa den äldsta urkunden för denna händelse, skrifwen kort efter sjelfwa tilldragelsen. Det är ett påswebref, helt wißt bemödande sig att gifwa konung Swerker och hans handling den wadrasste färg, men litwißt åtminstone med den sauning, som måste ligga i framställningen af sjelfwa handlingen, då man ej gerna kan tänka sig någon förvrängning af densamma i ett bref skrifwet till åskådare och deltagare. Brefwet är från påswen Innocentius 3:dje till biskoparna i Wadstena (Wexjö?), Linköping och Skara.

Enligt detta hyste Swerker, sedan han kommit till konungadömet, förbarmande med den aflidne konung Knuts barn, eftersom de woro hjälplösa. Blönmande all den oförrätt han lidit, upptog han dem till barn och war så glad öfwer umgänget med dessa konungabarn, att han aldrig tillät dem wara aflägsnade ifrån sig.

Detta låter för oss, oaktadt den uttalade wälwiljan och kärleken, som om konungasönerna hållits i ett slags fängsligt förwar. Fria woro de åtminstone icke, då de ejingo lefwa utan under konungens ögon. Detta sätt att gå till wäga står heller alldeles icke enstaka i histo-

rien. Den påminner starkt om en konung — han regerade i Persien omkring 16 århundraden före konung Swerker — som affatte sin lydkonung och tog honom till sig i sitt palats, icke för något annat — som han sade — än emedan en för honom så kär person icke fick vara för långt aflägsnad från storkonungen. Vi finna det därför ej underligt, om konungafönerna funno detta förhållande något tryckande och önskade sig fria från konungens stora kärleksbewis.

Det var fridens och människofläktets fiende — säger påfwebrefivet — som i harnen öfwer ett sådant den christliga kärlekens wert sådde tvödräktens frö mellan konungafönerna och konung Swerker, och förmodade de förra genom några ondskans anstiftare att trakta efter konungens lif.

493. Ware emellertid härmed huru som helst, en strid utbröt mellan konung Swerker och Knutsfönerna, det kom till ett slag wid Elgarås ej långt från sjön Udden, och der föllo prinsarna med undantag af den äldsta, som het Eric och som undkom till Norrige.

Händelsen, lycklig för Swerker, om man ser den från synpunkten af hans och hans ätts fördelar, blef dock orsaken till hans ofärd. Des förfsta och närmaste följd war ett bittert hat, som upplågade hos männen nordanstågs; Uppswearna, hwilka betraktade den Ericsta ätten såsom sin.

Slaget wid Lena.

494. Sedan Eric Knutsfön wistats tre år i Norrige kom han tillbaka till sitt fädernerike, för att fresta, om han kunde winna det från konung Swerker. Och allt gick honom wäl i händer. Uppswearne reste sig mangrant, och öfwer hela riket war sinnesstämmingen sådan, att Swerker måste se sig om, hwar han kunde få hjelp.

Han anhöll då hos konungen i Danmark om denna hjälp och fick den äfwen. Konungen der hette Baldemar och hade tillfölje af sina segerrika tåg mot Wenderna fått tillnamnet Sejer (Segraren). Han war Baldemar den stores son och Knut 6:s broder.

En wäldig här till häst och fot kom då från Danmark att strida för konung Swerker. Ebbe Sunesson, Swerkers swärfader, anförde den, och jemte honom hans bröder Lars, Jakob och Peder, den sistnämnde biskop i Roskilde. Likaledes war sjelfwa erkebiskopen i Lund Anders Sunesson, också en broder till förutnämnda, en ifrig författare af konung Swerkers sak, ehuru han icke war med i hären. Alla woro de erkända som konung Baldemars hppersta män, och Ebbe och Lars hade det talet om sig, att de woro Danmarks erfarnaste och tappreste härförare. Äfwen erkebiskopen i Upsala, Valerius, war med konung Swerker. Han hade, innan han år 1207 blef erkebiskop, warit Swerkers hofbiskop, och är troligen den, som genom sin framställning af händelserna föranledde det ofwännämnda påfwebrefwet af Innocentius 3.

Danska hären drog upp genom Götaland. Vid Lena mötte Erik Knuts-son med Uppsveahären. Den 31 Januari 1208, i sjelfwa dalen mellan Högstena-berget i wester och Kongälens by och berg samt Hwarfs- och Fårdals-bergen¹⁾ i söder, kom det till ett slag, det blodigaste som blifwit hållet inom Sveriges gräns sedan slaget på Fyriswall mellan Erik Segerfäll och Sthyrbjörn Starke.

Men der woro tappre män å ömse sidor; och till följe derutaf kämpade man länge, innan det wisade sig på hwilken sida öfverwigten låg. Der föll från de swenska ett pilregn så stridt och tätt, som när bonden kastar kornen, eller som när det hårdt regnar. Slutligen

¹⁾ Dessa äro egentligen fortsättningar af *Billingen* mot söder.

började dock mannfallet blifwa större på den danska sidan. Konung Swerker såg sin swärfader Ebbe Sunesson falla, och efter honom de ädla herrarna Lars och Jakob Sunesson. Äftven Ebbe Glog, en af de danska fältöfverfterna, låg bland de döda. Sedan wann Eric Knutsson den fullkomligaste seger. "Aldrig hade jag förr det trott, att de Swenske skulle få mig bida" — låter folktvisan Swerker utropa.

Konung Swerker, erkebiskop Valerius och Pehr Sunesson woro bland de få, som undkommo från det med döende och döda helt och hållet betäckta slagfältet. Något förföljande kom ej i fråga. Der woro inga att förfölja. Så fullkomligt war Danstarnas nederlag. Man såg blott här och der en och annan draga sig från walplatsen.

Folktvisan säger om danska hären:

när som de redo till Wahlaberg,
så woro de tolstusen trigmän;
men när de kommo tillbaka igen,
så woro de inte mer än fyratiofem.

Och om konung Swerker:

Han springer uppå hästen grå,
femton mil han rider fram,
innan han tillbaka såg.

Ute stå de danska fruar,
de wänta sina herrar hemkomma.
Dem kom hästarna blodiga,
och sadlarna woro alla tomma.

Minnet af slaget och segren utplånades ej lätt ur swenska folkets minne. Berättelsen om detsamma gick från far till son, och ännu på Gustaf Wasas tid hördes wisor sjungas om slaget och Danstarnas nederlag. En har bibehållit sig till våra dagar och sjungits äftven inom Danmark. Den danska wisan, som är fullständigare än den swenska, slutar med följande verser:

Konung Swerker vinder genom gyllen hjelm:

"Gave nu denne strid en ende!
 Hlygtig man ej mister sitt mod,
 han kan en gång ombende.

Mine fiender ere slagne, mine Mage¹⁾ are döde,
 det gör mig hjertans vande;
 men lever han Swerker år og dag,
 han kommer igen till lande.

Her er tabt og her är vunden,
 her förjes på begge sider;
 så vel tror jeg Dan-konung god,
 till honom jeg henrider.

Min fader er slagen med fakst og svig,
 og skal jeg landet römme,
 så ilde skal det de oplandske bönder
 og deres medfölj bekomme.

Og förr skall jeg lade mitt unge liv,
 og blod og and udgive,
 förend jeg skal træde fra kongeligt navn,
 mine fiender det øergive."

Det är folkvisans uppfattning af konung Swerker. Hans hjerta är fullt af sorg, när han ser sina tappra fränder ligga slagna omkring sig och slaget förloradt. Men wid sidan af sorgen uppspira mod och hopp om bättre lycka, och det fasta beslutet att med swärdet winna denna lycka eller ock sätta lifvet till.

495. Man visar i trakten ett lärr, kalladt helwetes-lärrret, der de flyende Danstarna sjunkit ned i ghyttjan och blifwit nedgjorda. Norr om Sögstena-berget, ej långt från Borgatorp, finnes en ansenlig kulle, kallad Kungshögen, ifrån hvilken, som det berättas, en konung skall hafwa åstådat ett fältslag. Måhända har sägnen afseende på detta slag och på Erik Knutsen. Måhända war det härifrån som han — enligt folkvisan — på sin hvita häst fäg danska hären tåga fram till strid. Folkvisan låter honom då utropa:

¹⁾ d. ä. slägtningar i allmänhet.

”Det har jag tillförene spått,
att wi skulle Swerker bida.”

I jorden wid denna kulle har man funnit åtskillig trigsredskap, äfvensom i Kongs-Lena norra gårde på de så kallade Rytigarebackarna pyror, hamrar, sportar och menniskoben. År 1670 fanns wid Lena en större pilspets af jern, hwilket allt synes bekräfta sanningen af berättelserna om det stora slaget.

498. Märkeligt är desutom detta slag, emedan det är det sista hwari folktron låter den gamle Odin uppträda. Uppstvearna påstodo sig hafwa sett honom på Sleipner kämpa framför deras slagordning och leda stridens gång. Naturligtwis war det han, den gamle segerguden, som stänkte dem segern. — Så inrotad war tron på Walhalls gamla gudar, så föga hade christendomen ännu hunnit uttränga dem ur folkets sinnen! —

I Norrige gif länge en-saga om en ryttare, som sent en aften kommit till en smed och bedt honom sko sin häst. Ryttaren war enögd, hade en sloktig hatt på hufvudet och en sid blå mantel. Smeden blef något underlig till mods och frågade, hwar han legat den förra natten. Ryttaren nämnde då så långwäga orter i norr, att smeden log och icke wille tro honom. — ”Länge war jag i norden” — sade då den enögde — ”har varit i många strider, och ämnar mig nu till Sverige.” Der blef sedan ej widare taladt, men sedan smeden stott hästen, steg ryttaren upp. ”Jag är Odin” — sade han till den förwånade smeden, och så bar det af genom luften, och han förswann. Följande dagen stod slaget wid Lena.

Slutligen må wi om detta slag anföra den gamla halfslatinska munkversen:

Contigit in Lenam
twå dånste lupo för enom;
af swenstom swenom
togd dorsum verbere plonum.

Det är:

Hände sig wid Lena
att två Danstar lupo för en;
af swenska swenner
togo de ryggen full med stryf.

www.libtool.com.cn
Slaget wid Gestilren.

497. Konung Swerker höll ord. Två år efter nederlaget wid Lena war han åter med här i Sverige, och äfwen denna gången war hans här från Danmark. När efter slaget wid Lena han och de öfwerlefswande herrarna kommit till erkebiskop Absalon i Lund, och ryktet spridit sig öfwer Danmark om den stora olyckan, upplågade alla af harm och hämndlust, så att det blef ej swårt för Swerker att åter samla här.

Denna gången möttes konung Swerker och Erik Knutsjon med sina härar wid Gestilren, helt nära det fordna slagfältet wid Kongs-Lena. Men äfwen detta slag förlorade Swerker. Han skall hafwa fallit för sin egen mågs, Sune Folkessjons hand. Äfwen Folke jarl och många andra af Folkungaätten skola här hafwa stupat. Man wet ej med säkerhet, på hwilken sida Folkungarna stodo i striden, men det är troligt att det war på Eriks, och i konungalängden wid Westgöotalagen heter det: "Folkungarna slogo Swerker ihjel i Gestilren mellan Dala och Lena."

Äfwen om detta slag gå sägner, och många ort-namn och andra minnesmärken antyda att här en gång stått en strid. Ej långt från Gislegården ligger Kongsbro, kanste märktwärdig genom Swerkers död, och på slätten, som sträcker sig från Kongs-Lena norrut in i Dala socken, ligger en hög, om hwilken den allmänna sägen går, att de stupade danska kämparna der blifwit begrafna. Kongsängen och Segerkärret wid Hwarfsby hafwa likaledes måhända sina namn från denna tilldra-

gelse. I ett gårde derinwid ligger en hög, som kallas Björns hög, i hvilken man år 1740 påträffade en stenlista med ett skelett, som hade sporrar på fötterna.

Konung Swerkers lik fördes från slagfältet till Alwas tra, der han begrofs hos sina fäder. "De ær hans e giæsttit at godo" det är: han lemnade ett godt minne efter sig, som det står i en gammal förteckning på Sveriges konungar.

Erik 10 Knutsön.

Drottning Richisfa.

498. Erik Knutsön war efter slaget wid Gestilren och konung Swerkers fall obestridd konung öfwer Sverige. Den fallne Swerkers son war då blott 9 år gammal och kunde således icke komma i fråga.

Samma år sände konung Erik bud till Danmark till konung Waldemar Sejer med anhållan om hans syster Richisfas hand. Hon war dotter af den Sofia, hwars skönhet de samtida historiefkrifwarne saknade ord att beskrifwa. Måhända låg der någon beräkning å konung Eriks sida i afseende på detta wal. Atminstone gifwer den föregående tidens händelser anledning att tro på något sådant, och att Erik genom en så nära släktförsbindelse med danska konungahuset wille undandraga swerkeriska ätten det stöd, som den derstädes haft, på samma gång som han wille winna detsamma för sin ätt. Å andra sidan war det för Waldemar mera skäl för än emot en sådan förbindelse. Den swenske konungen tillhörde en ätt, som, oaktadt den nödgats ett par gånger wika för Swerkrarna,¹⁾ dock alltid segrande åter-

¹⁾ Knut Eriksön för Carl Swerkeröson och denne Erik för Swerker Carlöson.

bestigit thronen, och det utan någon hjelp utifrån. Den sista af swerterska ätten hade i slaget wid Lema icke mindre än 16,000 man danska hjälptrupper.¹⁾ De eriska konungarna åter kämpade i spetsen för inhemska krafter.

Nå emellertid orsakerna hafwa varit hvilka som helst. Sjelfwa giftermålet är obestridt, och likaså det förändrade förhållande, som efter det samma inträdde mellan eriska ätten och Danmark. Konung Waldemar lönade sitt bifall till den swenste konungens begäran, och hans kungliga brud fördes oförtöfwadt öfwer till Sverige.

499. Sedan fartyget kastat ankar på swenska stranden, war konungabruken den första som steg i land. Till hennes möte woro många swenska herrar och fruor, och kättiliga hästar, hwilkas sadeltyg glimmade af silfwer och guld, framleddes för hennes widare färd.

”S fitten nu upp och hwiten härpå
Stolts jungfru! S må icke längre gå.”

Det war de swenska fruarna, som yttrade dessa ord till Michisfa. Wi anföra dem ut folktwisans äfwen som Michisfas svar. Folktwisans målar för oss lifligast tidens lynne och seder.

Den främmande konungadottern förundrade sig öfwer, att icke få karm²⁾ och förswen, som hon war wan i sin faders och broders rike. Hon svarade därför de swenska fruarna:

”Och wore jag mig i min faders land,
jag förswen finge och fögghllande karm.”

Men härtill blef henne genast sworadt, dock ”med allt och all heder”:

¹⁾ Wisserligen en för hög siffra. Men uppgiften är togen ur folktwisans, och äfwen om summan enligt folktwisans art skulle wara fördubblad, wisar den dock, att det ingalunda war en obetydlig här, den med hwilken Swerter sötte återwinna sin trona.

²⁾ d. ä. wagn.

"I före af ej hit några justa fader.

Sadel af sölf och förghllande mila
dermed plåga de swenska fruar utrida.

Och så hafwer varit gammal sed;
så länge wi lefwa, wi blifwa derwid."

www.libtool.com.cn

Blöte förmåtes ej om färden. Men när de
kommo till konung Erik,

då blef det stor lust och mycken gamman,
det ädla konungapar blef gifwet tillsammans.

Och konungen tog sin käresta uti sin famn:
"Stolts jungfru! I lefwen hos mig utan harm!"

Deras äktenkap blef lyckligt, säger den anförda
folkvisan, och wälsignadt med flera barn, om hwilka wi
frändeles så tillfälle att tala. —

Vi öfvergå till den wigtigaste handlingen i konung
Eriks historia.

Arvingen.

500. Arvingen war en handling, hwarigenom
konungarna högtidligen inwigdes till sitt höga kall. Märk-
liga äro den norrste jarlen Erling Skalkes ord till
Throndhjemns erkebiskop, då han med denne underhandlade
om stadgandet och stärlandet af sin sons konungakrona.
Att dennes rätt till densamma war omtvistad på grund
deraf, att ej hans fader varit landets konung, hafwa wi
redan anført. Då jarlen förebrådde erkebiskopen att han
slagligen förhöjt öretwärdet af Throndernas sakören, hade
erkebiskopen swarat, "att större lagbrott war det, att den
war konung öfwer riket, som icke war konungason, hwil-
ket stridde både mot lagen och landets sedwana". Och
erkebiskopen hade derutinnan rätt. Erling och hans son
singo höra desamma från andra håll. — Men jarl Er-

ting wiste wäl, huru hans sons laglighet lättast skulle blifwa erkänd.

Han ytrade sig till erkebiskopen sålunda: "Wiljen I föröka eder rätt, så lären I och wilja biträda oss att lifa mycket föröka konungens rätt. Nu är här i Norrige erkebiskopsstol, till mycken heder och ära för landet; låtom oss nu öka rikets heder med flera goda ting och se till, att wi kunna få en krönt konung, såsom Danstar och Engelsmän hafwa. Om Magnus icke blifwit så till konung tagen, som gammal sedwänja varit här i landet, så hafwen I makt att gifwa honom konungawigsel på sätt Guds lag bjuder, att konung skall till wälde salwas, och kan han sedan med rätta icke skiljas från konungadömet. Styrken I Magnus uti hans wälde, som I hafwen lofwat, så will jag främja edert wälde och af all makt i allan måtto befordra edert bästa."

Magnus Erlingsson blef sålunda Norriges förste krönte konung. Jarlens ord äro märkliga, emedan de i allmänhet wisa oss den heliga handlingens betydelse och hwilken wigt tiden fästade derwid. Jarlen sjelf ansåg den wara så stor, att hans sons laglighet derigenom erkändes i ett land och af ett folk, som ända sedan Harald Hårfagers tid tagit sina konungar endast ur mansstammen af denna konungs ätt. Krönt kunde hans son icke med rätta skiljas från konungadömet. Detta war wäl för jarlen det wigtigaste skälet, af mindre wigt de anförda föredömena i granrikena.

Konungamakten utgår från Gud. Den sanningen erkände äfwen hedningen, och det så i grunden, att han ansåg sina konungar i rätt nedstigande led wara gudarnas ättlingar. Men hedningens konung föreställde sjelf gudomen inför folket och war folkets förespråkare inför gudomen. Den christne konungen mottog i kröningen sin makt af Gud, men det war en annan än han som handlade å Guds wägnar, det war kyrkans tjänare. Den andliga makten wigde den werldsliga till embetet.

Suru till följe derutaf ganska lätt den tanke kunde uppstå, att konungamakten utgick ifrån och war lägre än prestmakten, finna wi ganska naturlig. Tanken uttalades också mer än en gång af christenhetens andliga öfverhufvud. —

501. Erik Knutsön är den förste swenske konung, om hwilken wi med wisshet weta att han blifwit krönt.

Swilka orsakerna woro, som föranledde kröningens införande hos oss, känna wi icke. Underrättelserna från dessa tider flyta dertill för sparsamt. Troligt är, att de i det närmaste woro desamma som i Norrige. Konungatronans bestående på Erik Knutsöns hufvud och grannritenas föredömen kunna antagas såsom orsaker. Hvem som förrättade ceremonierna weta wi icke heller, men det ligger i sakens natur att det skulle wara biskoparna, och erkebiskop war då ännu densamma Valerius, som wi lärde känna såsom konung Swerters wän och följeslagare på hans flykt till erkebiskop Absalon i Lund.

502. Om de följande åren af konung Eriks regering känna wi intet. Konungalängden wid Westgötalagen kallade honom en god årskonung till följe af den goda årswärten och de rika stördarna under hans tid. Likasom de föregående konungarna utmärkte han sig genom frukostighet mot de andliga.

Riseberga kloster, beläget sydväst om Sjöhemaren, synes på denna tid hafwa åtnjutit ett stort anseende och varit föremål för konungarnes och de stores synnerliga bewågenhet. Den mäktige jarlen Birger Brosa skänkte det egendom och hotar i gåfwofbrefwet med sina söners och anförwandters hämnd en hwar, som icke aktade hans förordnande i det samma. Konung Erik gaf, utom jordegendom, klostret den wigtiga rättligheten att uppbära

konungens sabbren för alla brett, som begingos inom klostrets område eller på dess gårdar.

Genom sitt giftermål blef konung Erik behöfvande icke blott med nordens mäktigaste konung på den tiden, Waldemar Sejer, utan äfven med en af de märkligare konungarna i Frankrike, Filip August, som var gift med en annan syster till Waldemar wid namn Ingeborg. Så mål kroningen som giftermålet inträffade år 1210.

År 1216 strådog Erik 10 på Wisingsö, "och ligger i Wornhem hos bröder sina och fränder". —

Johan I Swerkersson.

Strider om kronan.

503. Efter konung Erik Anutsöns död blef Johan Swerkersson tagen till konung. De närmare omständigheterna derwid äro obekanta. Wid Eriks död föanns egentligen ingen, som kunde göra anspråk på kronan. Ty Erik efterlemnade endast döttrar, hvilka icke heller kunde wara mer än några få: år gamla.

Samma år konung Erik dog, men efter hans död födde dock drottning Richisa en son, som efter fadren blef uppkallad med namnet Erik.

Johan och denne Erik woro de enda, som nu på grund af arf kunde göra anspråk på kronan. Wi säga på grund af arf, ty denna grund uppställes verkligem af tiden, ehuru riket var walrike. Wi komma dock ihåg, att konungadömet till och med under hedendomen gick i arf från far till son. Seden förklaras deraf, att man wid walet höll sig inom den gamla konungaätten.

Konung Johan räknar sjelf i ett af sina konungabref sin regeringstid från år 1216. Han war då myc-

ket. ung, enligt en uppgift i den ofwänmärnda konung Swerres saga blott femton år, och Westgötalagens konungalängd uttrar om honom, "att han war barnslig till åren". Sjelf kunde han således ej då föra sin sak, men han hade mäktiga män omkring sig, hvilka förde den för honom. Det synes wäl då, som om någon strid ej borde komma ifråga mellan denne Johan och ett årgammalt barn. Men barnet hade äfwen en mäktig förespråkare.

Det war Danmarks mäktige konung, den genom sina segrar och eröfringar lysande Waldemar Sejer, då herre, utom Danmark, öfwer hela nordkusten af Lyfland. Han åtog sig sin systersöns sak och förklarade att riket wore Eriks såsom arf efter hans far. De stora i Sverige bekyrade sig dock föga om denna den danske konungens förklaring. Man rustade sig till den unge konungens kröning i Linköping.

Då stämde Waldemar erkebiskopen i Upsala och hans lydibiskopar, såsom de öfriga biskoparna den tiden kallades i förhållande till erkebiskopen, att inför påstwen i Rom förswara sin och konung Johans sak mot hans systersöns, å hwilkens wagnar han wille sända män ifrån Danmark. Smärken biskoparna eller rikets öfriga store, som woro Johans anhängare, fästade sig emellertid wid denna stämning inför den romerska stolen.

Konung Johans kröning förfiggid i Linköping år 1219.

En bulla kom wisserligen från dåwarande påstwen Honorius 3, som uppdrog åt trenne tyska biskopar, att med noggrannhet undersöka de swenska biskoparnas förfarande. Hade de förrättat kröningen sedan konung Waldemar hänskjutit saken till påstwens afgörande, skulle en misstid föreläggas erkebiskopen af Upsala, inom hwilken han egde att tillsammans med en annan af de skuldiga biskoparna och fullmäktige från de öfriga insinna sig wid den "apostoliska trästeln" (d. ä. Rom), för att der stå.

till swars för den fidsvärduad de wisat den heliga stollen. Efterkommo de ej detta skulle de bannlyas. — Denna påfwens strifwelse, äfwensom en följande, war dock utan all werkan. Konung Johan war och förblef konung, och finnes hwarten konung Baldemar eller påfwen vidare uppträda mot honom.

504. Af ofwananförda sändebebefref kunna wi emelertid se, att det huswudsakligen war presterna som werkat för upphöjelsen af konung Swerfers son. Därför wiste den unge konungen att belöna dem genom stadganden till deras förmån, som göra hans kröningsår serdeles märkligt ej blott i swenska kyrkans historia, utan äfwen i asseende på utvecklingen af hela vårt samfundswäsende.

Konung Johan bekräftade nämligen det året de privilegier (d. ä. fri- och rättigheter), som hans fader konung Swerter 2 gifwit presterna, och som lade grunden till det andliga frälset, och dertill ökade han ännu ytterligare dessa privilegier, i det han gaf presterkapet i allmänhet samma rättigheter som hans företrädare, Eric Knutsson, gifwit Riseberga kloster. Han förklarade nämligen, att alla sakören, som å dömdes kyrkans personer eller eljest för brott begångna på kyrkans eller de andliges grund och mark, skulle tillfalla biskopen.

På dessa privilegier sökte och erhöillo biskoparna sedermera den romerska stolens bekräftelse. —

Några förnämliga män af konung Johans samtida.

505. Wi begynna med presterna.

På Upsala erkebiskopsstol satt ännu den för oss redan bekante Valerius. Han skall, enligt några krönikor, hafwa dödt sjelfwa kröningsåret eller år 1219, men det är troligt att han lefwat några år derefter, ehuru man ej

känner dödsåret. Han hade varit konung Swerker 2:s kapellan eller hofbiskop, och efter den då warande erkebiskopen Olof Lambatungas död (d. 11 Nov. 1200), sedan erkebiskopsstolen länge stått ledig, blef han omfärd wald till dennes efterträdare.

Ett wigtigt hinder fanns för biskop Valerii upp-
höjelse till denna wärdighet. Han war icke född i lagligt äktenskap. Men detta hinder war sådant att det kunde undanröjas. Så wäl konung Swerker, som de öfriga biskoparna och Upsala kapitel fällde förböner hos påfwen för upphäfwandet af detsamma. Påfwe war då Innocentius 3, och då han fick weta, att med prester-
skapets wal förenade sig konungens bifall och folkets önskan, gjorde han derpå det afseende, att han gaf erkebiskopen i Lund uppdrag att närmare undersöka förhål-
landet. Om erkebiskopen funne det för kyrkan nyttigt, egde han att — ehuru betänkelig bristen war — meddela dispensen och förlåna Valerius med pallium. Och Valerius blef erkebiskop.

Att han war inwecklad i sin tids politiska strider, känna wi af det föregående. Han war Swerkers vän, flydde med honom till Danmark. När Swerker war död, försonade han sig med Erik Knutsson. Att han efter dennes död arbetade för Swerkers son och i detta arbete wågade trotsa ej blott den danske konungen, utan äfwen sjelfwa påfwen, wore hedrande för hans minne, om man ej kunde tänka sig andra orsaker än blotta wänskapens.

506. Biskop Carl i Linköping må näst erkebiskop Valerius nämnas bland konung Johans samtida. Han war konung Johans kansler och konungen kallat honom sin frände. Troligen war han en Folkunge, Magnus Minnistölds son och således Birger Brosas brorsson. Han synes hafwa varit en kraftfull och werksam man i kyrkans angelägenheter och det icke endast inom sitt stift.

Bäst wisade han sitt nit i detta affeende genom sin ödb, hwarom här nedan.

Swaruti hans werksamhet skulle yttra sig är lätt att inse. Kyrko- och klosterbyggnad war det hufvudsakliga. Widare sökte han på ett lämpligt sätt fördelationden, och förnyade **tillsamman** med erkebiskop Andreas Sunesson i Lund en äldre förordning om visitationer på ön Gottland. Dessa skulle verkställas hwar 3:dje år af biskopen i Linköping, som då skulle fara öfwer halfwa landet. Hwarje sockenprest, som på en sådan visitationsresa besöktes, skulle gifwa biskopen tre måltider och hans socknemän ställa 14 hästar till biskopens begagnande. Den del af ön, som icke besöktes, skulle med en wis penningeavgift af hwarje kyrka ersätta biskopens möda.

På sin kröningsdag gaf konung Johan åt biskop Carl, såsom ett bewis på sin sonliga kärlek för all den ära och tro biskopen wisat honom få i motgång som medgång, ett jordagods af sitt fädernearf till ewärdelig ego för Linköpings biskopsstol.

I allt wisar sig denne biskop Carl sådan, att det intryf man får af hans personlighet påminner om en af hans företrädare på Linköpings biskopsstol, nämligen **Nol** den andre från honom, om hwilken i Linköpings biskopskrönika står skrifwet:

En fulltaga man i örlig och frid,
I hwilket som bäst torftis wid.

Om biskop Carl sjelf innehåller nämnda biskopskrönika följande:

Sedan war biskop Carl den sjette,¹⁾
den mycket orätt halv att rätte.
Store Guds tjenst skiftade han
och war en mächtig örlogsmän.
Ly wart af samma saga
med hertig Carl tagen af daga

¹⁾ Nämligen biskop i ordningen.

med andra svenska biskopar flera,
 den kristen tro wille formera,
 af Ryska,¹⁾ der sig wände sammantasta
 i Kefalum, Gud den stunden lasta.

507. Biskop Bengt 2 i Skara war för dessa tider en man af mycken betydhet och stort inflytande. Det ofwannämnda kungabrefwet, hwarigenom åt biskoparna skänktes de sakören, som föllo af kyrkans landtbor, är i första rummet staldt till biskop Bengt i Skara. Han skall enligt biskopslängden hafwa warit en sträng och brådskint man så wäl mot lekmän som klerker och hafwa förödt mycket gods, och när han for omkring landet, war det mera som en werldelig herre, än som biskop. Så stort följe af wäpnade män hade han med sig, och mängden af biskopens hästar och hans kostsamma hofhållning i öfrigt gjorde, att han måste pålagga sitt stift swåra utlagor och sammanskott. Så förwaltade han staf och stol, att han samlade härwapen, brynjor och stöldar, heter det i biskopslängden.

Swad som här är nämndt om biskop Bengt, gälker dock i allmänhet om de högre prelaterna på denna tiden. Ty i ett prattfullt och kostsammt lefnadsfätt hade de humit långt från de första missionärernas fromma enkelhet, och helt och hållet förgätit Christi bud till sina apostlar och de första lärarnes till sina utskickade, att lefwa af eget, ej af de omwändas arbete. Men det war alldeles naturligt, att så skulle gå, då kyrkans högsta platser redan eftersträfwades af rikets mäktigaste slätter, af konungarnas fränder.

I dessa tider af beständig oro och beständiga frig war det också lätt för en biskop att deruti inblandas isynnerhet som hans råd icke blott ofta eftersporades, utan äfwen war det gällande.

¹⁾ Ryskar i stället för folken på andra sidan Östersjön i allmänhet.

Wid konung Johans kröning i Linköping war biskop Bengt med, och mellan honom och påstven i Rom rådde så nära gemenskap, att den sednare wille genom biskop Bengt till och med meddela erkebiskopen i Upsala sina föreskrifter.

Denne biskop dog på en visitationsresa i Uplanden, hwarmed troligen icke menas landskapet Upland, utan den trakten kring Rinnefulle, der nu Westerplana, Medelplana och Österplana socknar ligga.

508. Bland werldslige store hafwa wi nästan öfwerallt i landet endast **Folkungar**. Svarhelft der fanns en förnämligare och mera framstående plats i samhället, så finna wi den upptagen af en Folkunge. Att följa dessa Folkungar i spåren, huru de så småningom utwidgade sin makt och sitt inflytande, tills slutligen all makt inom riket låg i deras hand, är omöjligt. Att så war, wisa oss de följande händelserna.

Birger Brosa, den mäktige jarlen, som hade en enke-drottning till gemål och en konung till måg, som i sin gård emottog konungasöner och skänkte dem råd och hjälp, och om hwilken häfderna icke hafwa annat än godt att förnämla, — honom hafwa wi sett framtråda och handla, om wi så få säga, i förgrunden. Han skymmer till och med undan sjelfwa konungen. Och sedan hans tid tillhör historien mera hans slägt än konungaslägterna. Efter honom bekläddes det numera så wigtiga jarlsambetet utslutande af Folkungar. Om denne Birgers söner hörde wi konung Swerre, en af sin tids märkligaste män, utmärkt både såsom människa och konung, fälla det yttrande "att de woro kände af alla."

Wida wigtigare för oss än jarlens söner är hans broder **Magnus Minnistöld**. Hans wackra och betydelsefulla tillnamn — minnistöld betyder på wårt nuwarande språk kärleksföld, ty minni är kärlek — tyckes göra oss berättigade till det spørjsmålet i häfderna: hwarför och hwarutaf fick han detta tillnamn? Men

häfberna tiga, och wisa of endast namnet. Man har gissat att Magnus Minnistöld war en af dem, som stupade i slaget wid Lena. Mera än en gissning blifwer dock detta ej, och den stöder sig på en gammal uppgift, som säger, att en wid namn Magnus stupade i det nämnda slaget. www.libtool.com.cn

Han war gift med Ingrid Alfwa. Om henne hafwa några sägner hunnit till vår tid, ehuru man om hennes fäderne känner intet wist och wi anse öfwerflödigt att här anföra alla gissningar. Wanligen antages hon som dotter till en **Enno Sit**, som skall hafwa varit son af **Swerker** d. ä. Sägnera om henne tillhör ett gammalt folkungagods Bjellbo, detsamma der wi sågo konung Knut Eriksson winna sin blodiga seger öfwer de swerkersta prinsarna. Bjellbo jarlasäte tror man hafwa legat wester om Bjellbo kyrka, hwilken sjelf är så gammal, att hennes ålder wäl hinner upp till dessa tider. Man har wester om kyrkan funnit en stengrund, som man tror tillhöra gamla Bjellbo gård. Flera namn på gårdar i trakten anses äfwen härfläta från det fordna jarlasätet. Så skall jarlens hirdmän eller hofmän hafwa haft sin boning, der nu Hofgården ligger, jarlens fogde bott på Fogdegården, och Blockhusgården hafwa sitt namn af en forntida befästning eller ett blockhus. Rusthållet Trädgården skall ligga der fordom slottsträdgården låg.

Ingrid Alfwas kamrar äro belägna i sjelfwa tornet till den gamla kyrkan, hwars tjocka gråstensmurar wittna om hennes höga ålder, på samma gång som tornet, hwilket har $6\frac{1}{2}$ aln tjocka murar och är uppfördt af huggen kalksten till samma bredd som kyrkan. De nämnda kamrarna ligga i tornet, den ena ofwanom den andra. Sägner förmåler, att Ingrid Alfwa under ofridstider dragit sig undan till dessa tornrum. Annu år 1669 skulle i dessa rum funnits qwar af Ingrid Alfwas husgeråd.

Fru Ingrid skall vidare — förmåler säggen — höftwa varit begåfwad med en stor spådomsanda, och ibland annat fäلت det yttrandet om sin ätt, "att så länge hennes hustru stod upprätt, skulle ätten icke dö ut". Det war på sitt yttersta hon hade detta yttrande, och hon war då mäktig gammal. Emellertid — så förmåles det — skall hon efter sin död blifwit inmurad i upprätt ställning uti en pelare i sakristian, för att sålunda förekomma ättens utgång. I en fyrkantig murad stenpelare till höger om dörren i sakristian trodde man Ingrid wara inmurad, tills man i förra århundradet fann sig derutinnan bedragen. Kyrkan skulle nämligen då till en del ombyggas, och då derwid sakristian refs, fanns man intet tecken till någon ihålig pelare, icke heller till någon inmurad kropp.

509. Det är dödt sönerns minne, som fört med sig till sena efterwerlden Magnus Minnisfölds och Ingrid Alfwas. Twenne af dem äro utan genfägelse sin samtids ypperste män. Om den bygre af dessa så wi under den närmast följande konungen tillräckligt tillfälle att tala.

Estil (eller Astel) war den äldre af dem. Han war lagman i Westergötland och intager en betydande plats i dessa tiders och deras båda sista konungars historia. Han skildras som en man, kunnig i alla rätter och i allo måtto wäl sticad för sitt kall, så att han wiste säga, hwad rätt och lag war. I lärdom kunde han mäta sig med klerkerna, så att han deruti ej gaf någon efter. Presterna woro på den tiden i allmänhet de enda, hos hwilka lärdom fanns. Att wara lärd som en kerk, ännu mer att i lärdom ej öfwerträffas af någon, antyder således eufant för sig en owaulig man. Manhaftig war lagman Estil derjemte och wäl förfaren i allt, hwad som till swärd och strid mände höra. I råd och dåd war han en man för sig med sådan gåftwa af Gud, att framför andra män han egde ett stort förstånd och

skicklighet i allt och äfvergiut alla rikets häfdingar. "Swad må jag nu mera om honom säga" — yttrar häfdatednaren wid Westgötalagen — "utan detta, att sent födes en annan slikt man."

Eskil skall hafwa varit särdeles werksam i sitt kall såsom lagman. Med största omsorg sporde han och letade efter Lums (Lumbs, Lumbers) och andra gamla lagar till kännedom af landets bruk i fordomtima, och då han fann dem, begrundade han dem med mycket snille och urskilning. Han lade sålunda grunden till den äldre Westgötalagen.

Lagman Lumb eller Lumbr nämnes såsom Westergötlands förste lagman, och gjorde en samling af Westgötarnas domarereglor, som efter honom fick namn af Lumbs lag, liksom Wigers Flöckar inom Upland singo namn af sin samlare och ordnare Wiger, som skall hafwa lefwat på Ingiald Illrådas tid, och om hwilken det heter i förtalet till Uplandslagen, att "han war en hedning i heden tima". Lagmanslängden wid Westgötalagen säger om Lumbr, "att han war född i Wangum,¹⁾ och der ligger han i en kulle, förty att han war hedning."

Rummet näst efter denna Lumbr intages med skäl af lagman Eskil, såsom en nitisk lagarnas samlare och ordnare, och föddes sent hans like, så dog också sent hans minne bland Westgötarna. "Wäl är dem god lag lyser och i skrift kommer; såsom mur omkring hus för wänner, så ära de wärn mot swänner."

510. Lagman Eskil, war gift med den Christina, som wi sågo i Ronghäll bortföras från sin moder, konung Swerres enkä. År 1215 ingiut han detta ättenskap. Christina, war då enkä efter den norrske jarlen Håkan Galin. Efter denne jarl framstår en annan mäktig jarl i Norrige. Han het Skule. Tre år efter lagman

¹⁾ Wangum i Skånings härad halfannan mil från Stora. Der ligger en stor hög, som ännu bär namn af Lumbs hög.

Eskils giftermål, fick denne jarl Stule ett besök af en man, som för efterwerlden är af mycket större wigt än den mächtige jarlen. Det war Isländaren Snorre Sturlesson. Det war på sommaren 1218 han kom öfwer från sin ö till Norrige, och sedan han wistats hos Stule öfwer wintern, begaf han sig sommaren derpå (1219) till Sverige, för att besöka Westgotalagmannen och hans hustru, öfwer hwilken han hade gjort ett qwäde, kalladt *Andwaka*. Snorre blef af lagmannen och hans hustru på det kärligaste emottagen och erhöil af dem ståtliga skänker, bland annat, såsom wi redan nämnt (308), den fana, som bars framför Sweahären i Erik Knutssons strider mot Swerker. Wigtigare för Snorre och äfwen för oss woro de underrättelser om vårt land, som han erhöil af lagmannen, och som han sedan lät inflyta i sina konungasagor. Utan dem skulle wi måhända gått förlustiga mycket af det ljus, som ifrån dessa sagor faller öfwer de aflägsnaste tider i vårt lands historia. —

När lagman Eskil dog, weta wi icke. Troligen inträffade hans död i början af striderna under den följande konungen. Hans enka Christina lefde tills konungakronan glänste inom lagmannens ätt. Sannolikt dog hon icke förr än 1254. —

511. Ur herrarnas klass kunde wi nämna många flera, ehuru wi om den för öfrigt känna intet. En må wi här nämna, *Nils Sirtensson* till Tofta. Han war gift med Erik Knutssons dotter *Marta*, månde således hafwa warit en betydande man. Stora rimfröikau säger om honom:

Han war en spaker rättwis man
och lät sig ätnöja, det Gud honom an.¹⁾

Wigtig är han såsom stamfader till de båda lysande ätterna *Sparre* och *Oxenstjernas*, hwilka gäfwos Sverige så många utmärkta män.

¹⁾ D. ä. *unnade*.

För öfrigt må wi i affeende på dessa herremän eller stormän, såsom de i häfderna nämnas, framhålla en omständighet, wisseligen af ringa wigt i och för sig, men dock icke helt och hållet utan sin betydelse. Wi finna nämligen efter denne konung Johans tid det latinska ordet dominus (herre) börja begagnas i gamla handlingar för att beteckna en herremän.

Swärdsriddarne.

512. De kända tilldragelserna under konung Johan föra oss österut, till Estland. Men innan wi företaga skildringen af det tåg konung Johan gjorde till detta land, böra wi framställa en sak, som för dessa tider är alldeles egen, och ej heller blef främmande för norden och vårt land. Det är de andliga riddarordnarna. När wi tala om riddare, tänka wi oss wanligen en krigare och en werldslig man. Dessa riddare åter woro prestes, men prestes med sporrar och swärd.

Wi känna fyra sådana andliga riddarordnar: Johanniterna, Tempelherrarna, Tyska orden och Swärdsriddarne, hvilka båda sistnämnda ordnar dock sammansmälte till en. Utaf dessa är det just denna, den Tyska orden eller Swärdsriddarne, som rör oss närmast.

Dessa ordnar uppkommo under korstågen och woro det egentliga stödet för det christna konungarike, som upprättades genom korstågen i det heliga landet. Utan de tre wanliga munklöstena, kyskhet, fattigdom och lydnad, aflade dessa ordensbröder ett fjerde, nämligen att strida mot otrogna och skyddda pilgrimer. Liksom klostren erhöilo de snart stora privilegier och otroliga rikedomar, men förföllo snart från sitt ursprungliga syfte.

Swärdsriddarnes orden stiftades af en biskop Albert, som ifrån att wara domherre i Bremen blef biskop

i Lifland. Han war, när han kom dit, i sin bästa ålder, full af kraft och nit att gå framåt i sin kallelse. Vertill egde han mycken erfarenhet, war förutseende och beslutsam. Först och främst lade han grunden till staden Riga, för att få en fast förenings- och utgångspunkt för omvändelseverket. Det fäste, som den första christendomsförkunnaren i Livernas land hade anlagt wid Dünafloden i Rytull (Rieskola), war för det affedda ändamålet mindre gagneligt. — Der Righebäcken utfaller i Düna, stragt inwid mynningen af denna flod, uppförde biskop Albert hus och byggde kyrka, samt omgaf detta fäst biskopliga hufvudsäte med murar. Förbindelsen med hafvet war isynnerhet den omständighet, som biskopen affett wid Rigas anläggning.

Derefter utgingo uppmaningar till korståg mot hedningarna i Lifland. Och korshärförare strömmade till landet. En hwar, som deltog i dem, fick af den romerska stolen samma syndaförlåtelse, som om han fore till det heliga landet. Men dessa skaror förswunno lika fort som de kommo; innan året war till ända, hade de dragit derifrån.

Då uppgick för biskop Albert tanken på hwad de andliga riddarordnarna uträttade i det heliga landet, och han beslöt att stifta en riddarorden i nordnen. Saken war dock ej så lätt satt i werket. De första riddarne, som ifklädde sig ordensdräkten, woro ganska få. Deras namn Swärdsriddare (Swärdsbröder, bröder af Christi ridderskap, Christi riddare) fingo de af sin ordensdrägt, som war hmit, med ett rödt kors och ett svart swärd på bröstet. Det war ett tecken till ordens bestämelse, att helga lifwet åt Christi tjenst i utbredandet och förswarandet af hans lära. Påfwen — det war Innocentius 3 — gaf dem samma regel som Tempelherrarna. En tredjedel af landet beständes till dess underhåll och i de eröfringar som gjordes skulle de ego stå efter godsförande ordna försättning och för-

matning. Närmast leddes orden af en ordensmästare, men i Lifflands biskop skulle riddarne wörda sin öfwerherre och wara honom hörsamma.

Från sin ringa början wärte orden ganska snart till stor betydhet. Men hårda, blodiga strider wäntade och måste genomkämpas i dessa länder, hwars hedningar med fröjd gingo i döden för sin tro. "Gå olycklige", — brukade de säga till den döendes tröst — "gå till den bättre werlden, der Lyckarna icke mera skola wara dina herrar, men dina trälar." Och så djupt war fädrens tro rotad hos dem, med en sådan kärlek hängde de fast wid den, att skaror af nyomwända strömmade till Düna-floden, för att i des watten två sig rena från dopet.

När slutligen det egentliga Lifflands innebyggare, Liberna och Letterna, blifwit underkufwade, hade orden wid sidan af dem i Esterna en ny lika farlig fiende, farligare till och med, emedan ett uppror samtidigt stedde bland Liberna, och äfwen Ryßlands furstar började med oro se den nya ordens landwinningar. —

Konung Waldemar och Dannebrogen.

513. Då begaf sig biskop Albert i egen person till Danmark, att hos des tappre och riddelige konung söka hjälp mot de hotande farorna. Ingenting kunde wara denne konung mera wälkommet än biskopens begäran. Han war då herre öfwer hela kuststräckan söder om Österjön och det fattades blott just de länder, dit han nu skulle draga, för att hans wälde skulle få Tynsta wiken till naturlig gräns på den sidan. "Nästa år" — swarade konung Waldemar den bänfallande biskopen — "nästa år will jag komma med min här till Estland, till den heliga jungfruns ära och mina synders förlåtelse."

Nedan 1205 hade konung Waldemar tillhammans

med erkebiskop Andreas i Lund företagit ett tåg mot Estlands sjöröfware, ett tåg, som dock blef utan några wigtigare följder. Nu kom han år 1219 enligt sitt löfte med en wäldig här och flotta och landade i landskapet Harrien på Estlands nordwestra kust.

Det låg en gammal borg, som han nedbröt, men uppförde i dess ställe en ny, inwid hwilken sedermera staden **Reval** uppstod. Huru stor den danska hären war, kunna wi ej på siffran uppgifwa,¹⁾ men att den ingaf Estländningarna mycken fruktan, det se wi af anteckningarna från den tiden. Innewånarne närmast i trakten, der hären landstigit, undertastade sig nämligen genast och bådo om fred.

De erhöles den, och Danskarna fortforo med uppbyggandet af borgen och biskoparna predikade och döpte på det ifrigaste, — då plötsligt en afton hela trakten omkring Danskarnas läger, så långt man kunde se, fylldes af fiender. Det war den 15 Juni på aftonen, tre dagar efter sedan Estlänningarne begärt och erhållit fred, som de i fem stora afdelningar anföllo de intet ondt anande Danskarna. I den förwirring, som uppstod wid det häftiga anfallet, hade troligen hela danska hären gått förlorad, om ej en af konung Waldemars wafaller, den unge **Wiglan** från Rügen, på det tappreste hållit stånd mot den påträngande fienden. Han stod på en höjd wid hafwet, och derifrån tillbakaslog han de anfallande och lyckades tränga dem tillbaka. Deita blef en wändpunkt i striden. Nu waknade hos Danskar och Tyskar den medfödda tapperheten. Striden tog en annan wändning. Den fullkomligaste seger krönte konung Waldemars swapen.

514. Åran för segern tillkom kyrkan och det heliga baner med hwitt kors på röd grund, som den helige fadren sändt konungen, och under hwars underbara

¹⁾ Man säger öfwer 60,000 man.

bestydd förshären fättat. Det är **Dannebrogens**, det danska riksbannerets begynnelse.

På en höjd invid slagfältet — säger sagan — låg den gamle erkebiskopen **Andreas Sunesson** föränt i den mest brinnande bön för Christi vapens seger. Så fort han af mattighet nedfänkte sina upplystade händer, segrade bedningarna. De andeliga bröderna, som omgåfwo biskopen, måste då understödja hans armar, så att han oaf-låtligen kunde anropa Herren i himmelen om nåd. Då skall det himmelska baneret hafwa nedkommit från himlen och tillfört Danstarna seger.

Som man ser, är sagan hämtad dels ur berättelsen i den heliga skrift om **Moses**,¹⁾ dels woro på den tiden fända liknande tilldragelser så wäl från den gamla romerska historien²⁾ som ur **Portugals**.³⁾

515. Efter wunnen seger, fullbordade **Waldemar** bygghandlet af **Retvals** borg, tillförordnade biskop och prester, lät lägga grunden till kloster och kyrkor, och sedan han sålunda på allt sätt fökt stadga Danmarks wälde öfwer detta aflägsna land, återwände han hem.

Biskop **Albert** bedrog sig, då han trodde att den danske **Waldemar** skulle göra eröfringar för hans räning. Därför hade ej blott påstwen **Innocentius 3**, utan äfwen **Honorius 3** tagit den danske konungen, hans ländar och egendom under sitt och den helige **Petri** hunderliga hägn. **Honorii** bulla af den 9 Oktober 1218 bewiljat utan ringaste inskränkning konungens bön, "att det

¹⁾ 1. 9. 9—17; 11, 16, 10.

²⁾ Kejsar **Constantin** den store skall hafwa nästan på samma sätt wunnit en seger år 312. Ett kors wijade sig äfwen för honom på himmelen med omskrift: "i detta tecken skall du segra."

³⁾ Före den afgörande segern öfwer **Saracenerna** skall en konung wid namn **Alfons**, **Portugals** förste konung, hafwa sett ett kors på himlen och **Christus** själf hängande derpå. Frälsaren skall då hafwa lofwat honom segern och befallt honom i **Portugals** wapen upptaga de 30 silfwerpenningar, för hwilka **Judas** förrådde **Frälsaren**.

mätte wara honom tillåtet att underkasta sig och sitt rikets kyrka de länder, som han på sitt folks befohning frän- tog hedningarna." På grund häraf betraktade Walde- mar Estland såsom sin egendom. Men äfwen Swärds- riddarne och biskop Albert å sin sida betraktade landet såsom sin egendom; den sednare eftersträfwade till och med att blifwa hysk riksfurste nder kejsaren. Det är ganska eget att läsa berättelserna om, huru de hwar för sig sökte försäkra sig om landet. Präster från Riga och präster utsända af den danska erkebiskopen sprungo om hwarandra på wägarna. Den som först hann döpa, hans herre tillhörde den döpte, och erkebiskop Andreas lät till och med döda en inföding, som mottagit dopet af en prest från Riga och lemnat honom sin son som gislan. Uti dessa omständigheter lågo emellertid ett frö till långvariga strider ej blott mellan de danska och bi- skopen i Riga, utan äfwen mellan denne sednare och Swärdsriddarne, hwilka fordrade större fördelar för egen räkning, och ingalunda wille med sitt blod betala ut- widgningen af biskopens besittningar och makt.

Ronung Johans tåg till Estland.

516. Året efter slaget wid Newal kommo äfwen från Sverige korsfarare till detta land. Ronung Wal- demars seger kunde måhända hafwa upplifwat i Sverige minnen från forna tider, då dessa länder woro swen- ska ståtlländer. Men det är så öfwerensstämma med tidens lynne, att företaga en riddarefärd för Christi skuld, att wäl ej behöfwes någon annan förklaring öfwer or- sakerna till detta tåg, än den som ligger i de äfwen till vårt land utsända bullorna att gripa till wapen mot hedningarna i Estland. Ännu war ej heller det gamla wikingalynnet utdödt. Men det war christuadt, d. w. s. man skulle strida mindre för den ära, som striderna

fränkte, än för Kristus och hans lära. Detta förhindrade dock ej, att man så väl nu, som långt sednare under kommande tidsstiften, finner män, som älska striden för deß egen skuld.

En omständighet, som deputom kunde rikta fors-
 fararnes blickar just på Estland, är de skändiga härjnin-
 garna af sjöröfvarflottor från detta land och synnerligen
 från den utom Estland belägna ön Osel. Vi påminna
 oss väl det blomstrande och rika Sigtunas förstöring.
 Fem år derefter 1202 hade åter en sådan sjöröfvar-
 flotta från Osel, bestående af 16 härskpepp, härjat på
 kusten af Blekinge i Lister's härad, plundrat kyrkorna,
 tagit bort flockorna och dels ihjelslagit dels bortfört i
 fångenskap landets innebyggare. Orsaken till detta ko-
 nung Johans tåg blir då densamma som den, hwilken
 bestämde Erik den heliges tåg till Finland, ett försök att
 hämma det onda i sjelfwa källan.

Konung Johan rustade sig och seglade tillsammans
 med sin jarl Carl och den ofwannämnde biskop Carl i
 Linköping öfwer till Estland. År 1220 landade den
 svenska flottan wid Estlands kust, gent emot ön Osel.
 Denna del af landet kallades *Notalien*¹⁾ eller af Ty-
 skarna *Wied* och utgjorde sydwestliga delen af den est-
 ländska halfön, hwars nordwestra del war det ofwan-
 nämnda *Harrien*. Der i *Notalien* eller *Notala*, såsom
 namnet finnes i gamla inhemska anteckningar, låg wid
 stranden ett slott, som hette *Beul* (eller *Lehal*), hwilket
 Swensarna bemäktigade sig, och der de slogo läger.

Innan något widore hunnit uträttas, och medan
 ännu konung Johan befann sig på slottet, ditkommo
 sändebud från biskop Albert och Swärdsriddarne, hwilka
 tillkännagåfwo att dessa länder redan blifwit af bisko-
 pen och riddarne omwända till christendomen. Der-
 jemte warnade sändebuden konungen, att ej sätta för

¹⁾ Namnet finnes ännu qwar i socknen *Notel* nära *Hapsal*.

myden lit till Esternas ord. De woro opålitliga och sveckfulla, och konungen borde alltid hafwa fullstark här omkring sig.

Emellertid började konungen sitt omvändelsewerk. Han lät sina prester genomwandra landskapet, predika om Kristus och döpa de ännu oomvända. Tillika lät han bygga kyrkor. Sedan konung Johan sälunda tillbragt någon tid i landet, hwarunder Swenskarna på sina wandringar äfwen framkommit till Danskarna i Rewal, och samtalat med dem, wände konungen åter hem till sitt land igen. Jarlen qwarlemnades dock jemte biskopen, och tillika med dem 500 man till besättning på slottet.

Swenskarna ansågo sig ej hafwa något serdeles att frukta, omgifna som de woro af christna makter på twenne sidor, nämligen Danskarne i Rewal och Swärdsriddarne i Riga. De bedrogo sig dock. Tidigt en morgon — den 8 Augusti 1220 — i första daggroningen wäcktes de af en talrik här, som kommit öfwer hafwet från Dsel och nu kringrände Leal, anläggande eldar rundt omkring för att sätta slottet i brand. Swenskarna gjorde ett utfall ur slottet, men deras tapperhet förslög icke emot fiendens stora mängd. Jarlen stupade och jemte honom biskop Carl och hela besättningen, så att endast några få undkommo till Danskarna i Rewal.

Estafår.

517. Den tilldragelse, wi nu gå att beskrifwa, timade måhända efter konung Johans död, men dels emedan den wanligen hänföres till hans regering, dels tillfölje af densammas nära sammanhang med nyh föregående berättelser, anse wi här wara stället för densammas nedstrifwande.

På Ekerön i Mälaren låg ett gammalt folkungagods, som hette Astanäs. Det egdes af en jarl wid

namn **Johan**. Han hade länge legat ute i strider med **Ryszar och Ingrer.**¹⁾ Under hela nio åren hade han varit borta, innan han återvände till hemlandet och sin gård **Astanäs**. Men första aftonen efter hans hemkomst lade en estländsk sjöröfvarflotta till wid **Ekerön**. Esterna gingo i land, öfverföll **Astanäs gård** och ihjelslogo **Johan jarl**.

Jarlens hustru lyckades dock undkomma. Hon var en modig och behjertad qvinna, och när hon kommit till det gent öfver **Mälaren** liggande **Snuhammar,**²⁾ likaledes ett gammalt folkungagods, samlade hon i största hast så mycket folk hon kunde, och beslöt öfverfalla Esterna och hämnas sin mans död.

Sjöröfvarflottan låg i det smala sundet straxt sydost om **Ekerön** mellan **Södermanland** och en liten holme, på hwilken nu **Ångshatt**³⁾ ligger. Här föll den raske frun öfver dem med sitt folk så hastigt och oförutsedt och stridde med en sådan tapperhet och ett sådant mod, att sjöröfvarne ledo ett fullkomligt nederlag. Ingen enda af dem undkom. Annu i dag bewara namnen **Estastår** eller **Estklippan** minnet af fruns rashet och sjöröfvarnes nederlag.

Den stora rimkrönikan beskriwer händelsen sålunda:

Det är så sant som jag här läs,
Joan jarl wart dräpin wid **Astanäs**;
der ute hade varit nio år,

¹⁾ Innerwånare i Ingermanland.

²⁾ I Botkyrka socken. Remningar af en borg finnas ännu på godset.

³⁾ Wid gården öfverst på en klippa, som stupar brant ned i hafvet är uppsatt en hatt af jernbleck. Om betydelsen af detta minnesmärke äro gissningarna många. Något bestämdt om uppkomsten af det samma känner man icke. Enligt en sägen skall under striderna mellan **Olof Stöttonung** och **Olof Haraldsson** en svensk krigare afflagit den norske konungens hatt; enligt en annan skall detta minnesmärke syfta på någon händelse under **Eric Wäderhatt**.

få att han aldrig mellan hemma war,
och stridde med Rysa och Ingrebo¹⁾
för Guds skull och den heliga tro.

Första natt der han kom hem,
då wart han slagen ihjel af dem.
Hans hustru rymde till Sundhammer,
hon hade sorg och mycken jämmer
i sitt hjerta och i sin huga.

Då tog den ädla sköna fruga,
och sammade folk och mycken matt,
och drap dem alla, så är mig sagdt,
uppå ett berg heter Estastår.

Alla de låto lifwet der.

Och (hon) lät draga deras skepp å land och bränna,
förty att sorgen war då kommen till henna.

519. Biskop Wilhelm af Modena besötte såsom romerska stolens legat år 1225 Lifland och Estland. Just som han stigit ombord för att efter fullbordadt wärf antråda återresan till de tyska östersjöstäderna och fartyget endast wäntade på gynnande wind, fick man helt plötsligt se ett af dessa otaliga sjöröfwarfskepp, som då swärmade kring alla Östersjöns kuster. Det war från Njäl och kom nu hem från Sverige, lastadt med byte och fångar.

Biskopen sporde närmare efter underrättelser om dessa sjöröfwerier, och han ryste tillbaka för hwad han fick höra. De olyckliga fångarna rönte den råaste behandling. De fångna qwinnorna woro ett mål för de mest djuriska lustar, och sedan de blifwit skändade delades de som trälinnor mellan röfwarne sjelfwa eller såldes till andra hedningar. Presters hade mördats, kyrkor och kloster hade bränts. Biskopen såg tydligt af det medförda bytet, att det war taget ur kyrkor och kloster, och han rördes djupt af sorg och medlidande öfwer det mycken onda, som de föröfwat i Sveriges land. Han bad till Gud om hjelp emot så stor olycka. ¶

¹⁾ Det är Ingreboar, Ingrer.

När vinden sedan blåste upp, gick man till segels, men alltid stod det rysliga af hvad han sett och hört för biskopens själ. Så fort han kommit till Gottland, förkunnade han, att en hvar, som för Christi skuld wille mottaga korstecknet och utkräfwä hämnd af Djels grymma innebyggare, skulle få syndernas förlåtelse. Göterna wissade emellertid ingen håg att efterkomma biskopens uppmaningar. Men Thskarna woro mer williga. De antogo korset och rustade sig till färden.

Sedan de öfwerkommit till Riga, förenade de sig med Svärdsriddarne och drogo så mot Dsel. Det war efter julen, sedan högtidsdagarna till firande af Trälfarens födelse woro till ända, som de bröto upp. Hären, som war innemot 20,000 man stark, war fördelad i serskildta afdelningar, hwarje under sin fana, och sålunda ordnad beslöt man att gå på isen öfwer hafwet till Dsel. Kort förut hade det under en ihållande sydlig wind fallit mycket regn, så att uppsjö åftadkommit, men derefter hade inträffat stark köld, som isbelagt hafwet, så att det nu låg som en glatt spegel framför korsfararne. Utan tvekan anträdde de öfvergången. Och dånet af hästhofvarna och wagnarna och wapnens raslande, der den wäldiga hären tågade fram, det tunga fallet af hästar och karlar på den hala isen hördes såsom åskans rullande öfwer hafwet.

Mot så mäktiga fiender kunde Dselboarna ej hålla stånd. Deras starkaste fästen föllo i korsfararnes händer, och derefter betogos de af en sådan sträck, att från alla delar af ön sändebud kommo till de christna med anhållan om fred. De wille alla underkastat sig och mottaga dopet. De erhöilo fred och ibland wilstoren war äfwen det, att de skulle lösgifwa alla hos dem warande swenska fångar af båda könen. Sedan strömmade från alla håll män, qwinnor och barn till de christnas läger, för att undfå dopet, och presterna, som

åtföljde korskären, woro under flera dagars tid från morgon till sent på aftonen sysselsatta med att döpa.

520. Sedan wi sålunda lifsom på närmare håll sett, hwilka lidanden de swenska kusterna woro underkastade från dessa wilda hedningar från andra sidan Österijön, de må nu komma från det inre af Kyrialabotten, från Karelen eller från Ingermanland, Estland eller Ösel, förstå wi fullkomligt krönikeskrifwaren, då han börjar sin beskrifning öfwer de händelser, hwilka wi här ofwan anfört, med dessa ord:

Sverige hade mycken wade
af Karelen och stor onade.
De foro öfwer hafwet och in i Mäla¹⁾
både innan lugn och i åla²⁾
allt hemliga innan Swia står
och oftast allt med stolten här.

Konungens kansler.

521. Biskop Carl i Linköping, sade wi, war konung Johans kansler. Man har ansett honom för den äldsta, som i vårt land innehafst slikt befattning.³⁾

Men hwad menas med en kansler? — Embetet war af mycken wigt, blef det ännu mera i tider närmare våra. Wi böra derfor egna detsamma någon uppmärksamhet.

Sjelfwa namnet kansler, som kommer af det latinsta ordet cancellarius, hwarmed man betecknade en skrifware, emedan en sådan alltid satt innanför ett gal-

¹⁾ Mälaren.

²⁾ Stormväder.

³⁾ Det förekommer en ännu äldre. Det är en af denne biskops företrädare, den af oss redan nämnde biskop Kol. Han war enligt den förut (488) af oss anförda år 1372 af Åke och Ambjörn vidmerade affskriften af äldre urkunder, konung Knut Ericssons kansler och har med honom samma dödsår.

lerwert eller ett skrant, på latin cancelli, — sjelfwa detta namn antyder embetets åligganden. Han war konungens skrifware, uppsatte de bref och domar, som utgingo från konungen, förde bot öfwer hans inkomster och egendom, och förwarade det konungsliga signetet.

Orsaken till embetets uppkomst, och hwarföre wi först nu få höra talas om en sådan embetsman, är lätt funnen. Han hade icke behöfts förut. Konungarna afgjorde alla ärenden mundtligen, ware sig på tingen i förhållande till sitt folk eller i afseende på främmande riken och konungar. Derutinnan war tiden nu en helt annan. Dels komma skrifwelser utifrån till Sverige, dels utfärdas sådana inom landet. Wi hafwa redan talat om många påfwebref, eller så kallade bullor, och äfwen konungabref.

Det äldsta swenska konungabref i original,¹⁾ som finnes, är af konung Knut Eriksson. Det är försedt med konungens sigill liksom ett äldre, som finnes wid erkebiskop Stefans bref, och som är konung Carl Sverkerssons. Man skref nämligen ännu icke sitt namn under en handling, utan satte i des ställe sitt sigill derunder, och man har berättelser, som wisa, att de store och maktgande förde på sina resor sina sigiller med sig, för att begagnas wid förekommande fall. Den sistnämnda urkunden af Sveriges förste erkebiskop är märklig såsom den äldsta kända i vårt land.

Men skrifwa kunde icke Sveriges konungar denna tid. Skrifkonsten, konsten att i skrift uppfatta och uppteckna sina tankar, war dessa tider ganska sällsynt. Icke ens alla klerker kände den konsten, mycket mindre de werldslige store. Utom presteståndet kunde således konungen ej söka sin kansler, han måste wälja honom bland presterna. Men kanslerens befattning, som höll honom i närheten af konungens person, förskaffade ho-

¹⁾ D. ä. ursprunglig skrift, urskrift.

som ett inflytande, som gjorde honom till en af de mest betydande och mäktiga män.

Kanslaren var för vårt samfundsskick någonting alldeles nytt, men gjordes nödvändig af tidsförhållandena, af de förändringar i samhället som christendomen och den christna kyrkan medförde, och den nye af främmande förhållanden framträdde embetsmännen fick ett främmande namn.

522. För att göra oss ett begrepp om denna tidens bildning, må vi kasta en närmare blick på det äldsta till vår tid bibehållna konungabrefvet.

Det är skrifvet på ett stycke pergament, 18 tum högt och 11 $\frac{1}{2}$ tum bredt. Sjelfva skriften är ren och fast med långa så kallade stafivar, och påminner mycket om skriften i den samtidsigt med konung Knut regerande kejser Courads diplomer. I den andra af oss nämnda urkunden, diplomtet af erkebiskop Stefan, är denna likhet synnerligen påfallande. Den visar sig så väl i afseende på de första med en slags ornerad skrift utförda orden, som i afseende på de följande.

Sigillet wid konungabrefvet är enkelt af hvitt wax och fasthänger wid pergamentet genom ett hänge, som består af en betydlig mängd hwhita, fint tvinnade linnetrådar, hwarje tråd ännu efter mera än 650 års förlopp så stark, att den med möda kan sönderslitas. Sjelfva sigillit föreställer konungen sittande på sin thron med krona på hufvudet och spira i högra handen. Kronan slutar i något, som liknar en hjelmbufse, och spiran i en lilja. Den wenstra handen har troligen hållit klotet med korset, men den är tillika med halfwa sigillit förstörd.

Inskriften, hvars ena hälft likaledes saknas, har utan twifvel varit denna: (SIGILLUM KANV) TI SVECORUM REGIS. Det inom klammer stående är det, som gått förloradt. På swenska lyder inskriften så: Knuts Sigill Sweriges Konungs.

523. För att förekomma förfalskning af en dylik

urkund, isynnerhet om den rörde öfverenskommelser af mera enskildt natur, plägade man understundom skära den i två delar, så att af wissa ord den öfre hälften tillhörde den ena, den nedre hälften den andra delen. Man har i behåll nedre hälften af ett sådant diplom från Nydala kloster. I öfre kanten på detsamma står nedre hälften af orden: *carta testimonialis*.

Konungagrafven i Ulwastra.

524. Konung Johan war barnslig till åren, när han blef konung, heter det. Han war blott sex år äldre, när han dog. Han war mycket godwiljader — heter det vidare i konungalängden wid Westgötalagen — och allt Sverige harmade hans död mycket, att han skulle ej lefwa längre. Af sin ungdom har han blifwit kallad Johan den unge. Prästerna kallade honom den fromme. Han wistades, liksom farfadren, på Wisingsö, då han dog i Mars¹⁾ 1222, "och i Ulwastra ligger han" — säger ofwannämnda konungalängd — "och alltid gömme Gud sjäal hans." —

Konung Johan war den sifte af sin ätt, den swerterska konungaätten.

Stå stilla, wandrare, och se dig om!
Här reste sig från gråa ålderdomen
ett kloster, heligt då, — men tiden kom
och gjorde hemgång uti helgedomen.

Se, tidens wisshet åt legenden ler,
och twistarns fötter på relikens trampa;
jag wörbar forntids minnen, ännu er,
jag tänder åter er förtärda lampa.

Tegnér.

Några grushöljda grundmurar och några hwalf —

¹⁾ En yngre anteckning har, måhända till följe af ett striffel, månaden Maj.

det är allt som nu är qvar efter Alwastra herrliga klosterbyggnad.

Den förste Swerker och hans drottning Ulfhild grundade klostret, och måhända har det fått sitt namn af drottningen. Ulfhildsstad eller Ulfhildsrum, Alwidrum förändrades till Alwastrum, och deraf blef Alwastra. Linköpings siste katholste biskop, Hans Brass, skrifwer i ett bref till konung Gustaf 1, att drottning Ullwillia funderat klostret med jord af sin morgongåfwa. Efter henne riktades klostret tid efter annan med gåfwor, tills det slutligen, såsom wi nämnt (442), egde icke mindre än 438 underlydande landtbönder.

Men andra tider kommo med andra renare christendomsbegrepp, och klostren förstunno, och blefwo till grus, om de ej inreddes till kyrkor.

Då förstördes äfwen Alwastra, des murar nedbrötos, stenarna fördes till slottsbyggnaden i Badstena och hwad som stod qvar blef ett mål för winstbegäret hos arrendatorerna af Alwastra boställe.¹⁾ Hwad som af dessa lemnats orördt, står ännu, trotsjande tiden och gifwande ett begrepp om det storartade och fasta af forn-tidens byggnadsverk.

Bland de många förnämliga män, som der blifwit begrafna, äro de fyra konungarna af swerkersta ätten.

¹⁾ År 1545 och följande åren — säger Tuneld — då Badstena slott war under byggnad, blefwo en del af klostrets murar nedbrutna och stenen förd till Badstena. Likaså hade Grefwe Per Brahe länge haft tillstånd att bryta tegel af gamla Alwastra kloster och föra till Wisingsö, men det blef honom slutligen wägradt af konung Johan 3 år 1573. Ett konungabref af år 1797, som afflår en anhållan af staden Gjo att få hämta byggnadssten från Alwastra ruiner till sin kyrkas återuppbyggande, innehåller äfwen en befallning till dåwarande landshöfdingen i Linköpings Län, "att ruinerna efter klostret och kyrkan, såsom uråldriga minnesmärken af utmärkt beskaffenhet, måtte fredas och ostörda lemnas." — Guru konungabrefwets befallning efterföljts, derom wittna ruinerna sjelfwa. Det är numera öfwerste-boställe wid första lifgrenadier-regementet.

Deras grafvar hafwa dock icke stått att finna i byggnadens grushögar. Efter all sannolikhet böra de sökas i trakten af det fordna högkoret; men det finnes intet spår af dem eller af några grafvar i allmänhet.

Åren 1826, 1828 och 1829 företogs, med förändamålet bewiljadt statsanslag, arbeten för att undersöka denna ålderdomslemning.¹⁾ Det enda af något värde, som då fanns kvar, var lemningar af sjelfwa klosterkyrkan. För öfrigt var allt förstördt och öfverhöljdt med grus. Man såg wisserligen grundwalarna till mer och mindre betydliga byggnader, äfvensom delar af tvenne murar, af hvilka den ena var en hög gastwel som fordom varit sammanbunden med sjelfwa kyrkan och tillhört munkarnas egentliga boningshus, hwarifrån varit en ingång till kyrkan; men vidare kunde intet finnas.

För att finna grafvarna, utfördes den flera fot djupa massan af grus och sten, som fyllde kyrkan. När man sålunda kommit ned till golfwet, fann man så wäl golfstenarna som graststenarna uppbrutna och bortförda. Bottenjorden under golfplanen bestod öfwerst af en ytterst fin och bördig mylla, som var mellan 2 och 4 fot djup. Den bär i ytan spår af begrafningar, och af de grafvar som i denna mylla öppnades, synes det, som om de blifwit — troligen till förekommande af skadliga ångors uppstigande från de förruttnade liken — fyllda med jord och fringsatta med stenar, så wäl på sidorna som öfwantill, samt öfwerst golf- eller graststenarna blifwit pålagda.

På norra sidan är kyrkouren genombruten af in-

¹⁾ Biskop Wallenberg i Linköping ingaf till Kongl. Bitterhets, Historie och Antiquitets-Akademien en berättelse om det förfall, hwari lemningarna af Alvastra kloster råkat, och om de minnesmärken af högre värde som man förmodade vara der under gruset begrafna. Undersökningen verkställdes på uppdrag af Akademien af des ledamot kammarjunkaren L. F. Råäf, och anslog Kongl. Maj:t 500 Rdr till det erforderliga arbetet.

gångar till små sidorum, som ligga utom kyrkan intill hennes yttre vägg. Då ett af dessa fullkomligen utröjdes, fann man der en grafsten, hwars inskrift utvisar att Nerikes lagman Ulf Gudmarsson (S:t Brigittas man) der ligger begrafwen.¹⁾

"Under en hög håll i grannskapet af klosterkyrkans högaltare ligger konung Swerker begrafwen", — säger den krönikefrifware, som först nämner något om belägenheten af denna graf. Vid foten af den ofwannämnda gafweln leder en liten trappa, som utgår från kyrkan, ned i ett grafchor af tvenne platta hwallf, förenade till ett. Det är detta grafchor, som man sagt vara konung Swerkers graf. Det är en möjlighet att så warit, men iugen iuskrift och intet annat minnesmärke lemnar det ringaste tecken till wißhet derom. De tvenne hwallfwen's läge utanför kyrkomuren synes tala för ofannolikheten af den åsigtten, att de warit det helgade hwilorummet för klostrets förste grundläggare, och det äldsta intyget häfderna lemna talar äfwen deremot.

Helt wißt får man söka konungarnas stoft, såsom den gamle krönikefrifwaren säger, i närheten af den plats, der det gamla högaltaret stod.

Förmultne dock deras ben hwar som helst inom de gamla ålderdomslemningarna. En wård blifwa de till deras minne, och till minne af deras tid.

D sägen, stuggor, ur er natt litwål:
 War edert lif af lidandet förgåtet?
 War det bott frid, som bodde i er själ
 och knäföll ingen sorg för stenbelåtet? —

Skalden frågar så i det ofwanaanförda qwädet, och enhwar som wandrar omkring i den gamla ruinen upprepar säkert frågan.

¹⁾ Om honom, se framdeles.

Må de svara sjelfwa, de gamla konungarna. Gamle Sverker och Carl och han som wid Lena måste fly från krona och rike och äfwen hans son, som dog så ung, — må de träda fram och säga, om deras lif ej war tungt af sorger. Mål bad Sverker — och sönerna hans efter honom — mången gång inom dessa murar och gjorde i from andakt knäfall inför Guds moders bild och helgonens. Men hwad han bad och hwad han led, hans tid rann ut lifsom helgonens. —

Förswunna äro dina helgon alla.
De trifdes icke uti dagens sten,
der Gud står qwar, men alla gudar falla.

Erik II Eriksson.

Rikens Råds begynnelse.

525. Det war en gynsam tid för de mäktiga herrarna, hvilka sträfwade efter utwidgad makt, och äfwen så småningom wunno sitt syfte. Den siff bortgångne konungens regering hade icke på minsta wis lagt hinder i wägen för dessa deras sträfwanden och ännu mindre kunde något sådant nu komma i fråga, då den ende, som kunde göra anspråk på kronan, den siffte ättlingen af de båda om densamma kämpande konungaslågterna, **Erik Eriksson**, ännu war ett barn.

Han föddes, som wi påminna oss, efter fadrens död, och war således wid konung Johans död blott sex år gammal. Den danste konungen åtog sig genast wid hans födelse hans sak och fordrade fadrens krona för sin systerssons räddning, men detta bemödande mislyckades då. Nu, år 1222, blef han till konung tagen.

Att barnet ej kunde föra styrelsen öfwer riket, är klart; men hwem förde den då? — Denna fråga kan ej bestämdt beswaras, ehuru det är alldeles gifwet, att

regeringen skulle ligga i de mäktiges hand. Och hwilka dessa mäktige woro, är icke swårt att säga. Det war den "folkunga-rote", om hwilken rimkrönikan talar. Hos dessa Folkungar fick den unge konungen — som wi framdeles få se — det bästa stödet för sin krona, men också det farligaste anfallet mot densamma.

Swär och hurn konungen tillbringade sin barndom och ynglingaålder, derom weta wi intet att säga. Att en Crengisle Wig war hans fosterfader och kallas så af konungen sjelf, derom upplysas wi af ett konung Eriks bref.

526. Detta bref, ett dombref, utfärdadt af konungen, rörande en rättegång mellan twenne hemman, är äfwen märkligt genom den omständigheten, att deruti för första gången uttryckligen nämnas konungens råds herrar. Öfriga män med denna benämning och hwilka nämnas i detta konungabref äro, utom den ofwännämnda konungens fosterfader, biskop Bengt i Eskara, som tillika är konungens kansler, Knut Holmgersson och Knut Christinæson, båda konungens fränder. Lagman Eskil i Westergötland har äfwen undertecknat detta bref och erkebiskopen Olof i Upsala, men om ingendera af dem säges att de woro konungens råds herrar.

Daktadt detta bref, hwars årtal saknas, men som hänföres till tiden mellan 1222—1230, är den första handling, der konungens råd nämnes, är det emellertid troligt, att sjelfwa saken är mycket äldre. Wi sågo Olof Skötkonung falla "sina rådgifware till rådstamma" (292), och sjelfwa Odin war omgifwen af 12 Diar eller drottningar, hwilka skulle förestå offren och dömma mellan folket. Egenskapen af domare är wisserligen den, som företrädeswis tillägges de 12 män, hwilka omgäfwro Olof Skötkonung. "Olof konung" — heter det — "hade för jemman med sig 12 de wisaste män, hwilka sutto öfwer dommar med honom, och rådslogo öfwer swåra mål"; — men just af ofwan annärkta ställe i hans

saga se wi dessa 12 män uppträda såsom en konungens rådsförsamling.

Det är nu troligt, att denna sed fortfarit äfwen sedan den nya lärans allmänna antagande bortjagade offerföreståndarne (diarne) från Odins lund. Någon ständigt kring konungens **Person** **twistande** församling, såsom först i 17:de århundradet **Rikens Råd** blef, war den wisserligen icke. Troligen sammantallade konungen wid förekommande fall till rådplägnung sina förnämsta män i den ort, der han befann sig. Wi böra märka detta, då wi innan kort få höra talas om "allt Swea rikets råd". —

Ribbungarna.

527. Händelserna under konung Eriks regering föra oss först till Norrige. När wi sist lemnade detta land, funno wi det försänkt i sorg. Den unge, raske, af alla älskade konung Hakon Swerresson war död, förgiftwen, som man trodde, af sin styfmoder, den stolta drottning Margareta. Norrige hade efter de många inre striderna allt sedan Sigurd Jorsalafars död fått ett ögonblicks ro. Efter konung Hakons död war friden förswunnen, och de inre striderna upplågade ånyo.

Det war ett parti, som hade satt Swerres ätt på Norriges thron, Birkebenarne. Efter dem uppstodo många andra. Wi hafwa nämnt Baglerna (480). De fingo sitt namn af det fornnordiska ordet bagall, som betydert staf, och här biskopsstaf. Birkebenarne gästwo dem namnet, och wille dermed beteckna något föraktligt, emedan Baglerna såsom prestparti leddes af biskoparna. Baglerna sjelfwa tyckte dock om namnet, och begagnade det gerna som partinamn.¹⁾

¹⁾ Namnet bagler förbyttes sedan till **baggar**, hwaraf wi fått vårt **norrbaggar**, såsom ett uttryck för Norrmän i allmänhet. Men denna benämning har alltid af Norrmännen ansetts som ett ställsord.

När Erik 9 blef konung, fatt nämnde konung Hakons son på Norriges thron. Han hade då redan varit fem år konung. Han bar samma namn som fadren och var en tapper, rast och driftig konung. Samma år han uppfteg på thronen eller år 1217 ingingo Baglerna och Birkebenarne **en fullkomlig förlikning**, så att de förre såsom parti helt och hållet upphörde, och till och med bortlade sitt partinamn.

Två år efter denna förlikning uppstod ett nytt parti. Det var Ribbungarnas. De anfördes af en man som hette Sigurd Ribbung, och som gaf sig ut att vara Erling Stenwäggs son och således sonson af konung Magnús Erlingsson. Ribbungarna bildade ett ganfka talrikt parti, och Sigurd var en man i allo wugen att vara deras anförare. Han war tapper och modig, snarfyndig i farans ögonblick och outtröttlig. Knappt hade han blifwit slagen på ett ställe, förr än han wifsade sig på ett annat, lika manstark och lika färdig till strid. Den unge konung Hakon fick derföre mot honom mycket att göra. När nöden war alltför stor och ingen annan utwäg till räddning fanns, gjorde Sigurd som Östen och Swerre före honom hade gjort; han tog sin tillflykt till Sverige, till Wermland. Så fort ett lämpligt tillfälle bjöd sig, drog han åter derifrån in i Norrige och började leken ångo.

Härigenom förswärades striden för konung Hakon. Han sände derföre bud till de anseddaste männen i Wermland, att de skulle komma till honom till Tönsberg, och der swara för all den skada, han och hans män ledo genom det skydd och den hjelp, som Ribbungarna erhöllo i Wermland. Wermlänningarna infunno sig werkligen i Tönsberg hos den norrske konungen, och öfwerlemnade åt konungen att dömma öfwer dem i denna sak. Konung Hakon fällde dem till swära böter, men eftergaf dessa. Liksom att gengälda detta konungens ädelmod lofwade Wermlänningarna med ed att Ribbungarna

garna ej vidare skulle mottagas hos dem. Derpå återwände de hem. — Men Ribbungarna fingo derefter lika mycket som dittills hålla till i deras land. Huruvida detta dock bör betraktas såsom något edsbrott å Werm-länningarnas sida, wilja wi lemna oafgjordt. Det ser snarare ut, som om de infunnit sig hos konungen i Tönsberg och aftalat med honom mera för sina enskildte personer, än såsom fullmyndiga för sitt landskap att tala och besluta i dess namn.

Konungen skref då till konung Erik i Sverige och klagade öfwer detta förhållande. Det blef dock utan werkan, och konungens bref blef ej ens beswaradt. Wi weta att konung Erik sjelf war ett barn wid den tiden, och mellan dem som förde styrelsen i hans namn, och de öfriga store i landet synes hafwa rådt oenighet.¹⁾ Måhända ligger deruti orsaken till den owerksamhet och den tyfnad, hwarmed styrelsen i Sverige lät dessa händelser passera.

528. Om hösten år 1224 befann sig konung Hakon i Konghäll. Han fick då besök af lagman Eskil från Westergötland, och blef denne mycket wäl emottagen hos konungen. De talade länge och mycket med hwarandra, mest om den ofred som rådde i landet och om Ribbungarna, som förorsakade den.

Lagmannen hade sjelf varit ute för dessa orostiftare, eller *Slittungarna*,²⁾ ett annat parti, som numera war förenadt med Ribbungarna. Han hade nämligen wid den tid, då dessa först började sitt uppror, laggt ut från Lödöse med ett wäl bemannadt fartyg för att flydda de inwid elfwen liggande bygderna af Westergötland. Men när lagmannen som minst wäntade det, woro *Slittungarna* öfwer honom. Han hade wisserli-

¹⁾ Atminstone gifwer ett uttrande af lagman Eskil, som wi stragt stola auföra, anledning att tänka slitt.

²⁾ De hade fått sitt namn af de slitta kläder, hwari de wisade sig.

gen haft för affigt att i händelse af anfall draga till sig manskap från häraderna; men derpå war ej mer att tänka. Han förlorade skepp och landtält och allt hwad han hade om bord, och sjelf kom han med knapp nöd undan.

Konungen flagade vidare under samtalet öfwer den swenske konungen, som icke svarat på hans bref. "Jæ tror jag det wara med konung Eriks wilja" — svarade dertill lagman Eskil — "att Ribbungarna få hålla till i hans land, och råder jag dig dertfore konung Hakon, att du skrifwer ännu ett bref till konung Erik. Jag will sjelf lemna brestwet i konung Eriks händer och mundtligen tillägga, hwad jag finner passande. Inom årets slut skall du hafwa säkert bested." Konungen gjorde som lagmannen wille och stref ännu en gång till konung Erik. Denna gången lät han dock weta, att om icke konung Erik inom årets slut lätit drifwa Ribbungarna ur sitt rike, skulle han sjelf draga upp till Wermland och utkräfwa hämnd för den lidna skadan.

Inom förestrifwen tid ankom nu bref från konung Erik. Men Hakon kunde af des innehåll klarligen se, huru litet affcende man i Sverige gjorde på hans klagomål. Alltjemt bestormades härunder konung Hakon af klagomål från böndernas sida i de bygder, der Ribbungarna och deras medhållare af Wermlänningar och Markmän farit fram.

Då kallade Hakon sina höfdingar till sig och tillkännagaf, att han aftade draga upp i Wermland och sjelf der utkräfwa straff för den ofred han ständigt led derifrån. Ibland höfdingarna wero dock några, som förestälde honom faran att infalla i ett främmande land, helst om konungen i Sverige med allwar rustade sig till motstånd. "Och skulle äfwen så ste" — svarade då konung Hakon — "att konungen i Sverige angriper oss, så blifwa wi antingen snart förlifka, eller månde det gå som Gud will. Men den skada, som blifwit oss till-

fogad från Sverige utan wår förskyllan, den måste wi hämnas." —

Konung Hakons tåg till Wermland.

529. Året 1225 ingick med en så sträng vinter, att ingen i wannaminne wiste tala om dess like. Så långt ut man kunde se från de högsta bergspetsarna i Norrige låg hafwet fruset. I början af detta år bröt Hakon upp från Opslo med 3000 man till fot och 600 till häst, och drog genom Edastogen in i Wermland. Fot-folket färdades på slädar, den ena efter den andra i en lång rad, så att, när tåget gick öfwer isar af 2 mils¹⁾ wäg, hade de sista lederna ej nedkommit på isen, då de första redan woro öfwer på andra sidan. Häraf fick hären utseende af att wara mycket större än den i sjelfwa werket war. Midt på Edastogen stod ett sälohus (317) och der uppgjorde hären stora eldar för att wärma sig.

När konungen kom till gården Medalbær,²⁾ tog han nattqvarter hos bonden der, som het Odd Eriks-son. Då konungen nu skulle sätta sig till bords om qwällen, fann man winet, som blifwit medfördt för haus räkning, fruset i kärlen. Man kastade därför ut wiu-kärlen på gården. Men konungens körsvenner skyndade att bemäktiga sig dem, slogo sönder kärlen och låto is-stumparna wäl smaka sig. Somliga smälte dem, andra gåfwo sig ej tid dermed utan uppåto dem hela. De blefwo dock af det sålunda njutna winet så druckna, att ett häftigt slagsmål uppkom mellan dem om natten, hwarunder många sårades ganska illa. Först emot morgonen lyckades det konungen att stilla owäsendet.

Emellertid hade ryktet utbredt bland Wermlänningarna, hurusom den norrste konungen rustade sig att med

¹⁾ Skogsmlar, se not. 2, sid. 157.

²⁾ Nu Mellby i Eda socken.

härsmätt infälla i deras land, bränna deras bygder, bortföra deras qvinnor och barn i trældom och hudsträffa alla prester. De lemnade dertföre sina boningar öde och drogo med hustrur och barn och allt som de kunde föra med sig in i skogarna, så att när konungen kom fram ur tolfmilafstegen och trodde sig komma till bebyggda orter, måste han och hans här uthärda försakelser och mödor of alla slag.

Den norrste konungen tågade från Eða socken i sydostlig riktning ned genom Jösse och Gyllbergs härader. I det förstnämnda af dessa härader, då konungen red förbi en gård, som låg invid en sjö, hände sig, att en gammal gumma kom framspringande, spörjande männen efter konungen. Så snart hon blifvit underrättad om, hvilken som var konungen, steg hon dristeligen fram till honom. Konungen frågade henne, hvad hon wille, och gumman svarade raftt, "att hon fordrade, det konungen skulle förskona hennes gård från eld och brand, emedan hon ensam vågat blifwa hemma, då de andra drogo bort." — Konungen log åt den rassta gumman, men antog hennes skäl, och gaf en man ur sin hird befallning att med twenne andra män skydda gummans gård.

Från Jösse härad kom konungen in i Gyllbergs härad och till den mellan Wermelen och Björnstogsfjalen belägna Wermstogs socken. Här låg wid Wermelens westra strand Strands bygdelaq, och derifrån kom till konungen en bonde wid namn Geir, åtföljd af sex män. Geir bonde förde ordet för de andra. "De woro utskickade på bygdelagets wagnar och bådo kungen om förskoning; de öfwerlemnade sig och allt sitt i konungens måld och förlitade sig på hans billighet och ädelmod." Geir berättade vidare, att hos dem låg begrafwen en helig man, som het Thorgeir. — Konungen gaf dem fred, som de begärde, och befallte att de skulle på det högsta huset i bygden uppresa en lång stång med ett

hvitte kläde till fredsmärke. Strands-bygden bestod då af fjorton gårdar. Konungen gästade der öfver en natt hos en bonde, som het Gils.

530. Längre än till Grums härad kom icke konung Hakon på denna sin färd. Der wände han och drog åter wester ut genom Nordmarks härad, som låg närmast Kölen och Norrige. Men öfwerallt der han drog fram och der bönderna ej föllo honom till föga, utan hade lemnat sina gårdar öfvergifna och öde, för han fram med eld och brand. Att bönderna, som saknade anförare, ej wågade möta fienden i öppen strid, war helt naturligt; men hwar de kunde, sökte de göra honom så stor afbräck som möjligt. Ofta oroades den norrska hären af blindt alkarn, som förorsakade stor förvirring.

I Solmedal, en af de wästligaste socknarne i Nordmarks härad, hade en skara bönder samlat sig i tjockaste stogen. De sköto modigt med sina pilar på den förbitagande norrska hären. En häftig strid uppstod, men efter en kort stund togo bönderna till flykten. För att hämnas uppbrände Norrmännen alla gårdarna i den östra bygden och anställde der en sådan förödelse, att icke en stuga stod qwar. Böndernas och presternas böner om nåd och förskoning räddade den westra. Här tog konungen nattläger hos en prest, som dock ej hade något annat att bjuda honom dricka, än "blanda." ¹⁾

Derpå drog konung Hakon åter in i sitt rike.

Lagman Estils styffon Ribbungarnas konung.

531. Äfwen i lagman Estils gård wänte en af de många, som på grund af släktkap med de föregående konungarna gjorde anspråk på Norriges rike. Det war

¹⁾ Mjölkblanda eller wasola.

lagmannens styfson Knut, en son af hans hustru Christina i hennes förra gifte med den mäktige norrste jarlen Hakon Galin. Vid de möten och samtal, som konung Hakon i Norrige haft med lagmannen, hade han flera gånger sökt förinä denne att utlemna sin unge styfson, och hade lofwat att för Knuts faders och fränders skull i Norrige wäl förse honom och bewisa honom all ära. Men hwarken Knuts moder Christina eller lagman Eskil hade welat höra på slift, och lagmannen hade alltid wetat förelägga konungen sådana willkor för uppfyllandet af hans önskan, att konungen ej kunnat gå in derpå.

Det war året efter den norrste konungens tåg till Wermland, som främmande män iufurro sig hos lagman Eskil och fru Christina. De woro utfända från Ribbungarna. Dessa hade dragit all möjlig fördel af konung Hakons frånvaro från sitt rike. Den djerfwe Sigurd hade derunder från en annan sida inbrutit i Norrige, sköflat hela Wiken och framträngt ända till Opslo. Men nu war Sigurd död, och de behöfde en ny höfding. Deras ärende hos lagmannen war därför det, att hos honom anhålla om junker Knut till konung. "Låt honom ställa sig i spetsen för oss" — sade de — "och allt landet skall gå honom till handa, då han kommer." —

Fru Christina tyckte detta wara ett tillfälle, som ej borde lemnas obegagnadt, och hon lät därför lätt öfvertala sig att lemna sitt samtycke. Knut kom och Ribbungarna gifwo honom konunganamn, hwarpå folk stötte till honom från alla sidor. Skaror af Wermlänningar, Markmän och Göter förenade sig med honom att draga mot konung Hakon.

Knut war dock ej densamme som Sigurd. Stadsje blef han swiken af hyskan och besegrad af konung Hakon. Slutligen kom han i ett sådant trångmål, att det enda medlet till räddning för honom måste sökas hos

hans moder och lagman Eskil. Dessa skrefwo till konung Hakon för att medla fred mellan honom och Knut, och Hakon war ej owillig att lyssna till deras framställning. Han war till och med glad, att en gång så slut på upproret och tillbjöd alla Ribbungarna fred, om de wille gifwa sig i hans wald.

Ribbungarna samtyckte att underkasta sig. Knut fick till hustru Ingrid, en syster till konung Hakons drottning Margareta, båda döttrar af den mäktige Skule jarl. Ifrån denna tid war Knut konung Hakons trofaste wän och blef af honom upphöjd till jarl.

Knut Johansson Lange.

(Den adertonde konungen.)

532. Konung Erik war något läspet wid, halta war och hans sid.

Med dessa ord bestrifwer den större rimkrönikan konung Erik 9 Eriksons yttre. Hans ungdom i förening med dessa lyten kunde wäl gifwa anledning till oroligheter, och wi hafwa nämnt, hurusom orsaken till den owerkfambhet, hwarmed de styrande i Sverige åsåg dessa rörelser på gränzen, bör sökas i oenigheten och söndringen mellan dem, som egde makten under konungens barndom.

Ett inthg på denna söndring lemnar oss så wäl ett yttrande af en för dessa tider synnerligen framstående man, lagman Eskil, som ett bref från påfwen Honorius 3. Detta sednare innehåller, "att påfwen tager konungen, hans rike med alla dess samhällsinrättningar under sitt och den helige Petri beskydd, så att eho som wågade angripa konungens höghet eller på något sätt störa rikets lugn, skulle hemsötas af den allsmåttige Gudens och de helige apostlarnas Pauli och Petri wrede." Detta försök att genom ett skyddsbrief från den helige

fadren stärka konungens thron, ett förstt trofgen utgånget från de prelater, som närmaft omgäfwio konungen, wisar tydligen att hans thron war hotad.

Mera tydligt wisar dock det nämnda yttrandet af lagman Eftil, att söndring rådde mellan de store. En gång efter det här ofwan omtalade Wernlandståget hade lagmannen ett samtal med den norrste konungen, och berättade berunder för denne, "att konung Erik och alla swenska män woro högeligen förbittrade öfwer detta tåget." Konung Hakon svarade härtill, "att lagmannen sjelf bäst wiste, hurusom han (Hakon) upprepade gånger om denna sak skrifwit till konung Erik, utan att derpå följt någon bot." Lagman Eftil jakade då till konungens yttrande, men sade tillika, "att den swenske konungen war omgifwen af dåliga rådgifware och war sjelf ett barn."

Något mera om ställningen i landet under konungens barndom känna wi icke. Två år efter konung Sohans död blef han krönt, och året derpå utfärdades det nämnda påfliga skyddsbriefwet. Det war samma år, som konung Hakon gjorde sitt härjningståg i Wernland, och samma år sinna wi konung Erik wara tillstädes wid Bartofta ting i Weftergötland och der stadfästa ett beslut angående rågångar. Fyra år derefter, eller år 1229, inträffade de händelser, som för en tid stäljde konung Erik från Sveriges krona.

533. Den större rimkrönikan uppräknar de män, hwilka då uppträdde emot konung Erik.

— Knut och hans fränder fler
 Carl, Harald och Hollinger.
 Det war allt Folkunga Rote,
 ty woro de konungen mest emote,
 och sade att Knut borde bättre konung wara,
 ty han war suiller i rad och swara.

Knut war ibland desse den förnämste. Om hans härkomst känna wi intet med wifhet, ehuru wi efter en

af de sednare konungalängderna antagit honom waka son af en Johan. Det är märkligt att denna konungalängd, som samtmanstrefsk wid medlet af 1400-talet, är den enda, hwaruti denne Knut är upptagen som konung, och såsom den adertonde christna konungen. Är han densamme Knut, som rimkrönikan låter vara gift med konung Eriks syster Elin, så är han en Folkunge. Men der finnes många med det namnet. Något bestämdt är omöjligt att om vår Knuts släktförhållanden uppgifwa. Knut var af en hög och reslig wärd och fick deraf tillnamnet den långe, war dertill wältalig och råbdig, eller, som rimkrönikan uttrycker sig, "sniller i rad och swara". Umgifwen derjente af en flara män, hwilka lika som han sjelf tyckte det illa lika sig att lyda ett barn, och ett barn med konung Eriks hsten, mäktig i sig sjelf, och ännu mäktigare genom sina fränder och wänner samt genom det anseende hans personliga företräden framför konungen stänkte honom, war frestelsen att intaga E:ts Eriks thron desto swårare att motstå, ju lättare det war att winna detta mål.

Stolka de woro, som strödde för den unge konungen, weta wi icke. Sjelfwa erkebiskop Olof Basatömer,¹⁾ som war konungens frände, och till en del genom hans förord bestigit den erkebiskopliga stolen, synes ingalunda hafwa warit något för konungen pålitligt stöd.

Wid Oluström²⁾ möttes de båda fiendliga partierna i öppen strid. Det war den 29 November år 1229. Den dagen war olycklig för konung Erik. Hans här

¹⁾ Man känner intet om uppkomsten eller betydelsen af detta namn.

²⁾ Man är ovisk, hwar detta Oluström warit beläget. Derméd kan menas Olandsån, som på gränsen mellan Faringe och Bladåkers socknar utlöper ur Sönningsjön i Wårdinghundra härad. Men dermed kan äfwen menas Alebäck eller Aleström, som genomflyter Alwastra egor i Östergötland. Afstilla äldre anteckningar hafwa ej blott Oluström, utan äfwen Oluström eller Alaström och till och med Alwastra.

blef slagen och han måste söla sin räddning i flykten. Hans krona och rike blefwo segrarens byte.

År 1231 blef Knut krönt till Sveriges konung. En wid namn Alf war då konungens jarl, och bland andra mäktiga män, som stodo omkring honom, nämnas i ett af hans gäfvobref¹⁾ lagmannen i Tiundaland Laurentius och Germund, lagman i Attundaland.

Slaget wid Sparrsätra.

534. Konung Waldemar i Danmark war ej mera densamme, som då han wid konung Erik Knutsöns död wille behålla riket åt hans nyfödde son och som wi sågo winna Estland, för att få Finska wiken till gräns för sitt rike. Många och skiftande öden hade han sedan dess undergått, och Danmark hade förlorat den kraus af länder, som det genom hans, hans broders och faders segrar wunnit rundt om Östersjön.

Någon hjelp af denna sin morbroder kunde nu ej konung Erik winna. Men händelsernas gång inom Sverige utvecklade sig till hans fördel.

Knud wart till konung walder —

säger rimkrönikan —

och lefde derefter staman²⁾ alder.

Han lefde derefter en staman tid.

Sedan war åter en annan strid.

Fem år war Knud konung, och de fem åren tillbragte konung Erik i Danmark. Mycken oro och häftiga inbördes strider synas derunder hafwa herrskat i Sverige. Icke blott kloster och kyrkor plundrades, och deras dyrbarheter, såsom kalkar, kors och böcker, bortröfwades, utan äfwen kyrkans personer blefwo misshand-

¹⁾ Till Maria kyrka i Östra Åros eller Nya Upsala.

²⁾ D. å. kort.

lade med hugg och slag och till och med fängslade. "En svår flagan" — skrifwer påfwen Gregorius 9 — "har hunnit till oss", och uppräknar allt det onda som kyrkan derunder lidit. Påfwebrefwet, som grundar sig på ingångna flagomål från Strängnäs och Linköpings stift, innehåller dock endast en allmän framställning af tidens oro och strider, utan att närmare angifwa förhållandet. Om det war den fördrifne konungens parti, som ännu obeseградt fortsfor att kämpa mot Knut, eller om det war dennes anhängare, som sålunda wille i grund krossa Eriks, derom weta wi intet. —

Efter de fem årens förlopp war Erik åter i Sverige och i spetsen för en här, med hwilken han tågade upp emot konung Knut. Vid Sparrsätra möttes de båda konungarna för andra gången. Enligt folksäggen skall den ofwannämnde Herr Nils till Tofta, Sparre-ättens stamfader och konung Eriks swäger, varit anförare för hans här, och orten der slaget stått efter honom fått sitt namn af Sparrsätra. Den gången hade konung Erik bättre lycka. Han vann seger och Knut stupade i striden.

Sparrsätra socken, der striden stod, är belägen mellan Sagån och Linköpingsån inom Åsunda härad. Samma folksägen, som låter Nils till Tofta vara konung Eriks anförare, förmäler äfwen, att konungen af det i slaget vunna bytet till stor del uppbyggt Sparrsätra kyrka, för att wisa sin tacksamhet emot Gud, och att socknen, i stället för det fordna namnet Arby, nu fått namnet Sparrsätra till minne af Nils Sparre, genom hwars tapperhet konungen wunnit segern. Denna sägen må nu gälla, hwad den kan. Osannolikt synes dock vara, att Sparrenamnet gifwit anledning till socknens namn, enär sådana ferskildta ättmann då ännu icke brukades af de stora släkterna.¹⁾

¹⁾ Mindre troligt är det emellertid, att detta Sparrsätra skulle wara det i Westergötland. Straxt nordost om Skara belägna. Man känner bestämdt när denna gård, som fordom hetts Kjöfäter, fic

Holmger.

1588. Förlunga flydde och hade tappat —
säger rimkrönikan om slaget wid Sparrsätra.

Knut wart der slagen, som honom war slapadt.¹⁾
Till Gestrunga land flydde Holmger då.

Denne Holmger eller Holmger anses wata konung Knuts son. Den norrske konung Hakons saga säger det uttryckligen. Med honom följde hans trogne wän Filip, en sondotters son till den gamle Birger jael Brosa.²⁾ Denne Filip war Holmgers fasta stöd, liksom hans morfader Filip Birgersson hade varit konung Swerres i Norrige.³⁾

Det inbördes kriget war sålunda icke slutadt genom slaget wid Sparrsätra. Holmger och hans män fortsatte fiendtligheterna. Huru striden fördes och huru länge, derom lätna wi intet. Konung Eriks män lyckades gripa Holmger, hwarpå han fördes fången till konungen. Filip flydde då till Norrige, lemmande såsom fridlös Sweriges rike och sina egendommar der.

Åf ett samtida wittnesbörd wore man frestad att tro, det Holmger ganska länge hållit ut i striden mot

ett namn fötändradt, hwilket först inträffade på 1600-talet. Af riksrådet Harald Stale bestämde godset till entefäte af sin fru Märta Sparre.

¹⁾ D. å. förelagdt.

²⁾ Släktlederna waro dessa:

Birger Brosa

—
Filip^{*)}

—
en dotter — Lars af Kumba

—
Filip.

^{*)} Denne Filip Birgersson war en af konung Swerres utmärktaste höfdingar. Konungen wärderade honom så högt, att han gjorde honom till jarl öfwer en del af sitt rike. Han föll wid Döflö, stridande för sin konung.

²⁾ Se nästföregående not.

konung Erik. Kardinalen Wilhelm af Sabina — den-
samme, hwilken wi såsom biskop och påslig legat sågo i
Rissland — kom till Sverige år 1247 från Rom. Wi
hafwa i behåll hans egna ord om det tillstånd,
hwari han då fann vårt land. "Styndande till Sverige"
säger han — "sumo wi i detta rike så wäl i werld-
lig som i andlig¹⁾ måtto den största och olyckligaste för-
wirring. Ett swårt krig braunn der mellan konungen
och några af rikets store, och föröswades derunder mord
och rof och brand mångenstädes."

Huruvida emellertid äfwen efter Holmgers fäng-
slande de män funnos, som ännu kunde motstå konun-
gen, eller om det werkligen war Holmger sjelf, som ända
till nämnda år kunde trofva konungen — derom weta
wi intet.

Wid den tiden, som kardinalen kom till Sverige,
dog jarlen Ulf Tasi. Han hade warit Knut den länges
jarl. Efter slaget wid Sparrsätra, när konung Erik åter
kom till wäldet, war Ulf fortfarande äfwen hans jarl.
Han skall dock hafwa gynnad den stupade konungens
son, och måhända ligger deruti förklaringen, huru det
blef Holmger mödligt att så länge fortsätta striden.
Bare emellertid härmed, huru som helst, — när Ulf jarl
dog, satt Holmger ännu i fängelse, och det samma året
slutade han der sina dagar.

Den nye jarlen lät halshugga Holmger år 1248.
Innan han dog bad han, att man skulle begrafwa ho-
nom i Sky kloster, och man uppfyllde derutinnan hans
önstan. Ännu mera, — konungen lät på det skätliga-
ste sira hans likbegångelse.

¹⁾ I kardinalens bref, som är strifwet på latin, står ordet
spiritualior, som betyder andeligen, i andlig måtto. Wi så
dock ej tro att dermed åsyftas några sådana andeliga rörelser, som
t. eg. i våra dagar. Kardinalen will dermed säga, att äfwen prä-
ster woro inblandade i de werldliga striderna.

536. Gud gaf honom nåder och gjorde honom helig.
 So Gudi tjenar han warder salig.

Med dessa ord slutar rimfrönikan sin korta berättelse om Holinger. Sålom bewis på hans helighet berättas det, att många underverk skett wid hans graf. Swad som förskaffade Holinger detta anseende af helgon, derom hafwa häfderna intet att förmåla. Måhända har han klosterfolket mest att tacka för sin helighet. Sko eller Skog¹⁾ war Holingers fädernegård. Fadren, konung Knut, hade der byggt ett kloster åt dominicanermunkar, eller, såsom de hos oss kallades, swartbröder eller predikomunkar.

Munkar af denna orden kommo wid påsk år 1222 till Sverige, och nedsatte sig först i Sigtuna. Prosten Sanfred i Sigtuna kom på en resa till Rom, dit han skulle begifwa sig för att hemta pallium åt erkebiskop Olof Basatömer, till Bologna.²⁾ Der hölls då ett möte af den nyss stiftade orden, och ordensstiftaren Dominicus war sjelf närvarande. Tvenne nordboar blefwo wid samma tillfälle upptagna i orden, och prosten Sanfred anhöll att dessa måtte stidas till Sverige. Det gick efter prostens önskan. De nya ordensbröderna kommo till Sigtuna och började der verka för sin orden. Men de blefwo ej tålda der. Orsaken känner man icke, men erkebiskopen sjelf war dem obenägen.

Då erbjöd dem Knut den länge en fristad på sin gård Sko, och i deras kloster blef han begrafwen lifsom sonen Holinger.

Wi finna det sålunda ingalunda otroligt, att munkarna sötte förskaffa anseende af helighet åt sonen af klostrets grundläggare, så mycket mer, som de wallfärder

¹⁾ Af ålder synes detta varit namnet, och hafwa uppkommit af landets natur såsom mycket skogbewäxt. Skoug loden, Skoug kyrka och Skougboar förekomma långt sednare. Det war munkarna som förkortade namnet till Sko.

²⁾ En stad i södra Frankrike.

till helgonets graf och de offer, som der gjordes och hvilka framkallades just genom denna helighet, ingalunda woro en bisak för ordensbröderna. Helgonets sak och deras war densamma. Med hans anseende steg deras, och med anseendet rikedom. ¹⁾ Folkets sinne, känsligt för olycka — en känslighet, som tydligt uttalar sig i våra folkvisor — greps af ädlingens sorgliga öde och ömkliga slut, och hjälpte derigenom i sin mån till att breda helgonglorian omkring Holmgers minne.

Ett guldwirkadt täcke breddes öfwer helgonets graf. På detsamma war Holmgers bild och omkring täckets kanter war insydd en minneskrift. ²⁾ Numera wet man dock icke hwar Holmgers stoft hwarilär. På en helt liten grafsten wid sakrestidörren i Skoklosters kyrka finnes i midten en kalk uthuggen och deromkring en inskrift med munkbokstäfwer af följande innehåll: hic jacet dominus Holmgerus. ³⁾ Men denna sten utwisar icke Holmgers graf.

Den klosterbyggnad, der Holmger och hans far konung Runt begrafwos, låg troligen norr om den så kallade *Flasta mur*. ⁴⁾ Men år 1299 uppbrann detta kloster, och flyttades då af Upplands-lagmannen, den uamukunnige Birger Pedersson till Finsta, från sin ursprungliga plats närmare sjön, der som nu kyrkan står. Dit flyttades då äfwen Holmgers jordiska lemnningar. Sedermånga då en ny tid kom och den ewange-

¹⁾ Dominicanerna lemnade wisserligen snart Sto och der blef ett nunnkloster af Cistercienserorden. Men nunnorna kunde fullkomligt lika wäl som munkarna begripa fördelen af att hafwa en helgongraf inom sitt kloster.

²⁾ Detta täcke stänktes i början af 1700-talet till Antiquitets-Collegium af grefwe Abraham Brahe. Nu förwaras det bland Bitterhets-, Historie- och Antiquitets-Akademiens fornsamlingar.

³⁾ Här hwarilär Herr Holmger.

⁴⁾ Denna åter — ännu en wacker ålderdomslemning, omgifwen af lummigt buskwerk — anses wara en lemnning af sodnens äldsta kyrka.

håsa läran undanträngde den katolska, vilke man förefomma wallfärderna till helgonets graf, och detta steddde genom att flytta grafsteneu från sitt ursprungliga rum. Ingen wiste då, hwar helgonets ben hvilade, och ingen wet det numera. Wallfärderna upphörde, och minnet af Solingers helighet dog med dem.

www.libtool.com.cn

Birger Månsson Jarl till Bjälbo. Konung Eriks giftermål.

537. Först wid denna tid börja häfderna tala om en man, som för vårt land och dess utveckling blef af den aldra största betydelse. Det war Magnus Minnisstölds och Ingrid Ufas son Birger, wanligen förefomma under benämningen Birger Jarl eller Birger Månsson till Bjälbo.

Om hans barndom och tidigare lefnadsöden känna wi intet. Måhända hörde han till det parti bland de store, som stod gent emot de maktegande, hwilka omgåfwo konung Erik, då han war barn, och om hwilka Birgers broder, lagman Eskil, fälde det anförda yttrandet till konung Hakon, "att konungabarnet war omgifwet af dåliga rådgifware." Denna gren af Folkungarna måste wid den tiden hafwa warit alldeles utan något bestämndt och direkt inslytande på styrelsen. De nämnas icke i de händelser, som timade wid konung Eriks fördrifwande eller wid hans återkomst, ehuru man lätt kan tänka sig, att det war från dem konungen fick sitt förnämsta stöd wid återtagandet af sin krona. Men ännu efter detta återuppstigande på thronen war Ulf Fast, konung Knuts man, äfwen Eriks jarl och war det ända till sin död 1248.

Konung Erik egde då en ogift syster, som het Ingeborg.¹⁾ Hennes hand eftersträfades af många, men

¹⁾ Om de båda andra konungens syster, Elin och Märtha, se här ofwan.

konungen gaf henne till äkta åt Bürger, förbindande derigenom ännu ytterligare sin sak med hans.

De woro rätteliga sammangifwen
med tyrtiona rätt som han ständar strifwen,
och med lag, som då war,
och lefde samman många år.
De atte ¹⁾ samman. ~~två~~ ^{två} dottrar och fyra söner.
De woro alla syftona. ²⁾

538. Utom detta giftermål hafwa wi sett, huru Folkungarna på mångahanda wis woro befründade med konungaslågterna. Konung Erik gifte sig sjelf med en Folkunges dotter.

Halsönan mil från Mariestad, wester om sjöu Huseu, ligger ett gammalt herresäte, som heter Huseborg. Jordom war det wäl befastadt med wallar och grafwar. Nu mera qwarstår af sjelfwa slottet endast en naken mur, 14 alnar hög och ungefär lika lång. ¹⁾ Det säges att Sune Folkesson bodde här. Måhända war det i någon af de gamla slottsälarna, som han satt wid gästbudsbordet, då budet kom från hans hustru, att hon låg för döden. Wi påminna oss den stränge herr Sunes sorg, då han inträdde till den döende fru Helena, konungadottern, som han bortröfwat från Breta kloster, och som utstått så många lidanden wid hans sida.

En af deras dottrar blef konung Eriks brud. Det war den äldsta, Karin, hon till hwilken modren sade:

¹⁾ D. ä. egde.

²⁾ Wi wilja en gång för alla nämna, att alla anföranden i wersform, som här och allt framgent förekomma, äro hemtade ur stora rimkrönikan, såwida icke tillau serstildt nämnes. —

³⁾ Slottet har legat 48 alnar öfwer Huseus wattenyta. På sydwästra sidan inwid muren på sjelfwa kullen finnes en i klippan uthuggen brunn. Den är numera fylld med jord och sten, men håller det oaktadt ständigt watten.

Bland fynd gjorda i trakten må nämnas, att wid Görans togp guldenar och guldstycken blifwit funna till en wigt af 46 dukater.

Och härer du stolts Karin,
 du lyd din moders råd.
 Du lofwa dig aldrig Magnus Bendiktsen,
 han blifwer dig aldrig huld.

Om detta war någon ungdomskärlek, som måste dö, derom förmåla häfderna intet. År 1244¹⁾ stod den sjufliga konungens bröllop med stolts Karin.

Kungsängen wid Upsala kallades fordom Färisängen.²⁾ Der stod då en kungsgård, och der firades bröllopet med all den ståt, som tidens sed wid sådana högtidliga tillfällen fordrade.

Men ättenskapet blef barnlöst, och synes för öfrigt hafwa varit föga lyckligt. Mycket bidrog dertill konungens sjuflighet och hans kroppsliga lyten, hwilka icke tillåto honom att utmärka sig i de ridderliga idrotter, hwari den tidens qwinnor älskade se mannen uppträda. Så wäl detta som konung Eriks allwarliga och ädla siune skildrar rimkrönikan med dessa ord:

Konung Erik war något läsewer wid,
 halta war och gerna hans sid.
 Han höll husära och ädla sid,
 och bonden höll han godan frid.
 Å allwar kunde han sig wäl förstå
 och med torney ej mycket umgå.

I kärlet till rättwisa och i lagarnas handhafwande wanslägtades icke den sifte Erik från den förste, S:t Erik. Det heter derom:

Han war wälluger öfwer riket allt,
 hwad han gjorde, gaf och galt,³⁾
 som han satte stulle det stå,
 de deremot mälté woro få.

¹⁾ Eller året förut.

²⁾ De af Fyrisån bildade sjöarna Stora och Lilla Föret påminna ännu om namnet.

³⁾ Gaf och galt öfwerfättes på nu bruklig swenska med: bruktes och gällde.

Efter konung Eriks död, som inträffade 6 år efter hans bröllop med Karin, gick drottningen i kloster. Alla sina egendomar skänkte hon då bort, de flesta till klosteren, de öfriga till sina fränder. Förnämligast var Gudhems kloster föremål för drottningens gifmildhet. Der lefde hon som nunna till sin död, hvilken inträffade ett par år efter konungens, hennes herres. —

539. Året efter konungens bröllop tilldrog sig en händelse, som väckte allmän uppmärksamhet, ehuru intet annat blifwit till vår tid bibehållet än blotta under rättelsen om händelsen sjelf. En af drottningens syster, hwilkendera är ej närmare angifwet, blef bortröfwd af en lagman i Östergötland wid namn Laurentins. Om lagmannen weta wi endast af konung Hakons saga, att han war denne konungs frände, och att han af konung Erik och Birger jarl blifwit förwisad riket, hwarpå han uppehållit sig i Norrige.

540. Det kan för mången wara ett nöje att staffa sig ett begrepp om den tidens stores rikedom på gods. Wi wilja derföre här uppräknade de gårdar som tillhörde konung Eriks drottning och hwilka alla äro uppräknade i hennes till våra dagar bibehållna testamente. De woro Thylshammar och Withem, Lindö och Slaða, de båda sistnämnda i Östergötland, en gård i Kind, twenne gårdar i Kil, åtskilliga fastigheter i Nyköping, dertill egendomar i Westergötland och i Danmark. Alla dessa gårdar skänktes till Gudhems kloster och inkomsterna från de danska anslogos till klosters byggnad och förbättring. — Gårdar i Grenna, Rugbärga, Ljungby, Siringe, Hötofter, Kilum, Kilhambra skänktes till andra rikets kloster. Tyfth, med alla derunder lydande gårdar, gaf hon åt sin farbroder Holmger.¹⁾ Söderköping med allt tillydande gaf hon sin

¹⁾ Denne Holmger, som ej får förblandas med helgonet, har bewittnat drottningens testamente.

syfter, tillika med alla de gårdar, som af deras fader Sune Folkesson blifwit köpta. Af hennes lösegendom och af det, som tillkom henne efter sin herre konung Erik, skulle hennes ofwännämnde farbroder, Birger jarl, och biskopen i Skara efter godtfinnande utdela i allmofor och till fromma stiftelser.

Fortfättning af stridigheterna mellan Sverige och Norrige om den Wermländska saken.

541. Stridigheterna med Norrige fortforo nästan under hela Eriks regering.

Inom Norrige hade konung Hakon äfwen efter Ribbungarnas besegrande en farlig fiende att bekämpa. Det war hans jarl Skule, som tillika war konungens swärfar. Han gjorde uppror mot Hakon år 1239 och antog sjelf konunganamni. Samma år affärdade Skule till konung Erik i Sverige sändebud med bref och dyrbara skänker. Konung Hakon, som fick kunskap härom, fände dock genast ut sina män att upphinna jarlens sändebud. I Helsingland upphunno de mannen, som war stadd på wäg till konung Erik, fråntogo honom brefwet och allt hwad han förde med sig samt öfwerlemnade det åt konung Hakon.

I Skule jarls uppror deltog sålunda icke Sverige. Skule blef året derpå efter en wunnen seger öfwer Birtebenarne nere i Wiken besegrad af konung Hakon sjelf, hwarefter han flydde till Thronnhem, der han blef af Ribbungarna dödad 1240.

542. Misnöjet inom Sverige öfwer Wermländståget fortfor emellertid, och i Norrige utbredde sig ett rykte, som slutligen kom till konung Hakons öron, att man i Sverige betraktade det nämnda tåget som en sak, hwilken kräfde hämnd. Ehuru 16 år woro förslutna war saken ännu icke glömd.

Om våren 1241 besann sig konung Erik i Westergötland. Då kommo dit till honom sändebud från konungen i Norrige. Han hade kommit ned till Wiken och uppehöll sig då i Konghäll. Sändebuden framförde till den swenske konungen sin herres önskan, att ett möte måtte hållas mellan begge konungarna, så att de månde komma till förlikning i afseende på den wermländska saken.

Konung Erik sände sin swåger Birger Månsson till Bjälbo att med den norrske konungen afhandla om denna sak. Birger begaf sig å wäg och sammanträffade med Hakon. De talade länge med hwarandra, men lyckades dock ej komma till något afgörande.

Måhända hade härutaf frig utbrutit mellan de båda rikena. I Sverige woro många, som ansågo det för en nesa, att låta konungen i Norrige få ostraffadt härja i Sverige. Men den mäktigaste mannen i Sverige på den tiden, Ulf jarl, afträdde friget. Så förflöto ytterligare sex år.

543. År 1247 drog konung Hakon åter ned till Wiken, der han uppehöll sig i Dpslo öfwer wintern. Der insann sig då en man wid namn Iwar Thorstensson på Dal, som blifwit affänd från konungen i Sverige. Han tillsporde konung Hakon på den swenske konungens wagnar, "hwilken upprättelse han wille gifwa för den fiendtlighet som han föröfswat i Wermland." — "Det war icke för mitt nöje skull eller af fiendtligt sinne" — swarade konung Hakon sändebudet — "som jag företog denna Wermlandsfärd. Det war till följe af det understöd, som de upproriske åtnjöto i Wermland. Dock synes mig rådligt wara, att wi konungar mötas hjelfwa, och gifwa wår mening derom tillkänna, så blifwa wi antingen förlikta eller månde Gud göra någon annan utgång härpå." — Med detta besked kom Iwar Thorstensson åter till Sverige. Ett möte blef då beslutadt mellan de båda konungarna, och

tiden för detsamma bestämdes till sommaren det påföljande året.

Sommaren 1248, såsom aftaladt war, kom konung Erik till Löödöse. Ulf jarl war med konungen, äftvensom Birger Månsson och flere andra förnåma herrar. Wid ankomsten fick man dock weta att konung Hakon ännu icke ankommit till Konghäll, och man beslöt därför att wänta. Sedan det likwäl började att draga ut på tiden, utan att den norrste konungen hördes af, och då tillika Swensskarna började lida brist på lifsmedel, samt Ulf jarl insjuknade, drog konung Erik med sitt följe åter bort och uppåt Götaland. På återresan dog Ulf jarl, och den norrsta konungasagan säger, att Swensskarna mycket beklagade hans död. Birger Månsson blef då af konung Erik utnämnd till rikets jarl.

Emellertid ankom konung Hakon om hösten till Konghäll. Han hade af åtskilliga omständigheter blifwit hindrad att insinna sig, ehuru han redan war på wäg att wid midsommarstiden anträda resan till det utsatta mötet. När han nu fick weta, att den swenste konungen warit der och redan dragit derifrån, sände han twenne ansedda män upp till Westergötland, till Birger jarl. De skulle spørja jarlen om den swenste konungen, huru han war sinnad, urskulda konungens ofriwilliga dröjsmål, och derjemte begära af jarlen hans dotter Richissa till gemål åt konungens son, hwilken redan i Norrige war utsedd och hyllad till konung Hakons efterträdare. — Birger tog mycket wäl emot sändebuden, och synnerligen wann det af konungen gjorda giftermålsanbudet hans wälbehag. Han lofwade att tala med konung Erik om den wermländska saken, och till följande sommar blef ett nytt möte utfatt mellan de båda konungarna. Emellertid försäkrade jarlen konungen om sin fulltomliga wänskap.

544. På bestämd tid infann sig konung Erik och Birger jarl med ett stort följe i Löödöse. Den gången

kom äfwen konung Hakon, men han kom med en flotta af stora, wälrustade och wäl bemannade stepp. Flottan roddes "med stor brast och bram", säger den norriska krönikan,¹⁾ under fulla segel uppför Götelfwen. — En sådan färd till ett fredligt möte gjorde ett ogynnsamt intryck på konung Eric och Birger jarl. Konungen bröt också genast upp och lemnade Lödöse. Jarlen dröjde något, tills konung Hakon lagt upp något närmare. Då lemnade äfwen han Lödöse och drog uppåt Göta rike.

Birger jarl sände emellertid en wid namn Matheus till den norriska konungen, för att underrätta honom om konungens och jarlens bortresa. "Jarlens tanke war den" — sade Matheus, när han framfört till konung Hakon Birgers helsning — "att detta möte skulle blifwa ett fredsmöte. Men då han sporde eder komma med en sådan makt, wiste han icke, hwilken eder affigt wore och huruvida I wiljen hafwa fred."

Sedan Matheus hade sagt detta, gick han genast sina färde, utan att afbida något swar från den norriska konungens sida. Såsom naturligt war, wäckte detta i hög grad konung Hakons förundran, och han rådförde sig med sina män, hwad sligt mände hafwa att betyda, samt huru man under sådana förhållanden borde gå till wäga.

Då befann sig hos konung Hakon en man, som war personligen belant med den swenske jarlen. Han hette Gunnar, war konungens frände, och hade i förläning Elfvarshylte eller Elfvarshösel.²⁾ Han steg fram till konungen och erbjöd sig draga upp till Westergötland, för att träffa den swenske jarlen och söka förmå honom att wända tillbaka. Hakon gaf sitt samtycke till Gunnars förslag, men gaf honom uttryckligen den be-

¹⁾ D. ä. med stor prakt och ståt.

²⁾ Han war således höfding för den del af Witen, som tillhörde "Dinir illu Elfwagrimar" (318).

fallning, att ej vara mångtaligare med jarlen, än hwad hans sändebud varit med konungen.

Gunnar anträdde då färden och träffade jarlen i Westergötland. Birger mottog honom kallt, och var oblid i talet, så att Gunnar kunde nogsammt se, att han ej, efter som konung Hakon ville, med ordfärghet skulle lyckas vinna något af jarlen. Han började därför utveckla skälen för och nödvändigheten af att det beramade mötet ej ytterligare blefve afbrutet. Den förtörnade jarlen svarade emellertid härtill tvärt nej. "Konung Erik har dragit upp till Östergötland," — sade han; — "man kunde ej bestwära konungen med så lång färd tillbaka." — Gunnar blef dock ej svarslös. "Du Birger" — sade han — "är dock både jarl och konung; och är därför din närvaro ensam tillräcklig."

Desse norrmannens ord klingade wäl i Birgers öron, och Gunnar lyckades slutligen genom sin wäktlighet blidka honom, så att han beslöt att wända åter till Lödöse. Med detta besked kom Gunnar åter till sin konung.

Konung Hakon lade då med flottan högre upp i elfwen intill *Thorslabacken*¹⁾ på westra stranden midt för Lödöse, och der afbidade han jarlens ankomst.

Sedan jarlen ankommit till Lödöse, började sändebud gå emellan honom och konungen. Först underhandlade man om den föreslagna trolofningen mellan Birgers dotter Richissa och den norrste konungens son. Här om kom man dock snart öfwerens. När detta war uppgjort till ömsesidig belåtenhet, wexlades gifslan, och jarlen for öfwer elfwen för att personligen samtala med konungen. Der afhandlades då mellan dem om fred mellan båda rikena, och man gjorde den öfwerenskommelse, att det ena riket icke skulle lemna någon undsättning åt

¹⁾ Egendomen *Thorsflog*, som ligger wid den utester elfwen framgående landsvägen, påminner med sitt namn om *Thorslabacken*.

det andra rikets fiender, ej heller skulle det ena rikets fiender hafva något tillhåll i det andra, och skulle wänskapen obrottsligen hållas å ömse sidor. I affcende på giftermålet blef så aftaladt, att det skulle winna sin fullbordan, när konungen och jarlen funno tiden dertill läglig. När så allt war i godo öfwerenskommet och wänskapen mellan båda rikena stadfästad, stildes jarlen och konungen, och enhwar drog hem till sitt. —

Skeninge Kyrkomöte.

545. Året 1248 war ett betydelsefullt år för Sverige. Kyrkomötet i Skeninge hölls det året. Den påfliga legaten, kardinal Wilhelm af Sabina, war den som sammankallade detsamma och ledde öfwerläggningarna samt genombref beslutet.

Kardinalen hade året förut kommit från Norrige, dit han blifwit sticad af den kraftfulla och för utvecklingen af kyrkans wälde nitiske påfwen Innocentius 4. I Norrige hade han krönt konung Hakon, som sjelf derom anhållit hos påfwen; men derjente hade han ordnat Norriges kyrkliga angelägenheter, så att de kommo i öfwerensstämmelse med hwad som war rådande i det öfriga Europa.

I Norrige hade kardinalen blifwit på det mest lysande sätt emottagen.¹⁾ Ett långskepp jemte trenue andra fartbg utrustades, under befäl af Gunnar, konungens frände, för att föra honom från Norrige.

Från Konghäll begaf sig kardinalen till Sverige, der wi i November månad finna honom i Linköping. Den sista månaden af året 1247, äfvensom de båda första af det nästföljande, synes han hafwa färdats omkring i

¹⁾ Till konung Hakons kröningsfest, en särdeles upplysande skildring af seder och stic i nordn på dessa tider, återkomma wi framdeles.

landet, måhända för att på närmare håll taga kännedom om förhållandena. Mest synes han dock hafwa uppehållit sig i Skeninge; större delen af December månad (från den 2 till den 20) 1247 uppehöll han sig der.

Troligen bodde kardinalen i Swartbrödra-klostret i Skeninge,¹⁾ troligen var det också der, som ej i någon af stadens kyrkor, som man samlades till det wigtiga mötet. Mot slutet af Februari månad år 1248 samman kallade kardinalen till ett allmänt möte i Skeninge rikets erkebiskop och biskopar.

Det nu obetydliga Skeninge war på den tiden en af våra förnämsta städer. Man såg nu utom erkebiskop Jarler — han hade år 1136 efterträdt Olof Basatömer²⁾ — och de öfriga biskoparna med deras lyfande följen, äfwen jarlen och många andra af landets förnämligaste män rida in till staden. Naturligtwis dittommo äfwen en stor mängd präster, dock endast de, som till följe af biskoparnas råd och samtycke erhållit rättighet dertill. Bland de werldslige store nämnes särskildt landets lagman, och helt wist måste dermed förstås lagmannen i Östergötland.

Att jarlen war tillstädes, förundrar oss icke. Kardinalen sjelf säger om honom, att han war den, på hwilken rikets styrelse nästan helt och hållet berodde. Det är ett samtida och ett åsyna wittnes intyg på jarlens stora makt. Att denna makt dock mycket berodde på Birger jarls personlighet och på tidsomständigheterna, faller af sig sjelft. Emellertid kunde ej Birger låta så wigtiga öfwerläggningar och så genomgripande beslut,

¹⁾ Swartbröderna kallades så af sin swarta drägt (536). De få ej förblandas med en annan munkorden, hwars medlemmar af färgen på sina kåpor kallades gråmunkar. Dessa woro nämligen Franciskanermunkar.

²⁾ Erkebiskop Olof dog samma år som konung Knut Johansson eller år 1234. När erkebiskopsätet flyttades till Nya Upsala och de hånsofna erkebiskoparnas ben flyttades till den nya kyrkan dertstädes, blefwo erkebiskop Olofs qwarliggande i Gamla Upsala.

som han wiste här skulle komma i fråga, försiggå utan hans närvaro.

546. När alla woro samlade, började öfwerläggningarna, men desäa warade flera dagar. De å bane bragta ämnena gäfwio nämligen anledning till långa twifter mellan deltagarna i mötet. Innan alla fått yttra sin mening och innan alla jemtningar blifwit gjorda, förgick tiden till den 1 Mars. Då fattade man det enhälliga beslutet.

Steninge kyrkomötes beslut, affattadt i form af ett kardinalens bref till alla bröder i Sveriges rike, är af för mycken wigt, för att wi ej skulle införa det i sin helhet. Det innehåller desutom den trognaste och bästa skildring af tidens seder och skaplynn. Wi indela det i twisäa hufwudstycken allt efter innehållet.

1:o. **Presternas giftermål förbjudes.** Ingen klerk ware tillåtet att efter denna tid taga sig hustru eller offentligen lefwa tillsammans med frilla. Qwinna, som bröte häremot och lefde tillsammans med en prest, war underkastad kyrkans bann. De qwinnor, som redan nu lefde tillsammans med prester, ware sig att de woro hustrur eller frillor, skulle få ett års betänketid, för att upplösa förbindelsen, och inom den tiden skulle de icke träffas af bannlysningen, ehuru de wandrade på förböldmelsens wäg. De prester, som lefde tillsammans med qwinnor, hafwa att akta sig för det straff, som enligt kyrkans gällande lag, drabbar den, hwilken hafwer umgänge med bannlysta. Sådana qwinnor och prester åter, som redan upplefwat femtio år, kunde, såwida de förbundo sig till fullkomlig återhållsamhet och förpligtade sig wid straff af böter att icke sofwa i samma hus eller under samma tak, af sin biskop erhålla tillstånd att fortsätta sitt äktenkap, "om sådant syntes biskopen godt och säkert."

2:o. **Presternas enskildta egendom.** All den egendom, som en prest lagligen ärft eller genom lärdom och

egen flit förvärfvat eller i gåfwa erhållit — utan att hans kyrka dermed varit afsedd —, det var hans enskilda egendom. Den kunde han borttestamentera till hvem han wille, och något arfsanspråk derpå hade icke hans fränder.

Barn, som aflades af hädanefter ingångna föreningar, äfwen som de, hvilka af redan sammanlefwande hjonelag föddes efter årets förlopp, hafwa ingen rätt till arf efter deras fader. Medan födda barn och sådana som föddes inom året, så heller icke utan upprättadt testamente ärfwa fadren. Om de, eller, der barn ej woro, prestens fränder, wid hans fränsfalle wågade såsom arf tillegna sig något af hans eller församlingens tillhörigheter, gjorde de sig skyldiga till rån och tjufnad, och återställde de icke hwad de tagit, begingo de en synd till döden, som inför Gud ej kunde försonas.

Liksom presterna ej fingo hafwa hustrur och barn, så fingo de ej heller såsom egna upptaga andras barn och tillägga dem lagliga barns rättigheter.

All egendom, som ej var prestens enskilda, utan som tillhörde kyrkan, kunde ej borttestamenteras.

Gode och laglydige prester, som, efterkommande ofwannämnda stadgar, wandrade på det rättas väg, tillförsäkrades ihjunnertigt skydd så till person som egendom. En hwar, som bar wåldsam hand på dem eller deras hjon, wåldförde deras hus, wåldgästade dem, eller med wåld frantoge dem något, wore förfallen under kyrkans bann. Endast konungen och jarlen woro härifrån undantagna. Predikarebröderna intogs äfwen i samma heliga skydd.

3:o. **Biskopsvisitationerna.** På sina visitationsresor så biskoparna icke af presterna fordra eller af dem emottaga annat än den sedwanliga gengärden. Biskopens stallare och hofmästare¹⁾ äfwen som hans öfriga följe-

¹⁾ Mareschalkus et Seneschalkus.

slagare förbjudas wid straff af bannlysning att, ware sig sjelfwa eller genom andra, af presterna eller någon utkräfwa eller fordra annat eller mera än de lifsmedel, som hörde till gengården. Afwen påfwens legat är berättigad till gengård. Kyrkorna lemnade två tredjedelar af densamma efter gjord billig fördelning mellan dem, biskopen af sina egna inkomster den tredje.

Flera än tjuugu man till häst fick biskopen ej hafwa med sig på sina färder, och flera än dessa fingo ej wid samma straff tilltvinga sig gästning hos socknepresten. Denne egde dock rätt att inbjuda huru många han wille. Visitations- och gästdagarna skulle hädanefter blifwa tre, der som de dittills varit fyra. Der visitationsdagarna åter brukade wara tre, egde presten att lösa sig från gästningen med en och en half mark silfwer, och med en mark, der gästningsdagarna blott woro twenne.

Förrättade biskopen messa i en sockenkyrka på en dag, då folket plägade frambara sina offer, skulle det som församlingsboarna offrade tillfalla presten; det som biskopen sjelf och hans följe, eller de som för biskopens skull infunnit sig i kyrkan, gästwo, skulle tillfalla biskopens kapellaner. Der som en församling blef satt under kyrkans bann, och biskopen egde rätt att uppbära böterna för brottet, så skall biskopen af dessa böter ersätta socknepresten de förluster han kan hafwa lidit under den tid bannet warade.

Desse förmåner gälla dock för de goda och laglydiga presterna. Wederfores något de orena eller dem, som woro offentligt för skörlefnad kände, så måtte, såsom det i skriften heter, deras blod wara öfwer deras hufwuden.

4:o. Dekretalboten.

Denna innehöll en samling af kyrkostadgar, kyrkomötens beslut och påfliga dekretet. Det fanns då två sådana samlingar. Den äldsta utarbetades af en munk wid namn **Gratianns** och kallades wanligen **Gratiani**

decret eller blott och bart decretet. Den blef dock snart otillräcklig. Påfwen Gregorius 9 föranstaltade därför om en ny samling af påfliga decreter, och det är denna, som här är i fråga.

Erkebiskopen och samtliga hans lydtebiskopar anbefallas nu att inom året förskaffa sig denna decretalbot, städfje så länge de lesde hafwa den hos sig, och med all flit studera densamma eller hwar och en efter den förståndsghäftwa, Herren honom bestärt. Den biskop, som ej inom årets lopp försett sig med denna bot, stulle wara förfallen under kyrkans bann.

5:o. Med samma straff och dertill med affättning från sitt embete hotas erkebiskopen eller den biskop, som till lekman öfwerlåter eller förlänar någon kyrkans tionde.

6:o. Biskops sofnare¹⁾ stulle wid Guds heliga evangelium aflägga ed, att rättrådigt, utan någons förnärmande, sköta sitt åliggande, men icke inblanda sig i äktenstapsmål eller andra andliga saker, hwilka icke angå dem. Sofnaren stulle wara lekman, En prest, som ifklädde sig den befattningen, stulle försättas i bann.

7:o. Erkebiskoparna och biskoparna ega, hwar inom sitt stift, att lösa förbrytare från kyrkobannet, så snart den bestämde botgöringen blifwit wederbörligen fullgjord.

8:o. Slutligen anbefalles uppläsandet af dessa stadgar på de årliga prestmötena inom stiftet, ett stadgande, som synes bestämma sådana mötens årliga hållande såsom lag. —

546. Sådant är Skeninge mötes beslut. Enhwar fer lätt, att detsammes första del eller den som innehåller förbud emot presternas giftermål, är beslutets wigtigaste punkt. Och detta förbud är så starkt, att presten ej får wara omgifwen af någon, som kunde draga

¹⁾ Biskops sofnare och Biskops sakförare, woro biskopens uppbördsmän och åklagare i de mål som lydte under kyrkans dom.

hans kärlet från kyrkan. En gifwen följde af den öds-
lighet, som derigenom blef rådande i prestens enstildta
lif, war den, att kyrkan blef — eller skulle åtminstone
blifwa — det enda föremålet för hans omvårdnad, det
enda föremål, för hwilket han uppoffrade sina bästa krafter.

Och denna följde war på förhand berättad, icke dock
som skulle man i detta prestens beröfwande af familje-
lifwets fröjder affett en hans närmare anslutning till
kyrkan och dess sak; grunden war på långt när ej så
hög och ren. De många band, som genom hustru och
barn förena mannen med samhället, alla dessa band af-
sturoas med ens för presten. Han befriades med det-
samma från en mängd anledningar till beroende af
"werlden", som det hette, det will säga det werldsliga
samhället; men denna befrielse affåg alldeles icke någon
lättnad för honom att uteslutande kunna egna sig åt
sitt kall som Christi stridsman, utan endast att göra ho-
nom mera lämplig till påfwens stridsman. Men Chri-
sti sak och hans ståtåhållares war icke densamma. —

Christi ståtåhållare sträfwade efter den högsta mak-
ten öfwer werlden. Strömmar af blod flöto för detta
hans sträfwande. Förbudet mot presternas giftermål
ledde dock wida säkrare och närmare till målet. En af
de störste påfwar historien wet uppvisa, Gregorius 7,
insåg detta. Han utfärdade också en bulla om coelibatet,
d. w. s. en befallning att presterna skulle lefwa ogifta.

Ursprungligen war tanken ren. "Den som war
wigd wid altaret kunde ej wigas wid qwinna." Men i
tillämpningen affåg densamma endast påfwens wälde.
Gregorius 7 utfärdade sin bulla år 1074, således 174
år innan denna lag infördes i vårt land.

Utän strider kunde ej ett så djupt i menniskonatu-
ren ingripande beslut fattas. Wi se också af beslutet
sjelft, att det äfwen hos oss ej kunde helt och hållet med
ens genomföras. Det bar dock så småningom frukt.
Wi så se män, som i grunden älskade sitt fäderne-land,

så snart det blef fråga om att wälja mellan fäderneslandet och påfwen, icke draga i betänkande att föredraga den sednare. Men en annan fida gaf det i sjelfwa werket anledning till mycken ofedlighet bland presterna. Så wäl det ena som det andra wisar sig bäst i brytningen till en bättre dag.

Men hwad wårt land beträffar, wågade ej kardinalen på mötet i Skeninge taga steget fullt ut. Mycket återstod ännu att göra, innan presterna eller kyrkan woro fullkomligt skilda från staten. Wåhända skyggade kardinalen tillbaka för det mäktiga motstånd, som han på mötet måste röna ensamt i afseende på den genomdrifna punkten om presternas ogifta lefnad, och nödgades till följe deraf anse sig nöjd med hwad han wunnit. Nog af, — Skeninge mötes beslut innehåller intet vidare.

547. Kardinalen synes dock hafwa föranstaltat om en framställning till den romerska stolen från det swenska presterkapets fida, med anhållan, att påfwen sjelf måtte ordna den swenska kyrkans förhållande till den werldsliga makten. Påfwen Innocentius 4 skickade på grund af denna anhållan till Sveriges erkebiskop och biskopar en allwarfam bulla, hwari han, såsom tillägg till Skeninge mötes beslut, bjuder och befäller följande:

1:o. Alla biskopsambeten skulle tillfästas enligt den kyrkliga walordningens föreskrift. Konungen, landets store och allmoggen egde ingen rätt att deltaga i biskopswalen, utan tillhörde rättigheten att wälja biskop domkapitlen ensamt, och ingen annan måtte träda till dessa ambeten och deras medföljande gods och rättigheter, ända som af domkapitlet blifwit i laga ordning wald.

2:o. Vid alla biskopskyrkor, der kapitel ännu icke funnos, skulle sådana till-

fättas. De skulle bestå af en prelat och minst fem kaniker. Dessa skulle, wid inträffande ledighet, i stadgad ordning wälja ny biskop.

Detta stadgande blir naturligtwis en följd af det föregående. Påfwen säger wäl i sin bulla, att detta skulle ske på sätt, som "wår broder biskopen af Sabina med förutseende klofhet stadgat till förekommande af de råbände misbruken och oordningarna wid biskopssembeternas tillsättande". Men i Skeninge mötes beslut finnes ingen stadga rörande ordnandet af biskopswalen. War det måhända en fint af påfwen, eller hade kardinalen mundtligen med biskoparna derom öfwerenskommit.¹⁾ —

3:o. Ingen werldslig man fick affordra en prest tro- och huldhetsed; om sådan ed erbjöds, fick den ej emottagas, enär i Sverige presterna icke hade några förlänningar, hwarken af konungen, landets store eller någon annan werldslig, och således icke wore dem i något affeende förbundna.

I affeenden på denna fifta stadga hade påfwen så till wida rätt, som han stref sitt dekret utan att fullkomligt känna de swenska förhållandena. Han tänkte sig dem vara de samma som i de öfriga länderna af det westerländska Europa; men det woro de alldeles icke.

Med förläning i utlandet menades ett land, som innehafwaren mottog af den regerande fursten mot wilkor af krigstjenst. En sådan förläning kunde äfwen en

¹⁾ Man kan ytterligare fråga: hwad war wäl orsaken till en mundlig öfwerenskommelse i en sak, som wisserligen war af mindre wigt än den, rörande hwilken beslut werkligen fattades och strefs på pergament? Will man gissa, så låter det wäl tänka sig här motståndet af en makt, som kardinalen sökte kringgå, och denna makt war ingen annan, än den starpsynte jarlen, han som i sjelfwa werket war landets både jarl och konung.

prest innehafwa, och för den skulle han swärja den werldsliga fursten tro och lydnad.

Några sådana förläningar funnos wäl nu icke i Sverige, och derutinnan kunde då påfwen hafwa rätt, att presterna ej behöfde swärja trohetsed, då de intet hade att swara för inför landets konung. Men något sådant egde de döda. Det war de gods och de fri- och rättigheter, som af Sveriges framsarna konungar blifwit skänkt till kyrkan. Dessa woro af den beskaffenhet att ingen konung kunde, enligt lagens uttryckliga ord, bortförläna dem för längre tid än under sin egen lifstid. Innehafwarne måste därför — gjorde det också — af hwarje ny konung söka bekräftelse på dessa rättigheter, och wi få i det följande se, huru äfwen de konungar, hwilkas makt war mera kringstrukten än hwad som hittills varit fallet, få mottaga prelaternas tro- och huldhetsed. —

548. Sedan mötet i Skeninge war slutadt, finna wi kardinalen hos konungen i hans borgläger. Wi weta ej, hwarest detta fanns. I Maj war kardinalen redan stadd på resa från Sverige. Han war då i Wisby på Gotland, hwarifrån ett af hans bref är dateradt den 5 Juli.

Birger jarls krigståg till Lawastland.

549. Christendomen gick framåt i Finland, ehuru långsamt. Den hade swåra fiender att bekämpa. Icke blott de omgifwande hedniska stammarna utan äfwen Rysarna i Nowgorod motarbetade den, de sednare äfwen af werldsliga skäl, då de ogera sågo en främmande makt uppstiga så nära deras.

Hwad man i afseende på hindren för christendomens framåtstridande minst skulle tro, är att de angränsande hedniska stammarna försågos med wapen och krigsförnödenheter af de christna handelsstäderna kring

Österffjóns kust.¹⁾ När detta blef bekant i Rom, sände år 1221 Honorius 2 en skrifwelse till Finlands biskop, hwari denne befaller "att utfärda förbud mot de fringboende christna att drifwa handel med hedningarna. Biskopen erhöi makt och myndighet att afkunna kyrkans bann öfwer dem, som öfwerträda förbudet." Påfwen tager widare de christna i Finland, deras presterskap och biskop under sitt beskydd. Biskopen i Linköping, som war gottländska kyrkans öfwerhufwud, fick på grund derutaf i uppdrag att jemte Cistercienser-abboten och prosten i Wisby, hwilka befunno sig i sjelfwa medelpunkten för den gottländska handeln, handhafwa detta skydd, äfwen som rättighet att med kyrkans bann belägga enhver, som wågade förgripa sig mot de personer, det land och det folk, som påfwen tagit under sitt beskydd.

Den följande påfwen Gregorius 9 förnyar dessa förbud mot handeln med hedningarna och förebrår skarpt de gottländska köpmännen för deras winningslystnad. Skrifwelser sändas till presterna i Riga likawäl som till erkebiskopen i Upsala och Sveriges samtliga biskopar. De swenska prelaterne uppmanas att så mycket i deras förmåga stod uppmana Swensarna till krigståg mot hedningarna och till hämmande af dessas ständiga härjningståg på det christna swenska ourrådet i Finland.

550. Daktadt alla mötande hinder och swårigheter hade emellertid christendomen lyckats utbreda sig äfwen bland de wilda Lawasterne. Men den hade knappt hunnit slå rot, förr än det spåda utfädet förtorkade. Lawasterne återföillo till hedendomen och framforo sedan tillammans med angränsande folkstammar på det mest grymma wis mot allt, som bar det christna namnet. De stungo ut ögonen på de christna presterna, stympade dem till händer och fötter, inweclade dem i halm och

¹⁾ Björkö nu Björko, en ö wid kusten af Karelen, fordom af Ryssarna kallad Berejowoi, synes hafwa warit nederlagsplatjen för denna handel, som drefs af gottländska och tyska köpmän.

låto dem så förtäras af elden. Samma grynheter föröfwades mot de christna innewånarne. Barn, om hwilka de wiste att de blifwit döpta, mördades; på de fullwärgta utsfetos inelstworina, hwarpå de offerades åt hedningarnas gudar, eller twungos att springa så länge omkring ett träd, tills de föllo döda ned.¹⁾

Påstwen sänder nu — det war år 1237 — en bulla med de enträgnaste uppmaningar till alla christna i Sveriges land och närgränsande öar, att mangrant rusta sig till ett härtåg mot affällingarna. Enhwar, som tog till wapen för Christi kyrkas försvar, tillförsäkrades lika syndaförlåtelse och lika rättigheter med dem, som drogo till det heliga landet. Korskerrarna i Wisland uppmanades likaledes, att såsom Christi ärade stridsmän, sedan de öfwerenskommit med biskopen i Finland, draga ut till strid mot de otrogna, och mot de med hedningarna förbundna Rysarna. De skulle genom ett manligt försvar af den unga kyrkan i Finland öka sina redan af Gud och christendomen wanna förtjenster.

De swenska krönikorna hafwa emellertid intet att förmåla, som wisar att dessa påstvens uppmaningar wunno gehör. Wi påminna oss också att under denna tid vårt land war sönderslitet af inre strider. — Men de ryska krönikorna berätta om händelser, som synas warit en följd af de påsliga strifwelserna.

Sommaren 1240 kom en wäldig här af Swenskar, Norrmän, Feiner och Sumer eller innebyggare från det egentliga Finland till Newa, och samma sommar råkade de lifländska korsribbarne in i Ingermanland. Den 15 Juli mötte de fiendtliga härarna hwarandra. Swen-

¹⁾ Denna skildring af Lawasternas framfart, som är hämtad ur påstvens bref, är måhända öfwerdrifwen. Exoligen war här i affeende på detta återfall i hedendomen förhållandet detsamma som wi funno i vårt land. Ett öfwerdrifwet och olämpligt nit från presternas sida war säterligen detsammes orsak. Men derom tiger påstwebrefwet alldeles.

skarna skola der hafwa lidit ett fullkomligt nederlag, och af denna seger skall den nowgorodiska fursten Alexander hafwa erhållit tillnamnet *Newsty*. Sedermera skall han hafwa slagit de tyska riddarne på isen af *Peipns*-sjön.

551. Denna seger wid *Newa* framställes af den ryske krönikestrifwären som serdeles olycklig för Swensskarna. Endast några få skulle hafwa undkommit, då deremot segrarne förlorat blott 20 man. Det är emellertid de ryska krönikornas sed att aldrig göra afseende på det lägre manskapet, utan endast på de förnämsta och höfdingarna för de serfildta skarorna, hwadan förlusten på deras sida wäl kan antagas hafwa varit betydligt större.

Under de förhållanden, som då rådde i Sverige, är det sannolikt, att detta företag icke utgick från de styrande. Af den öfwerwunne konung Knuts anhängare kunde dock många anse detta tillfälle gynnande att fortsätta sitt äfwentyrarelik, så mycket hellre, som det utskedde under den helige fadrens hägn och war åtföljdt af hans rika löften om syndaförlåtelse och ewig salighet såsom arbetets lön. Den man, som i dessa händelser mest framstår och som kanske mest verkade för det första förenade anfallet mot *Nowgoroderne*, war biskop *Thomas* i *Finland*.

Denne *Thomas* är till börden owis, churu de gamla biskopskrönikorna säga att han warit Engelsman, samt munk af predikareorden och förut kanik i *Upsala*. Han war en för christendomsverket mycket nitisk man, kanske blott för nitisk, att dömma af de omständigheter, som förmådde honom att taga afsked från sitt embete. Han hade nämligen så hårdt besträffat en man, att denne deraf dog.¹⁾ Derjemte angifwer han sig sjelf som förfalskare

¹⁾ Då detta skedde af biskopen sjelf, af den som stod i spetsen för hela christendomsverket i *Finland*, kan man sluta till, hwad hans underordnade skulle tillåta sig, och må man då ej undra på, om en nyomwänd befolkning retades att möta wäld med wäld.

af några påfwebref, och ångren och sorgen häröfwer war så stor, att han icke längre ansåg sig wärdig det biskopliga embetet, utan utbad sig af påfwen tillstånd att nedlägga sin biskopsstaf. Det skedde år 1245, och fem år derefter dog biskop Thomas i ett kloster i Wisby på Gotthland, sedan han genom testamente skänkt sin boksamling till predikaremunkarne i Sigtuna.

Biskop Thomas är för öfrigt den, som af påfwen skall hafwa utwertat tillstånd att flytta biskopsstället från Rändämäki till Auraåns strand och till Åbo. Han wunn åfwen påfvens stadfästelse på en skänk af jordagods till den finska biskopsstolen. De från hedendomen omwända hedningarna gäfwö nämligen dit alla de lundar och afgudahus, som i hedendomen warit wigda till afgudar. Det påfliga stadfästelsebrefwet säger, att de omwända af egen fri wilja gifwit dessa jordagods åt kyrkan.

552. Om det nu war till följe af dessa föregående händelser, eller om det war till följe af uppmaningen från den påfliga stolen, måhända förnyad af kardinalen, — om det war dessa eller andra orsaker som framkallade Birger jarls tåg, det weta wi icke. Stora Rimkrönikan är den enda, som innehåller en skildring af detta tåg,¹⁾ och hon nämner intet om dess orsaker.

Konung Erik lät bud utgå öfwer allt sitt land — så berättar hon — och lät säga sina män till, att de skulle rusta sig till härfärd öster ut mot Lawasterna i Finland.

Swå bød han dem till hedit land
och satte det sin mage²⁾ i hand,
att han skulle wara deras förman
förty att han trodde bästa han.³⁾

¹⁾ De öfriga äldre historiefkrifwarne hafwa hämtat sina berättelser från henne.

²⁾ Swåger, d. w. s. Birger jarl.

³⁾ han trodde bäst honom.

Karlen tog gerna emot konungens uppdrag, och öfwer allt i landet redde man sig till färden.

Swär redde sig då i sin stad, och gjorde gerna, hwad konungen bad, och stuto ut snädor¹⁾ och löpskutor²⁾ och många stora penningeknutar wordo då löste och gifna dem, då de skulle skiljas wid sitt hem: och wiste ej, när de skulle komma åter, wridna händer och starkt gråter wart då af många fruar sedder; dock gladdes dem, att det war Guds heder, der skulle ökas af den färd.

Månet ett gammalt fäderneswärd wart då neder af wäggen klänkt,³⁾ der hade många dagar hängt.

Dem wart då fagerlika följdt till strand och helsades wäl och togos i hand; mång röder mun wart då kyßt, som aldrig kyßtes sedan af hjertans lyst. Somma de sågos aldrig mer, af tocken skilnad tocket sker.

Man kan ej mera lifligt och på samma gång mera enkelt skildra tillredelserna till tåget och affskedet från fädernejorden. Man tycker sig se ungerswennen taga swärd från wägg, swärdet, hwars historia måhända war lika gammal som hans ätts, och nu med senig arm wilja föra det i striden för den ende Suden; mau tycker sig se tärnan med hopp, men dock med tårar i ögat, trycka handen på brodern eller sin hjertans kär, som nu drog bort till hedit land att winna en oförgånglig ära.

Wi anföra widare rimkrönikas egna ord om ankomsten och landstigningen.

Dem blåste bör,⁴⁾ de seglade dädan.
De hedna redde sig och mädan.

1) Ett större stöpp, långstöpp med höga stammar.
2) Mindre farthg, tjenliga att sticka förut att inhämta under rättelser om fienden.

3) taget.

4) Medvind.

De wiste wäl, att de skulle komma
till deras skada och ingen fromma.
De christna lade der till hamna;
Många otaliga förgyllda stamma¹⁾
måtte hedna män der se,
der mera måtte förja än le.
De togo deras bauer och gingo i land.
De christna gic der wäl i hand.
Deras sköldar läto de der skina
öfwer allt det land, och hjelmur sina.

553. På hwilken punkt af Finlands kust landstigningen skedde, känner man ej. Den äldre äfzigten att det war på westra kusten i närheten af Wasa, der jarlen till skydd mot hedningarna skall hafwa uppbyggt **Korsholms** slott, har föga sannolikhet för sig. Mer troligt är, att den swenska flottan tog landfäste på södra kusten, der som först christen församling och swenskt wälde grundlades af Erik den helige. Härifrån hade jarlen en säker utgångspunkt och härifrån kunde han, förstärkt med de christna i Finland, med mera hopp om framgång utföra sitt wärf. Då det war Lawasterna, som tåget gällde, synes äfwen denna omständighet tala för en landstigning på södra kusten, enär beswärligheterna och hindren woro wida mindre att härifrån intränga i deras land, än om han wester ifrån framryckt.

Inga ferskildta händelser äro emellertid till oss bevarade från detta tåg. Jarlen hade framgång och wann seger både för Gud och för Sverige, — det är öfwer hufwud det enda wi derom weta. Christendomen stadfästades till följe af denna jarlens framgång och dess bekännare ökades med alla, som ej wille offra sitt lif för sin gamla hedniska tro. Ty jarlen for fram med swärdet i hand; christendom eller död, — det war dessa lifsom hwarje annan försfarares walspråk. Med skäl

1) Stamar, skeppstamar i st. f. skepp.

annärker därför en af våra rikhistorier¹⁾ om detta sätt att utbreda Christi lära: "när man förkunnar evangelium på sådant sätt, lära väl intet många draga sig undan döpselsen. Christendomen måste och blifwa der-efter." Men hurudan än christendomen blef, wanns dock det närmaste målet, nämligen fred för den kristna befolkningen i Finland och ett utwidgadt område af den swenfke konungens wälde.²⁾

De Lawaster drogo då undan,
de hedne tappade, de christne wunno.
Ho dem wille till handa gå
och christen warda och dopet få,
honom läto de gods och lif
och fred att lefwa utan allt lif.
Swilken heden³⁾ ej wille få,
honom läto de döden öfwergå.

554. Lawasternas land underlades Sweriges krona, och till betryggande af den gjorda cröfringen uppbyggde Birger der en borg, som kallades Lawastaborg eller Lawastehus.

Det hus det heter Lawastaborg,
de hedne hafwa än dertöre sorg.

Så långt hade Birger kommit med sitt företag, då bud kom från Sverige, som gjorde slut på det-
samma och förmådde honom att sthudsamligen resa hem. Han hade då varit hemifrån wid påß ett halft år.

¹⁾ af Swen Lagerbring.

²⁾ Den bekante reformatorn **Olaus Petri**, Gustaf Wasas samtida, säger i sin krönika om ett sådant utbredande af evangelium: "och ändå att ingen kan med swärds-makt warda tvingad dertill, att han skall blifwa en rätt christen af hjertat, som det bör wara, så kunna dock herrar och furstar tvinga dem, som hård-nackade äro dertill, att de tillåta att Guds ord predikadt warder, och der som det predikadt warder, der blifwa de då genom den-samma preditan kristne. Swar nu Birger jarl så gjort hafwer, att han lätt komma goda predikare till det folk, som han med swärd undertuswat hade, så hafwer han gjort som en rätt christen furste."

³⁾ hedning.

Konung Eriks död.

555. Kyndelsmesfodagen den 2 Februari år 1250 dog konung Erik Eriksson. Det var tidenderna om konungens död, som hemfallade jarlen.

Kasteliga foro buden dädan¹⁾
och dit som då hären war;
den dvalde ej som budet bar.
Då den kom som budet förde,
det smärtade hwar man det hörde,
och bådo alla wäl för hans²⁾ själ,
ty han lefde med rätt och wäl.

Vi hafwa redan talat om konung Erik, hwad häfderna hafwa åt oss bevarat så wäl i afseende på hans yttre som hans inre egenskaper. Han kallades till följe af sitt läspande uttal Erik Läjspe, men att den läspande och halte konungen oakadt dessa lyten war älskad af sitt folk, derom wittna de så öfwerlemningar från den tiden, som wi ega i behåll.

Swarest konung Erik dog och af hwilken orsak, känna wi icke med wisshet. En lybsk krönika säger, att det war på Gottland, och att konungen war stadd på resa genom sitt land.

Kunde man sätta fullt tro till det tal, som en gång gick i folkets mun och som ännu finnes i en folkwisa, så wällades hans död genom följderna af någon förbindelse i unga åren, måhända från den tiden, då konungen som flykting lefde i Danmark.

Det war stolts Swana lilla
och så den unge herr Carl,
de lefte gulltärning
den sommarlänga dag.

För snadat har hon med sweunen af Sverige.

Så inleder folkwisau denna tilldragelse. Swana lilla hade wunnit den flyktige kungens kärlet och be-

¹⁾ från Sverige.

²⁾ Konungens.

svarat den. Men när lyckligare dagar återwände för konung Erik, när han återkommit till sitt land och genom jegeren wid Sparrsätra åter war des obestridda konung, då glömde han Swana lilla. Hon förjde häröfwer, och den löuliga sorgen blef hennes kind, men hon wille för ingen säga, hwad som wällade den.

Slutligen för att undkomma "den unge herr Carl", jamlar hon sitt guld i skrin,

så drager han upp af land,
der ingen kände henne igen.

Det war stolts Swana lilla,
hon drog till Sveriges land.

När hon så kom in i Sverige och bara egde "en gångare liten", träffade hon tillsammans med en man, hwilken hon tillsporde:

"Är icke konung, herr Erik
en herre i detta land?"

Mannen svarade:

"Wißt är han konung, herr Erik,
en herre i detta land,
det will jag eder säga,
det må I tro försann."

Swana lilla bad derpå mannen följa sig på vägen upp i Sverige.

"och will I med mig gå,
så will jag gifwa eder,
så mycket gull, I begära må."

När hon slutligen kom till konungens gård, blef hon der ingalunda wäl emottagen. Ut gångar konung Erik, han war wäl swept i mård.¹⁾

¹⁾ Ett wanligt uttrycksätt i folkwisorna för att beteckna de stores och förnåmas klädedrägt dessa tider.

Skinn, skarlafansskinn äro likaledes ofta återkommande uttryck för de förnåmas klädedrägt. Det war dyrbarare pelswert af sobel eller af mård, hwilka woro högt stättade i nordnen. En sådan kostbar pelsklädnad fick namnet "skinn", och detta uttryck öf-

Konungen sporde:

”Hör du stolts Swana lilla,
hwi kommer du mig på hand?
Och slagfredswif wi hafwa nog
förut i Sveriges land.”

Konungens moder — hon war en fru så wän,
heter det i wisau — lät emellertid föra Swana lilla
upp i loftet, och der medan hon war alldeles ensam
framfödde hon twenne söner.

När sedan hennes tjenstepiga, som följt med henne
på flykten från Danmark, kom upp, bad Swana lilla
henne blifwa sig trogen.

Så skrifwer hon de lönlige bref,
så illa som hon gat.

Brefwen woro snart skrifna. Derpå wände hon
sig till tjenstepigan och sade:

”Tag du mina barn så små,
och lät dem christendom få.
Du kallar den ena Eric,
den andra Carl han kallas må.

Det första de hafwa nått sju år,
du lät dem till stola gå.
När de äro fyllda femton år,
du lät dem de löndebref få.”

Derpå tillade hon:

”Mina söner två de lesa den dag,
de hämma deras moders spott.”

Och så affonnade hon i tjenstepigans armar. Men
tjenstepigan utförde wäl sin döda matmoders uppdrag.

”Det stod så i åren
ja wäl i sexton år,
det war den unga konung Eric,
han ej sina söner såg.”

wergid på kläder i allmänhet, så att ”skarlatansflinn” kan betyda
skarlatanskläder, äfwen om dessa kläder icke woro bebrämade eller
fodrade med pelswerk.

Då wille konungen en dag rida ut i marken. Som han der red fram, mötte han sina söner två; "uti så onda tider" — tillägger folkwisan.

"Wäl mött, wäl mött, herre fader!
Nu skall I det ungälla
det I wår moder hafwen illa gjort,
att wi mänd slagred wara."

Konungen svarar:

"Hörer I det mina söner tu,
och wiljen I låta mig lefwa,
så gifwer jag eder det röda gull
och halfwa mitt konungarike."

Bröderna gemmäla:

"Wi akka ej på edert röda gull,
ej på edert konungarike.
Swar som helst wi rida fram
så spotta oss wåra jemlikar."

Och det war Erik och herr Carl,
de drogo hwar sitt swärd,
det will jag för samning säga,
de höggo sin fader ihjäl.

Det war herr Erik och herr Carl,
de sprungo der till häst.

"Nu tydes oss uti wårt sinn,
att skogen styler oss bäst." —

För snadat har hon med swennen utaf Sverige.

Ulfstad war konung. Erik enligt de gamla urkunderna af folket, men söga lärer han wäl hafwa befattat sig med landstyrelsen. Ulf Jarl Hasi war, så länge han lefde, "mestr landrada madr i Swia riki",¹⁾ och Birger Jarl efter honom. Till följe af sin swårighet

¹⁾ d. ä. mest landrådande, eller den, på hwilken styrelsen mest berodde. Wi påminna oss härwid kardinal Wilhelms ord om Birger jarl.

att tala, var konung Erik mycket fåmält, och lät för jemnan andra tala för sig på tingen.

I den herrligaste trakt i Westergötland, der sjöar, fält, höjder och dälder bilda den ena sköna utsigten efter den andra, wid foten af Billingen ligger Wårnhems kyrka, och der på samma ställe låg det fordna Wårnhems kloster. Här begrafns konung Erik wid sidan af fadren och jarfadren. Den förste konungen af ätten, S:t Erik blef, som wi weta, begrafwen i Upsala.

556. Wi kunna ej, då wi stå wid de erikiska konungarnas grafwar, och då wi följt den sista af dem dit, lemna det herrliga tempel, som innesluter dessa qwarleftwor af konungar, utan att närmare betrakta det samma.

Den 1 Maj 1150, således medan gamle Swerker war konung i Sverige, lades grunden till Wårnhems kloster. En stor gård hade blifwit skänkt af en förnäm qwinna wid namu Sigrid till några Bernhardinermunkar att der uppbygga klostret. Munkarna kommo då från Kinne härad, der de en tid uppehållit sig wid Lugnås. Dit hade de åter dragit sig från den undan-gömda och fattiga Lurön,¹⁾ hwarest de först nedsatt sig.

Men icke heller på Sigrids gård tycktes det som om munkarna i ro skulle få bygga sitt kloster och sjunga sina psalmer. Sigrid dref dem snart åter bort från gården. En förnäm man — hans namn är obekant — skall hafwa gifwit henne det rådet. Hon ångrade sig wäl sedan och bad munkarna att återkomma, men efter hennes död fingo de i hennes frände, konung Erik den heliges enkedrottning, en farligare fiende.

Abboten Henrik begaf sig till och med på wäg till

¹⁾ Belägen mellan Kållandsön och Wermland.

Rom, för att utverka bannlysning öfver den svenska drottningen. Erkebiskop Eskil i Lund och konung Waldemar i Danmark förmådde honom dock att blifva föreståndare för det af konungen nyanlagda klostret Vita Schola på Jutland. Henrik skickade derifrån bud till de qvarvarande munkarna, och då utdrogo 12 bröder från Wernhem till det jutländska klostret.

Emellertid lade sig drottningens hätsfhet mot Wernhemsmunkarna, och de få, som qvarstadnat, singo då lesa der i ro. Från Danmark återwände flera och från Alwastra kommo äfwen några, och sedan des gif Wernhems kloster oafbrutet framåt i auseende och rikedom.

Wernhems klosterkyrka har haft ett blidare öde än Alwastra. Hon är ännu en af de skönaste i Sverige, påminnande om mebeltidens storartade och upplystande byggnadskonst. Skiftningarna i vårt jäderneslands öden hafwa dock äfwen widrört henne. Redan på 1400-talet brändes klostret, och ehuru det återställdes, blef det samna under danska friget 1566 alldeles nedbrändt, så att blott wäggarna stodo qwar. Det stod sedan i ödesmål i hundrade år, tills en om våra forminnen nitälskande man, rikskanslaren grejve Magnus Gabriel de la Gardie, lät återställa sjelfwa klosterkyrkan så widt sig göra lät i sitt ursprungliga skick. Då Gustaf 3 en gång som kronprins i sällskap med sin syster Sofia Albertina besökte Wernhems kyrka, skall han hafwa yttrat, "att om kyrkan kunde flyttas, förtjenade hon en plats inom hufvudstaden."

En af vår tids mest framstående män, professor E. G. Brunius, som äfwen besökt Wernhem och med hänröjning betraktat des pelarrader och korkolonner, "des altarplats, der ett bättre lifs stillhet tycktes råda", yttrar om denna tempelbyggnad:

"Jag beträdde detta heliga rum, och fann deri en andäktig wädelse till allwarliga betraktelser, som åtminstone jag aldrig erfarit i nutidens så fallade wackra och

salonglika kyrkor. Skall då aldrig nutidens praktiska konstnärer lära sig af detta slags tempelbyggnader att fatta ett högre, så till sägandes öfversinnligare begrepp om en storartad, en upplyftande helgedom?" —

"Jag ingick genom den högtidliga koromgången i de furstliga grafvarna; hwarest mökret redan gjorde föremålen mindre synbara. Det var liksom mäktiga andar omsväfvade mig i dessa dystra grafhvalf. Hvilket rikt ämne till betraktelser! Här hvilade konungar, som efter hwarandra suttit på en osäker thron. Suru ha de icke omgifvits af barbari och fanatism, partihat och uppror? Men de älskade det ljus, hvilket omkring dem började spridas, och de fingo anspråkslösa, men högtidliga hvilorum i en landkyrka, som då var och ofelbart skall förblifva en af nordens herrligaste tempelbyggnader."

Grafsteuar och minneshällar med prunkande inskrif-
ter finnas öfver konungarna, men de äro alla ditsatta
af ofwamämnde M. G. de la Gardie. De äldre och
ursprungliga, om sådana funnits, hafwa långt för detta
blifvit förstörda.

Öfverfigt af tiden från 1161 till 1250.

557. Wi hafwa slutat ett skede i vårt fäderneslands historia. Wi hafwa kommit två hundra år längre fram i tiden; — och likväl är hela denna tiderymd endast att betrakta som en öfvergångslänk från det gamla till det nya, eller om man hellre så vill, och som wi redan en gång hafwa sagt (373), — som en inledning till det följande skedet, det som har fått namnet **Medeltiden**. Den innehåller för mycket af de under hedendomen bestående förhållandena, men på samma gång för litet nya, för att den skulle kunna med full rätt räknas in i medeltiden. Christendomen och de förändrade förhållanden, som härflöto ur densamma, är en bestämning för denna tid, som ensam skiljer den ifrån den föregående. Men föröfrigt är allt likom i sjelfwa sin utbildning. Wi stå wid ingången till den tid, som med skäl kan kallas herrarnas, men ännu finnes ej något i lag erkänt herrestånd.

Herreståndet bildade sig under denna tid. Zarlens makt är ett uttryck för herrarna, och wi weta, hur stor denna makt blef och war i sådana mäns händer, som Birger jarl Brosas och Birger jarls till Bjälbo.

Wid denna öfverfigt följa wi samma ordning som wid öfverfigten af hednatiden.

Landet.

558. Vi hafwa i afseende på vårt lands ortförhållanden och indelning underrättelser, som skrefvos af ett samtida vittne, — Snorre Sturlesson. Låt om oss höra honom!

”Sveriges wälde” — säger han — ”ligger i många lotter. En lott är Westergötland, Wermland och Markerna, samt allt det som dertill lyder; och är det ett så widt begripet rike, att under den biskop, som deröfwer är, äro elfwa hundra kyrkor.

Den andra landsens lott är Östergötland, och är der det andra biskopsdömet, och följer nu Gotland derunder med Öland, hwilket allt tillhopa är ändå fast större biskopsdöme.

Uti sjelfwa Swithiod är en lott af landet, som heter Södermanland, det är deslikes ett biskopsdöme.

Sedan är Westmanland eller Fjedhrundaland, som också är ett biskopsdöme.

Det dernäst heter Tiundaland, hwilket är den tredje lotten uti sjelfwa Swithiod. Den fjerde lotten kallas Uttundaland. Så Sjöland (Roslagen) den femte lotten med allt det som dertill hörer, hwilket allt öfter ut wid hafwet beläget är.

Tiundaland är förnämligst och bäst bebyggdt uti Swithiod, derunder lyder hela riket. Der är Upsala, der är konungsstolen, och der är erkebiskopsstolen, och deraf hafwer Upsala öde sitt namn. Ly så kalla Swearna Sweakonungens egendom; de kalla den Upsala öde.” —

I dessa underrättelser möter oss således den gamla indelningen, som berodde på stamskiänad, — indelningen i Swealand och Götaland.

Götalandskaperna äro under denna tid utan gensägelse de mest framstående. Swerkeriska konungaätten war infödd der, efter hwad det will synas, de eriksta

konungarna uppehölo sig förnämligast på sina gods i någondera af de stora landslotterna sunnansfogs, och den mäktigaste ätten i landet — mäktigare måhända än sjelfwa konungaslågterna — wi mena folkungaätten, war ursprungligen en götisk ätt. Wi höra i allmänhet föga eller intet talas om landet nordansfogs eller "det egentliga Sverige", för så widt som icke någon händelse af mer än alldaglig natur der tilldrog sig.

559. **Westergötland** war måhända för denna tid det wigtigaste landskapet. Ur hedenomen utgingo Westgötarne såsom mäktigare än Upp-Swearna, och medwetna om denna sin makt, fordra de såsom sin rättighet att tillsätta konung för riket, — och wiinna denna sin fordran. En götisk jarlaätt uppstiger på thronen. —

Snorre Sturlesons uppgift om de elfwahundrade kyrkorna synes öfwerdrifwen. Endast något öfwer halfwa detta antal uppgifwer Westgöotalagen på kyrkorna i Skara stift, som då innesfattade äfwen Wernland och Dalsland. Smellertid wisar sig Westergötland såsom ett folkrikt land oaktadt sina stora skogar, som på dessa tider woro wida widsträcktare än nu.

Skara war landskapets förnämligaste stad. Wi känna den redan från heden tida. Ragwald Ulfson jarl bodde der, och mottog der den norrske konungens sändebud. Sigwater skald, han som sjöng wiforna om sin bestwärliga resa till Westergötland, war, som wi påminna oss, med i Björn Stallares följe, då denne skulle hos den stolte Olof Swenske anhålla om hans dotters hand för den norrske konungen (267).

När de sent om en qwäll redo in i "köpstaden Skara" — säger Snorre Sturleson — "och fram om gatan allt in i jarlens gård", qwad Sigwater:

Nu månde springa
sent å qwäll
de långa Skara gator

hungeriga häften.
Litet är qvar af dagen. —

Ut månde hastigt titta
de prydligt klädda qvinnor,
då de dammet se,
der fram wi färdas,
Ragwalds stad igenom
Ridom hårdt fram,
att hugfulla Ankeborg
långt bort från sin sal
hästhoftarnas gny må höra.

När Snorre Sturlesson sjelf besökte Westergötland, hade Stara naturligtvis gått mycket framåt. Der var då biskopsäte och biskopskyrka. Denna — hon kallas Mariakyrkan eller Wårfrukyrkan — inwigdes redan 1150 af biskop Odgrim, som tillade henne en afgäld af bönderna enligt biskopskrönikan:

Stara domkyrka wigde han då,
hwar bonde gaf dertill fem penningar blå.¹⁾

Wid Odgrims död (år 1157) egde kyrkan redan elfwa hemman och femtio landbönder, hwilken egendom dock under efterträdaren biskop Bengt så förökades, att hemmanen då woro nitton och landbönderna etthundra.

Lödöse, Liodhus är näst Stara märkelig bland Westergötlands städer. Wi känna orten redan från heddendomen såsom en stapelort för de handelskepp, hwilka icke lade till wid Konghäll, utan seglade elfwen uppsför. Lödöse war wid denna tid Sveriges enda hamn wid westerhafwet, och war det, så länge som fartygen kunde komma upp för elfwen ända hit. När detta war omöjligt till följe af elfvens uppgrundande genom sandbankar, befallte konung Gustaf 1 — det war år 1545 —

¹⁾ Fem sådana penningar skulle gälla lita med sju kappar hafre eller tre stäppor bjugg.

"Penningar blå" — woro kopparpenningar, så kallade till skillnad från silfver, och sägas wid denna tid warit allmänt gällande i Götaland.

"att Lödöse borgerkap skulle flytta och bygga en stad fyra mil närmare elfvens utlopp", hvilket äfven skedde, hwarefter Lödöse kallades *Samla Lödöse* och den nya staden *Nya Lödöse*. Under hela vår medeltid var således Lödöse en af våra wigtigaste städer såsom war enda hamn för handelntwesterpån.cn

Stöfde är likaledes en af Westergötlands äldsta städer. Dess namn anses komma af *Stede*, som betyder fält, slätt, och *wi*, en helgad eller wigd ort, och war således redan under hedendomen en helig ort, såsom fallet är med alla orter, hwilkas namn ändas med *wi*.

Helena af Stöfde, ett af den katolska kyrkans helgon, förskaffade äfwen orten helighet. Hon war dotter af en **Guttorm** jarl och war född i Westergötland. Sin man förlorade hon snart. Hon wille sedan ej ingå i nytt äktenkap, utan wallfärdade till det heliga landet och **Christi** graf i Jerusalem. Sedan hon derifrån återkommit, helgade hon uteslutande sina dagar åt andaktsfulla öfningar och utöfswandet af alla christendomspligter. Kyrkan i Stöfde, som efter henne kallades **S:t Helena's kyrka**, blef så godt som på hennes bekostnad uppbbyggd.

Helena hade en dotter, som war from och god som modren och därför älskad af alla. Hon blef gift med en mäktig och ansedd man, som dock war af ett hårdt sinne och behandlade sin hustru illa. Husets hjon och trälur, hwilka tillbådo sin fromma matuoder, slogo därför ihjäl den wäldsamme mannen. Den mördades släktningar anfågo Helena som upphof till mordet, och sökte derföre efter att mörda henne. Detta lyckades äfwen. De eller deras utskickade öfwerfölo den heliga Helena en dag då hon färdades till **Götheneds kyrka**. Hon blef der ihjälslagen. På stället der detta skedde skall en källa hafwa uppsprungit.

Helena blef efter sin död ansedd som martyr, och

underverken, som skedde wid hennes död och wid hennes graf, bekräftade detta anseende. Påfwen Alexander 3: upptog henne därför bland helgonens antal. Hennes ben blefwo till följe derutaf år 1164, under affjungande af messor, med mycken högtidlighet af Sveriges förste erkebiskop Stefan upptagna ur grafven och sckinlagda, Helgedomsckrinet insattes i ett hwalf i nordöstra kyrkumuren. Hwalfwet, som kallades S:t Helenas graf, war ännu att se till år 1759, då den jemte kyrkan förstördes af den swåra brand, som det året öfvergick Sköfde.

S:t Elinas-messan firades den sista dagen i Juli månad hwarje år. Sköfde war då öfverfylldt af menniskor, som strömmat dit från alla håll, för att åkalla helgonet, eller nedlägga sitt offer inför dess fot, eller dricka kraft och styrka ur S:t Elinas källa, hvars balsamiska och sunda watten ännu erbjuder wandraren en angenäm wederswickelse, sedan hon, efter att hafwa blifwit igenfylld, letat sig en annan wäg och åter framwält i dagen.

Denna ärligen återkommande orsak för menniskor att begifwa sig till helgonets graf har Sköfde stad att tacka för sin uppkomst. Köpmän infunno sig då som nu, hwarhelt tillfälle gafs att affätta sina waror. Så blef der en marknadsplats och köpstad.

Lidköping och Falkköping gå äfwen måhända upp till dessa tider. Wid Lidköping skola de äldsta westgötabiskoparna haft ett sckiläge, hwaraf en köping uppstått. I sednare tider har man wid gräfning i jorden funnit leuningar af gatuläggning.

560. Östergötland är näst Westergötland för denna tid wigtigaste landslotten. I detta landskap låg Alvastra med sina konungagrafwar. I detta landskaps städer, Linköping och Skeninge, fattades äfwen de för kommande tider wigtigaste besluten.

Lindköping, Blongaköpnunge är här förnämsta staden. Der war biskopstol och biskopskyrka. Namnet synes hafwa uppkommit genom ordet *liong*, som på götiska betydde rättegångs- eller tingsställe. Orten war således af gammalt besökt, ehuru först med christendomen den framträder mera [sjönibar.ol.com.cn](http://www.sjonibar.ol.com.cn)

Det är troligt, att den först blef stad, det will säga erhöill sina privilegier, genom någon af de första biskoparna.

På des domkyrka, ännu en af de wackraste i Sverige, byggdes under hela detta tidehwarf. Den niellersta delen anses dock i gamla Swerfers tid blifwit så färdig, ätt gudstjenst der kunde hållas. Fullkomligt färdig blef hon ej, förr än i slutet af 14-hundratalet i biskop Henricks Tidemanns dagar.

Detta långwariga tempelbyggande skulle i sin mån bidraga att af orten skapa en stad. Om man tänker på den mängd af folk, byggmästare, murare, stenhuggare, timmermän m. fl., som behöfdes och fortfarande hölls tillfamman för en så stor byggnad, äfvensom på de många som woro nödwändiga för att tillgodogöra dessas behof, kan man lätt finna, hur biskopsätena blefwo städer. Och Lindköpings domkyrka är ej den enda, hvars fullbordande fordrade så lång tid.

Söderköping med S:t Ragnhilds källa nämnes redan i början af 11-hundratalet. Sednast hörde wi det ömtatas i drottning Katarinas testamente. Hon gaf staden åt sin syster Bengta. Staden war med sin förträffliga hamn utslutande köpstad.

Norrköping anses äfwen tillhöra detta tidehwarf. Det förekommer i en påflig bulla mot slutet af 11-hundratalet. Dock synes det hafwa varit af föga betydhet, och märkligt är, att man i denna stad icke funnit något kloster — en omständighet, som talar för ortens obetydlighet.

Skeninge är en bland Östergötlands äldsta städer, och kallades en gång "Göta rikets hufvudstad". Mot slutet af denna tid stiftades här en högskola, bland hwilken lärare wi må nämna Petrus de Dacia. Han wann genom sin lärdom ett sådant rykte, att han blef wald till rektor wid uniuersitetet i Paris.

561. Småland har äfwen städer från denna tid.

Wexjö och des första begynnelse hafwa wi redan anført i St. Sigfrids legend. Dattadt kristendomen här är äldre än i Östergötland, fanns dock en ordnad kyrka här seduare. Omkring hundra år efter vårt tidehvarfs början fanns likwäl, enligt en trowärdig berättelse, biskopsstol här. Detta landskap (Wärend) utgjorde då — heter det — fem härader och ett biskopsstift och har sex och feintio kyrkor. Finuveden har tre härader, Östbo, Sunnerbo och Westbo.

Kalmar är of likaledes till namnet bekant. Att handeln skapade den staden är klart af des läge, och att den war wida känd bewisas deraf, att arabiska skriftställare wiste tala om den.

Jönköping är en stad, som först i denna tiderymb börjar nämnas.

562. Lemna wi Götaland och komma öfwer de stora skogarna till Upp-Swea-landskapen, så möter of först Södermanland.

Strengnäs, af gammalt kallad Strengianäs, är här wigtigaste orten. Samma orsaker, som gjorde Skara, Wexjö och Linköping till städer, twerkade wäl äfwen här. Biskopskyrkan samlade en mängd andra byggnader omkring sig, och det blef äfwen här stadens begynnelse. Des domkyrka war i det närmaste färdig wid detta tidehvarfs slut. Genom oförsigtighet med de många wägljusen wid kyrkans intwigning i slutet af 12-hundratalet timade den olycka, att hela den stora byggnaden nedbrann.

Lhorshälla, fordom **Lhorshög**, är en ort af gammalt datum, såsom dess namn antyder.¹⁾

Estilstuna är öf af S:t Estils legend till namnet bekant, och der war nu ett kloster, som inom kort förwärfwade stor rikedom.

Lhorshälla och Estilstuna kunna icke anses som städer i detta tidehvarf. Wi hafwa anfört dem mera såsom märkelige orter och emedan de något längre fram i medeltiden förekomma såsom städer.

Telge, numera **Söder-telge**, hwilket namn staden fick efter **Norr-Telges** anläggning, hafwa wi hört nämnas.

3 Telge Ragnhild min hustru ligger
jag tror hon mig nåd af Gudi tigger, —

låter den mindre rimbänkade konung Inge den yngre utsäga (401). Staden bär ännu i sitt sigill en gwinobild, som anses vara S:t Ragnhilds, och äfwen inwid denna stad hafwa wi en S:t Ragnhilds källa.

563. **Norr om Mälaren** i de tre "folkländerna" (65) **Tiundaland**, **Attundaland** och **Tjedhrundaland** eller, såsom de med ett gemensamt namn kallas, **Upland**, hafwa wi äfwen städer. **Uppsala**, det gamla Uppsala, fanns ännu, och der war äfwen biskopsstol; men det hade dock förlorat sin forna storhet med hedendomen.

Östra Aros eller **Nya Uppsala**, d. w. s. det nuwarande Uppsala, wunn allt mera på det gamla. Om orsaken till dess namn hafwa wi redan talat. Erkebiskopsätets hitflyttande skedde wisserligen ej förr än 1273, men detta wisar dock att orten war under stark tillväxt redan på denna tid.

Mycket bidrog dertill den under byggnad warande domkyrkan. Hon blef ej färdig förr än 1435 och hade, liksom så många andra af de stora tempelbyggnaderna,

¹⁾ Harg betyder en helig lund. Orten war således en gammal åt Lhor helgad offerplats.

flera misföden att utstå, medan hon ännu var under arbete. — Det nämnda året flyttades S:t Eriks ben hit från Gamla Uppsala i ett trädkapell, som icke bortogs förr än kyrkan var färdig (451).

Sigtuna hade sett sina bästa dagar (487). Ännu var det dock ej alldeles utan betydighet, ehuru väl farliga medtäflare redan hade uppstått på ömse sidor.

Utlöping var en bland dem. Man wet med wisshet att det redan under denna tidrymd hade köpmän, som woro bosatta i staden och till och med buro namn af borgare. Det är ett till våra dagar bewaradt erkebiskops-bref, som lennar oss dessa underrättelser. Utlöping bär deruti namn af (stad.¹⁾)

Stockholm var en annan. Sägner gå om Sigtunabor, som efter deras stads förstöring, fyllt en urhållad stock med dyrbarheter, silfver och guld, och låtit den drifwa i sjön med beslut att bygga en ny stad der stocken tog landfäste. Det kan ligga någon sanning i sägnen. Sigtunabor kunna hafwa bosatt sig på den för handel så gynn samma ort, der nu Stockholm står. Det är dock föga troligt att stadens upphof får sölas i enskildt företagsamhet. Allra minst kunde Sigtunabor omedelbart efter sedan de sett sin jemförelsewis så djupt in i landet belägna stad förstörd vara finnade att uppbygga en ny på ett för fienden ännu åtkomligare ställe.

Men Sigtunas förstöring synes hafwa wäckt uppmärksamheten på nödwändigheten af en befästning wid Mälarens inlopp. Redan på Olof Skötkonungs tid talas om ett kastell (kastalli), byggt på westra sidan af det sund, som förbinder Östersjön och Mälaren. Men detta var måhända en tillfällig byggnad, som försvann med sin orsak. Gamla klosteranteckningar gifwa wid handen att efter Sigtunas fall Stockholmen blifwit befästad. I skygd af denna befästning kunde nu flyktande

¹⁾ I det på latin skrifna brefwet kallas det *vila*.

Sigtunabor slå sig ned, hwartill jedermåra från olika håll kommo andra, som lockades af ortens gynsamma läge.

Sedan des tilltog emellertid orten allt mer, och år 1252 wistades Birger jarl tillsammans med sin son och Sveriges erkebiskop i Stockholm i twenne månader, utfärdande derifrån åttfylliga förordningar — något som wäl icke kunnat ega rum, om ej platsen warit bebyggd och wunnit någon betydhet.

Det är således icke alldeles rätt att säga, det Birger jarl grundlade Stockholm. En stad har ej uppstått hos oss på befallning ofwanifrån. Hwarhelst der städer blefwo, war det till följe af inre från folket och orten utgående orsaker; något Petersburg, resande sig på herrstarens befallning äfwen med uppoffring af hundratusentals människolif, kan ej wårt land — till sin ära! — stryta utaf.¹⁾

Birger jarl insåg ortens värde och drog omkring den säkra befästningar, fullbordande hwad som före honom till den ändan war gjordt, och emedan Stockholm efter jarlens tid blef Sveriges hufwudort, har man kallat jarlen för des grundläggare. Medan den stora rimkrönikan gör det.

Sedan hon bestrifwit Esternas och Karelernas härningar i Mälaren, fortfar hon:

¹⁾ Petersburg, Rysslands nuwarande hufwudstad, anlades år 1703 i de sumpiga och ofunda trakterna af Newas mynning. Man kan knappast göra sig ett begrepp om det elände och de lidanden, som de ohäliga arbetarne, helt och hållet slafwar under sjöfherrstaren, der ledo. Minnet deraf lefde också länge hos det arma folket, och ännu mot slutet af 17-hundratalet kallade bönderna den stora staden för tårer-staden.

Man kan säga: Czar Peter wille och Petersburg blef. Beslutet fattades och handlingen utfördes med ens. Inga långa förberedelser gjordes. Icke ens de nödwändigaste werktyg funnos. Arbetarne, hwilka sammanföres från de aflägsnaste delarna af det stora riket, måste med händerna uppgräfwä jorden och bortbåra den i säckar eller i skörtena af deras kastaner.

Loften wårda förwände han,
 Birger jarl, den wisa man,
 då han lät Stockholm bygga,
 ett fogert hus¹⁾ och en godan stad,
 alleleds gjord, som han bad.

Vi instämna dock gärna med den gamla frönikan
 i följande: www.libtool.com.cn

Der är lås för den sjö,
 att Karela gör dem ej mer oro.
 Den sjö är god, jag säger för hwij,
 nitton kyrksocknar ligga deri,
 och omkring den sjö sju köpstadi.
 Der är nu fröjd och mycken glädje,
 der förr war sorg och mycken qwida
 af hedna män, som dem gjorde oblida.

564. Landskapet Westmanland uppstod, såsom wi hafwa nämnt, genom utflyttningar från Fjedhrundaland, det westligaste af de tre folkländerna. Ursprungligen räknades det till det oswannäunda folklandet, men sedan odling och folkmängd der framskridit, söndrade det sig derifrån och blef ett landskap för sig med egen lag och eget ting.

Fjedhrundaland utgjorde ursprungligen, som namnet antyder, fyra härader. Dertill kommo, allt eftersom skog höggis och mark röjdes genom utflyttningar från de gamla häraderna, tre nya, så att Fjedhrundaland då utgjordes af sju, hvarom namnet på Siende (Siunda, Sjuhundra) härad öster om Westerås ännu påminner. Det land, som derefter af odlarens slit röjdes och upptogs, på andra sidan om Westerås utefter Mälaren allt intill Rågla, hette i förstone Tuhundra och utgjorde endast två härader.

Westra Åros, nu Westerås är Westmanlands äldsta och wigtigaste ort. Handels- och marknadsplats war det wäl redan i heden tida. Biskopen och biskopskyrkan

¹⁾ Slott, borg.

gjorde det till stad, af samma grund som i de öfriga biskopsstäderna. Domkyrkan war likaledes här wid denna tid under byggnad. Den blef ej färdig och inwigd förr än 1271.

Arboga är en af Westmanlands äldsta orter, liksom **Röping**.

565. Längre norrut är det wanskligt att tala om städer. Dock woro många af de orter, der sådana i en följande tid uppstodo, redan nu handels- och marknadsplatser.

Deßamma gäller äfwen om många af de redan uppräknade orterna, och i allmänhet få wi ej tänka öf stadsmenigheterna i det stic hwari de sedermera wisa sig. Det är deras beghunselser wi här se. Westgötastäderna stodo måhända fränst. Den gamla westgöta-lagen talar om torgköp, om handelsbodas samt om waror, som der utbjudas till försäljning. Swärd&flingor och kläde, ännu ej tillskuret, nämnas bland handelswarorna.

Dalarna utgjorde — liksom ännu i dag — den nordligaste delen af Swealand. Hurudan den nordligaste delen af laudskapet war wid denna tid, sågo wi, då wi följde konung Swerre på hans tåg mot Norrige (477—478).

Der funnos wäl bebyggda orter mellan bergen, men folket war rått och ännu heduiskt och wiste ej, om en konung war menniska eller djur.

Wid **Kopparberget** bröts wäl redan mot slutet af denna tidrymd kopparmalm. Man kan åtminstone sluta dertill af ett gammalt salubref, enligt hwilket icke så långt in i nästföljande tidehwarf (år 1268) en gård såldes för elfwa steppund koppar.

Om grufwan redan nu egde några privilegier, känna wi icke. De äldsta wi känna tillhöra den följande tiden, men de åberopa äldre, hwilka förkommit "till följe af de mäns wangömmo, som dem stulle hafwa i gömmo".

566. Norr ut från Svealand hade från den gamla bygghden sedan hedenhögs odlingens område widgat sig och gått längre norrut, och komma wi wäl inom det följande århundradet skola wi finna handels- och marknadsplatser så wäl wid Angermanelstvens utlopp wid Herusand, som ända uppe wid Torneå.

De siftrika elswarna och sjöfogelsfångsten samt de dyrbara pelswerken, som härifrån kunde erhållas, drog handelen och på samma gång odlingen upp mot dessa trakter.

Gesle, som fått sitt namn af Gafwe]-ån, war på denna tid ett siffläge.

Helsingland — säger Snorre Sturlesson — byggde Swearna allt öster ut med hafwet, och Helsingarna hade sin köpfärd på Swithiod och woro der ståttskydiga.

Jemtland och Herjedalen hörde ej mera till Sverige, sedan den norrske konung Osten förnuått dem att betala skatt till Norrige.

567. Innan wi lemna denna öfversigt af landet och des begynnande städer, böra wi egna några ord åt ett land och en stad, som redan dref en widsträckt handel och war en af de mest betydande ej blott i nördet, utan i hela det norra Europa.

Gottland är landets namn och Wisby är namnet på staden.

Gottland räknades af gammalt till Götaland och Swea wälde, samt hörde i fyrkligt afseende under Lirköpings biskopsstol. Att Gottland, så långt underrättelser gå, hörde till Sverige, derom hafwa wi utgamla wittnesbörd. Twenne Normän, Ottar och Wulfstan berättade om sina resor för konung Alfred den store¹⁾ i England, och enligt dessas utfago hörde då Gottland till

¹⁾ Han war konung öfwer England mellan åren 871—901.

Sverige. Ett annat intyg hafwa wi i Guta-sagan. Hon omtalar, att Gutarne — så nämnes Gottlänningen i fornskrifterna och så kallar han sig sjelf ännu i dag, — affärdade sändemän till Sverige, hvilka gäfwö ön; under Sweakonungens wälde, utlofwande sextio marker silfwer i årlig skatt, samt att på konungens bud sluta till honom med sju snäckor på hans ledungståg.

Ett tredje intyg, hafwa wi från vårt eget land. Det är en runsten, som lemnar oss det. — På ett gårde ej långt från Sigtunafjärden wid påß tre mil söder om Upsala¹⁾ står denna sten. Inskriften på densamma lyder så: Skuli och Folkli läto resa sten efter broder sin Husbjörn; han drap sju gutar, då de upptogo skatten å Gottland.²⁾

Utom denna skattskyldighet till Sweakonungarna woro Gottlänningarna oberoende och styrde sig sjelfwa, och som bewis på detta oberoende må anföras att då twistigheter uppkommo på ön mellan derwarande Tyskar och Gottlänningar, dessa icke wände sig med sina klagomål till Sweakonungen utan till närmaste furste i Tyskland med någon betydande makt. Denna furste war hertigen af Bäjern och Saren, Henric Lejonet, hvilken också 1163 uppträdde som medlare och återställde freden, samt tillsatte en fogde öfwer Tyskarna, hvilken skulle föra styrelsen och handhafwa de af hertigen åt Gottlänningarna bewiljade rättigheter.

568. Om staden Wisbys första beghnuelse berättas, att en rik köpman, som het Botar af Alnbekk, byggt den första kyrka wid Wi, ett gammalt offerställe, der som nu Wisby är. Botar war gift med en datter till Litar Snälle, en af de anseddaste och rikaste män på Gottland. Då hedningarna wille uppbränna kyrkan,

¹⁾ På Thorsåtra gårde i Ryds socken.

²⁾ Inskriftens sednare hälft kan tydas på flera olika sätt, men om hufwudsaken kan intet twifwel uppstå.

Wi hafwa hämtat denna uppgift af professor E. Sæbe.

Klef Botar upp på taket och ropade till dem, "att om de wille bränna kyrkan, skulle de bränna honom med". Sedningarna affstodo då från sitt uppsåt och läto kyrkan stå obränd. Förnämligast war det fruktan för hans mäktiga swärfader Lika, som fredade kyrkan. Denne Lika skall sedan med allt sitt hus hafwa antagit christendomen.

Det war handelns som förskaffade Wisby sin storhet.

"Den frid swors" — heter det i Gottlands gamla stadslag — "när folk af mångahanda tungomål församlade sig på Gottland, att hwar och en skulle hela landet omkring hafwa stranden fri, åtta sammar in på landet, wore der äfwen åker eller äng, på det hwar och en sitt gods des bättre måtte berga, och komme någon att under samma land ligga för ankar, skulle äfwen han wara under samma frid."

"Men af de mångahanda tungorna" — heter det vidare — "uppkom det, sedan staden tillwänte, stora tråtor med förräderi och mord, hwarför man jände bud till hertig Henrik af Bäjern och Sagen, hwilken stadfästade den friden och den rätten, som före honom hans morfader kejsar Lotharius gifwit hade."

Köpmän woro Wisbyboarna sedan djupt in i heddendomen. De seglade redan då — heter det i Gutasagan — med köpmanswaror till alla land, både christna och hedniska. Sedan medlet af 11-hundratalet rådde en liflig handel öfwer Gottland med Nowgorodska waror på de nordtyska städerna.

Nowgorod war, som wi weta, en stad af mycken bethdenhet i Gardarike, och waror kommo dit långwägafrån. Ifrån Indien och Persien kommo handelswaror¹⁾ till Nowgorod. Härifrån gingo de till Gottland och Wisby, för att sedermera fortsätta wägen till norra

¹⁾ Wolga-floden, som utfaller i Kaspiiska hafwet, war en gammal handelsväg.

Lyssland, der Lübeck, Hamburg och Bremen redan då voro rika handelsstäder. — Mängden af silfver- och guldmynt samt andra dyrbarheter, som årligen uppträffas ur Gottlands jord, bewisa nogsamman lifligheten af denna handelsförbindelse österpå.

I detta Nowgorod egde Gottlänningarna sin egen nederlagsplats, sitt så kallade hof med åldermän i spetsen och sin egen kyrka. Nowgoroderna egde likaså en grekisk kyrka i Wisby. År 1229 utsträcktes de gottländska köpmännens handelsrättigheter ännu längre.

Furst Mistislaus af Smolenskt sände det året män till Gottland, hwilka emellan fursten å ena samt Gottlänningarna och den lisländska staden Riga s borgare å den andra uppgjorde ett förslag, hwarigenom så wäl Wisbys som Riga s köpmän fingo rättighet och skydd för sin köpenkap uppöfver Düna-sloden ända till Smolenskt och ännu längre bort belägna orter.¹⁾ Samma år, som detta fördrag slöts, ankom det ofwannämnda påfwebrefwet till biskopen i Linköping och Cistercienserabboten på Gottland. Det är ett intyg från annat håll om utsträckningen af den gottländska handeln.

569. Will man närmare följa denna handelsfärd österpå, så finnes en urkund — wälskerligen af hugre datum,²⁾ men återopande, äfwen det, äldre fördrag — som derom lemnar upplysning. När fartyget kom till den holme, der nu fästningen Kronstadt ligger och hwilken holme i urkunden kallas Kellingens, sände köpmannen bud till Nowgorod för att erhålla, som wi nu säga, konvoj³⁾ af större skepp på den farliga färden upp genom Nawa öfwer Ladogassjön och vidare uppför Wolchowströmmen till Nowgorod. Sedan en sådan hjälp blif-

¹⁾ Staden Smolenskt ligger wid Dnieper-sloden. Mellan Düna och Dniepern fördes warorna till lands.

²⁾ Den är af 1269, då ett handelsfördrag slöts mellan stormursten Jaroslaw samt Wisby och Lübeck.

³⁾ D. w. s. för att ledsagas och skyddas.

wit påkallad, seglade köpmannen leden fram; i motsatt fall ansvarades icke för den skada han kunde komma att lida.

Var fartyget wid ankomsten till Nawa på något fätt skadadt, behöfdes en mast eller annat träd, så hade köpmannen rätt att ställa män i land för att på ömse sidor om wattenet fälla hwad som gjordes behof. — När så fartyget kom till wattenfallen på Wolchowströmmen, så skulle derwarande så kallade forskarlar utan dröjsmål föra dem öfwer, och likaså när de kommo till Gästefeld. För dessa biträden skulle dock köpmannen erlægga den ifrån ålder wanliga lönen.

Så långt Nowgorods wälde sträckte sig ansvarades för samma säkerhet äfwen i händelse af krig. Men köpmannen, som på nyhånunda wäg kommit till Nowgorod, skulle på samma wäg wända tillbaka, och likaså de som kommo till lands. —

Äfwen westerut hade Gottlänningarna wetat att förstaffa sig stora handelsförmåner. Konung Henrik 3 i England gaf dem rätt att tullfritt in- och utföra waror, hwarhelst de kommo i hans land, lofwande dem dertill skydd till waror och personer. Likaledes hade de i Flandern stora handelsfriheter.

Folket.

570. Folklynnnet war i botten sådant wi lärde känna det under hedendomen. Stridernas ära åttades högt, fastän wikingatågen hade upphört. Det begär efter äfwenthyr, som framkallade dem, lefde ännu qwar. Starorna af Waringar, som drogo till Mitlagård, och härnadstågen för Christi skuld och för utbredandet af hans kyrka, äro drag ur dessa tiders folklynnne; som bekräfta vår utfago. Att christendomen ej med ens kunde om-

flapa folkets sinnen, ligger i sakens natur. Bildt, obändig och hårdt älskade det ännu allt som visade kraft och mod, och föraktade allt som utvisade feighet.

Ramn af niding innebar något fruktansvärdt. En sådan var fredlös, fick strafflöst dräpas hvarhelst han träffades, och tvingades derigenom att rymma land och rike. Den som angrep en annans ära, men ej wille stå för sitt ord, och den som ej upptog och kräfde swar på sådan sak, war niding. Likaså war tjufnad ett brott, hwilket i det närmaste gjorde gerningsmannen till niding.

Sjelfwa lagen visar här bäst hwad som gick och gällde såsom det rätta i folklynnnet. Bot fanns ej för nidingswert. De woro urbotamål. Till dem räknades naturligtwis äfwen, att lömskt anfälla sin fiende medan han soj eller war obewäpnad eller på annat sätt urståndssatt att förswara sig. Likaså war drottswikaren niding, drottnen måtte nu wara konung eller blott den brottsliges husbonde; ty efter tidens begrepp war en-hwar konung på sin gård och grund.

För den åter, som fällde jin wederdeloman i öppen strid, fanns bot, det will säga dräparen kunde genom böter winna försoning med den dödades fränder.

Ordet fränder ger oss anledning att rikta uppmärksamheten på en omständighet, wid hwilken våra fäder fästade ett högt begrepp, det war slägten och ätten. De som woro i samma släkt woro på det närmaste med hwarandra förbundna, och likaså de släkter, hwilka hörde till samma ätt. Förnärmelser eller brott mot någon enskildt släktmedlem ansågos begångna mot hela slägten, ja alla slägterna i ätten, och mot alla de med hwarandra beslägtade ätterna eller, hwilket war detsamma, här adet. Dersför få wi äfwen höra talas om ättarbot, och dersför erlades böter ej blott af förbrytaren, utan äfwen af hans släkt, och tillfölla icke blott den enskildte målsegaren utan hela hans släkt. De-

utaf härleddes sig böters erläggande till hatarbet. Bå-
terna beständes dels på tingen dels på enskilda sam-
mankomster af dem som saken rörde.

Brott är bruten frid. När derför ett brott war
begånget, uppstod mellan förbrytarens slägt och den för-
fördelades ett tillstånd **läs fredlöshet**, en fejd, ett wig,
som blef, om den sednare war döb, ett wig-ars. Plig-
ten att fordra upprättelse eller att hämnas gick i ars
till slägtmännen eller ättmännen. I heden tima slü-
tade aldrig ett sådant wigars, utan att de wildaste och
blodigaste strider föregått. Wid denna tid hade mycket
af det råa och wilda bleknat bort, och det gafs en an-
nan bot, än den skyldiges blod, nämligen förbrytelsens
godtgörande genom penningeböter.

571. Bondens hemlif.

”Wi reda för landet den närande saft,
wi föda det — brödet är wårt.
Af oss har det helsa, af oss har det kraft,
och blöder det — blodet är wårt.

Swär plåga har sitt stri för sig,
men helsan tiger still;
derför man talar ej om mig,
som wore jag ej till.”

Så sjunger skalden¹⁾ om den swenska odalbonden.
Wi wilja i en enkel bild framställa honom i sitt hem,
sådan han framstår i de gamla lagarna. Han war
landets kärna, des must och merg, och wäl förtjenar han
och hans lif en teckning, om också endast det mest i
ögonen fallande der kan förekomma.

Bonden war hufvudman för sitt hus och sin slägt
och kallades ”husdrott n” på sin gård, och war det äf-
wen, erkännande der ingen herre öfwer sig. På de 200
åren, hwilkas historia wi nu genomgått, hade wisserli-
gen någon förändring inträdt. De mächtigare och rikare

¹⁾ E. G. Geijer.

började höja sig öfver de mindre förmögna och samman-
smälte med herreflaskan, men lagen kände ännu inga
andra fria män öfver bönderna, och i grunden, i af-
seende på den stora massan af folket, hade förändringen
trängt mindre på djupet, än man wid första påseende
skulle vara böjd att tro.

Närmast bonden på gården stod hans hustru. En-
ligt den lag, som helga Erik konung gaf, gifte hon sig
"till heder och husfrändöme, till halfwa säng, till lās och
nycklar samt till laga treding i boet". Denna treding
utgick endast af lösören och aslingegods, d. w. s. för-
wärfd jord. Det stadgas uttryckligen (444) och det
kunde ej annorlunda blifwa, då slägtjorden eller den
ärfda jorden betraktades som en helgedom, och som slägt-
tens uteslutande tillhörighet. Qwinnans ställning såsom
husmoder war i allmänhet af hög betydelse. Fri och
oberoende war hon — minnas wi — under hedna åldern,
och hennes åsigter inhemtades wid alla wigtigare ange-
lägenheter, och äfwen de fullwugna sönerna lyhönde till
hennes råd och åttade en tillrättawisning af henne. Att
detta förhållande ännu war detsamma, kan man taga
för gifwet, ehuru inga underrättelser från den tiden derom
kommit till oss. Sagorna, som äro så upplysande för
sederna, upphöra nämligen för denna tid, och folkwisau
sjunger endast om "de stora". Men de stora hade ut-
gått ur folket. Derför woro dessa wisor om de store
så kära för folket, och derför kan man ega rätt att af
dem sluta till förhållandena äfwen på bondens gård.

Husbondens makt öfver hustrun war dock ganska
stor. Han kunde ostraffadt tukta henne. Till och med
dråp på hustrun ansågs icke höra till swårare dråps-
gerningar.

Närmast husmodren stodo naturligtwis barnen. Äf-
wen öfver dem egde husbonden rätt att i allt fordra
lydnad och kunde efter godtsinnande aga dem. Barna-
utställserna hade wäl upphört. Efter 12:te århundra-

dets slut talas åtminstone ingenstädes mera derom. Derpå riktades christendomens första hugg. Men att fadrens rätt öfwer barnens lif icke därför försvunnit ur folkandan, framgår af det stränga ansvar lagarna utfästa för fader, som dräper sitt barn. Den faderliga myndigheten upphörde, när son blifwit från fadershuset utskiftad och blifwit en man för sig, och när dotter genom giftermål fått en annan målsman.

Medanför barnen fanns ännu en del af huset. Det var **husfolket**, och att husbondens rättigheter och husfolkets skyldigheter skulle vara stora, är klart af förhållandet mellan fader och barn. Till husfolket räknades alla, hwilka åtnjöto bondens skydd, äfwen om de icke bodde på hans gård, utan på mindre gårdar eller torp på hans egor.

Ännu lägre stodo **trälar**na, men dessa woro rättslösa, och deras wäl eller we berodde helt och hållet på husbondens wälbehag. Christendomen hade dock äfwen i affeende på dem och deras ställning haft ett wälgörande inflytande. Hos ett högsint och ädelt folk, sjelft så känsligt för allt förtryck, kunde det ej blifwa swårt att verka för en christlig behandling af trälarne. Det dröjde icke heller så serdeles länge förr än träldomen alldeles förswann i vårt land. Detta steg framåt tillhör dock det följande tidehwarfwets historia.

Husbonden, såsom familjens hufwud, war i förhållande till samhället ansvarig för alla som berodde af honom och stodo under hans skydd. Han war i allt hwad som rörde någon af dem deras målsman. Han kräfde hämnd eller tog böter, om någon af hans folk war den förorättade, och erlade böter i motsatt fall.

572. En förändring, som christendomen medfört, må här nämnas. Den rörde **äktenskapet**. Under heendomen war äktenskapet en borgerlig förening mellan man och qwinna, som af mannen kunde upplösas när helst han wille.

Christendomen lärde att äktenskapet war en helig, innerlig förening mellan makarna, gjord af Gud, och som de därför ej kunde ostraffadt upplösa. **Lysning** wid äktenskaps ingående påbjöds redan i denna tid. Påfwen Innocentius 3 utfärdade en bulla derom år 1216. **Wigseln** är lika gammal. Genom lysningen wille man förekomma alla förbindelser mellan förbjudna led,¹⁾ eller mellan sådana, som redan woro gifta. Allt hwad som hörde hit kom under kyrkans uppfigt, och helt naturligt, då det war kyrkan eller christendomen, som hos oss införde dessa lagar. Att de, såsom stridande mot fordna begrepp om lag och rätt, skulle möta mycket motstånd, ligger i sakens natur. Men före utgången af denna tidrymd synas dessa christendomens läror hafwa i det närmaste wunnit laga kraft.

573. I afseende på **barnauppföstran** woro wäl ännu de kroppsliga öfningarna hufwudsak. Men wid klostren hade skolor börjat upprättas, och att de besöktes, derom wittna så wäl folkwisjorna som berättelserna ur grannfolkets historia, de norrsta konungasagorna. I afseende på de förra hänwisa wi till den här ofwan aförda, der Swana lilla tillsäger sin tjeusteqwinna att sätta heunes små barn i skola, när de uppnått sju år. Din Håkan Håkanson i Norrige, konung Swerres sonson, heter det, att Birkebeuerna togo honom ut från skolan och förde honom till tinget, der han blef utropad till konung. — Att dessa skolor emellertid hufwudsakligen afsågo undervisning för blifwande prestes, är gifwet. Men af dessa nämnas några, som fortsett sina studier utomlands wid något af de då berömda uniuersiteterna, företrädeswis det i Paris. Bonden som herremannen på den tiden förstod ihj föga på nyttan af boklig lärdom.

Att skriftspråk kände dock folket — runorna. Mång-

¹⁾ Sådana woro alla släktförbindelser inom femte ledet.

den af runstenar, ristade för att läsas af folket, ej blott af de närmaste anhörige, bewisar detta (37).

574. **Boningshusen** woro öfwerhufswud sådana wi funno dem under föregående tiderhund (326). De woro timrade af träd. **Loftet, högans lofts bro och högans lofts swal** äro uttryck, som gansta ofta återkomma i folkwisorna om dessa tiders byggnader. Loftet war en framstjutande öfwerbyggnad på huset. I denna woro de förnämsta boningsrummen, såsom **högans lofts bur** för fruntinuren. **Högans lofts bro** är trappan upp till denna öfwerwåning. Den täckta gång, som bildades längs med loftet, och som täcktes genom byggnades framstjutande tak, war wisornas **högans lofts swal**. Sjelfwa golfwet i denna gång kallades **spång**.

Borgaled kallas i wisan wägen, som ledde fram till någon af de stores gårdar, och war der windbrygga, som kunde hissas upp och ned, kallades den **borgabro**. **Borrestufwan**, borgstugan, är ofta i folkwisorna det förnämsta rummet i huset. Wanligen war det der hof-tjenarne församlades.

Någongång får man höra talas om stenhus i städerna, såsom i Konghäll. De woro dock högst sällsynta.¹⁾ Till och med de stores gårdar woro wäl för det mesta af träd, till och med om de kallas borgar och flott. Städernas murar, när de woro omgifna af sådana, woro af träd.²⁾

575. I affeende på **födoämnen** och serfskildt **sädeslagen** war troligen **korn** eller **bjugg** det äldsta. Desutom nämnas i landskapslagarna **hwete, råg och hafra**.

¹⁾ Förhållandet kunde ej heller wara annat, då man i sjelfwa **London** ännu år 1191 finner de flesta husen af träd med halmtak. Det nämnda året utkom der en förordning, som förbjöd bygandet af trädhus och anbefallde deras täckande med tak af stiffer.

²⁾ **Lübeck's** stadsmur skall hafwa warit af träd ända till år 1190, och om Lund finnes antecknad, att det först genom **konung Eric Lam** fick en mur af sten.

Äf dessa woro råg och hafra de yngsta. Brädet war tunnt och hårdt, såsom ännu, och kunde hålla sig flera år. Swad sjelfwa återbruket beträffar, så wisa oss de gamla lagarna, att man redan nu skilde mellan höst- och wårutsäde.

I allmänhet utöfwade kyrkan ett stort inflytande äfwen på detta område. Fruktträd infördes i vårt land först af munkarna. Man har qwar en del af ett bref från en abbot Wilhelm till hans broder Stefan, hwaruti den förre begär att Stefan måtte skicka till honom frö till åtskilliga trädgårdsfater och blomster jemte ympqwistar. Kål och lök odlades, äfvensom lin, hampa, ärter, roswor, bönor och humla. Helsingland war redan på denna tid bekant för sina lärftswäfnader. Skatterna utgingo derifrån i lärft.¹⁾ Salt war liksom i heddomen en nödwändighetswara och infördes utifrån.

Biskötseln war under denna och äfwen följande tider wida betydligare än nu. Den war äfwen för dessa tider mera nödwändig. Den försåg kyrkorna med wax till deras ljus och af honungen brygdes det så högt värderade mjödet.

Huddjuren woro öfwerhufwud desamma som våra. Ejurar, kor, hästar, swin, hundar nämnas bland dem. Äfwen fisdammar förstod man att anlägga.

576. Olet, hwars bruk dock går långt upp i heddomen, war den förnämsta drycken. Gästabuden kallades också därför ölstugor; "sitta i ölbänk" är ett uttryck, som förekommer i lagarna. Ja-öl, bröllop och arf-öl woro de wanligaste gästabuden, och deras orsak angifwas af namnen, nämligen trolöfning, giftermål och tillträde till arf efter hufvaders död.

¹⁾ Wi påminna om de finspunna linneträdar, med hwilka konung Eric Knutsfons sigill är fasthängdt wid pergamentsbrefwet (522). Så wäl träden som pergamentet hafwa här talande tunga. De tala om en slöjdfärdighet, som man, dem förutan, wore färdig att betwifla.

Sistermålen för året afgjordes vanligen vid skördetiden, som inföll i medlet af Augusti, kort efter sedan vinterrågen blifwit sådd. Varrågen, liksom hvetet, korn och hafra, såddes omkring den 23 Maj.

Såden malades sedan urgamla tider på handqvarn. Det var trälinnornas göra att "draga qvarn". Vid denna tid nämnas både wäderqvarnar och wattenqvarnar.

577. Klädebräkten kunde vara både prächtig och smakfull. Den var så äfwen i hedendomen. Wi behöfwa blott påminna oss Arnliot Sellina och hans klädebonad, då han wisade sig för S:t Olof (317). I skarlatansfärg och dyrbara pelsverk förekomma alltid i folkwisorna de förnåma.¹⁾ Af hwit eller blå wadmål war wäl bondens rock. Men, som wi en gång hafwa nämnt, bondens lif skildras icke i de sånger, som lesde på hans läppar. Trälens drägt synes hafwa warit grå.

Huru skall jag inför konungen gå,
som endast är klädd i wadmalet grå?

heter det om honom i wisan.

Baldakin och Syndal äro äfwen tyger, som nämnas för denna tid. De anses hafwa warit fiden och sammet. I röda och blå kläder äro de förnåmas tje-nare -- "små tärnor" och "småswenner" -- klädda.

578. Wåra inhemska krönikor äro i allmänhet fattiga på underrättelser isynnerhet om allt som rör det enskildta lifwet. Det är dock klart, att de seder och bruk, som woro rådande i grannrikena, i allmänhet äfwen woro det hos oss. Nu hafwa wi en utförlig berättelse om den norrske konung Hakon, densamme som företog Wermlandståget och hade de många mötena wid Götelfwen med Birger jarl. Wi wilja ur denna konungs saga låna beskrifningen på hans kröning, såsom serdeles upplysande i ofwannämnda äfseende.

Sturle Thordarsson, Snorre Sturlessons brorsson,

¹⁾ Se noten 1 sid. 265.

har författat denna historia. Han war den norrske konungens samtida,¹⁾ mistades efter hans död personligen under en följd af år i Norrige, färdades då omkring i landet, och hade således tillfälle att samla rikhaltiga och tillförlitliga underrättelser om den konung, hwars historia han wille skrifa.

Så berättar han om konung Hakons kröning. På den till högtidligheten utsatta dagen — det war den 29 Juli 1247 — woro alla, som skulle deltaga i kröningsståget, samlade i konungsgården i Throndhjem. Till följe af det ihållande regnwädet²⁾ war en gång uppbyggd från kungsgården ända fram till Christkyrkan. Den war täckt både öfwan till och på sidorna med rödt och grönt kläde.

Låget öppnades af hirdmännen, hwilka alla woro härklädda. De woro åttio till antalet och gingo två och två i ledet. Efter dem kommo två banerförare, som buro konungens baner; så skutilsweuernerna och konungens tjenstemän i länen, alla i ståtliga kläder. Dernaäst i ordningen gingo höfdingarna i länen, och efter dem fyra sådana läushöfdingar, hwilka öfwer sina hufwuden buro ett bord, hwarpå wigjelfkläderna och konungastruden lågo. Efter dem följde konungens yngre son Sigurd och Magnus Biskopsön. De buro hwardera en spira, den ena prydd med ett guldkors, den andra med en gulldörn. Efter dem gick den unge konung Hakon, som bar kronan, och efter honom Knut jarl med swärdet. Efter jarlen gick konung Hakon sjelf, ledd af erkebiskopen och en annan biskop. Låget slutade med hela den öfriga samlingen af gäster, bland hwilka man äfwen såg flera utlänningar.

¹⁾ Sturle Thordarson föddes samma år som Hakon blef konung eller år 1217, och dog år 1287, tjugufyra år efter konungen.

²⁾ Från medlet af Juli till inemot slutet af Augusti regnade det nästan oupphörligen både natt och dag. Kardinal Wilhelm kunde inalles räkna fem eller sex dagar, som det höll uppe.

Wid porten till konungsgården woro de öfriga biskoparna med saintliga presterskapet och klostrens abboter konungen till möte. De följde under sång processionen till kyrkan.

Wid kyrkodörren mottogs konungen af kardinalen,¹⁾ som war oungiftwen af sina klerker och biskopar. Kardinalen ledde konungen upp till altaret, hwarpå messan sjöngs och sjelfwa kröningsceremonien förrättades.

Sedan allt war slut i kyrkan, gick tåget i samma ordning tillbaka.

Wid stranden war ett stort hus uppfördt, nittio alnar i längden och sextio alnar bredt. Ursprungligen war det ännadt till ett skeppshus för större skepp, men nu war det inredt till gästabuds-sal, ty mängden af gäster war så stor, att det icke fanns utrymme för dem annorstädes. Wäggarna woro beklädda med mångfärgade tyger och sätesdynorna öfwerdragna med "filke och pellum gullskotnum", d. ä. siden och guldwirkad duk.

Innerst i salen, wid des norra ända, war konungens högsäte. Der tog konungen plats, sedan han afslagt sin kröningskrund och iklädt sig andra präktiga kläder. Till höger om konungen satt kardinalen, näst honom erkebiskopen och de öfriga biskoparna, hwar efter annan. Det öfriga presterskapet satt wid ett ferskildt bord. Till wenster om konungen satt drottningen, och till wenster om henne hennes moder fru Maguhild. Näst henne åter satt Knut jarls moder fru Christina, så konungens dotter Cecilia, och slutligen abbedisforna jemte andra de förnämligaste qwinorna.

I salens midt, gent emot konungens högsäte, war ett annat för unga konung Hakon, Knut jarl och konungens son Sigurd. — Längs med södra wäggen satt konungens hird i en dubbel rad. Skutilsvennerna och de öfriga af landets förnämligaste män upptogo det

¹⁾ Se 545.

återstående rummet. — Alla singo dock ej rum i salen, ehuru tretton bord der woro uppställda, utan måste den öfriga mängden af gäster undfågnas i tält, som woro uppslagna utanför.

Första anrättningen inbars af Munan och Sigurd Biskopsöner, Brynjolf Jonsson och Gunnar, konungens frände. Alla dessa woro förnämliga män och woro höfdingar samt hade län af konungen. Unge konung Hakon iškänkte första bågaren för sin fader, Knut jarl för kardinalen, konungens son Sigurd för drottningen och Munan Biskopsöner för erkebiskopen, hwarpå gästerna intogo sina säten.

När måltiden war slutad, steg kardinalen upp, äskade ljud och höll ett långt tal, nedtallande till siff Herrans wälsignelse öfwer konungen och allt folket. Derpå bröt han upp med sitt följe, och gick bort. När borden woro aftagna och sedan Mariaminne war sjunget, reste sig äfwen konungen från sitt högsäte, tackade gästerna och tog afsted af dem.

I tre dagar fortfor detta gästabud, och aflöstes då af ett fem dagars gästabud, som konungen anställde i salen på konungsgården för kardinalen, biskoparna och landets förnämsta män. —

Af denna skildring kunna wi wäl se, huru det tillgick på konungens och de stores gårdar äfwen i vårt land. Wi kunna göra oss ett begrepp om, huru lifwet fördes på Wisingsöes konungaborg; wi kunna se, huru salarna i Hörisingen fyllas af gäster, då konung Erik der firar sitt bröllop med drottning Karin, huru konungens ögon gingo salen omkring, helsande wänner och fränder, och huru hoffwennerna styndade fram och åter bland de talrika gästerna, för att skänka i till de högtidliga stälarna.

579. Konungens närmaste omgifning, hans husfolk, hans hof kunna wi äfwen winna någon lärtie-

dom om genom att läsa, hurudant förhållandet war i naboriket.

Stallaren war i konungens hird en af de förnämsta. Han förde hofmännens talan inför konungen och war skiljedomare wid uppkommande twister i hirden. På tungen talade han till bönderna å konungens wägnar, och då konungen drog omkring landet, besörjde han om framfärden.

Detta sista åliggande synes haftwa varit stallarens ursprungliga, att dömma af hans namn, som utan twifwel kommer af **stall**, hwaröfwer han hade inseende.

Märksmannen war en annan i konungens hird, som hade rummet näst efter stallaren. Han är öf icke obekant hwarken till namnet eller befattningen. Han förde konungens märke eller baner, och wi känna honom sedan hedendomen.

Stuttilswennerna woro till antalet flera. Twå af dem hade hwarje wecka wakt hos konungen. De passade upp wid konungens bord, buro fram mat och dryck för honom, och hade wid gästabud och högtidliga tillfällen uppsigt öfwer, att allt gick höfwißt till wid upppassningen. — De buro härwapen och skulle wara stridbart och godt folk, och följde konungen i striden. Deras namn kommer af **stutil**, som betyder fat.

Munskänken hade, såsom hans namn antyder, öfwerinseendet öfwer allt som hörde till gästabudsbordet. Posten war vigtig, så att dertill fordrades en man af god ätt och höfwißka feder.

Drotset hade uppsigt öfwer hofhållningen och synes öfwer hufwud haft samma åliggande som munskänken. Till denna befattning utsåg konungen twå af stuttilswennerna.

Kanslern, som äfwen hörde till konungens hof, och hvars befattning utan gensägelse war den vigtigaste och skänkte sin man det största inslytande på ärendenas gång, war alltid en högre prestman. Wi hafwa sett, huru

man ifrån den platsen kunde stiga upp på Upsala erkebiskopsstol. 1) —

580. Om **handeln** hafwa wi för denna tid föga att säga. Wi hafwa sett att Wisby war en stor och redan på denna tid betydande handelsstad. Men den handeln war dock **wæra . tyst . äm . swensk .** och öfwer hufvud war det Tyskar, som förde handeln i köpstäderna, såsom i Kalmar, Söderköping, Lödöse o. s. w.

Ett förhållande, som tillkommit i och för underlättandet af handeln, och som äfwen här måhända redan började göra sig gällande, måste wi i denna öfversigt widröra. Det är de så kallade **Gillena**.

Handel och näringar fordra frihet och fred, för att kunna lefwa. För att nu på denna tid, som war så fylld af strider och oro, winna dessa wilkor för sitt lif, woro köpmännen och handtverkarne så godt som lemnade åt sig sjelfwa. Swad den ensamme ej kunde förswara och skydda, det kunde flera. Helt naturligt förenade sig därför de enskilda till sällskaper, hwilkas ändamål war att genom gemensamt förswar och ömsesidig hjälp i nöd och fara winna den frihet och den fred, som war deras lifsluft. 2)

1) Ballerius. — Se om kanslern vidare.

2) Ett äldre sådant sällskap, som bildat sig att skydda handeln till sjös, må här nämnas. Det uppstod under de inbördes striderna i Danmark mellan Swen, Knut och Waldemar. En enskildt man i Roestilde, som het **Betheman**, stiftade detta broderskap, hwars syfte war mindre att förswara landet mot sjöröfwarne än att anfälla dem, hwarhelst de träffades. Enligt sina antagna lagar skulle bröderna i detta sällskap alltid wara beredda att gå döden till mötes, hwar gång de drogo ut. Derfor striftade de och undfingo den heliga nattwarden hwarje gång de gingo till skepps. De skulle wara starka och hårdade män, så att de kunde undwara annan hwila, än den de fingo, sittande wid årorna. Svarje skepp, som war tjenligt för deras ändamål, tillagnade de sig, och höllo egaren stadeslös med åttendedelen af bytet. Likafå togos de matwaror som behöfdes hwar de kunde öfwerkommas, dock alltid mot ersättning. Funnos christna fångar ombord på de eröfrade sjö-

Gillena woro ingenting annat än sådana sällstaper. De intrigdes och benämndes efter något helgon, såsom **Kunts-gillet**, **S:t Görans gille**, **Helga Iekama gille** o. s. w. Gillen funnos dock, som endast hade ett andligt syfte, och de woro de äldsta. Man förenade sig om gemensam gudstjänst, om sammanskott till kyrkor och kloster, om hjälp till fattiga och sjuka. Detta andliga skaplynnne bibehöllo äfwen de yngre mera werldsliga gillena. De styrdes af äldermän och skolbröder och hade fina serfildta stadgar, som kallades *strå*.

Den nära förbindelse med kyrkan, hwari dessa gillen stodo, och nödwändigheten att söka skydd i en laglös tid gjorde, att de utbreddes öfwer hela landet. Deras antal gick slutligen till inemot hundra. De förnämliga hade egna hus och woro rikligen försedda med egendom.

När man sammanträdde i gillesstugan till gästbud, började man med gudstjänst. Derefter druckos minnesfålar. "Minnesfålar skola wara nio" — heter det i stadgarna för S:t Görans gille. — "Först wår Herras minne, wårfru minne och riddar S:t Orjans minne. Och det skall serdeles skänkas med horn och handkläde och gillesbloß, och alla gillesbröderna skola uppstå och qwäda då det minnet skänkt är. Då skola gårdemännen¹⁾ med horn och handkläde gå utom dörren och gifwa de fattiga öl, som de hafwa i hornen eller kannor. — En stund derefter skola gårdemännen iskänka fålar till helga kors minne, S:t Eriks minne och S:t Olofs minne. — En liten stund derefter skola de skänka i till alla Guds helgons minne, S:t Gertrud

röfwarfkeppen, frigåfwos de och sändes försedda med kläder till sina hem. Bytet delades lika, så att styrmannen ej fick större del, än någon af de andra.

Detta sällskap utbredde sig snart öfwer hela Seland, och war ganska werksam att hämma de ständiga sjöröfverierna. Det skall inalles hafwa borttagit 82 sjöröfwarfartug.

1) Skaffarne, de som haft bestyr med gillesdrickningen.

och S:t Benkt. — Då äldermannen gifwer dem orlof, som ifkänkt hafwa, säger han, att S:t Benkt hafwer så mycket betydta som orlof och godnatt; dricker och görer eder glada; hwar som hafwer goda gäster, göra den glada; och goda gäster blifwa goda bröder, figure både gäster och bröder.” www.libtool.com.cn

Wid sådana tillfällen war gillesstugan klädd med löf och grauris, och golfwet war beströdt med wälluktande gräs och blonnor. Äldermannen utjåg fyra gillesbröder att smaka ölet, hwartill alla gillesbröderna och systrarna — ty äfwen qwinnor utogos i dessa samfund — sammansjutit penningar, ”och det de gilla, det skall wara gilt af allom brödrum och systrom” — heter det i ofwännämnda gillesstadgar.

För sin tid woro dessa gillen wälgörande, men de, liksom så mycket annat, öfwerlefde sig sjelfwa och blefwo sin egen motsats, d. w. s. de framkallade just hwad som war deras ursprungliga syfte att förekomma, nämligen slagsmål, dryckenskap och alla slags wåldsamheter. När lagen blef nog stark att skydda den enskildte, blefwo de öfwerflödiga. De tillhöra medeltiden och des stadslif och upphöra med den. —

581. Hansförbundet är en företeelse, hvars begynnelse ligger inom denna tidrymd. Det utgick från en ringa början, men wi få längre fram och wid många tillfällen se, huru mäktigt detta förbund blef, och huru det förde herrskarens språk mot nordens konungar. Det war för medeltiden, hwad England är nu, — hafwens och handelns herrskarinnas.

I sin begynnelse war det ringa. Det war, kunde man säga, ett gille i stort; ty orsakerna, som framkallade det, woro desamma som för gillena inom städerna, och ordet *hansa* betecknar egentligen *handelsgille*. Benämningen brukades till en början för enskildta tyska köpmannaföreningar i utlandet, och det dröjer länge

nnan wi så höra namnen hanseförbundet eller hansestäder begagnas offentligen.

Några städer i norra Tyskland förenade sig om att med gemensamma krafter utföra större handelsföretag och att på allmän bekostnad utrusta frigsfartyg för att skydda sina främarfutor. Det var hanseförbundets begynnelse. De i förbundet deltagande städernas antal var till en början obetydligt — mellan 10 och 12 — men det förökades sedermera, och så småningom blef förbundet emellan dem allt mer och mer fast och ordnad. De förbundna städerna underkastade sig gemensamma lagar och domstolar, och höllo allmänna möten, hwilkas beslut woro bindande för dem alla.

Enligt nyare undersökningar skall detta förbund hafwa förberedts af det som köpmän från de ferskildta städerna förut ingått på Gottland. Lübeck war ifrån begynnelsen en af de mäktigaste städerna i förbundet, och efter Wisbys fall,¹⁾ intager den utan gensägelse främsta rummet. — Sina första handelsprivilegier i Sverige fick Lübeck af konung Knut Eriksson och Birger jarl Brosa.

582. Mynt känna wi för denna tid. Mark guld och wägd mark silfwer till skilnad från en mark mynt omtalas så wäl i de äldsta af våra diplommer som i våra landskapslagar. Marken war enligt vårt äldsta diplom²⁾ den högsta myntenheten och örtug den lägsta, af hwilka tjugufyra gingo på marken. Ett öre innehöll åtta örtugar och war således lika med en tredjedels mark.

Dlof Sköttonung skall hafwa warit den förste, un-

¹⁾ Se längre fram, 3:dje delen!

²⁾ Utfärdadt af erkebiskop Stefan. Han hade lyckats förlita en qwinna wid namn Dotter, som ingått i kloster, och hennes son Gere, hwilka länge legat i en "widrig" twist med hwarandra. Konungens (Carl Swerkersons) och biskopens sigiller äro afströkta i rödt wax och fasthånga med gula snodder wid dokumentet. De äro af tiden något skadade.

der hwilken mynt slogos i Sverige. Hans mynt föreställer å ena sidan en figur, som skall wara konungens bröstbild med omskrift OLUF REX ZVEVOR (Sveorum), d. ä. "Oluf Sweenas konung". Å den andra sidan finnes ett kors, och i de fyra mellanrummen, hwilka korset bildar, bokstäfverna C. R. U. X. Dessa bokstäfver bilda det latinska ordet crux, som på vårt språk betyder kors. Omskriften på denna sida innehåller myntmästarens och myntställets namn. Det sednare angifwes med de tre bokstäfverna ZIH, som man anser beteckna Sigtuna.

I äldsta tider brukade man äfwen betala waror med enkla stänger eller tenar af silfwer eller guld, hwilka afhöggos i stycken, motswarande warans wärde. Sådana stänger eller tenar brukade därför wridas i ringform omkring en större arming, och fördes sålunda med för förekommande behof.

I lifgördeln hängdes wanligen den pung, hwari man förwarade mynten. Man förde likaledes med sig besman och wägskål för att kunna afwäga guldet eller silfret. Till och med de utländska mynt, som här blifwit hittade i så stor mängd, gingo ej efter något wißt prägelwärde, utan wägdes.

583. Sol-Sången. Stående på den breda tröskeln mellan hedendomen och medeltiden, anse wi oß ej bättre kunna affluta detta tvåhundraåriga mellanstede i vår historia, än med anförandet af en sång, som likaledes står på samma öfvergångspunkt. "Den är en faders röst ifrån ljusets hem till sin son, som ännu lefde på jorden. Den tolkar troget den tid, då christendomen såsom kyrka och tro upplöser hedendomens wälde. Stödd på nordens hårda werklighet herrskar wäl ännu den gamle i werlden, och den christna kärleken röjer sig icke i de jordiska förhållanden. Men Walhall och dess gudar, einheriar och wapenlekar nämnas icke mer; englar och goda själar omgifwa en Alfader, som icke öppnar

de saligas boningar för våldsamma bragder, utan för fridsamheten. — Ur djupet af en annan werld samkar den christna tron de krafter, hwarmed hon skall fästa sitt wälde på jorden.” —

Solsången innehåller lifsom Hawamal råd och lärdomar för lifwet. Detta är en grund, hwarför wi här anföra den. En annan är den, att sången är för oss en målning af sin tids tänkesätt och lifsåskådning.¹⁾

Sol-Sången.

De första sju werserna skildra stigmännens²⁾ jeder, deras roflyktnad och grymhet.

1. Gods och lif röfwade
från människors ätt
den grymme
wåldswerkaren:
öfwer den wägen,
som han waktade,
mättade ingen
lefswande komma.
2. Ensam han oftast åt,
aldrig bjöd han
annan till måltid,
förr än trött
och mattlös
kom från wägen
gångande främling.

¹⁾ Den numera afidne fornforskaren, professor **J. H. Schröder** lyckades öfverkomma ett isländskt manuskript, som blifwit räddadt från förstörelsen i en handelsbod i Strengnäs. Det war blott en del af en större samling, men innehöll bland annat sjuttio-tre werser af denna sång. — Det är ett exempel bland många, huru våra fornminnen försaras. Hwilken obetydlig del af hwad wi kunnat ega i behåll har sålunda af slumpen lifsom dessa två art blifwit räddadt? — Den ojemförligt största delen har otunnigheten förstört. —

²⁾ Se första delen 317, 319.

3. Dryck behöfwande
 sade sig vara
 och hungrig mycket
 trötte mannen.
 Rädd i hjertat,
 han låtsade tro
 den som fjörn
 hade swetfull varit.
4. Mat och dryck
 gaf han den trötte,
 allt af redligt hjerta.
 På Gud han tänkte,
 godt han bewiste,
 ty han åttade
 slug vara.
5. Upp stod den andre,
 ondt han tänkte
 ej sitt behof
 han tackfamt mottog.
 Hans finne swallade,
 sofwande mannen,
 den warsamme,
 mördade han.
6. Himmelens gud
 bad han sig hjälpa,
 när han waktade,
 dödligt slagen.
 Men den fick
 hans synder widtännas,
 som honom saklösan
 hade swikit.
7. Heliga englar kommo
 från himlen ofwan,
 togo hans själ till sig;
 i det rena lifwet
 skall han ewigt lefwa
 med allsmäktigan Gud.

Skalden framställer genom exemplet af **Säwald** och **Unnur**, att ingen bör lita på makt och rikedom, ty själf för sin frid råder ingen, och ofta wedersfäres en, det han minst väntar sig.

8. För rikdom och hellsa
råder ingen,
fast honom lyckligt
månne gånga.
Mången det drabbar,
som han minst väntar.
Sjelf för sin frid
ej någon råder.

9. I de de tänkte
Unnur och Säwald,
att dem kunde
wälgång tryta;
någne de wordo
och allt beröfwade
och rände som wilda
wargar till skogs.

I de följande fem werserna warnas för wällust och att wända för mycket sin hug till qwinnor. **Swafadr** och **Starthedin**, som woro de bästa wänner, blefwo dock för en qwinnas skuld orsaken till hwarandras undergång.

10. Wällustens wälde
sorg så mången giftwit.
Ofta kommer
qwal af qwinnor.
Stadliga de wordo,
fast mäktige Gud
dem skära skapat.

11. Såta de woro
Swafadr och Starthedin;

ingen kunde
den andra undwara,
tills för en qwinna
de förbittrades.
Hon dem till skada
war beständ.

www.libtool.com.cn

12. De för den hwhita
mön ej aktade
lef eller ljusa dagar.
Ingenting annat
de månde minnas,
än den ljusa bilden.
13. Sorgliga dem wordo
de skumma nätter,
ingen blund
de sofwro roligt.
Men af den sorgen
hatet föddes
mellan trogna wänner.
14. Öfwermod warder
på de flesta ställen
grymt wedergullet.
De holmgång gjorde
för wäna mön,
och fingo båda bana.

Sju wisa råd gifwer i de följande werserna skat-
den, att man dem må i troget minne bewara och icke
glömma.

Det första: War ej förmäten!

15. Förmätet finne
bäre ingen man.

det har jag sett i sanning;
 ty de flesta,
 som det följa,
 wifa från Gud.

16. Wifa de woro
 Radni och Webodi,
 och wäl sig tyckte göra;
 nu de sitta
 och wända sären
 ömsom mot elden.

17. På sig de tröstade
 och öfwer alla
 tyckte sig wara.
 Men de syntes
 deras wilkor
 annorlunda
 för allsmächtig Gud.

18. Wällust de öfwade
 på många sätt,
 och hade guld
 till gamman.
 Nu det är dem
 wedergullet,
 att de gånga skola
 mellau frost och hetta.

Det andra: Förtro dig ej din owän!

19. Owänner dina
 tro du aldrig,
 ändock de fagert tala.
 Lofwa du godt.
 Godt är andras fel
 hafwa till warning.

20. Så honom gic
 Sorle den godråde,
 då i Wigolfs
 wäld han gaf sig.
 Wäl han trodde
 sin broders bane;
 men till swet blef denne.
21. Frid han gaf dem
 af godan hug;
 litwäl framkom swetet.
 Ense de syntes,
 medan de samman drucko;
 guldet de lofwade
 honom åter.
22. Men derefter
 på andra dagen,
 när de ridit
 till Nyrdal,
 med swärd de högg
 ben saklös war
 och läto sa
 hans ande fara.
23. Hans lit de drogo
 å lönlig stig,
 och sänkte styckad
 i brunnen neder.
 De wille dölja,
 men Herren jag
 från helig himmel.
24. Hem i sin glädje
 hans själ att fara,
 bjöd sannau Gud.
 Wäldsmännen
 jag tänker sent warda
 fallade från qwalen.

Det tredje: Utverka dig förböner af de heliga, som äro Herrans förtrogna.

25. De disor¹⁾ bed du,
 Herrans²⁾ förtrogna,
 vara dig hulda i hugen.
 Bedan ester
 skall allt dig gånga
 efter din viljas önskan.
-

Det fjerde: Bota ej ondt med ondt!

26. För din vredes gerning,
 som du öfswat,
 gör ej bot med ondt.
 Den du bedröfswat,
 med godhet åter hugna,
 det är själens bättnad.
-

Det femte: Om godan lott anropa Herran!

27. Gud skall du bedja
 om godan lott,
 honom, som har
 menniskan skapat.
 Mycket är beskärvt
 hvarje man
 som finner i Gud en fader.
-

¹⁾ Detta uttryck liksom flera andra påminner om hedendomen. Se Första Delen sid. 145 noten 1. Skalden tänker på de heliga qvinnor, helgonen, och betecknar dem med ett uttryck, som hvar man wiste hafwa denna betydelse.

²⁾ Det isländska originalet har: Drottinnens förtrogna.

Det sjette: Var trägen i böu!

28. Bedja må man
 serdeles innerligt
 det man brista känner.
 Allt blir den utan
 som intet bedet.
 Så förstå den tyfste bön.
29. Sent jag kom,
 tidigt fallad,
 för dommars dörr.
 Dit jag trängtade,
 ty mig war lofwadt:
 godt får den, som kräfwer.

Det sjunde: Fly synden, som wällar sorgen.

30. Synden det wällar,
 att wi forgöne fara
 ifrån sorgens hem.
 Ingen fruktar,
 som ej illa gjorde.
 Godt är menlös wara.
31. Allfwar lika synas
 alla de,
 som ega listig hug.
 Så mänd dem warda,
 som de å glödheta
 stigar ginge.
-
32. Bänliga råd,
 bundna med wisshet,
 här jag gaf dig
 sju tillsammans.
 Sär du dem noga,

förgät dem albrig.
 Det dig gagnar
 alla att minnas.

3 de följande 20 verserna hjonget solsångens författare om världens fåfänglighet och alltings förgänglighet, om lif och död.

33. Nu är att säga,
 hur jäll jag war
 i sorgens boning.
 och om det andra,
 hur nödde¹⁾ mennisköner
 gå till sfuggor.
34. Lycka och högmod
 mennisköner willa,
 dem som efter rikdom få.
 Blänkande guld
 blir till långlig smärta;
 rikdom har så mången dårat.
35. Glad åt mycket
 tycktes jag menskor wara;
 ty ringa jag wiste för mig.
 Dwala-hem
 hafwer Herren
 fullt af hugnad stapat.
36. Lutad satt jag länge,
 nedåt jag wog;
 stor dock war mig
 lusten att lefwa.
 Men Han rådde,
 som mäktig war;
 för handen woro
 dödsens stigar.

¹⁾ hur ogera mennisköner wilja lemna denna världen.

37. Hells¹⁾ fedjor
hårdeligen slutna
kommo mig fring mina sidor;
dem slita wille jag,
men de starfa woro;
lärt är fri att gånge.

www.libtool.com.cn

38. Ensam jag wißte,
hur i alla lenumar
plågor i mig swullo.
Hells tärnor
sträckfullt bjödo mig
hem till sig hwar afton.

39. Solen jag såg,
sauna dagens stjerna,
sjunka i haf!
men Hells grind
på ett annat håll
jag hörde tjuta.

40. Solen såg jag
af blodrumor omhvärfd,
mycket war jag
då ur werlden lutad.
Måttig hon syntes
margalunda,
mer än hon fordom war.

41. Solen såg jag
så mig tycktes,
som jag skadat
helig Gud.
Sista gängen
uti tidens werld
jag mig höjde
ned för honom.

42. Solen såg jag,
så hon strålade,

¹⁾ Dödens. Hel war de dödas gudinna (28—31).

att jag tycktes
intet se.
Blandad med blod
på annat håll
bullrade
Giltwaströmmen.

www.libtool.com.cn

43. Solen såg jag
stälsvande å vägen,
rädslofull
och nedböjd;
ty mitt hjerta
ganska mycket
war uti wannatt
sönder brustet.
44. Solen såg jag,
sällan mera sorgsen,
mycket war jag
då från werlden lutad.
Min tunga war
som wänd i träd
och utomkring folnad.
45. Solen såg jag
aldrig sedan
efter den dystra dagen.
Skymarna lycktes
för mig samman,
och jag gick bort,
fallad från qwalen.
46. Hoppets stjerna
flög mig från bröstet,
då jag föddes;
åt höjden hon flydde,
ingenstäds sig satte,
att hon måtte
hwila hafwa.
47. Längre än alla
war den natten,

då jag stelnad
låg å bädden.
Då sannades det
Gud sade fordom:
"menniskan är af mull."

48. Det ser och dömmar
danande Gud,
som jord och himmel skapat;
huru enfliga
många fara,
fast från slägt de stiljas.

49. Sina wert
hvar menska njuter;
fäll är den
det goda öfvar;
från rikedom
mig war beskärd
en bäddad säng
af sand.

50. Kroppens lusta
ofta willar menskan;
många högt den skatta.
Ewagnings wattu
war mig ledast
utaf alla ting.

51. Å Rornornas¹⁾ stol jag satt
nio dagar;
dädan blef jag
lyftad å häst.
Giar-solen²⁾
dunkelt lyfte
utur himlens
drjppande skyar.

1) Med Rornornas stol menas dödsfängen.

2) Det är jätte-solen. Man har äfwen ansett Gygjar-sol betydta månan.

öfwer andras
lycka nära.
Blodiga runor woro
dem å bröstet
menligen märkta.

62. Män såg jag der
sorgsna många,
willfarande de woro alla.
Det winner den,
som till ofärd,
denna werlden följer.

63. Män såg jag,
som margalunda
stämplade efter
annans gods.
De hoptals foro
till den giriges borg,
och de hade
bördor af bly.

64. Män såg jag,
som hade mångom
lif och gods
beröfwat.
Deesja männers
bröst igenom
runno starka
etterormar.

65. Män såg jag,
som aldrig wille
hålla helgdagar.
Händer deras
woro hårdt
wid heta stenar naglade.

66. Män såg jag,
som med skryt

öfwer höfwan
 sig upphöjde.
 Kläder deras
 woro rysligt
 af eld omgifna.

67. Män såg jag,
 som mångt ord
 på annan ljugit.
 Hets korpar
 grymt flet
 ur deras hufvud
 ögonen.

68. Alla fälor
 får du ej weta,
 som de till Hel
 bortgångna lida.
 Ljustwa synder
 stola bittert gäldas.
 Alltid följer
 men på wälluft.

De frommas och de godas tillstånd efter döden,
 deras salighet hos Gud i himlen i umgängelsen med
 honom och hans heliga englar.

69. Män såg jag,
 som mycket gifwit
 efter Herrans lagar.
 Ståra ljus
 woro klarliga
 öfwer deras hufvuden.

70. Män såg jag,
 som med mycken
 flit främjat

fattigas bästa.
Englar läste
helga böcker
öfver deras hufvuden.

71. Män såg jag, www.lifsgal.com.cn

som mycket hade
hållit sin kropp i fasta.
Guds englar
för dem alla
sig nedböjde,
det var största hugnad.

72. Män såg jag,
som sin moder
hade måttat.
Deras hwilorum
uti himlens
strålar woro
herrligt stälde.

73. Helga tärnor
hade twagit
ifrån synden rena,
deras själar
som sig sjelfwa
spätt i långa tider.

74. Höga wagnar såg jag
öfwer himlen fara,
och till Gud
de hade wägen.
Män dem styrde
som woro mördade
utan sat.

75. Mäktige Fader!
Höge Son!
Helige himlens Ande!
Sag beder dig,

som allting skapat,
 och från synden
 alla stija.

www.libtool.com.cn

Slutar så stalden sitt qväde. Ondstans och spli-
 tets och fåfångans och wällustens wälde skall sent få
 en ända.

76. Bjuggwör och Listwör
 i Her-dis portar fitta
 på ljudande stolar;
 dryppande jern
 ur deras näsor faller;
 det väcker hat
 bland de lefwande.

77. Odins mata
 på jordens skepp
 modigt far i wälluft.
 Sent skola refwas
 hennes segel,
 som å tågwert hwila.

78. Son! Blott din fader
 för dig beredt
 och sönerna
 i Solens sal
 detta horn,¹⁾
 som ur högen
 Wig-Dwalin bar
 den wisa.

79. Här äro de runor,
 som Njords döttrar
 nio ristat hafwa.
 Rådweig den äldsta,

¹⁾ Dermed menas: detta qväde.

och Krypvar den yngsta
och deras syster sju.

80. Hur mycket ondt
hafwa förmått
Swast och Swastlogi!
blod de wäcke,
och särens floder
fögo till ewig ofärd.

81. Detta qwäde,
som jag lärt dig,
skall för lefwande
du sjunga.
Solens sång,
som i mycket
minst mände
diktad swas.

82. Här wi skiljas,
men mände träffas
på förödande
lågans dag.
Herre min!
gif de döda ro,
tröst åt dem
som lefwa.

83. Underlig wisdom
war dig i drömmen sjungen,
men du såg det sanua:
ingen man så wis
är skapad worden,
att han hörde förr
Sol-sångens språk.

Samhällsförfattningen.

584. Folkklasserna.

Kunde vi redan under hedendomen tala om serskilda folkklasser, så kunna vi det med mycket större skäl nu, tvåhundra år www.vestisatool.com De fria männens klass är väl ännu lifsom då den enda, hwilken lagen erkänner. Men werkligheten går ofta om lagen, och så war det här. I werkligheten funnos der wisserligen stilda folkklasser, och de började nu stila sig mera skarpt från hwarandra. Ja, den tiden är ej långt borta, då vi knappast mera få höra talas om den, hvars lif och öden war hedendomens wäsende och kärna, — bonden. Stormännens, Storböndernas, Folklands-herrarnas afföndrande från folket, deras hjertare framstående, — det är ett wäsendtligt bestämmande drag för denna tidrymd. Dertill kommer ett beghnuande stadslif, en borgareklass, och slutligen — något som är wigtigast af allt — det första med privilegier d. w. s. med fri och rättigheter försedda stånd — presteståndet.

585. Trälarna funnos ännu, hafwa vi sett, såsom den lägsta samhällsklassen. Christendomen hade werkat mycket i affeende på träldomen, och med wisshet kan man antaga att deras antal betydligt förminskats mot hwad förhållandet war under hedendomen, då hwarje återwändande wikingasläkta bland andra lösören äfwen genom sina krigsfångar medförde en ny tillökning till de förut i landet besintliga trälarna. Något sådant kunde ej numera komma i fråga. Icke heller kunde numera fader sälja sitt barn som träl. Likså underlättades å en annan sida öfvergången från träldomen till de fria männens klass. Så frigjordes många, andra friköptes, de förra af sina herrar, de sednare af kyrkan eller af fromma christna. Så väl Anstarius som alla de första christendomspredikanterna använde

sina inkomster till detta ändamål, och deras föredöme följdes helt wißt af flera bland de nyhottwända, än hwilkas namn häfderna weta omtala.

Sos oß underlättades redan under hedendomen denna öfvergång genom det lagstadgandet, "att barn gifæ efter den wätre hälften", *od. w. s.* att ett barn war fritt, hwaras fader eller moder war fri.¹⁾

I allmänhet utöfwade christendomen här ett genomgripande och i roten werkaude inslytande. Desß lära ätt alla woro barn af en fader i himmelen, och ätt alla blifwit återlösta med samma blod, skulle jä finåningom, allt eftersom det hann genomtränga folkets jinnen, lägga grunden till en-jemlikhetslära, hwaras slutliga följd blef tråldomens fullkomliga affkaffande.

586. **Odalböndernas,** "de fria männens" klasß är ännu lagarnas högsta och den förnämsta delen af det swenska samhället. Bönderna hade dock förlorat mycket af den makt och den sjelfständighet, hwarmed wi sågo dem upptråda under hedendomen och ännu under början af denna tiderymd, då de offentligen på tinget förklarade för en konung ätt han bröt "gammal landslag", och ästwen läto handling följa på ordet, i det de togo hans krona ifrån honom och gåstwo den ätt en annan. Under den sednare hälften af denna tidrymd wandrade bonden ej mera upp till Upsala-ting, det gemensamma rikstinget, der han fordom låtit konungen få weta sin tanke och fått höra konungens, och der bondens wiljaftundom rådde på konungens. I och med allshärjartingens upphörande förlorade bonden sin andel i afgörandet af rikets angelägenheter. Wi weta, ätt desßa allshärjarting hängde på det närmaste tillsammans med den odinska religionen, och ätt, när den religiösa anled-

¹⁾ Sådant war till exempel ide förhållandet i Danmark, der enhwar, som war född af trålinna war trål. Sos andra germanfolk, såsom hos Esstlar och Franker, föddes alla barn till tråldom, hwaras fader eller moder war trål.

ningen att samlas till Upsala försvann, äfven allshärjartingen försvunno. Vi finna således äfven här en genomgripande inverkan af christendomen.

Bonde var den, som egde full eganderätt öfver sin jord och var kommen till myndig ålder. Han egde också just på grund af sin egenkap som jordegare talan på tingen, så väl ~~af~~ ~~de~~ ~~inskränktare~~ ~~som~~ ~~de~~ allmännare. Ty till landskapstingen och häradsstingen samlades man ännu, äfven sedan allshärjartingen upphört. Men det var också endast "bönder och boande män", som egde att föra talan på tingen. "Löste män eller legodrängar", som icke hade eget bo att äfventyra,ingo ej der uppträda.

587. Der funnos dock fria män utan jordegendomi, Bondens huskarlar och landtbönderna eller de som arrenderade jord af bonden och för den erlade en viss afrad, — dessa voro visserligen fria män, men deras anseende kunde på långt när ej mäta sig med bondens.

588. Hvad allmänningsbonden beträffar, så påminna vi oss, att äfven han erlade en viss afrad för sin gård (336), men han eller fader före honom hade dock själf röjt skogen och upptagit jorden, och afraden utgick ej till någon enskildt man utan till det samfund,¹⁾ på hvars allmänning gården låg. Samma anseende som odalbonden egde han ej. Man kan sluta dertill, då man i en af våra landskapslagar finner ett sådant stadgande, som att allmänningens åbor skulle kallas bönder ej landtboar. Ifrån sin gård kunde allmänningsbonden vråtas och gå sin besittningsrätt till densamma förlustig, om han under tre års tid underlåtit att göra rätt för sig.

589. Adeln. Vi hafva flera gånger, medan vi följt händelserna framåt, haft tillfälle att tala om huru yr bondekretsen, de fria männens ring, utvecklade sig en

¹⁾ Byn, häradet eller landskapet.

folkklass, som snart intager första rummet i samhället. Det var Herrarnas klass. Folkungarna woro de förnämsta i denna herreklass. De woro i sjelfwa werket redan före slutet af denna tidrymd samhällets herrar. Det vill säga, de både betraktade och förwaltade landet såsom sin egendom. I det följande få wi se dem uppenbarligen taga denna sin egendom i besittning.

All adels rot är att söka i graunskapet af konungen. Slägtstap med konungen och kamratskap med honom förlånade det högre anseende, som stapade för dessa tider hwad wi kalla adel. För dessa tider war dock namnet adel, om icke alldeles obekant, dock obegagnadt för att uttrycka en serskildt samhällsklass. Nobiles och principes äro de ord, som i de gamla konungabrefwen¹⁾ begagnas, för att beteckna denna klass. Det förra betyder på vårt språk ädlingar; tvåhundra år efter denna tid öfversättes det med "wälbördiga rikens män". Det sednare ordet betyder de förnämsta.

Herrenamnet börjar begagnas redan nu, dock icke i några bibehållna handlingar förr än under konung Johan.²⁾

Men någon i lagen offentlig erkänd folkklass, som

¹⁾ I ett bref af konung Knut Eriksson, utfärdadt mellan åren 1165 och 1185. Konungen utlofwar att skydda och förswara munkarna i det af honom anlagda Säby kloster i Juleta (Södermanland), emedan dessa munkar upptagit konungen i sitt broderstap.

I ett annat, hwari samme konung stänker två gårdar såsom allmosa till Juleta kloster.

Ett bref af konung Johan Swerkersson, hwari han stänker ett af sina fädernegods åt biskop Carl i Linköping (506), är understrifwet och bewittnat af åttskilliga namngifna herrar, och — heter det i brefwet — "flere af rikets förnämsta (principes), som det är öfwerflödigt att uppräknas". Bland wittnena nämnas, Carl jarl (se om honom 516!) samt vidare herr Estil lagman, herr Alf, herr Petrus, son af herr Lars, herr Bengt, biskopens broder. Framför alla dessa står det latinska ordet dominus (herre).

²⁾ Se föregående not.

genom serfildta fri- och rättigheter skilde sig från det öfriga folket, bildade ännu icke dessa herrar. Det dröjde dock icke längre än trettiofem år, så hade de sådana rättigheter, att de blefwo hwad wi falla ett eget riksstånd.

590. Dessa — bönderna, herrarna och trälarna — woro de samhällsklasser, som wi funno redan under hedendomen. Nu hafwa till dem kommit en ny — köpstadsmännens. Dessa woro dock ännu utan någon wigt och betydighet, och på de allmänna angelägenheterna hade de intet inflytande. För öfrigt hänwisa wi i affeende på köpstadsmännen och städerna till hwad som blifwit sagdt här ofwan (559—563).

591. Prästeståndet.

Prästeståndet eller, med ett från latinet lånadt ord, clerus war det första riksståndet i vårt land, och hade blifwit det redan inom denna tidrymd. Linköpings kyrkomöte af år 1152, det andliga frälset af år 1200 och Skeninge kyrkomöte af år 1248 äro tre wigtiga och afgörande steg, som under detta tidehwarf uttagas af kyrkan, liksom genom kanslersämbetets inrättande och dess innehafwande af en klerk ett stort inflytande på styrelsen kommer presterna till del.

Hela swenska folket betalade skatt till påfwen i Rom (433). Det beslutet fattades i Linköping. Genom de följande åtgärder ordnades den swenska kyrkan. Prästerna fritogs från alla utskulder till kronan, och fingo egen domsrätt. De fingo icke gista sig. Trohetsed till landets konung fick icke prest swära, och kyrkans främste män, biskoparna, fingo endast wäljas af domkapitlen. Se der i forthet prästeståndets ställning i vårt land, sådan den war wid detta tidehwarfs slut, och sådan den förblef medeltiden igenom. Ly kyrkans ordnande war med detta tidehwarf i vårt land afflutadt.

Stift och socknar war en kyrklig indelning, som wi af det föregående redan sett wara wertfulla. Wester-

götlands biskopsstift — säger Snorre Sturlesson — hade 1100 kyrksocknar. Namnen på dem äro till största delen de ännu fortlevande. Likafå woro Östergötland och Småland äfvensom de gamla Swealandskaperna indelade i socknar. I Dalarna rådde ännu hedendom och naturligtwis äfwen i det nordligare Norrland.

Biskopen stod i spetsen för listet. Främst bland biskoparna stod **erkebiskopen** i Upsala. Omkring biskoparna bildade sig **domkapitlet**. Der sådana icke funnos, skulle de ofördröjligen inträttas, beslöts det år 1248 (547). I de serskildta församlingarna tjänstgjorde wanligen så kallade presbyterer, någon gång biträdde af diaconi. Af det förra ordet hafwa wi fått vårt **prest** (på gammal swenska prester), af det sednare blef vårt **djetue** (på äldre swenska diakn). Äfwen **prost**, på den tidens swenska **proawaster**, nämnas för denna tid.

I afseende på **prestwalen** må nämnas, att biskoparna före 1248 waldes af folket och insattes i sitt embete af konungen medelst förläning af ring och staf. Efter 1248 hade den werldsliga makten intet inslytande på biskopswalen. Domkapitlets kaniker wälja dem och påfwen stadfäster walet. Sockenpresterna åter tillsattes enligt urganunal sed af församlingarna. Dock utöfwade biskopen härpå ett wist inslytande. Biskopen skulle undersöka den af församlingen kallades sticlighet och gifwa honom bref på kyrkan. Befanns den kallade osticklig, eller hade församlingen icke kallat honom inom en wist tid, så utsåg biskopen prest.

592. **Lionden**. Kyrkan war ej blott fri från skatt, men hon uppbar skatt. I christendomen hade öfvergått och upptagits det Gamla Testamentets bud, att "af all landets säd, af frukten på träd, af få och får och allt det under herdestafwen går" skulle såsom en helig Herranom tillhörande tionde gifwas till templet, d. w. s. prester och lewiter såsom templets tjenare och Her-

rans ombud på jorden.¹⁾ Och denna lära om tionden instärptes helt wißt lika noga, som hvarje annan tros-lära. Den blef äfwen predikad i Sverige. Om sättet för denna besättnings införande hos oss känna wi dock föga. Att det icke skett alldeles utan motstånd, kunna wi tänka oss. Att från den sjelfständiga och styffinta bondens åter bortföra tiondedelen af hans skörd, kunde wäl hafwa sina swårigheter. Men urkunderna förmåla intet derom.

Helt wißt gaf allmogen på allmänt ting sitt bifall till tiondens utgående. Biskopslängden wid Westgötalagen talar om biskop Serpulf, att han war den första som fick tionden bewiljad af bönderna, "dertill fick han dom på tinget, först då ting hafdes och hölls wid Askubed". I Upland utgick tionde redan under erkebiskop Stefans tredje efterträdare, erkebiskop Peter. Han skänkte nämligen till kanikerna i Upsala biskopsstolens andel af tionden från Bälinge och Warala.²⁾

Tionden war af flera slag. Tiondedelen af jordens afkastning fördelades i tre lotter, af hvilka en del tillkom sockenpresten. De öfriga båda trettiondedelarna fördelades i tre lika lotter, af hvilka biskopen fick en, kyrkan en, och den tredje gafs åt "fattiga män".

Omick-tionde eller tiondedelen af lefwaude djur tillföll helt och hållet sockenpresten.

593. **Kyrkobol** eller **prestbol**, d. ä. de hus och byggnader, som woro nödvändiga för kyrka och prest, byggdes och underhöllos på socknens bekostnad. Stuga, bakhus, nöthus och lada nämnas i Westgötalagen såsom de hus, hvilka utgjorde prestbolet.

594. **Förbunds-författningen.**

Christendomen splittrade det gamla förbundet stammarna emellan, och sjelfwa sammanhållningspunkten för-

¹⁾ 3 Mose B. 27: 30—34.

²⁾ Man wet ej, om dermed menas häräd eller socken. I bref-wet nämnes intet derom.

svann med det gamla Upsala-templet. Göterna och Svearna stå under hela denna tid stridande mot hvarandra, först om rätten att tillsätta konung för riket och om religionen, sedan om konungarvalet ensamt. Vi hafva nämnt, huru under dessa tider landets store resa sig upp och vinna makt på folkets bekostnad. Vi så i det följande se huru de, såsom ett stånd jemte presterna såsom det andra, afgöra om landets wäl och we på möten, till hwilka inga andra än deingo komma.

Deessa möten, de kallas herremöten eller herredagar, komma i stället för allshärjartingen, hwilka upphörde med hedendomen. Vi hafwa redan sett en begynnelse till dem. Konungarna utfärda bref, som bewittnas af biskopar och flera församlade herrar.

Först med dessa möten kan man i vårt land tala om en nationalrepresentation. Med representation menar man en församling af ombud för ett wisst samhälle, och således med nationalrepresentation en församling af ombud för hela nationen. En sådan representation woro icke allshärjartingen. Till dem egde hwarje fri man tillträde; enhwar, som hade något att der andraga, hade på dem säte och stämna. En representation åter besluter och handlar i folkets eller nationens stad och ställe. Detta gjorde de store, så wäl andlige som werldslige på sina herredagar. Öfvergången från allshärjartingen till herredagarna är, hwad som förfiggått under detta tidehwarf.

595. Konungamakten.

Christendomen drog undan konungen det säkraste stödet för hans makt, det som war grundadt i religionen. Konungen, såsom offer-föreståndare, war gudarnas heliga förebild på jorden. Det qwarstod således af konungamaktsens tvenne ursprungliga bestämmelser de två, att wara högsta domare samt anförare i krig.

Efter den gamla från gudarna härstammande konungaättens utgång börjar, som wi sett, striden mellan

Swearna och Göterna. Den gäldde rättigheten att tillsätta konung för hela riket, och denna rättighet utöfwades först af Göterna, sedermera af Göter och Swear ömsom. Sedan Swearna blifwit christna fingo de så småningom sin företrädesrätt åter, och den är erkänd så wäl i Uplandslagen som i den gamla Westgöotalagen. Den sednare säger uttryckligen: "Swear ega konung att taga, så äfwen wräka." Dock är det att märka, att när denna rätt i lag tillerkändes Up-Swearna, war den af föga eller ingen betydelse. Ty det war då de store i landet, som tillsatte konungen.

596. **Konungawal.** Huru det gick till att taga konung, wisar öf bäst lagen sjelf.¹⁾

"Nu tarstwar land konung wälja." — heter det — "Då skola de tre folklanden först konung taga: det är Tiundaland, Attundaland och Tjedhrundaland. Uplands lagman eger honom wid Upsala först till konung döma, dernäst hwar lagman efter annan, Södermäns, Östgöta, Diöhärads, Westgöta, Nerikes och Westmäns. De ega honom till krona och konungadöme förordna, till att land råda, och rike styra, lag styrka och frid hålla. Då är han dönder till Upsala öde."

597. **Eriksgata.** Ordet eriksgata synes betyda en färd kringom allt riket. Bokstafwen e betyder, när den sålunda är förenad med ett annat ord, allt. Man har äfwen welat härleda namnet af konung Erik den helige, om hwilken det heter "att han for kring om allt sitt rike på rät konungslig wäg". Men då wi weta om Ragwald Knaphöfde, att han blef ihjelslagen af Westgöterna, då han red sin eriksgata (464) genom deras land, wisar detta, att saken war äldre. Numu en annan åsigt är den, som härleder eriksgatan från Rit, hwilken

¹⁾ Uplandslagen, stadfästad år 1296 af konung Birger, således yngre än för vår tid. Men hwad som blef lag 1296, war icke nytt. Det war då redan gammal häfd.

skall hafwa warit den förste som kallat sig konung i nordlanden.

Om eriksgatan står det i ofwammännda lag att läsa:

”Nu eger han (konungen) eriksgata rida. De ega honom följa, giflan sätta och eder swärja; och han eger dem lag gifwa och frid swärja. Från Upsala ega de honom följa och till Strengianäs. Der ega Södermän att wedertaga och honom med grud¹⁾ och giflan till Swintuna²⁾ följa. Der skola Östgötar honom med sin giflan möta, och följa genom land sitt, och så till midjan stog Solawed.³⁾ Der skola Smälänningar honom möta och följa till Sunabed.⁴⁾ Der ega honom Westgötar möta med grud och giflan och följa till Romundaboda.⁵⁾ Der skola honom Nerikar möta och följa honom genom land sitt, och så till Uphoga.⁶⁾ Der skola Westmän honom med grud och frid möta och följa honom till Östensbro.⁷⁾ Då är den konungen till land och rike lagligen kommen med Upswear och Södermän, Göter och Gutar och alla Smälänningar. Då hafwer han ridit rätt eriksgata.”

598. **Kröningen.** Wi låta den anförda lagen tala.

”Då eger han af erkebiskop och lydibiskopar till krona wigas i Upsala kyrka. Sedan är han berättigad konung wara och krona bära; då eger han Upsala-öde

¹⁾ Grud betyder frid.

²⁾ Swintuna heter nu **Krokst.** och ligger på Kolmorden på gränsen mellan Östergötland och Södermanland. Fordom kallades trakten söderut härifrån Swintunabygden. Wid Krokst låg under katolska tiden ett kloster.

³⁾ Måhända der, som gästgifwaregården **Hester** nu ligger, wid norra ändan af sjön **Sommen**.

⁴⁾ En å wid Söndköping.

⁵⁾ Romundaboda heter nu **Bodarna** och ligger på Eiveden. Här war under katolska tiden liksom wid Krokst ett kloster.

⁶⁾ Nu **Uphoga** ström eller **Urboga-å**.

⁷⁾ Östensbro gick öfwer **Sagan**, som war gränsen mellan Södermanland och Upland.

och dulgadrap¹⁾ och banaarf;²⁾ då må han tjenstemän fina län gifwa. Wader han god konung, då låte Gud honom länge lefwa.”

599. **Konungens pligter.** Enkla, men innehållsrika äro orden om dem i ofwannämnda landskapslag. ”Han skall landwäda och horile styrka, lag styrka och frid hålla.”

Konungens pligt att lag styrka, d. ä. upprätthålla, innefattar hans ursprungliga egenkap af högste domare.

Konungens pligt att frid hålla, d. ä. upprätthålla, innefattar så wäl, att upprätthålla ordning och säkerhet inom landet, som att försvara det mot anfallande fiender. I detta fall uppbådades folkhären, med budkafle nu, såsom tillförene.

600. **Konungens rättigheter.** De äro äfwen i ofwannämnda lag angifna. Hans rätt till Upsala öde war en ibland de wigtigare. Wi weta att Upsala öde bestod af spridda egendomar i alla landskaperna (68). Den yngre Westgöotalagen talar om gods, som tillhöra Upsala öde. Att konungarna utom dessa gods kunde ega enskildta arfwegods, är naturligt, och wi hafwa sett det wid ett och annat tillfälle. Med dessa gods underhöllo konungarna sitt hof.

Konungen hade äfwen rätt till böter. Han skulle nämligen försonas för bruten fred (brott), såsom fredens högsta wårdare och upprätthållare. I wiäsa mål tillfölla konungen böterna odelade, i andra skiftades de mellan honom och andra rättsegare.

601. **Skatterna** woro i Sverige ursprungligen frivilliga gåfwor. Så heter det om Frej i Inglingasagan

¹⁾ Då man ej kunde upptäcka gerningsmannen till ett begånget drap, kallades det dulgadrap. För ett sådant erlade härader, der det war begånget, böterna.

²⁾ D. w. s. arf efter utländsk man, som dog i riket utan att ega arfwingar.

”att han war kallad drothen af Svearna och tog flattgäfwor af dem”. När konungen drog i härnad (ledning) eller när han for omkring på ting eller gästning, gjorde folket sammanskott. Småningom började dessa årligen utgå, äfwen sedan konungen förblef hemma, och kallades till följe derutaf ledungslama och tingslama. Ordet lama betyder egentligen förfall, så att sjelfwa namnen ledungslama och tingslama beteckna, att statterna utgingo, äfwen om förfall hindrade ware sig härnaden eller tinget. Skatten, som utgick till konungens underhåll på resor i landet, kallades gengärd.

Men hwarje fullsutten bonde gick lika i skatten. Den som egde mindre åker och bostad, än att han kunde anses fullsutten, betalade half skatt.

Namn- och Sak-Register

öfwer 1:sta Delen.

(Öbf.: siffrorna utmärta sidorna.)

- Adalstens fostre, ett tillnamn till norrste konungen Gåkan, 244.
Adam af Bremen, 91, 235, 345.
Adeln, 374.
Adil, 60, 62—88.
Afrika, nordkusten tages af Araberna, 156.
Agnar, konung Ingvars i Fjedhrundaland son, 93.
Agnar, Ragnar Lodbroks son med Thora, 182, 197—199.
Agne, Stjalfarbone, 60, 61.
Aldeigjaborg, wid Ladogassjön i Gardarife, 129.
Ale, en konung i Upsala, 117.
Alf, konung Ingvars i Fjedhrundaland son, 93.
Alf, en konung, hwars dotter blef gift med Startodder Aludräng, 108.
Alf och Alfarin, Gandalfs söner, 115.
Alf, en konung i Norrige, 135—152.
Alf den gamle, en jarl i Norrige, 137.
Alf, en konung på Sjutland, 177.
Alfer, en feltiff stam i Halland och Bohuslän, 16.
Alfhem, 18, 350.
Alfhild, konung Alfs dotter, 108.
Alfhild, en dotter af konung Gandalf, 177.
Alfred den store, konung i England, 337.
Alfreds två söner stodo i 3:dje ledet i Sig. Rings Swinfylking, 171.
Alffol, betant för sin skönhet, 177.
Ali den fränke, en af Sigurd Rings kämpar wid Bråwalla, 190.
Alfader, 33.
Alhvit, 100.
Allmänningsbönder, 373.
Allshärjardom, 325.
Allshärjarting, 59, 315—318.
Allting, Islands allmänna ting, 341.
Alrun, 100.
Amerika, 343.
Angantyr, 123 o. ff.
Angler, ett germaniskt folk, som tager England i besittning, 156.
Angurboda, 35, 40.

- Anstarius**, 251—260.
Anund, Bröt-, 60. Hans regering, 93.
Anund Jakob, 329, 332, 333, 335.
Anund jarl, fader till Kettil Samte, 347.
Anundshögen, 94.
Araberna taga Spanien från Germanerna, 156.
Ardrag, en eremit sändes till Birka af Anstarius, 256.
Are Frode, en Isländare, 340.
Arföl, 95.
Armband under bronsåldern, 21.
Arngrim, 123.
Arnliot Gellina 348.
Arnvid blinde, en af Olof Stötkonungs rådgifvare, 327.
Aros, betyder egentligen åmynning, 334, noten.
Afabron eller regubogen, 32.
Afalärens inre betydelse, 51.
Afarna, 32. Afarnas invandring i nordn, 54. **Stilkuden** mel-
 lau folknamnet och gudnamnet, 55.
Asgöter, Olof Stötkonungs fogde, 299.
Ast, den första människan, 31.
Asien, hela främre Asien togo Araberna, 156.
Äslat, en boude, 137.
Äslat Holmstalle, en jomsviking, 246.
Äslög, 182—190, 193—204, 208
Äsmund, gift med Alfs moder och således hans styffar, 136—152.
Ästa, Gudbrands dotter, gift med Harald Grenste, 262, gift andra
 gången med Sigurd Ehr, 292, 294—299.
Ästrid, Burislefs dotter, gift med Sigwald jarl, 242.
Ästrid, konung Erhggves hustru, 264.
Ästrid, Olof Stötkonungs äldre dotter, 323.
Äsniorna, 34.
Ättundaland, ett af folkländerna, 89.
Äudumbla, 30. Bilden för den närande kraften, 51.
- Badelunds** ås, 94.
Balder, 34. Hans död, 44—47.
Baltiska el. Barbariska hafvet, 345.
Bard, en af Alfsrekfarna, 144.
Barnautfättelsen, 356.
Bautastenar, 25.
Behggande, gången af vårt lands, 89.
Begravningsfättet under Stenåldern, 4, 9, 10. Under Bronsåldern,
 17, 18. Under Jernåldern, 25.
Bejgader, 63.
Bera, 68

- Bergelmer, 30.
 Bergslag, 346, not. 4.
 Berserksgång, 56. Berserfarna hos konung Adil, 64, hos Rolf Krake, 67, 71—73, 76. Arngrimsfönera, 123, 124, 131.
 Berserfarna hos Harald Hårfager, 227. Berserfarseriet, den friggissa andans ytterlighet, 352.
 Betsel, häftbetsel under Bronsåldern, 21, under Jernåldern, 25.
 Betpelse, Asalårans inre, 51.
 Bif-röst eller regnbågen, 32.
 Birka, 254, 344—346.
 Birketarlar, 346, not 2
 Bialke, en kämpe hos konung Rolf Krake, 67.
 Bjarmaland, 124.
 Bjartmar, jarl i Gardarike, 129.
 Björkstad socken i Westmanland, man har dit velat förlägga Birka 346, not. 3.
 Björkdarätten, 346.
 Björn, Bodvar Bjartes fader, 68.
 Björn, en af Alfsekkarne, 144.
 Björn, Ragnar Lodbroks son, 191.
 Björn på Håga, 222, 254.
 Björn den brestke, 237.
 Björn, Eric Segerfälls fader, 261.
 Björn Etterqwesa, en rik men ondskint bonde i Norrige, 266.
 Björn, Stallare hos Olof den helige, 302.
 Björn Brejdwikingakappe, en jomsviking i Amerika, 344.
 Blefinge, 351.
 Blodshämnd, 353.
 Blåtand, Harald Gormsöns tillnamn, 232.
 Bodvar, 68—88.
 Bolm, en ö wid Norriges kust, 123.
 Boningarna under Stenåldern, 9. Boningshusen, wårn faders, 357.
 Borger, en af Harald Gildetands kämpar, 175.
 Borgstad, Odin wäljer sin i Sigtuna, 345.
 Borret under Stenåldern, 8.
 Bostapskötsel under bronsåldern, 18.
 Bothwilt, konung Nidads dotter, 103.
 Brage, 34.
 Bragafull, 95.
 Brahe, en af Harald Gildetands kämpar, 176.
 Branden i Upsala, 94—96.
 Brandig bostap, 19.
 Brejdablick, 44.
 Bremen, erkebiskopsstaden flyttadt dit, efter Hamburgs förstöring, 255.
 Bronsåldern, 13. Bronsens beståndsdelar, s. f.

- Brudtöp, 355.
 Brune, en af Harald Hildetands höfdingar, 170.
 Brunn, Rimers, 32.
 Brynhilda, konung Gafes dotter, älskad af Froter, 147.
 Brynhilda, en sköldmö, 182.
 Brynstenar under Stenåldern, 8.
 Bråwalla slag, Sagubrott om, 161—178, 169—177.
 Bråwiken, 169. www.libtool.com.cn
 Bröllop, 355.
 Bröt-Ånund, 60. Hans regering, 93.
 Budkaffe, 197.
 Budle, Brynhildas fader, 196.
 Bue den digre, 243.
 Bulgarien, Bulghar, 334.
 Burislef, en wendisk konung, 240.
 Byric, på anglosaxiska detsamma som nordbons birka, 345.
 Bågskyttar, Telemarksboarna från Norrige bekanta såsom bågskyttar, 171, 174, 175. Palnatote, den stidliga 5e bågskytt i Danmark, 237. Cinar Lambastelfwer, 285, 286.
 Båt. Kännedom derom måste funnits under Stenåldern, 6.
 Båtfänke eller stridsklubba, 8.
 Bägare, löftets bägare, 95.
 Bött, 30.
 Carl den enfaldige, en Caroling, 338.
 Carl den store, en frankisk konung, 155.
 Carolinger, ättlingarna af Carl den store, 156.
 Christianiafjärden, fordom Opplöfjärden, 294.
 Christina, lagman Ejsils hustru, 341.
 Columbus upptäcker Amerika 500 år efter nordmännen, 343.
 Corbeys kloster i norra Frankrike, 252. Ett annat låg med samma namn nära Paderborn, 253.
 Dag Ringsson, 334.
 Dalarna, 346.
 Dalefwen, kring des medlersta lopp byggd sedan hedenhögs, 346.
 Dalsland, 346.
 Danageld, en stätt, som England betalade Danstarna, för att göra ett slut på de ständiga wikingafärderna, 272.
 Danmark, des småriken förenade till ett af Gorm den gamle, 225.
 Danstar, ett gemensamt namn för Swenstar, Danstar och Norr-
 män, 336.
 Diar, 57.
 Diademer eller pannsmycken under Bronsåldern, 21.
 Disor, 145, noten.

- Domalder, 60.
 Domari, häradets styresman hos Svearna, 375.
 Dorstadt, en stad i Holland nära det nuvarande Utrecht, 258.
 Draupner, Odins guldring, 33.
 Drottin, drottningar eller diar, 57.
 Druider, Druidkult, 22.
 Drycksfäril under Stenåldern, 19. [digitool.com.cn](http://www.digitool.com.cn)
 Dröm. Hagbarts, 119. Rörets, 162. Ivar Widfamnes, 164. Halfdan Swartes, 224. Anstarii, 252.
 Dulin, en dverg, 122.
 Dwalin, en dverg, 122.
 Dverg. Så benämndes den småvägte urinnemånaren af våra fäder, 13. Förföt att förklara deras uppkomst i folktron 22.
 Dvergasnide, 23.
 Dwinafleden, landet deromkring kallades under hedendomen Bjarmaland, 124.
 Dygwe, 60. Den förste, som antager namnet konung, 60.
Edastfog, gränstfog mellan Wermland och Norrige, 228, 321, 351.
 Eddor, 29.
 Egil, Bölunds bror, 100.
 Egypten toges af Aräberna, 156.
 Egil, Aslafs son, en af Alfretkarne, 137.
 Einar Lambastelfwer, 283, 299.
 Einheriar, 33.
 Eirarsund, nu Örebro, 169.
 Eldens werld, 29.
 Elder, Agirs tjänare, 39.
 Eldstaden, 357.
 Elfwagrimar, de elake, innemånarne i Bohuslän, 350.
 Elfwarsfylke, en del af Witen, 350.
 Elfwor, 39.
 Elafrode, Bodwars broder, 70.
 Elivågor 29.
 Ella, en af Harald Hildetands kämpar, 175.
 Ella, konung i England, 209—220.
 Embla, den första menniska, 31.
 Emund, en Upsalakonung, 222.
 Emund Gammal, 323.
 Emund, lagman i Westergötland, 325, 335.
 England, eges wid tiden för wikingafärderna af Germaner, 154. Af Angler och Saxare, 156. Ett norrmandiskt England, 336, 339.
 Enwäldskonung, Harald Hårfager öfwer Norrige, 225.
 Eremiten Ardgar sändes till Sverige af Anstarius, 256.

- Eribert, en kristen prest, som Anstarius qvarlemnade, när han för andra gången begaf sig från Sverige, 259.
- Erif, Ragnar Lodbroks son med Thora, 182, 197—199.
- Erif Emunds-son Wäderhatt, 222—230.
- Erif Blodhyza, konung i Norrige, 243.
- Erif jarl, Hakons Glade-jarlens son, 245, flyr till Sverige, 273, i slaget wid Smoldern, 285, hans storfinhet mot drottning Thri, 288.
- Erif Bjodestalle, 265.
- Erif Segerfjäll, 230—236, 268—270.
- Erland, en son af Hakon Glade-jarl, 273.
- Erling, Aslaks son, en af Alfsrektornc, 137.
- Erling, Hakons Glade-jarlens yngste son, 245.
- Erling Skjalgs-son, Olof Tryggvasons swåger, 279, 373.
- Estil, lagman i Westergötland, 341.
- Estimoerna i många afseenden lita med vårt lands urinnewånare, 5.
- Europa, eu blick på det westra Europas besittningstagande af Germaner, 154, 155.

Falköping, 350.

Fana, som Eric Knuts-son brukat i striden mot Swerker den yngre, 342

Fat under Stenåldern, 9.

Faufner, en drake, 115.

Fenring, en ö, der Großbars-Grane bodde, 109.

Fenris-ulfwen, 35.

Fimafeng, Agirs tjenare, 39.

Fimbultwetr, den långa vintern, 47.

Fingerringar under Bronsåldern, 21.

Finnmarken, 348.

Fiskare. Vårt lands urinnewånare woro fiskare, 6.

Fjedhrundaland, ett af folkländerna, 89.

Fjolner, en oäkta son af Eole på Fyen, 236.

Flintan begagnad till verktyg och wapen under Stenåldern, 11.

Fogdön i Mälaren, 99.

Fogelpil, ett af Stenålderns jagtwapen, 6.

Folkklasserna, 370—375.

Folklynnet i allmänhet, 352.

Folkländerna, 89.

Folkwang, 34.

Fostbrödralag, 353.

Fottedja, 25.

Franter, ett germaniskt folk, som bemäktigar sig Frankrike, 155.

Frankrike eges wid tiden för wikingafärderna af Germaner, 154, har fått sitt namn af Frankerna, 155.

Franängers forß, 43.

- Frej, 34.
 Freja, 34.
 Frejwid döfwe, en af Olof Stöttonungs rådgifwäre, 328.
 Fridborg, en rik och förnam kristen qwinna i Birka, 255.
 Fridsföld, 112.
 Frigga, Odins gemål, 34
 Frithiof, 111.
 Fromhetens Gud, 34, 44—47.
 Fylkestonungar, 90. Ewipdager i Tiundaland, Öngwar i Fjedh-rundaland, 93. Allgöt i Westergötland, 94. Högne i Öster-götland, 97. Fylkestonungarnas undanrödjande och rikets sam-lande till ett helt, begynnes af Ingiald, 94, 95, 153, men fullbordas först under Erik Wäderhatt, 225.
 Fynd af ett skelett af Urozen, 6: af en hufswudskål genomborrad med en kastspjutspets, 14; fynd som bewisa boskapsstötelus idkande under Bronsåldern, 18; af en lancettspets begagnad till åderlätning, 20; af ett skelett, som tillhört en läkare, 20.
 Fyriswall, 83. Slaget wid Fyriswall, 233.
 Fästningafä, 355.
 Födoämnen, 358.
 Förbundsorfattningen, 375.
 Förgylla, konsten att, 20.
 Försalen till Upsala tempel, 91.
 Förförelsen, striden och pånyttfödelsen, — hufswuddrag i nordbons lifsåstådning och gudalära, 53.
Gallerne, ett folkslag i Frankrike beslägtadt med Kelterna, 21.
 Galdrar, 57.
 Galt Frejs, wid hwilken man aflade löften om julen, 59.
 Gandalf, Sigurd Kings swärfar, 115, 177.
 Gardar Swafarsfon, den förste som upptäcker Island, 340.
 Gardarrike, 122.
 Garfning under Stenåldern. Wertthg begagnadt dertill, 7.
 Garmr, den underjordista hunden, 44.
 Gautbert eller Simon af Anstarius utnämnd till biskop i Birka, 255.
 Gaute, en ung Norrman, träffar Olof Tryggwasfon i det heliga landet, 289—291.
 Geirthiof, 111.
 Germaner, deras wandring westerut, 154, 155.
 Gibraltar sund, fordom Kiörwa sund, 294.
 Gimle, de godas boning efter döden, 50.
 Gimmungagapet, 29.
 Gisela, Carl den enfaldiges dotter, gift med Gånge-Rolf, 338.
 Gisfur Swarte, en isländsk skald hos Olof Stöttonung, 306.
 Gjallarhorn, 34.

- Gjukungar, konung Gjufes ättlingar, 115, 149, 182.
 Glasperlor under Stenåldern, 9.
 Gnep den gamle, en af Harald Hildetands kämpar, 176.
 Gorm, konung i Danmark, förenar de danska smårikena till ett, liksom Eric Bäderhatt i Sverige, 225.
 Gottland, 351.
 Grafvar, Stenålderns, 4. Bronsålderns, 17. Jernålderns, 25.
 Grafhögarna upphöra norr om Dalelflöen, 347.
 "Grafvarnas land", länderna omkring Mälaren kallas så till följe af sin otroliga rikedom på grafhöggar, 24, 25, 347.
 Gramer, konung Rolfs hund, 82.
 Grane, Höfsharsgrane, 109—113.
 Gramnar, Hylkeskonung i Södermanland, 95.
 Greter och Romare de mest bildade folk f. Chr., 1.
 Grenland, sydvestra delen af Christiania stift i Norrige, 262.
 Grim, Orvar Odds fader, 125.
 Grima i Spangarhed, 183.
 Grundämnets frambringande, 51.
 Grönland, 342.
 Guanahani, ön der Columbs landar 1492, 343, noten.
 Gudar: Odin, Thor, 33. Frej, Valder, Heimdal, Brage, 34. Tyr 36. Vidar, 41. Njord, 42. Höder, 45. Hertmoder, 46.
 En konung Eric börjar dyrkas som gud, 257.
 Gudafagan, 29—53.
 Gudinnor: Frigga, Freja, Iduna, 34. Skade, 42. Ranna, 46.
 Gudbrand, Hans dotter Asta gift med Harald Grenske, 262.
 Gudleif Sunlögsfson, en Isländare, 343.
 Gudmund, Orvar Odds rboder, 125.
 Gudomliga väsenden, huru tron på dem upptom, 172.
 Gudrun, Gjukungarnas syster, 115.
 Gudröd, Ivar Vidfamnes farbroder, 98.
 Gudröd, en småkonung i Norrige, Harald Hårfagers sonson, 244.
 Gugner, Odins spjut, 83.
 Gullgul hane, hos Harna, 47.
 Gullweig, 85.
 Gunbjörn, en Isländare, upptäcker Grönland, 342.
 Gunhild, en dotter af konung Buriälef i Wenden, 242.
 Gunhild, Eric Blodhygas gemål, 244, 265, 269.
 Sunlöd, Alf den gamles hustru, 144.
 Sunnar, den ena af Gjukungarna, 115.
 Guse, Guses-nöt, 125.
 Guttorm, Harald Hårfagers morbroder, 225.
 Gyda, en konungadotter i Norrige, 225.
 Gyldene tid, då gudar och menniskor lefde tillsammans, 34.
 Gylfe, 55.

Sylenhjalte, Rolfs swärd, som han gaf åt Hjalte, 75.

Sänge Rolf, 337, får i dopet namnet Robert, 338.

Sånggrifter, 4.

Sånghus, Stenålderns boningar, 9.

Sästrålar, 372.

Sästabus hos Agir, 39—43.

Sästabusalen, 357. www.libtool.com.cn

Sästfrihet, 354.

Götaland, 350.

Göterna, 54.

Göthild, konung Algötes i Westergötland dotter, 94.

Götvider, 93.

Habrot, konung Rolfs höt, 79.

Hadder Hårde, en af de yppersta Telemarkboarna, 175.

Hafurs-fjord, 230.

Hagbart och Signe, 118—121.

Hake, en konung i Ståne, till hwilken Groter begaf sig efter konung Alfs död, 144.

Hakon, son af Thronernas jarl Sigurd, wanligen kallad Glade jarl, 244.

Hakon, en rik man, drottning Gunhilds wän, 265—270.

Hakon, en son af Erik jarl, 294, 333.

Halland, 351.

Hallen, 357.

Hallfred Wandråda skald, en Isländare, 341.

Haldan, en konung i Ståne, Iwar Widfannes fader, 98.

Haldan, en wifing, som Odd öfwerwann, 125.

Haldan Swarte, en konung i Norrige, 224. Hans mäktisman Herjulf begifwer sig till Sverige och flyr till Herjedalen, 347.

Halsa betyder restwa segel och lägga till, 351.

Halseyri, den gamla benämningen på Helsingör, 351.

Hamburg. I det derstädes stiftade stiftet blir Anstarius erkebiskop, 255.

Hammare under Stenåldern, 7, 8.

Hamn, stifta hamn — om Odin, 57.

Handaslöjd under Stenåldern, 7.

Handeln, 358.

Handelsväg, gammal från Swarta hafwet utefter de stora floderna till Österfjön, 54.

Hane, gullgul, sotröd och röd, den första hos Asarna, den andra hos de döda, 47, den tredje hos trollen, 48.

Harald, en konung, i hwars hos Starkodder uppfostrades, 109.

Harald Hildetand, 153, 162, 167—177.

Harald Hårfager, 224—230.

Harald Gormsøn Blåtand, konung i Danmark, 232.

- Harald Gråfäll, den äldste af Eric Blodhygas söner, 244, 265.
Harald Grenste, Gudröds son, 261—264.
Harald, Sigurd Eyras och Aftas son, 334.
Harpunen under Stenåldern, 5.
Häpla wall, 115, 353.
Hawamal, 358—370.
Hedin, konung Hafes i Ståne jarl, 147.
Hedin betyder en man med kappa, 227, noten.
Heida, en sköldmö i Harald Gildetands här, 170.
Hejdrun, getens namn, hvars mjölk war Wallhalls mjöd, 33.
Heimdal, 34.
Heimer, Brynhildas fosterfar, 182.
Heimskringla eller de norrsta konungasagorna, 341.
Hel, 35.
Helga-å i Ståne, 333.
Helge, en konung i Danmark, 62.
Helge och Röref, konungar på Seland, 161.
Helgedomen, den egentliga i Upsala tempel, 91, 92.
Helsingborg, 351.
Helsingland, 347.
Helsingör, 351.
Hemlig lära hos presterna, 57.
Hergeir, en mäktig man i Birka, antager kristendomen, 255.
Herjedalen, 347.
Herjulf Hornbrytare, 347.
Herrmoder, 46.
Herröd, 178.
Herthiof, en konung, 109.
Hild Granmars gemål, 97.
Hilder, konung Högues i Östergötland son, 97.
Hildigun, Granmars dotter, 96.
Hildur, en waltyrja, krigets gudinna, 167, 172.
Hilmer, ett namn på konung i allmänhet, 148, noten, 189.
Himminhed, en fjeldal i Nerike, 94.
Hird, 137. Harald Hårfagers, 227.
Hisingen, 331.
Hjalmar och Ingeborg, 122—135.
Hjalte, Gottur Bondesons tillnam, 74.
Hjalte Steggesson från Island, 303.
Hjerta, Gullweigs, 35.
Hjorlef, en konung i Norrige, 136.
Hjorleif, en af Harald Gildetands män, 170.
Hjorolf, Hjorlefs son, 136.
Hjorter, en man af Harald Gildetands kämpar, 175.
Hjörungawäg, 245.

- Hjordward, konung Rolf Krakes lydtonung, 85, 88.
 Hjordward Blfing, 96.
 Hjordward, Auganturs broder, 123.
 Glade, 227. Glade-jarlen Hakon gör sig till herre öfver Norrige, 244.
 Glidskjalf, Odins högsäte, 33.
 Floride, ett af Thors namn, 43.
 Hof, Harald Hårfagers, 226, 227. En småkonung, 295—299.
 Olof Stötkonungs, 307—312, 327.
 Hol, betyder kulle, 351.
 Holaweden, 351.
 Holmsfrid, Olof Stötkonungs syster, 291.
 Holmgång, 352.
 Holmgård, en stad i Gardarike, 271.
 Horder, Svar Widfamnas fosterfar, 165.
 Høther, Startodders baneman, 117.
 Hottur Bondeson, 71—88.
 Howard den huggande, en jomsving, 246.
 Hrane, 77.
 Hrist, en walfyrja, 172.
 Hroalder Lå, en bland de yppersta Telemarksboarna, 175.
 Hrofer, en af Alfärekarne, 137, 147—152.
 Hrosbarsgrane, 109.
 Hugin (tankkraft), en af Odins korpar, 33.
 Huggprude, Hjaltes tillnamn, 76.
 Huld, en trollawinna, 61.
 Hune, en af Harald Hildetands kämpar, 175.
 Hundari detsamma som häråd, 89, 375.
 Hundnen bekant under stenåldern, 9. Den underjordista, 44. Konung Rolfs hund Gramer, 82.
 Husfreja, 355.
 Huskarlar, 268, 269, 313, 373.
 Hwergelmer, en källa i Rishem, 32.
 Hwitaby, en borg, som intages af Ragnars söner, 192.
 Hwitserk, 63.
 Hwitserk, Ragnar Lodbroks son, 191.
 Hylwider, 93.
 Hymmer, 36.
 Hyrning, Olof Tryggwasons swäger, 280.
 Hyrrokin, 46.
 Hälmejslar under Stenåldern, 7.
 Håkan Adalstens fostre, den yngste af Harald Hårfagers söner, 244.
 Håkan den gamle, en rik och myndig man i Swithiod, 266, 268—270.
 Hårda Knut, Knut den stores son, 332.
 Hårnålar under Bronsåldern, 21.

- Gåte, en af Harald Hildetands kämpar, 176.
 Gåner gaf lif och fågring åt de första menniskorna, 31.
 Gärad, 89, 375.
 Gärör, 197.
 Gäst, Odins, 33.
 Gästbetsel under Bronsåldern, 21.
 Göder, 45.
 Gögbern Refe, Wisas om honom och Bidrif Melandsson, 108.
 Gögne, fylkeskonung i Södermanland, 97.
 Gögne, Gjukungen, 115.
 Göggsäte, Odins, 33, kallades öndwegi, 151.
 Göt, konung Rolfs höt Gabrot, 79.
- G**agt, Olof Skötkonungs, 319.
 Jakob, Amund, Olof Skötkonungs yngre son, 329, 332, 333, 335.
 Jarl, 70, 374.
 Jarnamodir, stället för striden mellan Sigurd Ring och Gjukungarna, 115.
 Jaroslaw, en konung i Gardarike, gift med Ingegerd, 320, 333.
 Iddegran, 91.
 Idrotter, Odins, 57.
 Iduna, 34.
 Jemtland, 347—350.
 Jernet har först brutit bygd i våra bergslager, 346.
 Jernbarden, Erik Karls skepp, 246, 285.
 Jernhåraland, 346.
 Jernåldern, 24.
 Jlråda, konung Ingjald får namnet Jlråda, 96.
 Ingeborg, Hjalmar den hugfulles trolofsvade, 122—135.
 Ingeborg, Osten Belis dotter, 193.
 Ingeborg, en dotter af götajarlen Ottar, 237.
 Ingeborg, Ehorfel Leiras dotter, 243, 249.
 Ingeborg, Olof Tryggvassons syster, gift med Ragwald Ulfs-
 son, 277.
 Ingeborg, Erik Segerfälls syster, gift med Herjulf Hornbrytare, 348.
 Ingegerd, Olof Skötkonungs dotter, 307 ff., 333.
 Ingjald Jlråda, 60, 89—99.
 Insten, ett namn på Alf den gamles äldste son Sten, 137.
 Isofer, ett namn på konung i allmänhet, 148, noten.
 Somne eller Julin, en rik wendisk handelsstad, 232.
 Somshorg, 232.
 Somswikingar, 232.
 Somswikingasagan, 236—249.
 Jordens utseende enligt gudafagan, 31.
 Jorshackor under Bronsåldern, 20.

- Gotnar**, ett gemensamt namn för dvargar och jättar, 22.
Gotunhem, 90, 344, 348.
Island, 152, 340.
Italien eges wid tiden för våra fäders wikingafärder af Germaner, 154. Ett norrmandiskt Italien, 336, 339.
Julen, 59, hos konung Rolf, 74—77.
Julianshaab, en stad på Grönland, 343.
Julin eller **Jomne**, en rit wendisk handelsstad, 232.
Swar, en konungason från Skåne, 98. Hans tillnamn **Widsamne**, 153, 161—167.
Swar, **Ragnar** **Lodbroks** son, 191 ff.
Jägare. Vårt lands urinnewånare woro jägare, 6.
Sättar. Förföt att förklara orsaken till deras uppkomst i folktron, 22, 23. Deras härstammande från **Ömer** enligt gudafagan, 30.
Sättekraft, 18.
Sättestugor, 16.
- Salmar**, man har dit welat förlägga **Birka**, 346, not. 3, 351.
Sammar under Bronsåldern, 21.
Sapellan, **Ritard** **Gautberts**, 255.
Sarter, en träl-mördar **Hakon** **Glade-jarl**, 273.
Rastbråde anses hafwa varit kändt under **Stenåldern**, 6.
Rastspjut brukliga under **Stenåldern**, 6.
Relter, 13. **Bewis** för att de med wåld undanträngt urinnewånarne, 14.
Rettil **Samte**, 347.
Riew, våra fäders **Riænugard**, 334.
Rimbret, en afdelning af **Relterna**, 14.
Rlåbedrägt, **Sigurd** **Syré**, 295, 296. **Arnliot** **Gellina**, 349, 350.
S allmänhet, 358.
Rlåderna under **Stenåldern**, 8.
Rnackstenar, begagnade under **Stenåldern** dels för att tillknada sådana flintstycken, hwaraf werktyg skulke förfärdigas, dels att bära med sig på jagten, 8.
Rnapper under **Stenåldern** af sten och bernsten, 8.
Rnifwar under **Stenåldern**, 7. **Rnif** af brons, böjlig som en stålknif, i museet i **Christiania**, 20.
Rnut den store, konung öfwer **Danmark** och **England**, 294, 332 ff.
Rolbjörn **Stallare**, flambo på **Ormen** länge, 283.
Rolmörker, nu **Rolmorden**, 169, 350.
Ronghäll, 274. Möte mellan **Olof** **Stötkonung** och **Olof** helige, 331, 351.
Ronung, namnets betydelse, 60, 61. Hans makt, 376.
Ronungamodren, den wanliga benämningen på **Gunhild**, **Erit** **Blod-gas** eufa, 244, 265, 269.

- Konungafagorna, de norrsta, äfven kallade *Heims ringla*, 341.
 Konungafågterna, en slags adel, 374.
 Konungsgården vid Upsala tempel kallades "Upsalen", 92.
 Konstantinopel, af våra fäder kalladt *Miklagård*, 339.
 Konstfärdighet, Övergarnas konstfärdighet i att smida, 23.
 Kragknappat under Bronsåldern, 21.
 Krake, *Holf*, 62—88.
 Krigskonst, *Harald Gildetands*, 167.
 Kungösjundet eller *Söderström*, ett af *Mälarens* två utlopp, 293.
 Kurer och *Qwäner*, folk på andra sidan *Österfjön*, 116.
 Kyrialabotten, nu *Finsta wiken*, 164.
 Kämpar, konung *Alfs*, 135—152.
 Kärlekens gudinna, 34.
 Kölen, af gammalt gräns mellan *Sverige* och *Norrige*, 351.
 Köldens och värmens *wegelwerk* frambringar grundämnet, 51.
 Köldens *werld*, 29.
- L**agar, *jomsvingarnas*, 240. *Landkapslagar*, 376.
 Lagman *Thorgny*, 313—318. Lagman *Emund*, 325—330. Lagmannen i *spetsen* för sitt *landskap*, 376.
 Landskap, 89, 376.
 Landbonden, 373.
 Landvärnsmän, 64.
 Lanfär brukliga under *Stenåldern*, 6; under *Bronsåldern*, 21; under *Jernåldern*, 25.
 Lapparna, samma folk som eller beslägtadt med *urimewånaren*, 12.
 Legender från *christendomens* första tider, 251—335.
 Leidre, 70.
 Leif, en *Seländare*, upptäcker först *Amerika*, 343.
 Let mellan *Ingjald* och hans fosterbröder *Alf* och *Agnar*, 93.
 Lerkärl under *Stenåldern* till matkokning, 9.
 Lindsfarne, 221.
 Lindormen, 178.
 Lisabon, *Portugals* hufvudstad, belägras af nordista *wingar*, 161.
 Ljusalfer, 39.
 Ljusets gud, *Balder*, 34, 44—46.
 Ljustret under *Stenåldern*, 5.
 Loder gaf *meumiförna* tankeförmåga, 31.
 Lodin, en *föpman* från *Wiken*, *föper* på en *slafmarknad* den *fångne* drottning *Astrid* och gifter sig med henne, 270.
 Loke, 35, 39—43.
 Longobarder, ett *germanfolk*, 207.
 Lopter, ett namn på *Loke*, 40.
 Ludwig den fromme, *Carl* den stores son, 251.
 Luna, en *besästad stad*, som *Aguars* söner *uppräna*, 206.

- Lund, Odins wid Upsala, 92.
 Lundunaborg, 218.
 Lännäs socken i Nerike. Sagan om Hagbart och Signe förlagd
 dit, 121.
 Låtekonsten känd af Bronsålderns folk, 20, 356.
 Lära, hemlig hos presterna, 57.
 Läfir och Trygve, stodo näst efter Ragnarald i Sig. Rings swin-
 ning, 171. www.libtool.com.cn
 Löödöje, 351.
 Löftets bågare kallades Bragafull, 95.
 Lögaren, 90.
Magnus, Olof den heliges son, 333, får tillnamnet den gode, 335.
 Magnus Barfot, konung i Norrige, Snorre Sturlessons morfot, 341.
 Magnus Lagabäter, konung i Norrige, 342.
 Manhem, 31.
 Mariestad, 55.
 Markerna, det nuvarande Dalstland, 351.
 Matmars socken i Jemtland, 348.
 Meigingjard, 33.
 Mettkrokar under Stenåldern, 5.
 Metsfänket under Stenåldern, 5.
 Midgård, 31.
 Midgårdssormen, 35.
 Midwintersoffret, den förnämsta offerfesten, 59.
 Miklagård, så kallade nordbon Konstantinopel, 339.
 Mimers brunn, 32.
 Mist, en walthyria, 172.
 Mistelten, 45.
 Mjolner, 33.
 Mjöd, Einheriarnas och gudarnas, 33.
 Mjösen, en sjö i Norrige. Dalsträckningen deromkring och om
 Eyrifjorden Harald Hårfagers ursprungliga rike, 225.
 Modets gud, 36.
 Mohrerna eller Araberna taga Spanien från Germanerna, 156.
 Mokyrt, 55.
 Mongoliska folk, 12.
 Morgongåfwa, 355.
 Modås, 55.
 Motala, 55.
 Muhamed, Arabernas religionsstiftare, 156.
 Munin (minne), en af Odins forpar, 33.
 Muspelhem, 29.
 Myrtwider, nu Kolmorden, 169, 350.

Mälaren, 54, 89, 90.
Märksman, 137. Dlof Tryggvassons på Ormen länge, 262.
Möre, Smålands äldsta bygd, 351.
Mörköfjärden i Södertörn, 96.

Nanna, 46.

Nare, Lokes son, 43.

Narve, Lokes son, 43.

Narstrand, 50.

Naturreligion, 51.

Nerike, 94, 344.

Niara drott, 101.

Nidad, 101.

Nidaros, nu Trondheim, 299.

Niding, nidstäng, 353.

Nidhogg, 32.

Nifhem, 29.

Nitard, Gautberts släktning och kapellan, 255.

Njord, 42.

Njörwa sund, nu Gibraltar sund, 294.

Nomad, 12.

Nordansfogd, 350.

Norna-Gest, 116.

Nornorna, 32.

Norr, en af de 4 dvergar, som uppbära himlahvalfwet, 30.

Norrige. Deladt mellan en mängd småkonungar; samladt till ett helt af Harald Hårfager, 225, 230. Sönderfaller åter efter Haralds död, 243. Inre strider, 244, 245. Hakon Blade jarl bemäktigar sig Norrige, 244.

Norrland, 347.

Norrmandie, 336.

Normannatågen, 336—341.

Normän, ett gemensamt namn för Swenstar, Danstar och Normän, 336.

Norrsta konungasagan eller **Heimskringla**, 341.

Northumberland, 221.

Nyckelknippan, ett tecken på husmodrens wälde, 355.

Nålar af ben under Stenåldern, 8.

Närande, den närande kraften, 51.

Näsgråds län, 347.

Nödböndernas klass, de frie männens klass, 370, 373.

Nödd, Orwar, 124—135.

Nödern, en flod i Lyssland, som utfaller inom Pommern, 232.

- Odin, 30, 33, 54. Densamme som Sigge Fridulfson, 55—57.
 Hans lära framfaller en frigift anda hos folket, 58. Odins
 lund wid Upsala tempel, 92.
 Odjur wid Leidre på Seland, 74.
 Offerfester, 59.
 Offring för seger, Eric Segerfälls och Styrbjörn Starcks, 234.
 Hakon Glade-jarl, 245.
 Ole den girfke, Olof Tryggwason, antagna namn, 273.
 Olof Trätälja, 223.
 Olof, en konung i Sverige, 111.
 Olof, Eric Segerfälls bror, 230.
 Olof Skötkonung, 235, 260—335.
 Olof Tryggwason, 116, 264—291.
 Olof Haraldson, 292—335, kallas den digre, 299.
 Olofsbodar, 347.
 Olofa, dotter af en engelsk jarl, blir gifwen Palnatoke till äkta, 237.
 Oprostad, en ort i Norrige, der Eric Bjodeskalle bodde, 265.
 Opsylo-fjärden, nu Christianiafjärden, 294.
 Ormen länge, Olof Tryggwasons konungadrake, 279.
 Ormen forta, äfvenledes Olof Tryggwasons skepp, 280.
 Orwar Odd, 124—135.
 Ostuldens gud, 34.
 Ottar, en jarl i Götaland, 237.
 Ottar Swarte, en isländsk skald hos Olof Skötkonung, 306.
- P**aderborn en stad i Tyskland, 253.
 Palnatoke, 236—241.
 Palmer, en son af Toke på Jpen, 236
 Pannsmucken (diademer) under Bronsåldern, 21.
 Paris, Frankrikes hufvudstad, belägras af nordiska wikingar, 161.
 Perlor af bränd lera under Stenåldern, 9.
 Pilar af flera slag brukliga under Stenåldern, 6. Under Bern-
 åldern, 25.
 Poppo, en biskop, som skall hafwa döpt Eric Segerfäll, 235.
 Portugal eges wid tiden för wikingafärderna af Germaner, 154.
 Prestkuff hos Kelterna, 22.
 Primsigna, 272.
 Prydnader under Bronsåldern, 21.
 Prylar under Stenåldern, 8.
 Pyplingebröd, ett slags lakor af beck eller harts, som finnas i jor-
 den eller torfwätsarna. Begagnades under Stenåldern wid
 beredning af verktyg och wapen, 6.
 Pytheas besöker Sverige omfr. 300 år f. Chr., 1.

Pånyttfödelser, världens enligt Odinsläran, 49. Pånyttfödelser, striden och förförelsen; — hufvuddreg i nordbous lifeäskning och gudalära, 53.

Qvinnans ställning, 354.

Qväner och Rurer, folk på andra sidan Österjön, 116.

Radbart, konung i Gardarike, 164.

Ragner, en grefve af Hennegau, strider med Gänge Rolf, 337.

Ragnar Lodbrok 153. 177—222.

Ragnaröt, 47.

Ragwald den rådfloke stod främst i Sigurd Rings swinfylking, 171.

Ragwald Ulfson, jarl i Westergötland, 276, 277, 302—307, 313—325.

Ralknißvar under Bronsåldern, 21.

Randwer, Radbarts och Andas son, 168

Rane den götiske, Erik Wäderhattis jarl. Hans strider med Harald Hårfager, 230.

Rane, Olof Haralds sons fosterfar, 292, 296.

Raurike, en del af Wiken, 350.

Ratatost, eforren i Ygdrasil, 32.

Reas, en Estländning, till hvilken Olof Tryggvasson och hans fosterbroder Thorgils blefwo sålda, 270.

Redskap under Stenåldern, 7, 8; under Bronsåldern, 20.

Reitholt, Snorre Sturlessons gård på Island, 342.

Religion, Kelternas, 22.

Reuen känd under Stenåldern, 9.

Rigsmal, 371.

Riket, ett förbund mellan de ferskildta landskaperna, 376.

Rimbert, författare af Anstarii lefwernesbeskrifning, 251, 345.

Rimthussarna, 30.

Ring, en konung i Norrige, 69.

Ringar under Bronsåldern, 21. Guldring, Odins, 33. Ringen Ewingrik, 83.

Robert, hertig af Francien och grefve af Paris, 339.

Rognwald, Ragnar Lodbroks son, 191.

Rolf Krake, 62—88.

Rolf Krakes stål, 88, 96.

Rolf, Gångaren, 337, i dopet kallad Roberi, 338.

Rom, 206.

Romarne och Grekerna, de mest bildade folk f. Chr., 1.

Rumor, 57.

Rådgifware hos Olof Stötkonung, 327, 328.

Råfsteting, 329.

Känninge på Fogdön i Mälaren, 99.
Köret och Helge, samfunningar på Seland, 161.

Sagor. Om Adil och Rolf Krake, 62—88. Om Ingiald Illråda, 89—99. Om Waulunder smed, 100—108. Om Starkodder, 108—118. Om Hagbart och Signe, 118—121. Om Hjalmar och Ingeborg, 122—135. Om Alf och hans kämpar, 135—152. Om Bråvalla slag, 161—178. Om Ragnar Lodbrok och hans söner, 178—222. Om Eric Wäderhatt och Harald Hårfager, 222—230. Om Eric Segerfäll och Ethrbjörn Starke, 230—236. Jomsvingasagan, 236—249. Sagor från kristendomens första tid, 251—335. Sagan om Olof Skötkonung och Olof Tryggvasson, 260—291. Olof Skötkonung och Olof Haraldsson, 291—335.

Sal, Sju konungars, salen som konung Ingiald lät bygga, 95.
Salestad, en gård i Upland, der lagman Thorgny skall hafwa bott, 314.

Samhällsförfattningen, 370—377.

Samsö, striden på Samsö, 128.

Sarpsborg, en stad i Norrige, 324.

Saumefa, en fattig qvinna hos Palnatoke, 237.

Sazar, ett slags korta swärd, 137.

Saxare, ett germaniskt folk, som jentte Anglerna tager England, 156.

Sebelja, en ko, som man dyrkade hos Osten Beli, 193.

Segerfäll, Eric, 230—236.

Sehrimner, 33.

Sejd, en af Odins idrotter, 57.

Sela-dön i Mälaren, 98.

Seland, 161.

Sewilla, en stad i Spanien, belägras af wikingar, 161.

St Sigfrid, 351.

Sigge Fridulfsson, 55.

Signe, 118—121.

Signildsberg i Upland, sagan om Hagbart och Signe förlagd dit, 121.

Sigrid, Skoglar Toftes dotter, 261, får tillnamnet Storråda, 264.

Sigtuna, Odins säte, 59, 89, 344—346.

Sigurd Ring, 115, 153, 168.

Sigurd Kaufnersbane, 115, 182.

Sigurd, Ragnar Lodbroks yngsta son, 196.

Sigurd, en mäktig jarl öfver Thronderna, 244.

Sigurd, en Normann, drottning Aftas broder wid konung Bladimir's hof i Gardarike, 270.

Sigurd, hofbistv hos Olof Tryggvasson, 283.

Sigurd Syr, en fylkeskonung i Ringarike i Norrige, 292, 294—299.

Sigwald, Strutharaldsson, 241—247, 277—278.

- Sigvater stald, 304, diktar visor om sin andra färd till Skara, 321—323.
 Sign, Lofes hustru, 43.
 Silkesbjorta, Orvar Odd, 128, 132. Ragnar Lodbroks, 208.
 Thora Borgarbjorta, 189.
 Simon eller Gautbert, af Anstarius utnämnd till biskop i Birka, 255.
 Sisar, 110.
 Siwar, Signes fader, 118—121.
 Sju konungars sal, som konung Indiald lät bygga, 95.
 Sjökonungar, 159.
 Skade, Njords gemål, 42.
 Skagerrack, landet på ömse sidor derom fordom kalladt Witen, 110.
 Skaldkonstens gud, 34.
 Skapelsen enligt Eddan, 29.
 Skara, 305, 350.
 Skarfven, en wif af Mälaren, 346.
 Skatt till Odin, 59.
 Skattgömmare, Ragnar Lodbroks, 189.
 Skeggold, en walthyria, 172.
 Skelett af den jättelika mildogen funnet sommaren 1840 och upptaget i närvaro af prof. Nilsson, 6; af en läkare under bronsåldern, 20.
 Skepp, Odins 33. Eric jarls, 246. Olof Tryggvassons, 279, 280. Tranan, 280.
 Skeppfart under Bronsåldern, 18.
 Skidbladner, Odins skepp, 33, 57.
 Skifta hannu, om Odin, 57.
 Skjalf, 61.
 Skjalvarbonde, 60, 61.
 Skofnung, Holf Krakes swär, 86.
 Skogar, ogenomträngliga, stilde Swearna från Göterna, 54, 90.
 Skoglar Lofte, 261.
 Skrälingar, Amerikas innewånare, så kallade af nordmännen, 343.
 Skuld, en af norrnorna, 32.
 Skuld, konung Holf Krakes syster, 85.
 Skåne, 351.
 Skärer begagnade under Bronsåldern, 20.
 Skögul, en walthyria, 172.
 Sköld under Bronsåldern, 21. Under Jernåldern, 25.
 Sköldknappar under Jernåldern, 25.
 Sköldmör, 119, 170, 352.
 Skagnum, Bölunds bror, 100.
 Steipner, Odins häst, 33.
 Stewig, en stad i Danmark, der Anstarius steg ombord, 253.
 Slättbaken, 169.
 Smed, Bölund, 100.

- Smida, konsten att smida känd under Bronsåldern, 20. Dvergar-
nas sticlighet i att smida, 23.
- Smjåden under Bronsåldern, 21. Smjåten under Jernåldern, min-
dre smaffulla än Bronsålderns, 26.
- Småland, 351.
- Småkonungar, 90. Lifvet wid en småkonungs hof, 294—299.
- Smårifen, de norrsta förenade af Harald Hårfager, 225.
- Snorre Sturlesjon, 341. Hans Edda, 29. Heimstringla, 341.
- Sorlingiska eller Skilly-öarna sydwest om England, 272.
- Sota står på kusten af Södermanland, 293.
- Sote, en wiking, som besegras af Olof Haraldsson, 293.
- Sote, en kämpe i Sigurd Kongs här, 175.
- Sotröd hane, 47, 48.
- Spangarhed, i Norrige, 183.
- Spanien, eges wid tiden för wikingafärderna af Germaner, 154,
tages från dem af Araberna, 156.
- Sparabo i Trondhem, Kettil Samtes faders gård, 347.
- Spjut, Odins, 33. Olof Tryggvassons sticlighet i spjutkastning, 286.
- Sporrar under Bronsåldern, 21.
- Spånnen under Bronsåldern, 21.
- Stadslagen, den gamla, 346.
- Stafwar, runstafwar, 58
- Starkodder, 108—118, 170—176.
- Starkodder Aludräng, 108.
- Sten, en af konung Alfs kämpar, 137.
- Sten, Alf den gamles yngre son, en af Alfereffarne, 138.
- Stendysfor, 16.
- Stensättning, 25.
- Sticlarkstad, slaget wid, 334.
- Stighögel under Jernåldern, 25.
- Stigmån, 352.
- Stjernorna äro gnistor från Muspelhem, 31.
- Stodjund, 61, 293.
- Storbönderna, 374.
- Storwerk, 108.
- Strandhugg, 158.
- Striden, förstörelsen och pånyttfödelsen, hufwuddrag i nordbons lifs-
åfsädning och gudelära, 53.
- Stridsklubba eller båtsänke, 8; under Bronsåldern, 21.
- Stridsluren under Bronsåldern, 21.
- Sturle Thordarsson, den fsta isländska skalde i Sverige, 341.
- Styrbjörn Starke, 230—236.
- Stålet, der skall Olof den helige troligast hafwa gräft sig igenom, 293.
- Sunnansfoga, 350.
- Surtur, 29.

- Swafuclam**, en konung i Gardaríke, 122.
Swanhwita, 100.
Swartalfwer, 39.
Swarta hafwet, trakten norr och öster derom, våra fäders ursprungliga boningsorter, 54.
Swearna, 54. Betydelsen af deras namn, 55.
Swefakonung, Olof Skötkonung antogert titeln deraf, 292.
Swen den segerfulle, en konung, som friar till Brynhilda Halesdotter, 147.
Swen Estrideson härstammar från Styrbjörn, 235.
Swen Tweslägg, Harald Blåtands son, 235, 237.
Swen, Håkons, Glade-jarlens son, 245, flyr till Sverige, 283, gift med Holmfrid, 291.
Swetit, 55.
Swiagris, konung Adils dyrbaraste klenod, 83.
Swidar eller **Swiduddr**, ett af af Odins tillnamn, 55.
Swinesund, 301.
Swinfylking, 167.
Swithiod, 55.
Swipdager, 63—68.
Swipdager den blinde, fylkeskonung öfwer Tiundaland, 93.
Swipur, 63.
Swoldern, den utwarande ön Ruden utanför pomeriska kusten, 278.
 Slaget derinwid, 284—288.
Swärd under Jernaldern, 25. Frejs swärd, 48. Rolf Krakes, 75, 86. Angantyré, 122. Saxswärd, 137.
Syndastoden, Asalårans, 51.
Syredskap under Stenåldern, 8.
Sågar under Stenåldern, 7.
Sägner om Olof Tryggwason, 288.
Sälöhus, 349.
Sämunder, 341. Hans Edda, 29.
Söder, en af de dwerger, som uppburo himlshwalfwet, 30.
Södermanland, 90.
Söderström eller **Kungsfundet**, ett af Mälarens två utlopp, 293.
Södertörn, 96.
Sölfwé, en konung i Sverige, till hwilken Alfseckarne Björn och Bard begåfwö sig efter sin konungs fall, 144.
Tast, schackast, 215.
Tantred de Hautwille, en enstild riddare från Normandie, intogert med sina söner Italien, 339.
Tetemarktsboarna från Norrige, belanta bågskyttar, 171, 174, 175.
Tempel, Upsala, 91.
Thiod, 55.

- Ehod, en jätteqvinna, 46.
 Ehor, 33, hos Hymer, 36, älskar Alfild, 108.
 Ehora Borgarhjort, 178—182.
 Ehod Stafuglam, 125.
 Ehod, en Isländare hos Hakon Glade-jarl, 246.
 Ehore, Bodwar Bjarkes bror, 71.
 Ehorer Klacke, Hakon Glade-jarls förtrogne, 273.
 Ehorer Hefsi, Kettil Samtes sonson, 347.
 Ehorer lagman i Semtland, 348.
 Ehorgeir, Olof Tryggvassons sväger, 280.
 Ehorgerd Horgabrud, 245.
 Ehorgil's Sprakaliagg, Styrbjörns son, 235.
 Ehorgil's, Ehorolf Lufestäggs son, 265.
 Ehorgöter Skarde, en man hos Olof Stötkonung, 299.
 Ehorgunn, lagman i Tiundaland, 233, 313—318.
 Ehortel den höge, en jomsätting, 243.
 Ehortel Lejra, en mäktig man i Wiken, 242.
 Ehortel Neña, Olof Tryggvassons halfbroder, 279.
 Ehortel Dyrdil, styrde Tranan i slaget wid Swoldern, 280.
 Ehortel den djerfwe, en af Sigurd Rings kämpar, 175.
 Ehorleif, en wis man hos Halfdan Swarte, 224.
 Ehorleif Skuma, en Isländare hos Hakon Glade-jarl, 246.
 Ehorodd Snorreks son, 348.
 Ehorolf Lufestagg, 264.
 Ehorsten Midlam, en af Erik jarls män wid Hjorungavåg, 246.
 Ehorsten, en bonde i Norrige, 266.
 Ehorwid Stamme, en af Olof Stötkonungs rådgifware, 328.
 Ehrondhem, fordom Ridaros, 299.
 Ehrudr, en walfyrja, 172.
 Ehruma, Storwerks gård, 108.
 Ehurida, Snorre Godes syster, 343.
 Eignarmän, 374.
 Eing allra Ewia, 59, 376. Häradsting, 375. Landskapsting, 376.
 Eiuundaland, ett af folkländerna, 89.
 Eiweden, 169.
 Ejenare hos Agir, 39.
 Eofe, en mäktig man på Fyen, 236.
 Eofte, kallad Skoglar-Eofte, 261.
 Eranan, ett stort stepp med drakhuswud, 280.
 Eroll, 48.
 Erygwe och Läfir, stodo näst efter Ragwald i Sig. Rings swinöf-
 tning, 171.
 Eryggwe, en småkonung i Norrige, 244.
 Eräd af oländ art wid ingången till Upsala tempel, 91.
 Erälarna, 371. Eräldomens orsaker, 372.

- Lun** betyder inhägnad plats, 345.
Luna-å, 169.
Lutuler, ett slags hårprydnader under Bronsåldern, 21.
Lwefkamp, 352.
Lylöflog, 169.
Lyr, 36.
Lyrfing, Anganths svärd, 122.
Lyni, Harald Gormsons dotter, 232, gifter sig efter Styrhjörns död med Burielef, 242, flyr till Norrige, der hon blir gift med Olof Tryggwasons, 276.
Lyrifjorden, en jö i Norrige. Dalsträckningen omkring den och Njösen Harald Gårufagers ursprungliga rike, 225.
Lysland, befolkadt af Germaner, 154.
Lyste, den tyfte Åsen, 41.
Lärningspel, 331.
Lönsberg, nämnd som köpstad redan under Harald Gårufagers tid, 230. Der firas Olof Tryggwasons och Lyris bröllop, 276.
- U**
- Ube** från Frisland, en af Harald Gildetands kämpar wid Brävalla, 170, 173, 175.
Ubbe, Åke bondes son, 228.
Ulf den röde, en mäktig man hos konung Osten i Danmark, 144.
Ulf jarl, Styrhjörns morfader, 230.
Ulf, Stoglar-Tostes son, 261.
Ulf Röde, Olof Tryggwasons märksman och stambo på Ormen länge, 282.
Ulf jarl Sprakaläggt, Knut den stores jarl, 332.
Ulfdalen, 100.
Ulfhedner kallades Harald Gårufagers berserkar, 227.
Ulfseiter, 70.
Ulfjön, 100.
Ulleråker, kungsgård i Upland, 314.
Ullkappor, hwari man någon gång finner liken från Bronsåldern svepta, 21.
Umeå-elf, derinvid bygd från hedenhögs, 348.
Undergång, werldens, 47.
Uderjordiste, 39.
Upland uppfom genom föreningen af de tre folkländerna, 89.
Uppfostran, 356.
Uppsala, offerfester der trenne gånger årligen, 59. Uppsala öde, 90.
Upsalen, konungsgården wid Uppsala tempel, 92.
Urd, en af Hornorna, 32.
Urinnewånarne. Tiden och sättet för deras inwandring i vårt land kan ej bestämmas, 10.
Urogen, skelett af, funnet sommaren 1840, 6.

- Nrsina, en sköldmö i Harald Hildetands här, 170, 175.
 Ntrecht, en stad i Holland, i hvars grannskap låg den hos oss be-
 kanta staden Dorstadt, 258.
 Ntsten, namnet på Alf den gamles yngre son Sten, 138.
- W**agn Åkesjon, Palnatokes sonson, 243.
 Wala, 44, 57.
 Walcheren, en ö på kusten af Holland, 337.
 Waldres, en ort i Norrige, der Gyda uppväxte, 225.
 Walkyrior, 33, 172.
 Wall, hafsla, 115, 352, 353.
 Waner, ett folkslag, 35.
 Wapen under Stenåldern, 6, 7; under Bronsåldern, 21.
 Waraby-å, 169.
 Wareger, nordmän i Rykland, 339.
 Waulunder smed, 100—108.
 We, 30.
 Webiorg, en sköldmö hos Harald Hildetand, 170, 175.
 Wigtam, 44.
 Weliut, densamme som Waulund, 108.
 Wemund, en af Alfsektarne, konung Alfs märkeman, 137.
 Wenden, 232.
 Werdalen, der Olof den helige mönstrar sitt folk 1030, 349.
 Werdandi, en af Hornorna, 32.
 Werdens undergång, 47.
 Wermland, 223, 346.
 Wester, en af de dvergar, som uppburo himlahwalfwet, 31.
 Wester götland, 350.
 Westerwiking, 156, 157.
 Westfold, ett litet konungarike på westra sidan om Christianiafjorden
 i Norrige, 262.
 Westmanland, 90, 344.
 Westromerska riket, 206.
 Wettern, 350.
 Widar, 41.
 Widga eller Widrit Welandsson, 108.
 Wisil, en son af jarl Gedin, friar till Brynhilda Hafesdotter, 147.
 Wisliaborg, intages af Ragnars söner, 204.
 Wigarf, 353.
 Wigrids slätter, 48.
 Wikar, Starkodders fosterbroder, 109.
 Wiken, 110. I inkräntare mening, 230, 350.
 Wiking, namnets härledning, 158.
 Wikingalag, konung Alfs, 136, 137, jemförd med Grithiofs, 159.
 Wikingalifwet, 154. Des orsaker, 157.

Vikingasgaor, 153—250.

Wile, 30.

Wilborg, Gjaltes hustru, bestäktad med Ingeborg, Ragwald jarls hustru, 305.

Wilhelm eröfraren, hertig af Normandie, intager England, 339.

Windögon, 357.

Wingåter, 344.

Winland, det goda, www.libtool.com.cn, 343.

Wisa om Widrik Belandesson och Högben Nese, 108. Wisor, Sig-walers, om hans färd till Skara, 321—323.

Wisawald, en konung från Gardarike, 264.

Wisbur, 60, 61.

Witthmar, en munk från Gamla Corbey, följer Anastarius till Sverige, 253.

Wladimir, en konung i Gardarike, 270.

Woggur, 81.

Wollin, en ö utanför pommersta kusten, på hwilken Somsborg an-ses hafwa legat, 232.

Wårdkasar, 109.

Wäktare, gudarnas, 34.

Wärend, 351.

Wäringar, nordmän i Konstantinopel, 339.

Wärja under Bransåldern, 21.

Wärmans och köldens wexelverket frambringa grundämnet, 51.

Wölvor, 57.

Wördnad för fädrens minne, en utmärkande egenkap hos de gamle, 354.

Ygdrasil, 32.

Ymer, 30.

Ynglingar, de förnämsta i Ynglingaätten, 60.

Ynglingasagan, 54.

Yngwar, fylkeskonung i Fjedhrundaland, 93.

Yngwe Frej, 59.

Yngwe, stod i tredje ledet i Sigurd Rings swinfylling, 171.

Yrpa, 245.

Yrsa, 62—88.

Ysana by i Blekinge, sagan om Hagbart och Signe förlagd dit, 121.

Ygor under Stenåldern, 7. Under Jernåldern, 25.

Åte i Spangarhed, 183.

Åte bonde, mottager svenska och norrska konungarna, 227—229.

Åte, en hirdman hos konung Erik, 231.

Åte, en son af Loke på Fyen, 236.

Akerbruk under Bronsåldern, 18.

Alf, en drottning i Saxland, 62.

Aja, Ingiald Illrådas dotter, 98.

Agir, 36. Agirs gästabud, 39.

Äpplen, Idunas, 34.

Ätt, 375.

Ättahögar, 25, finnas i allmänhet ej norr om Dalelfveu, 347.

Äde, Upsala, 90.

Öga, Odins öga i pant hos Rimer, 32.

Öland, 351.

Örebro, fordom Cirarsund, 169.

Öresundsflottan, 351.

Örringar under Bronsåldern, 21.

Östen, en konung i Danmark, till hwilken Utsten begaf sig efter konung Alfs fall, 144.

Östen Beli, en konung i Sverige, 193.

Öster, en af de dwergar, som uppburu himlahwalfwet, 31.

Östergötland, 350.

Östromerska riket, 206.

www.libtool.com.cn

Namn- och Sak-Register

öfwer 2:dra Delen.

(Obs.: siffrorna utmärta sidorna.)

- A**bsalon, biskop i Roestild, 98, 140—143.
Adalbert, erkebiskop i Bremen, 22.
Adalward den äldre, biskop i Skara, 28, noten.
Adalward den yngre i Sigtuna, 28.
Adel, 327.
Adser, Danmarks förste erkebiskop, 93.
Akoluthos, namnet på waringarnas anförare i Konstantinopel, 70.
Albert, biskop i Lifland, stiftar Swärdsorden, 201, 202.
Albo härad, 99. En mängd namn i Lekaryds socken påminna om Danstarnas nederlag mot Blända och Wärendsqwinnorna, 106
Alebåds-bro, 108.
Alegius Commenus, kejsare i Konstantinopel, 78, not. 2.
Alfred den store, konung i England, 284.
Allta i Helsingland, 158.
Alguwi i Raga socken, fordom kungsgård, 102, not. 2.
Allmänningsbönder, 327.
Allshärjarting, 332.
Allwastra kloster, 89, 108, 215—219.
Ambjörn, en kyrkoherde i Berga, 169.
Ammund, en prest i Westmanland, 24.
Anders Sunesson, erkebiskop i Lund, 180, 205, 206.
Andwaka, en sång af Snorre Sturlesson, 200.
Angistad, nu Angestad, nära Falköping, 13.
Antonius stiftar det första klostersamfundet, 25.
Arboga, 283.
Arbro socken i Helsingland, 22.
Arföl, 295.
Aröd, östra och westra, 117.
Arbjörn, erkebiskop Absalons twillingbroder, 141.
Astanäs, ett gammalt folkungagods på Ekerön, 208.
Attundaland, 232.
Aura-ån, 113.
Awignon, en stad i södra Frankrike, 94.
Axewalla, 101, noten.

- B**aglerna, ett parti i Norrige, 161, 221.
 Baldafin, 296.
 Barbarer, betjädnelsen af namnet hos Greker och Romare, 69.
 Barnen, deras ställning i hemmet, 291, 292, uppfostran, 293.
 Bantil, utgifven af J. Göransson, 83, not. 1.
 Beatifikation, 122.
 Benedictiner-orden, 25.
 Benedictus af Nursa, 25.
 Bengt, biskop i Skara, 195.
 Bengta, Ebbe Sunessons dotter, gift med Ewerker Carlsön, 170.
 Bernhard, abbot i Clarawallis och stiftare af Bernhardiner-orden, 108.
 Bernhardiner-munkar, 25, 268, 269.
 Besman, 305.
 Birger Brosa, jarl hos Knut Eriksson, 134, 145—152, 170, 189.
 Birger Pedersön till Finstad, 110, 237.
 Birger jarl till Bjälbo, 238, 243, 247, 260—263.
 Birfebenar, 147—165.
 Biskopen, 330.
 Biskopsvisitationer, 250.
 Biskötsel, 295.
 Bjugg, 294.
 Bjälbo, 133, 197.
 Björkö, en ö wid kusten af Karelen, nederlagsort för den gottländska handeln på Finland, 259, noten.
 Björn, S:t Bothwids broder, 18.
 Björnstogs-fjolen, 226.
 Blanda, en dryck, 227.
 Blodåkrarna wid Bjälbo, 133.
 Blota d. ä. offra, 38.
 Blotman d. ä. offerman, 16.
 Blot-Sven, 16, 36—39.
 Blända, "Bäreus rätt", 99.
 Bojarer, 66.
 Bohuslän, 33.
 Bonden, 290—293.
 Boningshusen, 294.
 Borga-led, borga-bro, 294.
 Borga-slott på Bistungsö, 130.
 Borgare-klassen, 325.
 Bornholm, tre fjerdedelar af ön gifves åt Lunds erkebiskopsstol, 161.
 Borre-stugan, 293.
 Botar af Askubäck, en köpman på Gotland, 285.
 Botkyrka, 19.
 Bothwid, S:t, 17—19.

Bremen, utgångspunkt för de första kristendomspredikanterna i vårt land, 3, 287.

Brigitta, Harald Gilles dotter, gift med Birger Brosa, 134, 145. Bröllop, 294.

Bullor, så kallades de påsliga breswen, 122.

Buris, en son af Henrik Skatelår, 137.

Burislef, en ättling af Sverkerska huset, strider mot Knut Eriksson, 133.

Bönor, 295.

Callinius, en grek, som uppfann den s. t. grekiska elden, 63, not. 1. Canonisation, 122.

Canterbury, en af Englands äldsta städer, 94, noten.

Carl, en son af Sverker den gamle, 100.

Carl, en dansk länehöfding i Halland under Sverker d. ä. s tid, 103.

Carl, en ättling af Knut den helige, 137.

Carl, biskop i Linköping, 193, 194, 207.

Carl, konung Johan Sverkerssons jarl, 207.

Cecilia, konung Sverres i Norrige syster, gift med lagman Foltwid i Wermland, 153.

Christ, hvita, 8, 9.

Christendomen, dess utbredande i Sverige, 3—5, orsakerna till dess framgång, 5, 6, och de hinder den mötte, 6, 7. Orsakerna som bestämde Olof Skötkonung att antaga den, 10.

Christina, Carl Sverkerssons drottning, 127.

Christina, Sverres och Margarethas dotter, 162, gift med lagman Estil, 199.

Christus, läran om honom, se Christendomen!

Cistercienser-munkar, 25, 109.

Claravallis, ett kloster i Frankrike, 109, noten.

Cluniacenser-munkar, 25.

Coelibatet, 253.

Conrad, kejsare i Tyskland, 214.

Constantin den store, en romersk kejsare, 205, not. 1.

Crucifix, 19.

Curland, 111.

Çartuna, d. ä Sigtuna, 168.

Dalarna år 1177, 155, 283.

Dalsland, 33.

Danaholms möte, 42, noten.

Dannmark, 55—58, 100—108.

Dannebrogen, 203—206.

David, S:t, Södermaulands apostel, 19—22.

Detretal-boten, 251, 252.

Djetne, 330.

Dnieper, en flod i Ryssland, 287, not. 1.

Dominicanus, 236.

Dominikaner-munkar, 25, 236, 248, not. 1.

Domkapiteln, 330.

Dop, en frisst konungs, 7. Olof Stötkonungs, 10. Bladimit den stores, 66.

Droiset, 300.

Dyffafall, det är Ståningatnas nederlag mot konung Walde-
mar, 142.

Dyffia-ån, 142.

Dävön i Munktorps socken, 20.

Ebbe Sunesson, konung Swerker Carlssons svärfader, 170, 180.

Ebbe Olug, en dansk, som stupade i slaget wid Lena, 181.

Egino, biskop i Lund, 28.

Eikisherat, nu Ekeshärad, 156.

Eilif, en son af Ragwald Ulfson, 67.

Einar Skulafson, en isländsk stald hos Swerker d. ä., 102.

Ekerön i Mälaren, 208.

Ekeshärad, fordom Eikishärad, 156.

Elfvarshjssel, 245.

Elfdalen, 157.

Elgarås, 178—179.

Elisij, Jaroslaws och Ingegerds dotter, Harald Hårdrades tro-
lofwade, 67.

Emund Slemme, 42, noten.

Emund Ringsson, höfvidsman för waringarna hos Jaroslaw i
Gardarike, 66, 67.

Enköping, 280.

Enfittare eller eremit, 25.

Eremit, 25.

Erik, twenne prinsar af det namnet stupa wid Kimstad, 35.

Erik Årsfall eller Kol, Blot-Svens son, 39.

Erik Egegod, konung i Danmark, 42.

Erik Emun i Deumark, 58, mördad, 101.

Erik Håkansson, en dottersson af Erik Egegod, konung i Danmark,
fallad Lam, 101.

Erik Jedwardsjon, som konung Erik den helige, 109—124.

Erik, konung Swerres broder drager till Estland, 166, 167.

Erik Knutsjon, 185—190.

Erik Eriksson, 219—268.

Eriksberg i Gäfve härad i Westergötland, 169.

Eriksgata, 333.

- Erkebiskopar**, 93, 330. Den i Lund blir swenska kyrkans primas,
 98. Sveriges förste erkebiskop, 127—129. Olof Lamba-
 tunga, 193. Valerius, 190, 192, 193. Olof Basatömer, 236.
Erling Skaffe, jarl i Norrige, Magnus Erlingsöns fader, 145, 188.
Erling Skjalgsö, mottager sin swäger Olof Tryggvassö och
 Ragwald jarl på sin gård Solö, 5.
Erling Stenwägg, 160—162.
Esbern, S:t Bothwids gårdsfogde, 18.
Esbern Snare, 141.
Estil, S:t, Södermanlands apostel, 16, 17.
Estil, den andra erkebiskopen i Lund, 93, 97, 98, 101, 269.
Estil, Magnus Minnistölds sö, 198—200, 220, 223, 224, 227—229.
Estilsmeöjan, 17.
Estilstuna, 17, 279.
Estastär, 208.
Estilppan, 209.
Estland, 111, 166, 206—208.
Falköping, 13, 276.
Filip och Inge den yngre, 46—54.
Filip, Holmgers följeflagare, 234.
Fin Skoftesö, höfwidsman på Qualdins ö, 40.
Finweden, sydwestra delen af Småland, 104.
Flakar, brädfjul, som begagnades wid belägringen af borgen på
 Qualdins ö, 41.
Flasta-mur wid Skokloster, 237.
Flöckar, Wigers, 199.
Flundre härad i Westergötland, 41.
Folke den tjotte, Folkungaörens historiskt kända stamfader, 44.
Folke Gilbyter, 44, not. 1.
Folke jarl, stupar wid Gestilren, 184.
Folkflasierna, 325—331.
Folklandsherrar, 325.
Folkhymnet, 288.
Folkungarna, 43—46, 184, 196—200, 238—242.
Folkwid, lagman i Wermland, gift med Sverres syster Cicilia, 152.
Forö, en gård der S:t Estil bodde, 16.
Fotewig, 58.
Fogerna i Flundre härad i Westergötland, 41.
Franciskaner-munkar, 25, 248, not. 1.
Friggiæron, nu Friggesäter, 13.
Frijserna, ett folk wid nordsjökusten, 7.
Froste härad i Skåne, 144.
Fruktträd, 295.
Frälse, det andeliga, 170—172.

- Fränder, 289.
 Frösön, 160.
 Fågremo fog, 178.
 Färingsöu, 167.
 Färöarna, 151.
 Fästningafä, 110.
 Födoämnen, 294. www.libtool.com.cn
 Förbundsörfattningen, 331—336.
 Föröisängen, nu Kungsängen, 117, 240.
- G**ammal, Håkan jarls vän, 32.
 Gardarife, namnets uppkomst, 63.
 Gathe, i Gäfene härad i Westergötland, 169.
 Gaufred, prost i Sigtuna, 236.
 Geste, 284.
 Gengärd, 336.
 Serder, biskop i Strengnäs, närvarande wid flyttningen af S:t Botwid's lif, 19.
 Germund, lagman i Attundaland, 232.
 Gerum, fordom Ghrem, 13.
 Gest och Thorsten, tvenne wäringar, 70, 71.
 Gestilken, slaget wid, 184, 185.
 Gillen, 301.
 Gyllbergs härad i Wermland, 226
 Gils, en bonde i Strandsbygden i Wermland, 227.
 Gisle, biskop i Linköping, 108.
 Gorody, d. ä. gårdar, befästningar, 62.
 Gottland, 284.
 Gratheheden i Jutland, 136.
 Gratianus, en munk som utarbetar den äldsta samlingen af påf-
 liga dekret, 251.
 Grefiska elden, 64, not. 1.
 Grums härad i Wermland, 227.
 Gråmuntar, 248, not. 1.
 Gränskrig med Norrige, under Inge d. ä., 39—43.
 Gudhems härad, 13, kloster, 241.
 Gunnar, en konung Hakons frände, 245.
 Guta-sagan, 285.
 Guttorm, jarl hos Carl Swerkersson, 127.
 Ghrem, nu Gerum, 13
 Ghrge, en grefisk öfverbefälhafware, stämplat emot Harald Sigurds-
 son, 74.
 Gäfene härad, 169.
 Görweln, en wif af Mälaren, 167.

Göter och Swear, förhållandet mellan dem, 26.
Götheneds kyrka, 275.

Hafre, 294.

Hakon, Swerres son, konung i Norrige, 162.

Hakon Hakonsson, konung i Norrige, 222.

Halldor Snorresson, en Isländare, som war med Harald Hårdråde i Miflagård, 73. www.libtool.com.cn

Halldor Squaldri, en isländsk skald hos Swerker d. ä., 102.

Hallfred Wandrådaskald gästas Olof Tryggvasson, 4.

Halktan och Inge, 36—46.

Hamburg, 287.

Hammarön, stragt söder om Carlstad, 155.

Hampa, 295.

Handel, 285—288, 301.

Handqvarn, 296.

Hansförbundet, 303.

Harald Hårdråde, 29—35, 67, 71—78.

Harald Godwinson, konung i England, 35.

Harald Skreng, 143, 144.

Haraldstedsfog, 57.

Harrien, ett landskap i Estland, 204.

Helena, Olgas namn, sedan hon blifwit döpt till kristendomen, 66.

Helena, en dotter af konung Swerker Carlsson, 172.

Helena af Sköfde, 275.

Helga, Ivars gemål och Wladimir den stores farmoder, 66.

Helgassjön i Småland, förefommer i S:t Sigfrids legend, 14.

Helge, en konung i Gardarike, 63.

Helgon, 122.

Helgonstrin, S:t Eriks, 124.

Helginge socken, 116.

Helgingfors, 116.

Helgingland, 158, 284.

Hemföljd, 110.

Henrik, en prest, som jemte Björn, S:t Bothwids broder, finner detta helgons lit, 18.

Henrik, biskop i Upsala, närwarande wid flyttningen af S:t Bothwids lit, 19.

Henrik, S:t, biskop i Upsala, Finlands apostel, 118, 116—120.

Henrik Skatelår, 125.

Henrik, en Bernhardiner-abbot, 268.

Henrik Lidemanni, biskop i Linköping, 277.

Henrik lejonet, 285.

Herjedalen, 284.

Herneöfand, 284.

- "Herrarna", 44, 271, 328.
 Herremöten, 332.
 Hille-bror Stafans graf, 23.
 Hindersmessan, 120.
 Hneiter, Et Dlofs swärd, 79.
 Hof stänkes af Dlof Skötkonung till Österbo kyrka, 15.
 Hofmästare, biskops, 250.
 Holmedals socken i Nordmarks härad, 227m.cn
 Holmger, Knut Johansson länges son, 234—236.
 Holmgård, våra fäders namn på staden Romgorod, 65.
 Honorius, 3, 191, 205.
 Humla, 295.
 Hunhammar, ett gammalt folkungagods i Södermanland, 209.
 Husaby källa, 10, kungsgård, 13, biskopsäte, s. s.
 Husby kloster i södra Dalarna, 24, not. 1.
 Husdjuren, 295.
 Husdrottin, 290.
 Husfolket, 292.
 Hústalar, 327.
 Husmodren, 291.
 Hwete, 294.
 Hwita Christ, 8.
 Hwita wadum, 8.
 Håkan jarl, 29—35.
 Håkan Galin, en mäktig jarl i Norrige, 165.
 Härda Knut, 29.
 Häradet, 289.
 Högau lofts bro, högau lofts bur och högau lofts swal, 294.

Ia-öl, 295.

- Iakob Sunesson, 180.
 Jarler, erkebiskop i Upsala, 248.
 Jarlsambetet, 196.
 Jaropolk, en af Igor's sonsöner, 65.
 Jaroslaw, en ryssl furste, 287.
 Jemerna, desamma som Lawasterna, 166.
 Jemtarnas affal under Inge d. y., 47, 48.
 Jemtland, 159.
 Jernbörden, 164.
 Jerusalem, kallades af våra förfäder Jorsala, 48, 49.
 Jesus Kristus, läran om honom och dess utbredande i Sverige, 3,
 från Westergötland, 4, 5. Orsakerna till Christendomens fram-
 gång hos våra fäder, 5, 6. De swäriheter den mötte, 6, 7.
 Igor, Rysarnas namn på Ingwar, konung i Garbarike, 63.
 Inge och Halstan, 36—46.

- Inge och Hilip, 46—54.**
Inge, en son af Margareta Fridkulla och Magnus Nilsson, 55.
Inge, en son af Harald Gille, konung i Norrige, 95.
Ingeborg Tryggvesdotter, 4, 5.
Ingeborg, konung Eric Eriksons syster, 238.
Ingegerd, Birger Brosas dotter, gift med konung Ewterk Carlsson, 170.
Ingerda, gift med Henrik Skatelår, 125.
Ingerta, gift med Folke den tjode, 44.
Ingrer, innewånare i Ingermanland, 209.
Ingrid eller Ingerta, gift med Folke den tjode, 44.
Ingrid Olfska, 197.
Ingrid, en dotter af Eskule jarl, 229.
Ingvar, Nurets son, af Nysjarna kallad Igor, konung i Gardarrike, 63.
Innocentius, 3, 178, 202.
Innocentius, 4, 247.
Johanniterna, 201.
Johan, en son af Ewterk den gamle, 100.
Johannes, erkebiskop i Upsala, mördas af Esterna, 167.
Johan, son af Ewterk Carlsson, 190—219.
Johan, en folkunge, slagen på Åstana, 209.
Jou Birgerdson, Noriges förste erkebiskop, 95.
Jorfala, våra fädrens namn på Jerusalem, 48, 49.
Jelam, 49.
Junabäck, 334.
Jwar Thorstensson på Dal, sändes af konungen i Ewterge till konung Hakon i Norrige, 243.
Järfsö socken i Helsingland, 23.
Jönköping, 278.
Jösse härad i Wermland, 226.
Kaga, fordom Raghöga kyrka, bygges af Ewterk den äldre, 102.
Kalmar, 278.
Kalmare-leding, 51.
Kansler, 212, 300.
Kapell, S:t Erik, utan och innan mur, 124.
Karelerna, 129.
Karl Bonde, räddar Ewen Estridsen, 31.
Karleby-Långe, 55.
Katpiska hafwet, 286, noten.
Kastellgården nära Konghäll, 113.
Katholska läran, 24.
Keltungen, det fordua namnet på den holme, der nu Kronstadt ligger, 287.

- Kerstin, lifen, folktroisan om henne, 137.
 Kimstad i Östergötland, 35.
 Kinna härad, 268.
 Kinnekulle, 10.
 Kinnwalds härad, 99.
 Kjulo-träsk, på hvars is enl. legenden St Henrik blef mördad, 118, noten.
 Klerk, d. ä. prest, 97.
 Kloster. Husby i södra Dalarna, 24. Klosterlifwets uppkomst, 25.
 Wreta i Östergötland, 57. Rydala i Småland, 108. Al-
 masta, 89, 108. Barnhem i Westergötland, 109. Rifeberga,
 189. Gudhem, 241. Säby, 328.
 Klädedräkt, 296.
 Knut Johansson länge, 229—233.
 Knut, en son af Håkan Galin, 228.
 Knut, hårda, 29.
 Knut den helige, konung i Danmark, 44.
 Knut Laward, 56—58.
 Knut, en broder till den halländska höfdingen Carl, hvars hustru
 borttröfwades af Johan Swerkeröson, 105.
 Knut Eriksson, 126, 132—170.
 Knut Magnus Nilssons son, 100, 107, 134—137.
 Knut, en ättling af Knut den helige, 137.
 Knut, en son af Waldemar den store, 137.
 Knutsgillet i Sleswig, 58.
 Kol, Blot-Svens son, konung öfwer Upswearna och Östgöterna, 39.
 Kol, en ättling af swerkerösa huset, strider mot Knut Eriksson, 133.
 Kol, biskop i Linköping, 194.
 Konga härad, 99.
 Konghäll, des förstöring af Wenderna, 112, 113.
 Konstantin Monomakos, kejsare i Konstantinopel, 76.
 Konstantinopel eller Miklagård, 50, 64.
 Konungen, hans närmaste omgifning, 299, hans makt, 332—336.
 Konungabref, det äldsta, 213, 214.
 Konungalängden, felfräkning deruti, 131.
 Konungamakten, 332—336.
 Konungawal, 333.
 Kopman, biskop i Upsala, 121.
 Kopparberget, 283.
 Korn, 294.
 Korsfarare, 49.
 Korsholms flott i Österbotten, 262.
 Kronstadt, 287.
 Knöningen, 187—189. Konung Hakons i Norrige. 297—299.
 334, 335.

- Rumo-elf i Finland, 117.
 Rungsbotten, en sten nära Gathe i Westergötland, 169.
 Rungshatt, 209.
 Rungsången, fordom Hörisången, 117, 240.
 Ruppis källa invid Åbo, 115, 117.
 Ryrilag, våra fäders namn på Alexius Comnenus, 78, not. 2.
 Ryrka, S:t Olofs, i Konstantinopel, 80.
 Ryrkobil, 331.
 Ryrkogårdar, i Westergötland, utmärta af S:t Sigfrid, 18.
 Ryrkomöte i Linköping, 90, i Steninge, 247.
 Rål, 295.
 Rållands-ö, fordom Qualdins-ö, 40.
 Rärna kyrka, bygd af Swerker den äldre, 102.
 Røping, staden, 283.
 Røpstadsmän, 329.
- R**adoga-sjön, 129.
- Rag, Lumbs lag, 199. Uplandslagen, 110, 199. Westgötalagen, 199.
 Lagstiftning, Eric den heliges, 110, Johan Swerkersöns, 192, rö-
 rande kyrkan, 254, 255.
- Ralli, S:t Henriks mördare, 118.
 Landthönder, 327.
 Lars Sunesö, 180.
 Laurentius, lagman i Tiundaland, 232.
 Laurentius, lagman i Östergötland, 241.
 Real, ett flott i Estland, 207.
 Redungalama, 336.
 Regat eller fändebud, 94.
 Refarhds socken i Ålbo härad, en mängd ortnamn der påminna
 om Bländas seger öfver Danstarna, 106.
 Rena, slaget wid, 179—184.
 Revene i Wista härad i Westergötland, 35.
 Ridföping, 276.
 Riffand, 111.
 Rifar Snälle, en ansedd och rik man på Gotland, 285.
 Rinköping, 277.
 Rinköpings kyrkomöte, 90—98.
 Riödhus, 274.
 Risters härad i Blekinge, 207.
 Rjungby, öfver Mortorp och Rjungby synes S:t Sigfrid hafwa
 gått till Wärend, 11.
 Rjusedals socken i Gelsingland, 23.
 Rofön i Mälaren, 167.
 Romme-ån ej långt från Lund, 144.
 Rognås i Rinne härad, 268.

- Lumb, Lumber eller Lum, lagman i Beckergölland, 199.
 Lund blir erkebiskopsäte i Danmark 1104, 93. Lunds erkebiskop
 swenska kyrkans primas, 98.
 Lupifala fälla, 115.
 Lurön i Wenern, 268.
 Lybeck, 287, 304.
 Lydbisshopar, 93.
 Lyshning wid ättenskap, 293.
 Låran, den katolska, 24. Mohameds eller den f. t. Islam, 49.
 Lödöse, 274.
 Löf, 295.

Magnus Minnistöld, 196

- Magnus Erlingsson, konung i Norrige, 145, 168.
 Magnus, en son af Eric Lam, 137.
 Magnus Henriksson, en danskt prins, 121, 125, 126.
 Magnus Barfot, en konung i Norrige, 39—43.
 Magnus den gode, konung i Norrige, 29.
 Magnus Nilsson, 54—58.
 Mahil eller Mail, öfversteprestens kåpa i gamla testamentet, 95.
 Malung, fordom Molungr, 156.
 Margareta Fridkulla, 43.
 Margareta, Waldemar den stores syster, 127.
 Margareta, Eric den heliges dotter, 133, 162—165.
 Margareta, en dotter af Skule jarl, 229.
 Maria, Harald Hårdrådes älskarinna i Nislagård, 74.
 Mark, mynt, 304.
 Markerna eller Dalåland, 33.
 Markmännerna, 33.
 Matheus, sändes af Birger jarl till konung Hakon, 245.
 Medalbær i Wermland, nu Mellby i Eda socken, 225.
 Mecklenburg, 111.
 Mellby, i Wermland, 225.
 Michael, tejjariinnan Joës älskare, 72.
 Nislagård, 50, 64. Wåringarna i Nislagård, 68—82.
 Minnesmärken efter slaget wid Lena, 182, 183.
 Mistislaus i Smolensk, 287.
 Mohamed, 49.
 Molungr, nu Malung, 156.
 Monte Cassino, 25.
 Mora, 157.
 Mortorp, öfwer Mortorp och Ljungby synes Et Sigfrid hafwa
 gått till Wärend, 11, not. 2.
 Munaf, ett namn i våra sagor på tejjar Konstantin Monomachos, 75.
 Rundr, detsamma som fästningafä, 110.

- Munkar, 25.
 Munktorp i Westmanland, 20.
 Munkstätt, 300.
 Mynt, 304.
 När Hundrödeson, en wåring, 72.
 Märkieman, 300.
 Märta, konung Eric Knutssons dotter, 200.
 Nationalrepresentation, 332.
 Nestor, en rytt munkt och krönikestrifware, 61, not. 1.
 Nawa-strömmen, 129, 287.
 Nicolaus af Alba, påslig legat i Sverige, 93—98. Hans egentliga namn, 94.
 Nicolaus, biskop af Opflo, 161.
 Niding, 289.
 Nils Swensson, konung i Danmark, 50.
 Nils Ulfsson, biskop i Upland, 53.
 Nils Sigurdsson, en höfwideman i Thrudhjem, 148.
 Nils Sigurdsson till Lofsta, 200.
 Nisja-ån, slag wid Nisja-ån mellan Ewen Estridsson och Harald Hårdråde, 30.
 Nordanstigen i Helsingland, 23.
 Nordbrift, Harald Hårdråds antagna namn som wåring, 72.
 Nordmarks härad i Wermland, 227.
 Norrala socken i Helsingland, 22.
 Norrbaggar, namnets uppfomst, 221, noten.
 Norrige, 39, 95, 144—165, 221—229, 242—247.
 Norrköping, 277.
 Norrwidinge härad, 99.
 Nonsis kyrka, 117.
 Nowgorod, en stad i Gardarike, af våra fäder kallad Holmgård, 65, 166, 286—288.
 Nydala, 108.
 Nyland, stådeplatsen för Eric den heliges werksamhet i Finland, 115.
 Näsbo-flott på Wisingsö, 130.
 Obotriter, ett wendiskt folk i Mecklenburg, 111, noten.
 Odalbönderna, 326.
 Odd Eriksson, 225.
 Odensee på Fyen, 101.
 Offring i lunden wid Upsala långliga tider efter christendomens första predikande, 8.
 Oleg, samma namn som vårt Helge, konung i Gardarike, 63.
 Oleg, en sonson af Igor, 65.
 Olga, Igor's gemål och Bladimir den stores farmoder, 66.

- Dlof Stötikonungs dop, 10, kommer till Wärend, 15.
 Dlof Tryggwason, hans hof i Nidaros, 4.
 Dlof Näsikonung, Ragwald Knapphöfdes fader, 54.
 Dlof Bajatömer, erkebiskop i Upsala, 236.
 Dluström, 231.
 Drdaliar, 165.
 Dttar, en norrman hos Alfred d. st. i England, 284.
 Dgenstjerne-ättens [ursprung](http://www.12000ol.com.cn), 12000ol.com.cn

Pallium, 95.

- Paphlogonien, ett land i Mindre Asien, hwarifrån Michael, kejsarinnans Joës älskare war, 72.
 Peder Sunesson, 180.
 Penning, S:t Peters, en stätt som utgick till påfwen, 96.
 Peter, erkebiskop i Upsala, 331.
 Peter Steifr, konung Swerres systerpson, 162.
 Petersburg, 281, noten.
 Peterskyrkan i Rom, 123.
 Petrus de Dacia, en lärd man, lärare i Skeninge skola, 278.
 Pehina-wallen, slätten kring Pehina-floden, 78.
 Polost, en stad i Gardarike, som Emund Ringsson tilltvingar sig af Zaroslaw, 67.
 Pokita-Swarf, eller palats-sejningen, en af wäringarnas förmåner i Konstantinopel, 70.
 Pommern, 111.
 Predikaremunkar, 236.
 Prestar, 249—252 Presteståndet, 329—331.
 Primsingning, 8.
 Privilegier, konung Johans för presterna, 192.
 Prost, fordom promaster 330.
 Pshjärlwi, "den heliga sjön", på hwars is S:t Henrik blef mördad, 118.
 Påfwen, 24. Innocentius 3, 178. Honorius 3, 191. Innocentius 4, 247, Gregorius 7, 253.

Qualdins-ö, nu Källands-ö, 40.

- R**afsnäs, en gård der Magnus Erlingsson uppehöll sig efter segren wid Re, 150.
 Ragnhild, S:t Inge den yngres drottning, 51.
 Ragnhild, konung Erik Lams moder, 101.
 Ragwald Illfsöns frieri till Ingeborg Tryggwesdotter, 4, och bröllop på Solö, 5.
 Ragwald Knapphöfde, 39, 54, 55.
 Rast, 157, not. 2.

- Kaware-hög, 55, noten.
 Ke, en gård uppm Lönnsberg, der Magnus Erlingsson besegtrade
 Öften och Birkebenarne, 149.
 Regel, så kallades de stadgar, hwarester munkarna lefde, 25.
 Rejsebeskrifning, Ottars och Wulfstans, 284
 Rewal, en stad i Estland, 204.
 Ribbungarna, 221—225.
 Riddarordnar, andliga, v201w.libtool.com.cn
 Riga, 202, 287.
 Richisja, konung Swerker den gamles andra gemål, 100.
 Richisja, Erik Knutsons gemål, 185.
 Richisja, Birger jarls dotter, 244.
 Rit, 333.
 Ritjens Råds begynnelse, 220.
 Ritsklämman, 124.
 Rifeberga kloster, 189.
 Rodfer eller Rysjar, 62.
 Roswor, 295.
 Rogö, en holme i Mälaren eller Södermanlandsstären, 18.
 Romanus, en kejsare i Konstantinopel, 64, 72.
 Romerska riket delas i Ost-Rom och West-Rom, 69.
 Romundaboda, 334.
 Ros, d. ä. Ruotfer, Rysjar, 63.
 Rotalien, en del af Estland, 207.
 Rogolaner, en götisk folkstam, 62.
 Runstenar, 59, 64, 82—88.
 Runrunker, utgifna af Liljegren, 83, not. 2.
 Ruotsalainen, Finnarnas benämning på Swensarna, 62.
 Rurik eller Rörek går i spetsen för waringarna till Rysland, 63.
 Ryska rikets begynnelse, 62—68.
 Rysjar, 62
 Råd, konungens, 220.
 Råg, 294.
 Rantämäki kyrka nära Åbo, 117.
 Rödåkrarne wid Bjälbo, 133.
 Rörek eller Rurek går i spetsen för waringarna till Rysland, 63.
 Rötel socken i Estland påminner ännu om det forna Rotalien,
 207, noten.
 Sæwidar-sundet, våra fäders namn på Konstantinopels hamn,
 75, not. 1.
 Salig, skilnaden mellan en salig och ett helgon, 122.
 Samhälleförfattning, 325.
 Samhällsstånd, det första genom lag erkändt i Swerige, 170, 325.
 Sanct Bothwid, 17—19.

- Sanct David, 19—22.
 Sanct Estil, 16, 17.
 Sanct Henrik, biskop i Upsala, 113.
 Sanct Ragnhild, 51—54.
 Sanct Sigfrid, 9—15. S:t Sigfrids hamn, 11, not. 1. Hedega-
 garnas beskrifning om de christna presterna, 12. S:t Sigfrids
 fälla på Östra-gårdsbacken, 13. S:t Sigfrids vandringsskaf i
 Ullwångstorp, 13.
 Sanct Stefan, 22—24.
 Saracener, 87, not. 1.
 Sarris gård i Finland, 117.
 Sazo Grammaticus, en dansk historiefkrifware, 102, not. 5, 107.
 Sazo Torbernsson, erkebiskop Abjalons systonbarn, 141.
 Sag-ån, fordom Dyfia-ån, 142, noten.
 Sela-ön, 64.
 Semgallen, landet söder om Dyna-floden, 64.
 Sens, en stad i Frankrike, der Sveriges första erkebiskop inwigdet
 i sitt embete, 128.
 Serkland, 87, not. 1.
 Servus Servorum, 24.
 Siende härad i Westmanland, 282.
 Sigfrid, S:t, 9—15.
 Sigfridsmessan, en af de förnämsta marknaderna i Småland, 15.
 Signildsberg, 168.
 Signjut eller Sineus går i spetsjen för waringarna till Rykland, 63.
 Sigrid, en förnäm qwinna, 268.
 Sigtuna, 165—169, 280. Sigtunafjärden, 167.
 Sigurd, Olof Tryggvassons hofbiskop, 10.
 Sigurd Allsträng, höfvidsman på Qualdinsö, 40.
 Sigurd Dorjalafar, 48—51.
 Sigurd, en son af Harald Gille, konung i Norrige, 95.
 Sigurd Ribbung, 222—225.
 Sineus eller Signjut går i spetsjen för warängerna till Rykland, 63.
 Sjöborgs flott i norra Seland, 139.
 Skara, 273.
 Skarfven, en wit af Mälaren, 167.
 Skarlakansskinn, 265, noten, 296.
 Skatter, 335.
 Skeninge, 278.
 Skeninge kyrkomöte, 247—256.
 Skift, namnet på den flygeln af det kejserliga palatset i Konstanti-
 nopel, som waringarna bebodde, 70.
 Skinn, 265, noten, 296.
 Sko, 235.
 Skogsmil, 157, not. 2.

- Strå, gillewäs stadgar, 302.
 Stule, en mäktig jarl i Norrige, 199, 242.
 Statilfwenner, 300.
 Ståningarna, 149—194.
 Stånings härad, 13, 179, noten.
 Stöfde, 275.
 Stedwig, en stad i Danmark, 58.
 Slittingarna, ett parti i Norrige, som sammanstälte med Ribbux-
 garna, 223.
 Slågtens betydelse, 289.
 Småland, 99, 104—107, 278.
 Smålands apostel, S:t Sigfrid, 9—15.
 Snefwinge, nu Snäfringe härad i Westmanland, 20.
 Snorre Sturleson, 200.
 Sochnare, biskops, 252, not. 1.
 Sofia, konung Eweter den gamles styfdotter, 100, hennes utom-
 ordentliga skönhet, 102.
 Solfången, 305—324.
 Solö, Erling Skjalgsjons gård, der Ragwald jarls bröllop firas, 5.
 Spabod, en hedning som kastade första stenen på S:t Estil, 17.
 Sparre-ättens ursprung, 200.
 Sparrefätra slag, 232, 233.
 Spång, 294.
 Staffan, S:t, 22—24.
 Stallare, biskops, 250, konungens, 300.
 Stefan, S:t, Helsinglands apostel, 22—24.
 Stenfi, den samma som Stefan eller Staffan, 22.
 Stenhus, 294.
 Stenkil och Håkan Röde, 26—35.
 Stephanns, Sveriges förste erkebiskop, 127—129.
 Stig Hwitaleder, en mäktig man i Ståne, 127.
 Stockholm, 280—282.
 Strand i Wermland, 226.
 Strenga, ett gammalt offer- och tingsställe, 16.
 Strengnäs, Strengianäs, 16, 278.
 Stolbröder, styresmän i gillena, 302.
 Sturle Thordarson, 296, 297, not. 1.
 Ståtet, 167.
 Sumaros, troligen det nuvarande Cimbrishamu, 51.
 Sunaman, S:t Sigfrids följeslagare, 11.
 Sune Ebkeson, erkebiskop Absalons systonbarn, 141.
 Sune Folkesson, en folkunge, 173.
 Sundheden i Helsingland, 23.
 Sunnerbo härad i Småland, 104, noten.
 Swartbrödrarnar, 236, 248, not. 1.

- Swarteplog mördar Eri^k Emun, 101.
 Svear och Göter, förhållandet mellan dem, 26, 128.
 Swen Estrids^{son}, konung i Danmark, 29—32. Hans ätt, 52.
 Swen, Eri^k Emun^s son, konung i Danmark, 100, hans tåg till Småland, 104—107, 134—137, får namnet Grathe, 137.
 Swen Åkess^{on}, en historiestrifware, 102, not. 5.
 Swerker, Kols eller Eri^k Årfälls^{son}, 39, 90—109.
 Swerker Carlss^{on}, 131, 170—185.
 Swerre, 145, 151—160.
 Swinaros, troligen det nuvarande Cimbrishamn, 51.
 Swintuna, 334.
 Swir, en ström i Rykland, 130.
 Swithöfding, d. ä. anförare för en afdelning af waringarna, 73.
 Swoldern, laget wid Swoldern bildar en wändpunkt i afseende på kristendomen i vår historia, 9.
 Swärdsriddarne, 201.
 Syn^{dal}, 296.
 Säby kloster, 328, not. 1.
 Sätuna, en gård i Raga socken, fordom kungsgård, 102.
 Södertöping, 277.
 Södermanland, 278.
 Södermanlands apostel, S:t Estil, 16, 17.
 Tapet, S:t Eri^k, 123.
 Tawastehus, 263.
 Tawasterna, 166, 256—263.
 Telge, 279.
 Tempelherrarne, 201.
 Thomas, biskop i Finland, 259.
 Thorer Helsing, en höfding för waringarna i Miklagård, 78.
 Thorgeir, en helig man, som påstås hafwa blifwit begrafwen i Strand i Wermland, 226.
 Thors^{hälla} eller Thors^{harg}, 279.
 Thorstabacken, der Birger jarl och konung Hakon möttes, 246.
 Thorsten och Gest, twenne waringar i Konstantinopel, 70.
 Thorward eller Truwor går jemte sina bröder i spetsen för waringarna till Rykland, 63.
 Thorwid, lagman i Westergötland, 33.
 Thron^{djem}, blir erkebiskops^{säte} i Norrige, 95.
 Tingslama, 336.
 Tiomilastogen, 156.
 Tionden, 330.
 Tiundaland, 232.
 Tjurby stänkes af Olof Skötkonung till Östrabo kyrka, 15.

Tolkmilfsaogen, 156.
 Tollstad, västra, 108.
 Torneå, 234.
 Trefaldighetskyrkan i Upsala, 117, 121.
 Truvor eller Thorward går i spetsen för varingarna till Nys-
 land, 63.
 Trälar, 292, 325.
 Tjudista folk, 61, not. 2.
 Tumororp, troligen det nuvarande Thomarps, 51.
 Tynnebro eller Tönnebro på Odemorden, 23.
 Tyska orden, 201.

Ulf, en son af Ragwald Ulfson, 67.
 Ulf Uspaksson, den förnämste bland Harald Hårdrådes följe i Mikla-
 gård, 78.
 Ulf, Carl Swerkersons jarl, 128.
 Ulf Hafi, jarl hos Knut Johansson länge, 232, 244.
 Ulfhild, konung Rik Swenks sons andra gemål, 56, 57, sedan gift
 med konung Sverker den gamle i Sverige, 100.
 Unaman, S:t Sigfrids följeslagare, 11.
 Upboga, 334.
 Upland, 278.
 Uplandslagen, 110.
 Upsala, gamla, 116, 272, 278.
 Uppwidinge härad, 99.
 Urbota-mål, 289.
 Utvängstorp, der skall S:t Sigfrid först haftva döpt inom Wester-
 götland, 13.

Wadum, hwhita, 8.
 Wagrier, ett wendiskt folk, 111, noten.
 Waladar, en rytt furste, gift med Richisfa, Magnus Nilssons
 enka, 100.
 Waldemar eller Wladimir, en af Igor's sonsöner, 65, får tillnam-
 net den store, 66.
 Waldemar den store i Danmark, 97, 100, 107, 134—137.
 Waldemar Sejer, konung i Danmark, 180, 203—206.
 Wallen, en skog, der nu Årewalla hed är, 101, not. 1.
 Wandråde, den flyktande Swen Estridsson kallar sig så, 31.
 Warjager, 62.
 Warnhem, 90, 109, 268—270.
 Wartosfa härad, 13, ting, 230.
 Waräger eller waringar, 62.
 Wattenqvarn, 296.

- Bender, ett slaviskt folk, 62, olika wendiska folk, 111, noten, 112, 113.
 Bermelen, 226.
 Bermland, 33, 225—227.
 Bermstogs socken, 226.
 Bestbo härad i Småland, 104, noten.
 Westergötland, 273.
 Westerwiks kloster i Danmark, 138.
 Westerås, fordom westra Aros, 117, 282.
 Westmanland, 282.
 Betheman, stiftar ett sällskap att skydda handeln mot sjöröfware, 304, not. 2.
 Bezö, 278.
 Bi, 285.
 Biedt, detsamma som Notalien, 207.
 Big, wigarf, 290.
 Biga-Syr, en Isländare, Gest's fader, 70.
 Biger, lagman i Upland, 199.
 Bigsel, 293.
 Wilhelm af Modena, 210, af Sabina, 247.
 Bilger, ett wendiskt folk öster om Odern, 111.
 Binaman, St Sigfrids följeslagare, 11.
 Bisby, 284.
 Bisingsborg, 130.
 Bisingsö, 130, 161.
 Biste härad i Westergötland, 35.
 Valerius, erkebiskop i Upsala, 180, 192.
 Bisa om Gille bror Staffan, 23.
 Vitæ-Schola, ett kloster i Danmark, 269.
 Bizlau, en wendisk furste från Rügen, 204.
 Wladimir, samma namn som vårt Waldemar, en af Sgor's söner, 65, får tillnamnet den store, 66.
 Wolchow, en flod i Ryssland, 130, 287.
 Boronaja-floden, 130.
 Wreta kloster, 51. Wreta kloster-rof, 172—178.
 Wulfstan, en norrman hos Alfred den store i England, 284.
 Wågfl, 305.
 Wäderqvarn, 296.
 Wäner, 62.
 Wänelainen, Finns namn på Ryssarna, 62.
 Wärend, 11. Wärens rätt, 99—107.
 Waringar, 50, 62. Namnet betecknar egentl. folkten westau Öster-sjön, 63. Waringarna i Miklagård, 68—82.

Ylistaro wid Kumo-elf, 117.

Ynjeborg, 239.

York, en stad i England, hvarifrån S:t Sigfrid kom, 11.

Yrfull, fordom Ykestola, 202.

Zoë, kejsar Romani gemål, 72.

Åbo, 113.

www.libtool.com.cn

Åhus gifves åt Lunds erkebiskopsstol, 101.

Åke, en fyrkoherde i Bernamo, 169.

Åldermän, styresmän i gillena, 302.

Ångestad, fordom Ångistad, nära Fahlköping, 13.

Åttenstap, 293.

Åttarbot, 289.

Åtten, 289.

Ådemorden, den stora gränstfogen mellan Gestriland och Upland, 23.

Ådgrim, biskop i Skara, 274.

Ågmund Skofstesson räddar Magnus Barfot wid Fogerna, 41.

Ål, Ålstugor, 295.

Åre, 304.

Åre-ting, 157.

Årfunds-ån, der Magnus Henriksson blef slagen, 126.

Årtug, 304.

Åsel, en ö utanför Estland, 207.

Åstbo härad i Småland, 104, noten.

Åsten, en son af Harald Gille, konung i Norrige, 95.

Åsten, konung i Norrige, 47.

Åsten Ostenssons äfventyr, 144—150.

Åstensbro, 334.

Åstergötland, 276.

Åsterleds, 59—88, 129, 130.

Åstrabo, det af engelen utwijade ställe, der S:t Sigfrid skulle bygga en kyrka, 11. Åstrabo kyrka får Hof och Ljurby, 15.

Åstragårdsbacken, nära Mexjö, der skall S:t Sigfrid hafwa döpt Smålänningarna, 13.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn